STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00065

ALE VERK FUN AVRAHAM

Abraham Reisen

Permanent preservation of this book was made possible
by The Laguna Hills Leisure World Yiddish Club
in memory of
Stanley Bunyan

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

זיבעטער באנד:

שטילע ליעבע.

ארויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש“
1917 ניו־יארק, תרע״ז

Copyright, 1916
by
YIDDISH

שטילע ליעבע.

אייזען.

א קליינע אינטימע געזעלשאפט, וואס איז בעשטאנען פון פינף מענער אין עלטער פון דרייסיג ביז פינף און דרייסיג יאהר. האבען געפיהרט א געשפרעך וועגען מיסטיציזם, ספּירימואליזם און וועגען עהנליכע ענינים פון העכערע מאטעריען, ביז זיי זיי־נען ענדליך ארויפגעקומען אויף דער טעמע וועגען דער בעדייטונג פון ווערטער.

איינער פון דער געזעלשאפט, א הויכער, מאגערער ברו־נעט, מיט שווארצע ברענענדיגע אבער פערבענקטע אויגען, מיט שווארצע לאקען, צעווארפען אין חנ'עוודיגער אונארדנונג אויפ'ן שטערן, איז ביי דער דאזיגער טעמע ווי לעבהאפטער געווארען. אונגעדולדיג אויסגעהערט די מיינונגען פון די איבעריגע און גע־בעטען די ערלויבניש צו דערצעהלען א קורצען עפּיזאד פון זיין כאהענטער פערגאנגענהייט.

— נים ערווארט עפעס חעכסט אינטערעסאנטעס, — האט ער אנגעהויבען אביסעל שעמעוודיג און זיין שטים האט עטוואס געציטערט,—דאס, וואס איך וויל אייך דערצעהלען, איז א קורצע אונבעדייטענדע פאסירונג אין מיין לעבען. די פאסירונג אליין וואלט שוין לאנג פערשוואונדען געווארען פון מיין זכרון, ווען נישט א ווארט, וועלכעס ליעגט דארט אזוי טיעף בעהאלטען, און הערענדיג דאס ווארט פון אנ'אנדערן אדער אליין דערמאהנענ־דיג עס, ווערט מיר מאדנע באנג און מיר דאכט, אז דאס ווארט

האט פאר מיר א סימבאלישע בעדייטונג: דאס ווארט איז א י י ז ע ן...

— אייזען? האבען די איבערינע ווי אין איין שטים אויס־געשריען.

און איינער האט צוגעגעבען:

— זעהר אינטערעסאנט: אייזען! דערצעהלט.

— אייזען! האט דער ברונעט געהיימניספול געפליסטערט: זאגט מיר קופער, האט עס פאר מיר קיין בעדייטונג, מעש—א פוסטער קלאנג, בלעך, צין, בליי — אבער אז איהר זאגט מיר אייזען, ווערט מיר אזוי באנג, אזוי טרויעריג.

אבער צו וואס די סענטימענטאליטעט! איך וועל אייך דער־צעהלען. נאר, איך בעט אייך, ערוואַרט נישט קיין בעזונדערעס. עס איז א נארישע געשיכטע, אדער בעסער — נאר קיין געשיכ־טע נישט.

עס איז געוועזען מיט פינף יאהר צוריק. איך בין דאמאלסט אלט געוועזען פינף און צוואנציג יאהר, האב שוין ביז דער דאזי־גער עלטער צוויי מאל געליעבט אוןביידע מאל נאריש ענט־טוישט געווארען; איך האב אבער געוואלט ווידער ליעבען און ווידער גענארט ווערען און האב נעזוכט ליעבע אין די גרויסע גאסען פון דער גרויסער שטאדט... נאטירליך האב איך געוואוסט, אז ליעבע געפינט מען נישט דאז, ווען מען זוכט זי. די ערשטע צוויי ליעבעס זיינען צופעליג געקומען און צופעליג פערשוואו־מען. אבער בעת דאס הארץ בענקט, קוקט מען נישט אויף חשבונות. דאס הארץ זוכט.

האב איך איינמאל אזוי געבלאנזשעט אין א גרויסער טו־מעלדיגער אידישער גאס, א גאס פון קראמען; ביי די אפענע טירען פון די קראמען זיינען דאס רוב געשטאנען מיידלעך, שעהנע מיידלעך; איך האב זיי אלע אין די אויגען אריינגעקוקט. האטש איך האב געוואוסט, אז עס איז נישט שעהן, נאר ווידער— א הארץ! ווייס דען א הארץ צו שעמען זיך! געקוקט אין די

אויגען פון די פערשידענע יונגע אידישע טעכטער און אַלע זיינען מיר געפעלען געוואָרען און קיינע איז מיר נישט געפעלען געוואָרען.

ענדליך איז מיין בליק געפאַלען אויף צוויי אויגען: צוויי גרויסע, שוואַרצע, אבער זעהר קאַלטע אויגען פון א מיידעל, וואָס איז געשטאַנען ביי א טיר פון א קראָם. איך האָב מיך מאָמענטאַל פערקירעוועט צום שוועל. דאָס מיידעל איז אריין אין קראָם און האָט זיך געשטעלט אויף איהר פּלאַץ. מיך אָנגעקוקט און רוהיג און קאַלט געפרעגט:

— וואָס פערלאַנגט איהר?

איך בין געוואָרען מבולבל; איך האָב געוואָרפען מיינע פערווירטע בליקען איבער'ן קראָם און, וואו מיין בליק איז געפאַלען האָט עס געזעהען בלויז אייזען און אייזען... גאָט מיינער! א קראָם פון אייזען! איך דאַרף דאָך אבסאָלוט קיין אייזען נישט האָבען... וואָס־זשע טהו איך דאָ אין געוועלב?

— אַלזאָ, וואָס פערלאַנגט איהר? האָט דאָס מיידעל ווידער רוהיג, אבער שוין שטרענגער געפרעגט.

— אייזען! האָב איך אויסגעפּראַלט...

— אייזען? — האָט זי קאַלט געשמייכעלט און איהרע שוואַרצע אויגען האָבען ווי מיט אייזען געגלאַנצט. — גוט, עס איז א קראָם פון אייזען. וואָס ברויכט איהר אָבער?

איך האָב ווידער געוואָרפען ווילדע בליקען. מיין בליק איז ענדליך געפאַלען אויף א האַמער, א שווערער האַמער, דער שפּיץ אביסעל פערראָסטעט... איך האָב אויסגעפּראַלט פערווירט:

— א האַמער...

— אָט אַזוי רעדט... איז זי ווייכער געוואָרען. — א האַמער פערשטעה איך...

זי האָט מיר שמייכלענדיג דערלאַנגט דעם האַמער.

— איהר האָט זעלטען־שעהנע אויגען!

— איהר קויפט דאָך אייזען... האָט זי שטרענג בעמערקט.

— אייזען... אייזען.. האָב איך איהר נאָכגעגעבען... גע־קוקט אין די גרויסע שווארצע אויגען און געפרעגט: וואָס קאָסט אָט דער האמער?

— דער האמער קאָסט נישט פיעל, — האָט זי שוין גאָר ווייך גערעדט, — דער האמער קאָסט דרייסיג קאָפּיקעס...

— טאַקי ביליג! — האָב איך אויסגערופען בעגייסטערט... זעהר ביליג...

— נו, טאַ בעצאָהלט און נעהמט עס... איז זי געוואָרען ווידער שטרענג און איהר יעדעס וואָרט האָט געקלונגען דומפּ, ווי אייזען וואָלט זיך אָן אייזען געריבען..

איך האָב ארויסגענומען אן אסיגנאַציע, געבעטען א רעשט און דערווייל געקוקט אויף איהרע אויגען..

— אַך, מיין גאָט! וואו האָט איהר גענומען אזוינע אוי־גען? האָב איך זי, בשעת זי האָט דאָס געלד געצעהלט, גע־פרעגט...

— איהר דארפט דאָך אייזען... וואָס געהען אייך אָן מיינע אויגען? — האָט זי, דערלאַנגענדיג מיר דאָס רעשט, טרוקען געזאָגט, — איינפּאַקען אייך דעם האמער?

— פּאַקט איין, אודאי... פּאַקט איין!

זי האָט קאַלט און רוהיג געוויקעלט דעם האמער, פערבונ־דען איהם מיט א שווארצען פאָדים, דערלאַנגט מיר און זי איז ארויס צום טיר...

איך בין ארויס פון קראָם, ווי איך וואָלט די גרעסטע נאַ־רישקייט אָבגעטהאָן... דעם האמער האָב איך געהאַלטען אונטע'ן אָרים און ער האָט מיר געקיהלט דאָס בלוט, און דאָך איז מיר געוועזען אזוי הייס. אין די שלייפען האָט מיר געקלאַפּט, פאַר די אויגען האָט מיר געפינטעלט, און דער האמער איז געווען מיר אזוי שווער, אזוי שווער...

איך בין געקומען אין מיין איינזאַם צימערל, עס איז שוין

געווען עלף א זייגער אין אווענד... דעם האמער האב איך פֿאַר־גאנדערגעפּאקט, אוועקלעגט אויפ'ן טיש און בעטראכט איהם.

אויפ'ן טישעל איז געלעגען א בילד, אן אלט בילד. אמאל איז עס געווען צוגעשלאָגען צו א וואנד, נאָר די לעצטע צייט האט עס זיך ארומגעוואלגערט... איך האב זיך געמאכט פּאַרווירפע, וואָס איך בין נישט קיין בעל־הבית, אלץ נעהמט ביי מיר לאיבוד... און דאָס בילד איז דאָך אזוי שעהן...

יא, דאָס בילד וועל איך צושלאָגען צו דער וואנד...

— וואָר־זשע נעהמט מען פיער טשוועקלעך?

— טשוועקלעך דארף איך איצט נויטיג האבען... אך, ווען עס איז ניט אזוי שפּעט, וואָלט איך געלאָפען צו דעם מיידעל פון אייזען... מאָרגען וועל איך גלייך געהן אין קראָם...

אויף מאָרגען בין איך דאָך ניט אזוי גיך געגאנגען. איך האב מיך געשעמט און אביסעל ווי מורא געהאט — איהרע אויגען, איהרע אויגען, — מיין גאָט! ווי זיי וועלען מיך אנקוקען...

אָבער אז עס איז פינסטער געוואָרען, בין איך ווי מוטיגער געוואָרען, בין פאַרביי די קראָם — זי איז ביים טיר ניט גע־ווען. איך האב אריינגעקוקט אינווייניג — זי איז געשטאַנען ביים פּלאַץ, וואו מען פערקויפט. זי האט ווי דערפיהלט מיינע בליקען, האט מיך אנגעקוקט און קאלט מיך ערוואַרט.

איך בין אריין.

— וואָס פערלאנגט איהר?

— טשוועקעס...

— דאָס קריגט איהר ביי מיר וויפיעל איהר ווילט... א סך?...

— ניין! נאָר א בילד צוצושלאָגען צו דער וואנד — זעהר א שעהן בילד, ווען איהר קוקט עס אָן.

זי האט מיך שטרענג אנגעקוקט און ווידער געפרעגט:

— א סך טשוועקעס?...

— א טוץ... האָט איהר ניט עפּעס שעהנע טשוועקלעך בעגילדטע?

— ניין; גאַנץ געוועהנליכע.

זי האָט מיר אַרויסגעשאָטען פון עטליכע קעסטעלעך שווארצע שפּיציגע טשוועקעס. זיי האָבען זיך געשאָטען אַזוי קאַלט און האַרט אויפ'ן טיש, און איך האָב זיי געקליבען, גע־קוקט אויף זייער מאָס און ענדליך אויסגעקליבען צוועלף טשווע־קעס.

— דריי קאָפּעקען! — האָט זי זיך אָנגערופען און א געניץ געטהאָן.

— אַך, איהר געניצט!... האָב איך זיך בעלערינגט... אייך אינטערעסירט ניט דאָס לייזונג...

— מעהר דאַרפט איהר גאָרניט?

— ניין! האָב איך אָבגעהאַקט, גענומען די טשוועקלעך, איינגעוויקעלט אליין אין א שטיקעל פּאַפּיר, געוואָרפען אויף איהר א בליק, נאָכהער אויפ'ן קראָם און ניט קענענדיג אוועק־געהן, האָב איך געפרעגט:

— אויסער אייזענוואַרג האָט איהר גאָר נישט?...

— בלויז אייזען!.. האָט זי געענטפערט.

איך בין אַרויס.

איך בין אוועק אַהיים, גענומען דאָס בילד און צוגעשלאָ־גען עס מיט פיער טשוועקלעך צום וואַנד. די איבעריגע אַכט האָבען זיך יתומדיג געוואַלגערט אויפ'ן טיש.

אַלזאָ, דעם האַמער מיט די טשוועקלעך האָב איך שטאַרק נויטיג געהאַט, — האָב איך מיך געטרייסט — דאָס בילד איז ווירקליך שעהן, עס הענגט איצט פּונקט קעגענאיבער מיין בעט; איך וועל ליגען, איידער איך וועל אַנטשלאָפען, און קו־קען... דאָס בילד איז פּראַכטפול...

אָבער מאָרגען? מעהר ווי אייזען געפינט זיך ניט אין קראָם... איך האָב בעטראַכט מיין טיר... אבסאָלוט אַהן א ברע־

קעל שלאס... די ווירטין פערזיכערט אפילו, אז גנב'ענען וועט מען נישט, אבער ווער קען עס גלויבען... אין צימער ליגען ביי מיר אזוי פיעל גוטיגע פאפירען, און מיין אנצוג איז אויך עפעס ווערט... דאס צימער מוז ביי מיר פון היינט אן זיין פערשלאסען... אך, מיין גאט, ווי אזוי האב איך עס נאר ביז היינט צוגעלאזען אהן א שלאס?...

אויף מארגען האב איך קוים דערלעבט, עס זאל פינסטער ווערען. (זונדערבאר, פאר דער ליכטיגקייט האב איך ניט געהאט קיין מוט אריינצוגעהן).

דאס מיידעל איז אין קראם געשטאנען אינגאנצען ווי אויסגעגאסען פון אייזען, נאר די צוויי שווארצע אויגען האבען קלוג און רוהיג געקוקט אויף מיר און זיך בעוועגט:

— וואס פערלאנגט איהר?

— איך ברויך א שלאס...

— דאס קריגט איהר ביי מיר...

— איך בעט אייך, — האב איך ווי וויינענד אויסגערד[illegible]ען... איהר האט אזוינע זעלטענע אויגען.. און אז ניט קיין שלאס...

זי האט מיך קאלט אנגעקוקט און געפרעגט:

— ווילט איהר א גרויסען אדער א קליינעם?...

— א גרויסען, זעהר א גרויסען... מיין צימער געפינט זיך אין א געפעהרליכער גאס... איהר פערשטעהט... איך מוז האבען א גוטען שלאס...

זי האט מיר דערלאנגט א גרויסען שווערען שלאס. איך האב איהם אהיים געבראכט און ענטציקט אויסגערופען:

— אט אזא שלאס האב איך ווירקליך געדארפט!...

ער האט זיך אבגעהאקט, אנגעקוקט די געזעלשאפט און צוגעגעבען, ווערענדיג שוין אביסעל בלאס:

— איך וועל אייך לאנג נים אויפהאלטען, פאר אייך קען זיין די געשיכטע נאריש... אפשר פאר מיר אויך. אבער אין פער־לויף פון א מאנאט צייט האט זיך מיין צימער פערוואנדעלט אין אן אייזען־געשעפט. דארט האט זיך געפונען פון כל המינים: שערעלעך, מעסערם, צוואנגען, שלעסער און שליסלען און צולעצט שטיקער אייזען, סתם שטיקער אייזען...

דאס האב איך זיך אלץ יעדען טאג איינגעקויפט א בייע אייזערנע זאך...

די גאנצע וועלט האט מיר דאמאלס אויסגעזעהן אזוי הארט און קאלט און טרוקען, ווי אייזען. און עד־היום האב איך א גרוים אינטערעס אין אייזען....

ער איז שטיל געבליבען; אין צימער האט געהערשט א מאדנע שטילקייט.

די גנבה.

די ליעבע מיט פרידען איז געווען צו ענדע. הערמאן האט עס שוין פאראויסגעזעהן מיט א צייט צוריק. די שיידונג, וואס האט געמוזט איין גיכען קומען, האט איהם ניט ערשיטערט ווי די ערשטע שיידונגען, וואס זיינען פארגעקומען מיט פאריגע מיידלעך. הערמאן איז שוין געווען פערהארטעוועט און האט דעם שיידונגס-קלאפ געקענט פערטראגען ווי א העלד. אמת, נאך זיין מיינונג איז פרידע געווען די בעסטע און שעהנסטע פון אלע, אבער הערמאן איז שוין געווען גענײט און האט געוואוסט, אז צו געווינען צוריק א פערלארען הארץ איז אונמעגליך. צו וואס זשע זאל ער זיך נאריש מאכען?

ניין! ער איז א מאן און איז גענוג שטארק צו פערטראגען דעם דאזיגען קלאפ. זיין הארץ האט זיך אפילו אביסעל געבונטעוועט און האט איהם געשלעפט נאך אמאל צו איהר, צו דעם בלאנדען, שלאנקען און זיסען מיידעל. דאס הארץ זיינס האט געלעכצט נאך די קושען, אומארמונגען און דריקונגען פון די שעהנע, ווייסע, נאקעטע הענד. אבער הערמאן האט דעם הארץ בעפוילען: רוהיג! און איז צו פרידען מעהר ניט געגאנגען.

גלאט זיך שיידען איז אבער ניט קיין שטייגער. דאס שיידען זיך מוז צוגעהן מיט א געוויסער עטיקעט און צערעמאניע. פרידע האט פון איהם בריעף, פאטאגראפיעס מיט די זיסטע אויפשריפטען און מתנות. פאר די מתנות איז ער גענוג גרויס-מוטיג, זיי זאלען ביי איהר בלייבען. ער וועט זיי אפילו ניט

דערמאַהנען. דאָס ריהרט איהם גאָר ניט אָן. אָבער די בריעף און די פאָטאָגראַפיעס מוז ער צוריק בעקומען...

הערמאַן וויל ניט, אַז זיינע געפיהלען, וואָס ער האָט אויס־געדריקט אין די פיעלע בריוועלעך צו איהר, ניט קוקענדיג, וואָס זיי ביידע האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, — הערמאַן וויל ניט, אַז די דאָזיגע בריוועלעך זאָלען בלייבען ביי איהר... אויך ניט זיינע פאָטאָגראַפיעס.

געדאַכט האָט זיך איהם אָבער, אַז ניט אַזוי גיך וועט זי עס וועלען אומקעהרען צוריק. אַזוינע בריעף, ווי ער האָט איהר געשריבען, בעקומט מען ניט פון יעדען. ער ווייס גוט איהר הויכע מיינונג וועגען זיינע בריעף. ער ווייס אפילו דאָס שעהנע קעסטעלע, אין וועלכען זי האַלט זיי...

זי וועט איהם די בריעף זיכער ניט אומקעהרען...

און כאָטש הערמאַן האָט פון איין זייט בעשלאָסען, אַז די וועלט מעג אונטערגעהן, וועט ער די בריעף בעקומען, האָט ער דאָך פון דער אנדער זייט ווי גאָט געבעטען, אַז זי זאָל זיך איינשפאַרען און די בריעף מיט זיינע בילדער ניט אומקעה־רען. ביים צווייטען פאַל וואָלט ער, מעגליך, געהאַט די גוטע געלעגענהייט צו קומען צו איהר און מינדליך מיט איהר וועגען דער דאָזיגער אַנגעלעגענהייט איבעררײדען:

— די בריעף מוזט איהר מיר, פרידע, אָבגעבען...

— איך קען אייך ניט אָבגעבען...

— פאַרוואָס, פרידע? וועט ער פרעגען און ער זעהט שוין, ווי פרידע ווערט רויט און שטאַמעלט קוים אַרויס:

— ווייל איך האָב דיך ליעב, ליעב...

און פאַלט איהם אויפ'ן האַלז און פאַנגט איהם אָן צו קושען...

און פרידע איז צוריק זיינע...

עס איז אָבער ניט געווען, ווי ער האָט זיך פאַרגעשטעלט: אויף זיין קורצען, געקינסטעלטען, האַלב־געשריבענעם צעטעלע

צו איהר, זי זאָל איהם זיינע בריעף און פאָטאָגראַפיעס אבשי־קען, האָט זי איהם נאָך קירצער און נאָך קעלטער געענטפערט, אַז עס פרעהט איהר זעהר אומצוקעהרען איהם אַלעס, אַלעס, וואָס זי האָט פון איהם בעקומען, אבער פאַראויס פאָדערט זי אונבעדינגט, ער זאָל איהר אָבשיקען איהרע אַלע בריעף מיט איהר בילד...

איבערלעזענדיג דעם בריעף, האָט ער פערביסען מיט די ליפּען און, אויסקרעכצענדיג ווי פון א שווערען וועהטאָג, איז ער צוגעגאנגען צום טשעמאַדאַן, וואו אַלע איהרע בריעף זיינען געלעגען פערוויקעלט אין דער גרעסטער פּאַרזיכטיגקייט, האָט זיי ארויסגענומען און זיי גענומען צעהלען...

— איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף...

ער האָט זיי גענומען לעזען. מאנכע האָבען געקלונגען קאַלט און הערמאַן האָט אין זיי שוין געהערט קלינגען דעם טאָן פון דער צושיידונג... אייניגע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט א שטאַרקען געפיהל, און לעזענדיג די דאָזיגע הייסערע בריעף, האָט הערמאַן אויף דאָס ניי דורכגעלעבט די ליעבע און האָט די בריעף געדריקט צום הארץ און געקושט...

איבערהויפּט האָט פון די פּאָר הייסערע בריעף איהם גע־פּאַקט איינער, וואו פרידע רופט איהם אָן אויבען „מיין גאָל־דענער טרוים"...

אויף דעם דאָזיגען בריעף האָט הערמאַן געוואָרפען אַן אויג, ווי א קאַרגער אויף א טייערען דימענט... אין קאָפּ איז איהם דורכגעפלויגען א מחשבה...

ער האָט זיך פערשעמט, ווי ער וואָלט געגאנגען טהאָן א גרויס פערברעכען און מען האָט איהם געחאַפּט, אבער די מחשבה האָט אַלץ שטאַרקער געפּאָדערט צו פערווירקליכט ווערען.

„געדענקסט זי דען אַלע בריעף?" האָט ער זיך בערוהיגט...

„און פון וואנען ווייס איך, אז זי וועט מיך ניט בע׳גנב׳ע־נען?"... האט ער זיך נאך מעהר בערוהיגט... „איך בין זיכער, אז יא... זי וועט גנב׳ענען נאך מעהר ווי אייגעם. איך קען זיי, די חברה"...

ער איז אויפגערעגט און בייז געווארען. געוואלט אבער האט ער, אז זי זאל איהם אויך אזוי בע׳גנב׳ענען. נאר ער האט געפיהלט, אז אין דער דאזיגער הינזיכט איז זי אנשטענדיגער פאר איהם: זי וועט איהם זיכער אבשיקען אלע בריעף, ביז איי־נעם, מיט די פאטאגראפיעס, מיט די מתנות...

יא, זי איז אן אנשטענדיגע מיידעל. און ער?

ער האט זיך געשטארקט, האט פערוויקעלט אלע בריעף— ער וועט זיין אלע אומקעהרען!...

נאר פלוצים האט איהם א געוואלטיגע מאכט נעגעבען א ציה צוריק, צום בריעף פון „גאלדענעם חלום". ער האט איהם ארויסגענומען פון פעקעל, איהם בעטראכט, און ארומקוקענדיג זיך ווי א גנב, טיעף אריינגעלעגט אין א וועסטען־טאש...

גע׳גנב׳עט דעם „גאלדענעם חלום"! ער וועט איהם קיינ־מאל, קיינמאל ניט אומקעהרען!...

בעליידיגט א פרוי.

(דערציילט פון אן אונערפאהרענעם)

דאס איז געווען א מיידעל פון א יאהר צוויי־און־צוואנ־ציג. איהר וואוקס איז געווען שלאנק, און איהר רונד פנימעל— זעהר חנעוודיג און תמימותדיג. איהרע אויגען — שווארץ און גרויס — האבען געקוקט ווי מיט א שטילען געבעט, און ווי זיי וואלטען טיילמאל געפרעגט: איז עפעס דא שעהנעס אויף דער וועלט? און עס האט זיך איהר טיילמאל געוואלט ענטפערן: א, יא, עס איז דא שעהנעס אויף דער וועלט...

איך בין מיך מודה, אז דאס ערשטע מאל דערזעהענדיג זי, האב איך דערפיהלט א זיסען ציטער אין מיין גאנצען קער־פער: אט מיט דעם מיידעל וואלט כדאי געווען בעקאנט צו ווערען. איך וואלט מיך געפיהלט יום־טוב׳דיגער, הייליגער, און איבערהויפט אין א רעגען־טאג, ווען די טראפען פויקען אזוי מאנאטאן אויף די שויבען, וואלט אזוי גוט געווען צו זיצען מיט איהר צוזאמען אין צימער און ריידען מיט איהר וועגען שעהנע ערהאבענע זאכען, האלטענדיג דעמאלט איהר קליינע האנד, מיט די לאנגע ווייסע פינגערלעך.

און וואס איהר וואלט אויף מיר נים זאגען, — אין דער דאזיגער חינזיכט בין איך גראד געווען א שטיקעל בריה: זע־הענדיג זי איינמאל אין טעאטער, וואו מיין פלאץ איז גראד געווען נעבען אידרע, האב איך זי, חלילה ניט בכיון, אנגעטראטען אויפ׳ן פוס, איך ווייס ניט, ווי אזוי עס האט געקאנט געשעהן אזא

אונפאַרזיכטיגקייט פון מיין זייט, גיכער האָט געקענט שולדיג זיין אין דעם די ענגשאַפט אין טעאַטער. מען האָט געשפּילט אַ העכסט מאָדערן שטיק, און די שטאָדטישע אינטעליגענץ איז אין יענע טעג געווען זעהר מאָדערן געשטימט. איך בין זיכער, אַז נאָר דערפאַר האָט די אונפאַרזיכטיגקייט פּאַסירט. זאָנסט וואָלט אַזאַ אונטאַקטישקייט ניט געקענט פּאַסירען פון מיין זייט. צום גליק איז דאָס אַנטרעטען ניט געווען בעזונדערס שטאַרק; זי האָט נאָר אַ שטילען „אוי!" ארויסגעלאָזט. דאָך בין איך פערציטערט געבליבען. איך האָב זיך ענטשולדיגט אין דריי שפּראַכען. זי האָט מיך אַנגעקוקט מיט איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען, און געענטפערט אין רוסיש: „ניטשעוואָ!"

אין דערזעלבער מינוט האָט צווישען איין אַקט און צווייטען דער אָרקעסטער געשפּילט טשייקאָווסקיס באַרקאַראָלאַ. נאָר דער „ניטשעוואָ", וואָס איז ארויסגעזאָגט געוואָרען פון איהר קליין שעהן מיילכעל, האָט מיר פיעל זיסער געקלונגען פאַר דעם העכסט מוזיקאַלישען שטיק פון געניאַלען קאָמפּאָזי־טאָר... איך האָב גלייך דערפיהלט, אַז דער „ניטשעוואָ" האָט אין דער אמת'ן אַ גרויסע, זעהר גרויסע בעדייטונג, און פון דעם „ניטשעוואָ" וועט זיין אַ גרויסער עטוואָס...

און אַזוי איז געווען.

פון קינפטיגען אַנטראַקט האָט פּאַסירט די אַלטע געשיכ־טע מיט דעם אַראָפּגעפאַלענעם טיכעל. איך האָב מיך שנעל איינגעבויגען און מיט דער העכסטער עלע־גאַנץ און אינטעליגענץ אין מיין גאַנצער האַלטונג, איהר דערלאַנגט דאָס טיכעל. דאָס גראַציעזע מיידעל איז גע־וואָרען טיעף גערירט. זי האָט אַ זיסען שמייכעל מיר צוגעוואָר־פען און בעדאַנקט אין רוסיש: „בלאַגאַדאַריו". עס האָט געהאַט אַ בעזונדער קלאַנג! ניט מיט ווערטער, נאָר מיט מעלאָדיען וואָלט מען איהם געקענט איבערגעבען. איך ווייס ניט פאַר וואָס, אָבער איך האָב דערפיהלט, אַז אָט דאָס מיידעל איז צו מיר

צונעלאָזט... איך קען האָבען די גרויסע געלעגענהייט מיט איהר בעקאַנט צו ווערען.

און אַזוי איז געווען. ביים פיערטען אַקט האָב איך שוין געוואוסט איהר נאָמען: קאַטיאַ גאָלד. אַזוי האָט זי געהייסען. מיין נאָמען האָב איך, נאַטירליך, גלייך אויך ענטפּלעקט פאַר איהר, און גלייך האָבען מיר זיך צורעדט וועגען ליטעראַ־טור:

— האָט איהר געלעזען אַנדרעיעוו?

— אָ, יאָ! — האָב איך אונטערגעכאַפּט. איך בין דער גרעסטער פערעהרער זיינער. איהר מיינט מסתמא — האָב איך מיך צוהיצט — זיין „רויטען געלעכטער“?

— אַך, וואונדערבאַר! האָט זי זיך ענטציקט... און „זעקס און צוואַנציג און איינע“ גאָרקים?

— אָ, יאָ! גאָרקי איז אויך געוואַלדיג גרויס... אָבער אַנ־דרעיעוו האָט איהם אריבערגעשטיגען.

— און אַרציבאַשעוו? — האָט זי פּלוצים אויף מיר אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען.

איך האָב פערשעמט אַראָבגעלאָזט מיינע אויגען און ניט געוואָלט זאָגען קיין גלייכע מיינונג: צו ריין האָט זי מיר אויסגעוויזען אין יענעם שעהנעם מאָמענט, איך זאָל מיט איהר פערפיהרען אַ שמועס וועגען אַרציבאַשעוו'ן. איך האָב דעם דאָזיגען חנעוודיגען מיידעל ניט געוואָלט געבען אָנצוהערען, אַז איך וויים עפּעס פון אַזוינע זאַכען.

אָ, איך שעץ זעהר די פרוי!

אין פערלויף פון אַ וואָך האָב איך זי צופעליג (עס הייסט נאָר צופעליג) עטליכע מאָל בעגעגענט, און אַלץ אין אַזוינע ערטער, וואו דער פּלאַץ איז בעשטימט פאַר העכערע געגענשטאַנ־דען: איינמאָל אין ביבליאָטעק, אַ צווייטען מאָל אויף אַ רעפעראַט וועגען עמיגראַציע, וואו די שעהנסטע אינטעליגענץ פון שטאָדט האָט זיך פערקליבען, און אַ דריטען מאָל — אויפ'ן פּלאַץ, וואו

מען האט מיט א האלבע שעה פריהער געווארפען א באמבע גלאט אין דער וועלט אריין, און דא טאקי האב איך מיט איהר פערפיהרט א געשפרעך וועגען טעראר:

— איך בין אבסאלוט קיין אנהענגער פון טעראר — האב איך איהר איינגערוימט. — די סאציאלע רעוואלוציאן...

איך האב ניט דערענדיגט מיין מיינונג, ווייל א פאלי־ציאנט איז צוגעקומען און האט דעם עולם צוטריבען.

— אך, מיין גאט! — האט זי זיך אויפגערעגט, — דער אבסאלוטיזם איז נאך אזוי שטארק!... קומט!

און געהענדיג האבען מיר בעשפראכען אנדרעיעווס נייעם ווערק. זי האט געהאט וועגען איהם זעהר א הויכע מיינונג. איך בין געווען, נאטירליך, איינשטימיג.

— און „סאנין"? — האט זי גאנץ שטיל א פרעג געטאן.

— עכטע פארנאגראפיע... — האב איך בייז אויסגע־שריען: זאל זי זעהען, ווי מאראליש איך בין.

— וואוהין רעכענט איהר צו געהן איצט, קאטיא? — האב איך זי נאך א קליינער פויזע געפרעגט.

— איצט? — האט זי חנעוודיג איבערגעפרעגט — איך רעכען געהן אין ביבליאטעק.

אך, וואס פאר א מיידעל דאס איז, מיין גאט! — האב איך זי אין געדאנק געריהמט, — איך, צום בייזשפיעל, וואלט גאר געוואלט געהן אהיים צו מיר... מיט איהר, נאטירליך. ווי אזוי לאדט מען זי אבער איין? ווי אזוי גיט מען איהר צו פערשטעהן, אז איך מיין ניט קיין בייז... נאר אט אזוי... עס איז איצט אין דרויסען הערבסטליך... דער אווענד איז שוין לאנג. אט וואלט מען געשמועסט...

— ווייסט איהר, קאטיא, אז איך האב שעהנע ביכער...— האב איך ווי פלוצים איהר געמאלדען.

— יא, ווירקליך? — האט זי אויסגעשריען...

— אָ, איך האָב זעהר אַ שעהן ביבליאָטעקעל, — האָב איך בעגייסטערט אויסגערופען.

— האָט איהר אמאָל „איסטאָריאַ ציוויליזאַציאָי וו'אַנג־ליאי?" — האָט זי מיט ברענענדיגע בליקען געפרעגט.

— אַך, מיין גאָט! — האָב איך מיך ווי געחדושט — ווי־דען? דאָס איז איינס פון מיינע טיש־ביכער.

— אויב אזוי, גנה איך! — האָט זי ענטציקט זיך אָנ־געכאַפּט — וואו וואוינט איהר?

שכור פאַר גליק פון איהר איינשטימונג, האָב איך דאָך מיט אַ געוויסער פאַרזיכטיגקייט פערשוויגען מיין ווייטע וואוינונג.

— איך וואוין אין זעהר אַ שטילער געגענד...

— איז דאָרטען דאָ ביימער? — האָט זי געפרעגט.

— אַך, ווי פּאָעטיש איהר זענט, קאַטיאַ, — האָב איך פון איהר אַנגעקוואָלען — צום גליק, איז דאָס געסעל, וואו איך וואוין, איינגעטונקט אין ביימער, — עס איז אַ קריסטליך גע־סעל: איך וואוין טאַקי ביי אַ קריסט... זעהר בעוואוסטזיניגע קריסטען, זיי לעזען דעם „ריעטש"... אבער איך וואוין גאַנץ סע־פּעראַט... צוויי צימערן... קאָסט ניט טייער...

אויסשיטענדיג דאָס אַלעס, האָב איך געציטערט, טאָמער האָב איך איבערגעכאַפּט די מאָס. ערשט אָנקוקענדיג זי, האָב איך מיך בערוהיגט: זי איז וויליג צו געהן צו מיר.

אין הארץ האָט מיר פאַר פרייד עפּעס אָנגעהויבען צו זינגען צעהנדליגער מעלאָדיען: זי געהט מיט מיר, זי געהט! זי געהט, דאָס ליעבע, זיסע, פיינע, העכסט אינטעליגענטע מיידעל!

איך האָב געמאַכט כללים, ווי אזוי צו האַלטען זיך מיט איהר, צופיעל ניט זיין נאָהענט, ניט ארויסווייזען די זינליכע זייט פון מאַן: „דאַרפסט וויסען, — האָב איך זיך אין געדאַנק

געלערנט — אז דאס איז א מיידעל מיט די שעהנסטע אידעאלען, מיט'ן ריינסטען בליק אויפ'ן לעבען; זעה, זיי א מענש!"

איך האב זי אין מיין צימערל אריינגעפיהרט, ווי איך וואלט אריינגעפיהרט דאס גליק. שטיל און פארזיכטיג. מיין וואוינונג, פון צוויי קליינע צימערן, איז געווען גיט בעלויכטען. איך האב מיך ענטשולדיגט פאר דעם פינסטערניש, און האב מיך בעמיהט ניט אנצוריהרען זי. דאס הארץ האט מיר שטארק געקלאפט!...

איך האב אויף שנעל אנגעצונדען דעם לאמפ. עס איז בעלויכט געווארען דאס ערשטע קליינע צימערל. זי האט עס בעטראכט, געווארפען א בליק אויפ'ן בעט, און האט זיך, דאכט זיך, פערשעמט; איך — זיכער. איך האב זי אריינגעפיהרט אין צווייטען צימער, וואו עס איז געשטאנען א טישעל, א סאפע און מיין ביבליאטעקעל. זי האט זיך גלייך א ווארף געטהאן צו די ביכער...

— איהר האט ווירקליך א שעהנע ביבליאטעק! — האט זי געריהמט, און האט זיך גענומען בלעטערן א בוך נאך א בוך.

— אך, היינעס האט איהר אויך! — האט זי זיך אנגעהאפט מיט פרייד, — איהר וועט מיר עס בארגען?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען...

מיר האבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן סאפע און האבען זיך צורעדט. איך האב געקוקט אויף דער גארדין פון מיין פענסטער, וועלכע איז געווען ניט אראבגעלאזט. איך ווייס ניט פארוואס, אבער עס האט מיך שטארק, שטארק געצויגען אראבצולאזען די גארדין, צו וואס?... ווער האט עס געוואוסט?.. איך האב אבער מורא געהאט, זי זאל מיך חלילה ניט חושד זיין אין שלעכטע געדאנקען... גאט זאל מיך אויסהיטען! בעליידיגען א פרוי?... אזוינס טו איך ניט...

— וואס קוקט איהר אזוי אין פענסטער? — האט זי מיך ענדליך פארשענד געפרעגט...

איך בין געבליבען פערציטערט זיצען, און האב קוים גע־ענטפערט:

— עס דוכט זיך אייך, קאטיא! איך קוק ניט...

מיר האבען ווידער גערעדט און גערעדט... אך, מיין גאט! עס איז דאך דא װעגען אזוי פיעל אינטערעסאנטע זאכען צו ריידען... זי איז אזוי קלוג און בעלעזען, און מיינע מיינונגען, צו מיין גרויסען גליק, אינטערעסירען זי אזוי שטארק...

ענדליך האט זי זיך אזוי ווי אויפגעכאפט:

— איך בעט אייך, ווי שפעט איז איצט?

— איך האב ארויסגענומען מיין זייגערל פון טאש און בין געבליבען ווי איבערראשט: איינס א זייגער! ווי אזוי איז עס אריבער אזוי שנעל.

— איהר וועט גארניט גלויבען, ווי שפעט, — האב איך געשמייכעלט, און דאס הארץ האט מיר שטארק געציטערט ביים געדאנק, אז אט באלד געהט דאס גליק אוועק.

— וויפיעל? — האט זי געפרעגט.

איך האב איהר געזאגט און געווארט אויפ'ן איינדרוק.

זי האט רוהיג אויסגעהערט, און האט שטיל מיט איהרע קליינע ליפעלעך א מורמעל געטהאן:

— ווירקליך שפעט... ווייט צו געהן...

— ווען איך וואלט געווען א מיידעל, — האב איך אנגע־הויבען דיפלאמאטיש — וואלט איהר שוין דא גענעכטיגט...

— זייט איהר דאך ניט קיין מיידעל... — האט זי גע־לאכט...

— צו מיין גרעסטען בעדויערן... — האב איך מיך גע־וויצעלט, און האב אייגענטליך אין דער דאזיגער מינוט זיך געוואונשען צו זיין א מיידעל...

— בעדויערט עס ניט... — האט זי טרויעריג זיך אנגע־רופען, און איז געבליבען זיצען — מיר, פרויען, זיינען די אומ־גליקליכסטע בעשעפענישען.

איך בין אזוי גערירהרט געווארען פון איהר טרויעריגען טאן, אז איך האב פערגעסען אן אלע מיינע כללים, וואס איך האב אבגעמאכט מיט זיך אליין פריהער, ניט צו בעגעהן אזעל־כעס, וואס קען זי, חלילה, בעליידיגען. האב זי אנגענומען פאר דער האנד און זי געטרייסט:

— אך, קאטיא! אין אייך, פרויען איז דאס אזוינס, וואס מאכט אייך שעהן און ערהאבען, און פאלגליך, זיים איהר שוין גליקליך.

זי האט דערויף גאר ניט גענטפערט. זי האט בלויז שטום געקוקט אויף מיר, און ענדליך זיך אבגערופען:

— איהר וועט גלויבען, אז איך פיהל מיך דא גאנץ אנ־גענעהם.

— עס פרעהט מיך זעהר... — האב איך געשטראהלט פאר גליק — אויב אזוי, פארוואס זאלט איהר טאקי ניט בליי־בען דא נעכטיגען... צוויי צימערן זענען דא.. גלויבט מיר...

— א, איך האב ניט קיין מורא... האט זי געלאכט... — נאר מיר דאכט, אז ביי אייך איז קאלטליך...

— יא, קאלטליך איז, — האב איך צוגעגעבען, חאטש מיך האט געווארפען אין היץ — קאלטליך איז טאקי, ס׳איז שוין שפעט אין הערבסט, און מען הייצט נאך דא ניט... איך וועל אייך אבער געבען אויסער מיין קאלדרע אויך מיין מאנטעל...

— און איהר? — האט זי אזוי גוטהערציג, ווי א שוועס־טער, נעפרעגט...

— א, פאר מיר זארגט ניט, — איך וועל מיך שוין צו־דעקען מיט עפעס אנדערש...

— אלזא, בלייב איך טאקי... — האט זי רוהיג בעשלא־סען.

— בלייבט! בלייבט! — האב איך זי איינגערעדט, ניט גלויבענדיג אליין אין דעם גליק.

* * *

אין א האלבע שעה ארום איז זי שוין געלעגען אין מיין בעט, איינגעדעקט מיט מיין קאלדרע און מאנטעל.

איך בין געלעגען אין צווייטען צימערל אויף דער סאפע, צוגעדעקט מיט מיין זומערדיגען מאנטעל, מיט א קליין קישע־לע צוקאפענס, און האב אויף דער וואך געטרוימט פון גרויסע גליקען.

ענדליך האב איך ניט אויסגעהאלטען און האב פון מיין צימערל ארויסגערופען:

— קאטיא, איהר שלאפט?...

— עס איז מיר קאלט... — האט זי זיך קינדיש געקלאגט...

ניט מיינענדיג קיין בייז, נאר פשוט אוים פריינדליכקייט צו איהר, בין איך אראבגעשפרונגען פון סאפע, איינגעוויקלענדיג זיך אין מיין צווייטען מאנטעל, בין צו איהר צוגעגאנגען, און שטיל געפליסטערט:

— קאטיא, אייך איז קאלט?

— דעקט מיך צו בעסער! — האט זי זיך געבעטען.

איך האב זי גלייך בעסער איבערגעדעקט, איינגעוויקעלט איהרע זיסע פים אין דער קאלדרע און מאנטעל, און זייענדיג ענטציקט פון דער הייליגער מיסיע, האב איך מיך ערלויבט נאר איין קוש טהאן זי...

— אך, וואס טהוט איהר? — האט זי שטיל אויסגע־קרעכצט...

איך בין א דערשראקענער צוריק אוועק צו מיין סאפע און האב מיך געלעגט, נישט קענענדיג איינשלאפען א גאנצע נאכט... „דו האסט זי בעליידיגט!" — האב איך מיך גע'מוסרט און דאס געוויסען האט מיך א גאנצע נאכט געפלאגט...

ערשט שפעט אין טאג אריין בין איך איינגעשלאפען... אז איך בין אויפגעשטאנען, איז שוין קאטיא געשטאנען און אנ־געטאנענע און האט זיך געקליבען צו געהן.

— איהר געהט שוין, קאטיא? — האב איך ווי צוטומעלט אויסגעשריען...

—יא, איך מוז שוין געהן!

איך האב בעמערקט אין איהר שטים א קאלטקייט, און עס האט מיר זעהר לייד געטהאן אויפ'ן קוש, וואס איך האב איהר געגעבען.

— קאטיא! — האב איך גערופען זי בעטענדיג, — ענטשולדיגט מיך! איך האב קיין בייז ניט געמיינט...

— אך, לאזט מיך צורוה! — האט זי זיך ווי געבייזערט... איך דארף געהן.

און דערלאנגענדיג מיר די האנד, האט זי געזאגט שמייכלענדיג שוין:

— נו, אדיע! א דאנק פאר נאכטלעגער! און איז ארויס.

איך בין געבליבען אליין און האב מיך ווידער גענומען מוסרן:

— אז א מיידעל פערטרויט זיך דיר און בלייבט ביי דיר נעכטיגען, דארף מען נישט זיין גראב, און מען קושט זי נישט...

נאר דאס אבגעטאנענע קען מען צוריק נישט כאפען...

די תשובה קומט אלע מאל שפעט...

אין א פאר וואכען ארום האב איך זי בעגעגענט שפאצירען מיט מיינעם א פריינד; איך האב זי שוואך בעגריסט און בין א פערשעמטער אוועק, נישט אבשטעלענדיג זיך.

איך האב אבער בעשלאסען צו געפינען מיין פריינד און אויסדערצעהלען איהם מיין הארץ.

אויף מארגען בין איך צו איהם אוועק:

— קענסט קאטיען?... — האב איך איהם פארשענד געפרעגט.

— אָ, יאָ! — האָט ער מיט אַ געוויסען שטאָלץ גענענט־פערט, — זעהר אַ וואויל מיידעל... דאכט זיך, דיינע אויך אַ בעקאַנטע?...

— יאָ, אַ שטיקעל בעקאַנטע...

איך האָב איהם פאַרשענד אַנגעקוקט און בעשלאָסען אגים־צודערצעהלען איהם מיין הארץ. און איך האָב איהם אַלץ דער־צעהלט, ענדיגענדיג מיט די ווערטער:

— אמת, איך האָב זי בעליידיגט?...

— נאַטירליך... — האָט ער געשמייכעלט, און נאָכהער האָט ער זיך אַנגערופען:

— שוטה, אַ יונג מיידעל בלייבט ביי דיר נעכטיגען, קומסטו אָב מיט איין קוש... זי איז דאָך אַ פרוי, פערשטעהסט, אַ פרוי... לאָזטו זי איינע אַליין אַ גאַנצער נאַכט... איינע אַליין... דאָס איז איינע פון די גרעסטע בעליידיגונגען.

— אַך, מיין גאָט, דו מיינסט עס ערנסט? — האָב איך מיך אַנגעכאַפּט ווי זיך אויסניכטערנדיג.

— ערנסט... ערנסט... דו האָסט זי ווירקליך בעליידיגט, און דערפאַר איז זי אַזוי בייז....

און ארויפלעגענדיג די האַנד אויפ'ן אַקסעל, האָט ער לאַ־כענדיג געזאָגט:

— אַ צווייטען מאָל זיי פאַרזיכטיגער: זאָלסט די פרוי נישט בעליידיגען...

שכנים.

דאָס ערשטע ליעד פון דעם יונגען דיכטער איז ערשיענען אין אַ קליינעם ליטעראַרישען זאַמעלבוך. דאָס איז געווען אַ קליין ליעבע־ליעדעל, וואָס דער יונגער דיכטער האָט נאָך דע־מאָלט קיינעם נישט געליעבט. די ליעבע האָט ער נאָר געזעהן אין דער פאַנטאַזיע. דערפאַר טאַקי איז דאָס ליעד אַזוי שטאַרק גע־ווען און האָט געמאַכט ערשטערן יעדען לעזער מיט איהר טרוי־עריג־קלינגענדיגע טאָן.

דאָס זאַמעלביכעל איז ערשיענען ווייט פון דעם אָרט, וואו דער דיכטער האָט זיך געפונען, און קיין איינציגען מיטאַרביי־טער פון בוך האָט ער פערזענליך נישט געקענט. דאָך האָט ער לויט'ן אינהאַלט פון יעדען אַרטיקעל, פון יעדען ליעדעל, פון יעדער ערצעהלונג און אפילו לויט די בוכשטאַבען פון יעדער אונ־טערשריפט, זיך פאָרגעשטעלט די געשטאַלט פון יעדען שרייבער און דיכטער.

און אַזוי האָט ער פאַר זיינע אויגען געזעהן קאָלעגען אַלטע און יונגע, גליקליכע און אומגליקליכע, פרייליכע און טרויעריגע. אָבער נישט די אַלע האָבען איהם אינטערעסירט. דער יונגען דיכטערס האַרץ האָט געפאַנגען דער נאָמען פון אַ שריפטשטע־לערין, וואָס האָט אין זאַמעלביכעל געוואוינט וויזאַווי מיט איהם. זיין ליעד איז געווען אויפ'ן זעלבען בלאַט, אויף וועלכען איהר ערצעהלונג האָט זיך געענדיגט, אַזוי אַז ווען דאָס בוך איז געווען פערמאַכט האָבען זיי זיך געקושט... דאָס האָט געזאָלט

זיין זעהר א יונג, שעהן מיידעל... לויט'ן אינהאלט פון דער ערצעהלונג און לויט די בוכשטאבען פון איהר נאמען האט זי געהאט בלאהע אויגען, גאלדענע לאקען, שלאנק ווי א גאזעל און א שטימע ווי פון א הארפע...

וואו געפינט זיך אבער דאס דאזיגע שעהנע מיידעל? ער וואלט אויסגעפאהרען די גאנצע וועלט און זי געזוכט, און ווי גרויס וואלט געווען זיין גליק, ווען ער וואלט זי געפונען...

זי וואלט איהם זיכער פריינדליך עמפפאנגען: זיין ליעד איז דאך אזוי שעהן... אלעמען געפעלט זי, בפרט איהר, וואס זי איז דאך די אמת'ע מבינ'טע... זי, זיין נאהענטע שכנה און זיין וויטע געליעבטע...

עס זיינען פערגאנגען א פאר יאהר. דעם יונגען דיכטער איז די שטאדט, וואו ער האט זיך געפונען, ענג געווארען און אט האט ער זיך געלאזען אין דער גרויסער וועלט ארויין.

ער איז געקומען אין דער רעזידענץ־שטאדט, טאקע אין דערזעלבער שטאדט, וואס דאס זאמעלבוך מיט זיין ערשטען ליעד איז דארט ערשיענען. אה, אין דער דאזיגער שטאדט קען ער געפינען דאס מיידעל מיט די בלאהע אויגען און גאלדענע לאקען... דאס מיידעל, וועלכעס איז איהם די גאנצע צייט אזוי נאהענט געווען, וואס מיט איהר נאמען האט זיך זיין נאמען אזוי שטארק צוזאמענגעהעפט אין בוך אויף איין בלאט...

ער וועט זי אויפזוכען, די גאלד־געלאקטע שכנה זיינע, די שלאנקע, די לאבענדיגע, וואס איהר קול קלינגט ווי א הארפע... ער וועט זי זיכער ליעב האבען...

און די ערשטע טעג, געפינענדיג זיך אין א קרייז פון יונגערע און עלטערע ליטעראטען, שריפשטעלער און דיכטער, האט ער ביי איינעם מיט א קלאפענדיג הארץ געפרעגט:

— קענט איהר מיר נישט זאגען, ווער איז די יעניגע, וואס האט געדרוקט איהר ערשט ווערק אין דעם בוך?...

און דער דיכטער האט אנגערופען דעם נאמען פון זאמעל־בוך און פון דער שריפטשטעלעריז.

דער געפרעגטער האט א שמייכעל געטהאן און, צורופענ־דיג א מאן אין די מיטעלע יאהרען, מיט שיטערע האהר אויפ'ן קאפ און גראהע אויגען, האט ער צו יענעם זיך אנגערופען:

— א יונגער דיכטער וויל זיך מיט דיר בעקענען... ער האט דיך געלעזען, ווען דו האסט נאך געהאט א ווייבערשען נאמען...

— זעהר אנגענעהם! — האט דער מאן אויסגעצויגען א קאלטע ביינערנע האנד דעם דיכטער...

דער דיכטער האט מיט שרעק קוים אנגעריהרט די שפּיץ פינגער און קוים אויסגעשטאמעלט:

— דאס זענט איהר! מיין גאט... א מאן!...

און איז פערשוואונדען...

דער טויט אין "רענעסאנס".

דער אייגענטימער פון קאבארעט „רענעסאנס" איז ערנסט קראנק געווארען.

די ידיעה איז אנגעקומען אין גרויסען זאל „רענעסאנס" א זייגער צוועלף ביינאכט, ווען דער עולם איז נאך נישט געווען איינגאנצען.

דער שותף, האוועלע, א מאן פון א יאהר פינף־און־פערציג, מיט איינגעפאלענע באקען און א לייכטען פליך אויפ'ן האלב־ווייסען קאפ, האט די ידיעה אויפגענומען מיט א שמייכעל:

— מסתמא האט ער זיך צופיעל איבערגעליעבט... עס וואלט איהם שוין צייט געווען אבצורוהען...

און גלייך איז ער צוגעגאנגען צו דער שעהנער ראזאלדע, א שפאנישע טענצערין, וואס רעדט געלויפיג אידיש, און האט איהר מיט א שמייכעל געמאלדען:

— אונזער הערר איז קראנק.

— אזוי? — האט זי גאנץ נאאיוו געפרעגט, און האט זיך געכאפט מיט א האנד פאר דער ענטבלויזטער ברוסט, — א שאד!

נאר באלד האט זי זיך ערמונטערט:

— ער וועט געזונד זיין, אונזער הערר. ער איז א וואוילער קערל.

זי איז אריין אין דער אונטערשטער לאזשע, וואו עס איז געזעסען א יונגער דראגונער־אפיציר און, שוין האלב־שכור'ליך,

האָט ער געגלעט די ווייסע הענטלעך פון דער בלאָנדער וויענער סוברעטין.

— אונזער הערר איז קראַנק, — האָט זי אַריינגעוואָרפען.

— פּגר'ט ער אוועק! — האָט דער אָפיציר אויסגעשריען לוסטיג און האָט די טענצערין אוועקגעזעצט נעבען זיך. און האָט פער'שכור'ט געבעטען: טרינקט מיט אונז!...

— טרינקען? — האָט זיך די טענצערין ווי פערטראַכט... עס ווילט זיך היינט עפּעס נישט טרינקען. אַ מאָדנע זאַך!

— איהר וועט היינט האָבען אַ מפּלה ביים טאַנצען, — האָט דער אָפיציר איהר נביאות געזאָגט, — איהר הערט! איהר וועט זיך אויסגליטשען און וועט אַ פוס צוברעכען.

די שפּאַנישע טענצערין, זייענדיג זעהר אָבערגלויביג, האָט זיך דערשראָקען פאַר דער נביאות און, אַ קלאַפּ טוענדיג איהם איבער דער האַנד, האָט זי געוואָרענט:

— רעדט נישט קיין נאַרישקייטען!

און זי האָט אויסגעטרונקען אַ גלעזעל שאַמפּאַניער און נאָכדעם צוגעגעבען:

— ווי מיינט איהר, וועט אונזער פּערוואַלטער געזונד ווערען?

— פּגר'ט ער! — האָט זיך דער אָפיציר געהאַלטען ביי זיינס.

אַ זייגער איינס איז דער קאַבאַרעט „רענעסאַנס" איבערפולט געוואָרען מיט געסט. אַלע קליינע טישלעך זיינען געוועזען בע־זעצט מיט פאַרלעך פון פערשידענער עלטער און שטאַנד. ביי מאַנכע טישלעך האָט מען געקענט זעהן אַלטע לייט מיט הוילע קעפּ, די עטליכע איבערגעבליבענע האָהר עקאָנאָמיש צושפּרייט אויף'ן ווייסען שאַרבען, זיצען מיט אַכצעהן־יעהריגע מיידלעך מיט שוואַרצע נעדיכטע לאָקען. דאָ שפּיעלט די צאָהל יאָהרען קיין ראָלע נישט, ווייל דער אַלטער לאַכט דאָ פּונקט אַזוי ווי

דאָס יונגע מיידעל. און געדאַכט האָט זיך, אַז די מיידלעך פֿער־קויפֿען נישט נור זייער ליבּ, נאָר אויך זייער יוגענד, און שענ־קען אוועק פֿאַר די עטליכע רובּעל אויך אַ טייל פֿון זייערע יאָהרען...

אין די בּרייטע דורכגאַנגען האָבען אַרומשפּאַצירט רייכע עפּענטליכע פֿרויען. אויף זייערע ענטבּלויזטע בּוזימס און גאַנץ נאַקעטע הענד האָבען געפֿינקעלט בּריליאַנטען און דימענטען. זיי האָבען קאָקעטיש זיך דורכגעוואָרפֿען מיט ווערטלעך מיט מאַנכע בּעקאַנטע הערען, וואָס זיינען שוין, ליידער, געווען פֿערנומען מיט אַנדערע, און האָבען געוואַרט אויף דער רייהע.

נאָר אַט האָט מען אויף דער רעכטער זייט פֿון דער עס־טראַדע געוויזען אין עלעקטרישען פֿייער די „נומער צעהן". די יעניגע פֿון פּובּליקום, וואָס האָבען געקענט די נומער, האָבען אָנגעהויבּען מיט גרויס התלהבות צו פּאַטשען און אויסצו־שרייען: טאָמפּסאָן, סערוועסקאַיאַ! דאָס האָבען זיי מקבל פּנים געווען דאָס לוסטיגע פּאָרעל, וואָס איז בּעשטאַנען פֿון אַ יונגער מיט זיין ווייסער פֿרוי. מיט פֿרעהליכע געזיכטער האָבען זיי בּיידע אַריינגעטאַנצט אויף דער סצענע און אָנגעהויבּען וואַרפֿען מיט די פֿיס און אויסאַרבּייטען פֿערשידענע וואַריאַ־ציעס, דרעהענדיג זיך ווי אַ וויכער איבּער דער סצענע.

אין דערזעלבּער מינוט איז אַריינגעלאָפֿען אין זאַל אַ פֿרוי פֿון אַ יאָהר פֿינף־און־פֿערציג, רייך געקליידט, מיט צושויבּערטע האָהר, און האָט מיט ווילדע בּליקען געזוכט דעם שותּף, האָוועלען.

דערזעהענדיג איהם שטעהן מיט אַ שאַנסאָנעטין, האָט זי איהם בּייז אָבּגעשטופּט און ווילד אויסגעשריען:

— שטעלט אָב! ער איז געשטאָרבּען... שטעלט אָב!

דער שותּף, האָוועלע, האָט אַ פֿיהר געטהאָן מיט דער האַנד איבּער'ן פּליכעוואַטען קאָפּ און רוהיג בּעמערקט:

— אונמעגליך... זיי זיינען אלע שכור..

— ער איז געשטאָרבען! שטעלט אב! — האָט דעם פער־וואלטערס פרוי געשריען.

— מען קען נישט! מען קען נישט! — האָט דער שותף איהר רוהיג ערקלעהרט, — זיי זיינען אלע טויט־שכור...

די פרוי האָט געוואָרפען פערצווייפעלטע בליקען אויפ'ן פובליקום, אויף דער סצענע... זי האָט זיך א וואָרף געטהאָן אויף א טישעל און האָט אויסגעשריען:

— אהיים! ער איז געשטאָרבען!

ראָזאלדע, די אידיש־שפאַנישע טענצערין, וועלכע איז א בעטרונקענע ביים טישעל געזעסען, האָט לוסטיג אויסגערופען:

— זעהט, ווי שעהן אונזער פערוואלטערין איז! וואו איז דער פערוואלטער? לאָז ער קומען! — האָט זי געלאַכט, — איך האָב איהם ליעב, ער איז א וואוילער קערל...

— ער איז געשטאָרבען! — האָט די פרוי מיט ווילד אויס־געגלאָצטע אויגען געשריען, — ער איז געשטאָרבען... איהר פערשטעהט — ער איז געשטאָרבען!...

— אך, וואָס דרעהט איהר א קאָפּ? — האָט א הערר פון די, וואָס זיינען געזעסען ביים טישעל מיט ראָזאלדען, פער־שכור'ט געבייזערט זיך, — וואָס געשטאָרבען, ווען געשטאָר־בען... אָט קוקט בעסער, ווי מען טאַנצט...

— געשטאָרבען, זאָל איך אזוי... — די פרוי האָט נישט געקענט געפונען קיין ווערטער, ווי אזוי צו ערקלערען זיי. זי איז אומגעלאָפען פון טישעל צו טישעל, פון לאָזשע צו לאָזשע: זי האָט געוויינט, זיך געבעטען, נאָר קיינער האָט נישט פער־שטאַנען, וואָס זי וויל, וואָס זי וויינט.

אז אלטער גענעראַל, ביי וועלכען זי האָט געהאַפּט געפינען אַן ענטפער אויף איהר בקשה, האָט, א פער'שכור'טער, זי א גלעט געטהאָן ביים האלז און קינדיש־נאַאיוו געפרעגט:

— וואס זאגסטו, טייבעלע? געשטארבען? הא? גע־שטארבען? — וואס איז דאס געשטארבען?

און ער האט זי גוטמוטיג אוועקגעזעצט נעבען זיך און מכבד געווען מיט א באקאל שאמפאניער...

ביכער.

זי איז געווען הויך, שלאנק און שעהן, איבערהויפט— שעהן! אויסער איהר שעהנקייט האט זי געהאט א בעזונדער צו־ציהונגסקראפט. אין וואס איז עס בעשטאנען, איז געווען שווער צו בעשטימען: צי אין ליעבען, איינגעהאלטענעם שמייכעל, אין די פיינע מאנירען, אין קלינגענדען העלען קול?

הויך און שלאנק און שעהן — האט זי אויסגעזעהען מא־יעסטעטיש. אבוואהל זי האט זיך געהאלטען איינפאך, האט דאך קיינער פון איהרע פיעלע פערעהרער נישט געוואגט ארויסווייזען איהר א צייכען פון צו נאהענטער בעציהונג. א מעהר דרייס־טער פערעהרער פלעגט נאר, אין בעזונדערע מינוטען פון ענט־ציקען, אויף איהר ווארפען א דרינגענדען בליק, אויף וואס זי פלעגט ענטפערן צוריק מיט א שטרענגען, שטומען פארוואורף, ווי זי וואלט מיט דעם געוואלט ווארנען:

— אזוי קוקט מען נישט.

אין איהר אנוועזענהייט האט דער סאמע דרייסטער יונ־גערמאן פערלארען זיין דרייסטקייט, און דער גרעסטער דאן־זשואן פלעגט נישט וואגען איהר מאכען א קאמפלימענט, זא־גאר קיין וואונק אויף א קאמפלימענט.

זי איז געווען געבילדעט, און אין איהר אנוועזענהייט האט מען גערעדט וועגען ליטעראטור, קונסט און טעאטער, מאנכמאל אויך וועגען פאליטיק. האטש זי איז געווען ראדיקאל געשטימט, האבען דאך די פאליטישע און פילאזאפישע געשפרעכען, וואס

פלענען פארקומען אין איהר צימער, נישט געטראגען קיין היציגען האראקטער. עס איז געווען מעהר קאבי־נעט־געשפרעך איידער דעבאטען, אדער דיסקוסיאנען. איהר אנוועזענהייט האט רוהיג און געמטליך געשטימט די געסט.

ווי געזאגט, האט זי געהאט פיעל פערעהרער און בעקאנטע. דער גרעסטער טייל האבען זי טיעף און ריהרענד געליעבט. מאנכע פון זיי האבען זייערע ליעבעס־געפיהלען אין ליעדער אויסגעדריקט. טייל ליעדער, אין א זעהר רוהיגען טאן געשרי־בען, פלעגען איהר די פערעהרער אין איהר אלבום אריינטראגען. אבער ווייטער פון דעם איז קיין פערעהרער און פערליעבטער נישט געגאנגען — איהר האלטען זיך מיט יעדען פון זיי איז געווען אזא, וואס האט נישט געמאכט קיין וועג צוצוטרעטען נעהענטער צו איהר. איהר שלאנקע פיגור, איהר גאלדענע, אין דער אויפמערקזאמסטער ארדנונג פערקעמטע, פריזור, האט ווי געווארענט: נאר נישט צו נאהענט! און ווירקליך איז קיין מענ־ליכקייט געווען צוצוגעהן נאהענט צו איהר. עס האט זיך גע־דאכט, אז ווען מען זאל זי נאר איין קוש געבען, וואלט פארגע־קומען דאס גרעסטע וואונדער אין דער גאנצער ארדנונג פון דער וועלט.

יעדען יאהר האט זי געפייערט איהר געבורטסטאג. די פערעהרער האבען איהם צום אנדענקען ביכער געשענקט; בי־כער — וואו עס דערצעהלט זיך און וואו עס ווערט בעזונגען די ליעבע, און די לוסט, און די פרייד פון לעבען. די דאזיגע ביכער האט זי געהיט און טייער געהאלטען מעהר פון אלץ. אין פערלויף פון עטליכע יאהר האט זיך ביי איהר אנגעזאמעלט א גרויסע ביבליאטעק פון אזוינע ביכער. זיי זיינען געווען אויסגעלעגט אין דער גרעסטער ארדנונג אין א שעהנער עטאזשערקע און האָ־בען פון דארט ערנסט ארויסגעקוקט און געהיט די אייגענטימער־רין פון אלדאס בייז.

די יאָהרען זיינען שטיל און ארטיג, ווי איהר לעבען, גע־פלאָסען. אומבעמערקט פאר איהר, זיינען די פערעהערער ווע..־גער געוואָרען. זי האָט דאָס צוגעשריבען דער נייער צייט, וועלכע איז נישט מסוגל פאר אזוינע רוהיגע אנגענעהמע צוזאמענקונפ־טען, ווי אין די פריהערדיגע פאָר יאָהר. זי האָט דאָס בעדויערט, אבער נישט חושד געווען, אז שולדיג אין דעם איז איהר הערבסט...

איהר געבורטסטאָג האָט זי נאָך אלץ געפייערט, אבער שוין אהן אזא אינהאלט ווי אמאָל. די פּאָר ביכער, וואָס זי האָט בע־קומען צום לעצטען געבורטסטאג, זיינען געווען קליין און דאָך אינערליך און אויסערליך. זי האָט זיי אוועקגעלעגט גאנץ יונ־טען אין דער עטאזשערקע און האָט בעזונדערס פריינדליך צו איינעם פון די געסט זיך געווענדעט:

— איך וואָלט איצט וועלען ערגיץ געהן!

פון די עטליכע האָט זיך נאָר איין גאסט אבגערופען:

— קומט אביסעל.

די איבעריגע האָבען געזאָגט, אז זיי זיינען פערנומען און האָבען קאלט אבשייד גענומען.

דעם איינעם האָט זי אויף דער גאס גענומען אונטערן אָרים און ליעב אריינגעקוקט אין די אויגען.

ער האָט איהר אָבגעענטפערט מיט'ן זעלבען בליק. זי אָבער האָט זיך בעליידיגט און אינסטינקטיוו איהר האנד ארויסגעצויגען.

זי האָט א ווײַלע געשוויגען. ענדליך האָט זי אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל, און דערזעהענדיג אראָבקויקלען זיך פון דאָרט א שטערן, האָט זי ווי פערוואונדערט אויסגערופען:

— אך, ווי ער איז אראָבגעפאלען, דער שטערן!

— און פערלאָשען געוואָרען! — האָט דער אמאָליגער פערעהרער צוגעגעבען.

עס איז געווען אַ ווינטער־אָוונט. דער ווינד האָט אין פענסטער געקלאַפּט און ווי עפּעס דערצעהלט און געמאַחנט: דיין געבורטסטאָג און קיינער איז ניט געקומען!

עס איז איהר געוואָרען טרויעריג און באַנג. זי האָט אַרויס־גענומען אַ בוך פון די געשענקטע צו די געבורטסטעג איהרע און גענומען לעזען.

דאָס בוך האָט גערעדט פון זומער־נעכט, קושען און ליע־בע.

זי האָט דורשטיג געשלונגען יעדעס וואָרט.

און דער ווינד האָט דורכ'ן פענסטער געלאַכט און גע־לאַכט:

— דו האָסט דערפון נישט געוואוסט, נישט געוואוסט!

און זי האָט זיך געשעמט פאַר דעם בוך, האָט עס פערמאַכט און קוקענדיג אויף דער עטאַזשערקע ביכער, האָט זי געטראַכט:

— מעהר ווי דאָס האָט מיר מיין שעהנהייט נישט געגע־בען...

מיט אַ לייכטער אויפרעגונג, האָט זי זיך אַנגעצויגען און זיך געקליבען געהן ערגיץ — געהן צום לעבען מיט אַ בעזוך... די נאַכט איז אָבער קאַלט און פינסטער געווען, און זי האָט זיך אויסגעטאָן און זיך גענומען מיט אַ זיפץ צוריק צום בוך.

די צווייטע ראזע.

האַבענדיג א קאָפּ מיט געדיכטע שווארצע האָר, צוויי שווארצע אויסדרוקספולע אויגען, אן אנגענעהמע שטימע און עטליכע שעהנע פראזען, האָט הערמאַן געהאַט גליק ביי פרויען. נאָכדעם, ווי ער האָט זיך פערלאָזט א קליין בערדיל, וואָס האָט ארומגעפּאַסט זיין ווייס געזיכט, האָבען פיעל בעקאַנטע מיידלעך געשוואָרען, אז ער זעהט אויס, ווי אן אמת'ער קריסטוס. און אזוי ווי די מיידלעך זיינען אַלע געווען פאָרטגעשריטענע איז דאָס געווען דער גרעסטער לויב פאַר א מאַן... פיעל מיידלעך פון די פאָרטגעשריטענע, ווי קורסיסטקעס, דענטיסטקעס און סתם שטודירענדע, וועלכע האָבען זיך אַלע געצויגען פאַר דער פּראָ־ווינץ קיין ווארשוי, זיינען מיט הערמאַנען געווען בעקאַנט און דאָס רוב פון זיי זיינען געווען אין איהם פערליעבט מיט דער סאַמע הייסער ליעבע, וואָס מען ברענגט פון דער פּראָווינץ אראָב קיין ווארשוי. הערמאַן אליין, האָבענדיג א היבשען זאַפּאַס גע־ליעבטע, האָט דאָך נעקאַרגט און פלעגט זיך פערליעבען פון צייט צו צייט נאָר אין איינער. ערשטענס, איז ער געווען אביסעל בעשעפטיגט מיט לעקציעס און צווייטענס, איז ער געווען א מאָ־ראַליסט... זענענדיג פערליעבט אין איינער איז ער איהר געווען שטאַרק טריי און איבערגעגעבען און פלעגט איהר שווערען היי־סע ליעבע און קושענדיג זי ליידענשאַפטליך, האָט ער געהאַט א טבע צו רופען די געליעבטע ביים נאָמען.

און אַט די דאָזיגע געוועהנהייט האָט איהם פערשאַפט אַ ביסעל אונאַנגענעהמליכקייטען. האָבענדיג געביטען אין פערלויף פון אַ יאָהר עטליכע געליעבטע, פלעגט ער זיך טועה זיין אין די נעמען און קושענדיג בערטע׳ן פלעגט ער רופען דעם נאָמען פון דער פאַריגער געליעבטע. די נייע געליעבטע פלעגט זיך אויפכאַפּען פון צויבער, אָבהאַקען איהם די קושען און פלעגט בייז און פערדריסליך איבערפרעגען.

— ווי אַזוי האָסטו מיך גערופען?

— אַך, מיין גאָט! — פלעגט זיך הערמאַן פערענטפערן. — איך קאָן בשום אופן ניט פערגעסען מיין שוועסטער.

— אַזוי — דאָס איז דיינע אַ שוועסטער — עפּעס אַן אינטערעסאַנטע מיידעל? פלעגט די געליעבטע פרעגען און ווידער ערלויבען זי צו קושען.

איינע פון הערמאַנ׳ס לעצטע ליעבעס איז געווען אַ יונג מיידעל — ראָזע. די ליעבע איז געווען די שטאַרקסטע און ערנסטסטע, און געצויגען האָט זי זיך ביי אַ האַלב יאָהר צייט. איהר נאָמען האָט זיך איהם אַזוי שטאַרק איינגעשניטען אין קאָפּ, אַז די צווייטע געליעבטע נאָך איהר — בערטע — האָט ער נאָכאַנאַנד ראָזע גערופען און האָט געזאָגט דער תירוץ, אַז ראָזע איז זיינע אַ שוועסטער, האָט די ערשטע צייט געווירקט, האָט אָבער בערטע ענדליך אָנגעהויבען שטאַרק חושד זיין, אַז ראָזע איז אודאי ראָזע די דענטיסטקע, צו וועלכער זי האָט געהאַט אַ שנאה און בערטע האָט נאָך יעדען קוש זיך געקווייקעלט און אַז ער פלעגט זי פאַרט רופען ראָזע, פלעגט זי זיך אויפשטעלען און זאָגען מיט פאָרוואורף:

— געה צו ראָזע׳ן!

אַלזאָ האָט די ליעבע מיט בערטע׳ן זיך געצויגען אַ גאַנץ קורצע צייט — קנאַפּע פיער וואָכען. און אפילו די פיער וואָכען זיינען אויך געווען אָהן נחת: הערמאַן איז געוועהנט געווען, אַז די קושען זאָלען געהן, אונגעשטערט, אָהן אַן איבעררייסונג, אָהן

זייטיגע בעמערקונגען. ער האט זיך אליין בעשולדיגט אין א שוואכען זכרון, גע'חזר'ט נאכאנאנד: בערטע! בערטע! ס'האט אבער ניט געהאלפען. ווי אויף צו־להכעיס פלעגט זיך ארויסכאַפּען ביים ערשטען קוש דער נאמען פון דער פערגאנגענער געליעבטע: ראזע! און טהו זיך עפּעס.

פאר גרוים עגמת־נפש האט הערמאן גאנצע צוויי וואכען געלעבט אהן ליעבע. און ווער ווייסט, ווי לאנג ער וואלט זיך אבגערוהט, ווען ער וואלט זיך אין טעאטער נישט בעקענט מיט א יונג, שעהן מיידעל, וועלכע א פריינד האט איהם פארגעשטעלט, אנרופענדיג זי ביים לעצטען נאמען: ראבינאוויטש!

טרעפענדיג זיך מיט איהר אויף מארגען, האט ער פעסט בעשלאסען, אז ביי איהר וועט ער שוין קיין טעות ניט מאכען. ראזע'ן האט ער שוין ערשטענס אין גאנצען פערגעסען און צווייטענס, וועט ער טאקע פון היינט אן א געליעבטע רופען ניט בייה'ן נאמען, נאר אזוי ליעבליך: מיין טייערע, מיין שטערען! מיין חלום! און דעסגלייכען.

*   *
*

טרעפענדיג זיך מיט פריילין ראבינאוויטש נאך עטליכע טעג בעקאנטשאפט און געבענדיג איהר דעם ערשטען קוש נאך דער ליעבעס־ערקלעהרונג, האט ער, פערגעסענדיג אן אלץ, וואס ער האט אויף זיך גענומען, ווידער ליידענשאפטליך אויסגעררופען:

— מיין ראזע!

דאס מיידעל האט איהם פערוואונדערט אנגעקוקט:

— פון וואנען ווייסט איהר מיין פאר נאמען?

— וואס הייסט? איהר הייסט טאקע ראזע! אח, וואס פאר א גליק! מיין גאט!

דאָס מיידעל האָט איהם ניט פערשטאַנען און האָט געדריקט מיט די פּלייצעס!

— וואָס פאַר א גליק?

דאַן איז הערמאַן געקומען צו זיך און האָט געענטפערט:

— ראָזע! ליעבע ראָזע! וואָס פאַר א הערליכער נאָמען!

— אהאַ, אפילו מיין נאָמען געפעלט אייך.

— יאָ, יאָ! דער נאָמען געפעלט מיר זעהר! זעהר! — האָט הערמאַן ענטציקט גערעדט, קישענדיג זיין נייע געליעבטע און טראַכטענדיג:

— נו, דאַנקען גאָט — אבי זי הייסט אויך ראָזע. איצט וועל איך מיך ניט דאַרפען היטען, און ענטציקט האָט ער זיך צוגע־רופען:

— ראָזע! ראָזע! ראָזע!

און דאָס מיידעל האָט שטיל, אבער שטימונגספאָל געפליס־טערט:

— אך, מיין גאָט, ווי שטאַרק איהר קאָנט ליעבען!

דאָס פאָלקס קינד.

(פון אַ טאָגער־בוך פון אַן אינטעליגענט)

1905 יוני... אויסלאַנד.

אַ שעהנע, אַ ריינע, אַ פרישע, אַ יונגע האָט זי צו מיר אין טהיר אַנגעקלאַפּט און איידער איך האָב צייט געהאַט צו זאָגען דעם בעל־הבית'שען „ביטע" איז זי שוין איבער מיין שוועל געשטאַנען און האָט געשמייכעלט, ווייזענדיג איהרע שעהנע ווייסע צייהנדלעך.

איך האָב זי אַנגעקוקט און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איך האָב זי ערגיץ געזעהן. איך האָב זי אָבער קיינמאָל ניט געזעהן. סיידען אין מיין פאַרשטעלונג, ווען איך האָב וועגען שעהנע ליעבע זעלען געטרוימט.

— דאָס זענט איהר טאַקי? — האָט זי געשמייכעלט שוין ווי פערשעהמט.

— איך!

— מען האָט מיך געשיקט טאַקי צו אייך...

— אַזוי? — האָב איך געשטאַמעלט און האָב שיער ניט אַרויסגערעדט: לאַנג לעבען זאָל יענער, וואָס האָט מיר אַזאַ שעהנעם מלאך געשיקט. איך וואָלט עס אפשר אַרויסגערעדט, נאָר זי איז אין גאַנצען צו זיך געקומען און האָט פריי גענומען ריידען:

— קוים געפונען אייך! כאַ־כאַ־כאַ! קיינער ווייס ניט וואו איהר וואוינט. דאַכט זיך אַזוי בעוואוסט.

איך האָב זיך פערשעהמט און האָב זיך געסטאַרעט אַ וויץ צו זאָגען:

— מסתמא דערפאַר ווייל איך האָב זעלטען אַ דירה...

— עס קען זיין! — האָט זי זיך דערפרעהט מיט מיין ווייץ און האָט זיך צולאַכט מיט א ריינעם קלינגענדיגען געלעכ־טער — ביי „אונזערע ברידער" טרעפט עס אמאָל...

הערענדיג ווי זי נעהמט מיך אריין אין צאָהל פון איהרע ברידער בין איך אויך פרעהליך געוואָרען. לעבענדיג אלץ צווישען פרעמדע ווילט זיך דאָך האָבען אזא שעהן גוט־שוועסטער'ל...

אין א ווײלע ארום איז זי שוין מיט מיר אזוי נאָהענט גע־ווען, אז איך האָב מיך קוים איינגעהאַלטען איך זאָל איהר „דו" ניט זאָגען. געוואָלט האָב איך עס זעהר. עס האָט מיר אָבער גע־פעהלט די פרייהייט דערצו. און ניט פרייערהייט זאָגען „דו" איז עס ניט קיין ליעבליכקייט נאָר א בעליידיגונג. און איך וואָלט בעסער מיך לאָזען דעם קאָפּ אראָבנעהמען איידער בעליידיגען אזא ליעבעס ווענזען...

זי האָט מיר א סך דערצעהלט, דערצעהלט פון די לעצטע פּאַסירונגען, פון די קרבנות, דערצעהלט און געשמייכעלט. איך האָב זי אָבער ניט בעשולדיגט אין שלעכט־הערציגקייט. זי קען פּשוט טרויעריג ניט זיין, אזוי פיעל לעבען האָט זי! און איהר לעבען איז אזוי שעהן און אזוי ערהאַבען און אזוי ניצליך...

זאָל זי לאַכען! אזא געלעכטער קען פערטרייבען דעם שאַרפסטען טיעף איינגעגעסענעם טרויער וואָס עס איז אויף פיעלע הערצער אָנגעוואַקסען. מיר איז אודאי אזא לאַכען נויטיג, אזא לאַכען היילט מיך.

און זי האָט דערצעהלט און געלאַכט, און דערצעהלענדיג און לאַכענדיג האָט זי מיר ציימענווייז ביי'ן קלאַפּע אָנגענומען און גאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאַפּע שלאָגט מיין האַרץ עפּעס אזוי מאָדנע; און גאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאַפּע געפינט זיך א האַרץ, וואָס האָט זיך שוין לאַנג פער־בלוטיגט...

און וואָס זי האָט מיר דערצעהלט האָב איך שוין לאַנג אליין געוואוסט, אין פערשיעדענע צייטונגען געלעזען. איהר אָבער

האָב איך עס ניט געזאָגט. עס איז מיר געווען א שאָד צו איבער־שלאָגען זי. אזוי נתפעל איז זי געווען, אזוי בעגייסטערט האָ־בען איהרע צוויי שווארצע אויגען געפלאַמט און מיט שטראַה־לען, ממש מיט שטראַהלען געשאָסטען!...

איך האָב געדאַרפט זיין א גרויסער נאַר צו זאָגען איהר, אז דאָס ווייס איך שוין און זי זאָל אויפהערען צו רעדען, צו קליי־נען ווי א גלעקעלע. אַ, מיר פעהלט נאָר אביסעל גלויבען, גלוי־בען. קיין שׂכל אָבער נישט... פערקעהרט — צו פיעל האָב איך איהם.

און איך האָב זי טאַקע ניט איבערגעשלאָגען, געמאַכט א מי־נע, ווי איך הער דאָס דאָס ערשטע מאָל און האָב געשטוינט.

זי האָט געמיינט אז איך האָב געשטוינט פון איהרע ער־צעהלונגען, איך האָב אָבער געשטוינט: וואו נעהמט זיך אזוי פיעל גלויבען, אזא טיעפער קוואַל ביי אזאַ יונג קינד.

— ...האָט דער „בונד" גלייך א פּראָקלאַמאַציע ארויסגעלאָ־זען... מען האָט עס געכאַפּט פון די הענד... אין מיטען גאַס! אז מען האָט גאָר קיין מורא ניט געהאַט! פאַר די פּאָליציי אין די אויגען! זיי האָבען זיך בעהאַלטען... כאַ—כאַ—כאַ!

און אין די פּראָקלאַמאַציעס גלויבט זי ווי אין דער תורה און אין „בונד" ווי אין גאָט.

— דער „בונד" ארבייט גוט? האָב איך זי אין מיטען א פרעג געטהאָן.

זי איז נאָך מעהר בעגייסטערט געוואָרען:

— וואָס פרעגט איהר? נאָר דער „בונד"! די ס. ס. — גאָר ניט! אבסאָלוט גאָר ניט! אז די ס. ס. זיינען אמת'ע בורזשו־אזיע... געה מענה מיט זיי! זיי שטערען נאָר!...

ביים וואָרט „שטערען" איז זי ערנסט געוואָרען און זי האָט אויסגעזעהן, ווי א קינד, וואָס פערטראַכט זיך ווען מען פרעגט ביי איהם: ווי פיעל איז 2 מיט 2...

— איהר זיינט א בונדיסטקע? האב איך זי געפרעגט מיט א שמייכעל.

— א פראגע! — האט זי זיך ווי בעלעדיגט.

— שוין לאנג:

— שוין דריי יאהר! האט זי מיט א שטאלצען שמייכעל געענטפערט.

— נו, און „געזעסען“ זענט איהר שוין?

— כא—כא—כא! א קשיא! דריי מאל: 4 חדשים אין פאוויאק, דריי חדשים אין 10טען פאוויליאן און א חודש אין ראטוש.

— און ווי פיעל זענט איהר אלט? האב איך אויך געשמייכעלט, ווערענדיג פרעהליך געשטימט פון איהר „ביאגראפיע“.

— א, אלט בין איך שוין גענוג — אכצעהן יאהר!

— און אזוי פיעל האט איהר שוין געארביים!

— א, דאס איז נאך גאר נישט! — האט זי לאכענדיג אויסגערופען. איך הויב ערשט אן...

באלד איז זי אבער ערנסט געווארען און האט זיך אנגערופען:

— איין זאך איז יעצט שלעכט: ניטא קיין ליטעראטור, זעהר שווער צו שווארצען יעצט. די ארבייטער האבען ניט וואס צו לעזען, אויסער פראקלאמאציעס.

— אין רוסלאנד דרוקט זיך דאך אויך.

— עט! — האט זי א מאך געטהאן מיט דער האנד — עס קלעקט ניט אויף א צאהן. מען דארף האבען די אויסלענדישע.

און וועגען דעם איז זי טאקע געקומען. אט דאס קליינע אכצעהן־יעהריגע מיידעלע, האט געשווארצט דעם גרענעץ און איז אהער געקומען איבערצופיהרען ליטעראטור פאר די ארבייטער אין רוסלאנד.

איך האב מיך געשעהמט, אבער איך האב זעהר געוואלט זאגען:

— מען דארף ניט. מען וועט אייך ארעסטירען...

אודאי קען מען זיך שעהמען צו זאגען אזוינס, ווען פאר דיר שטעהט אזא מוטהיגע זעלע.

און צו מיר, וואס האט דאס געוואלט זאגען איז זי נאך הילף געקומען....

ווי גליקליך איז מיט איהר גלויבען!

ווי פרעהליך איהר איז.

און ווי אומעטיג מיר איז!

איך האב געוואלט קושען דאס יונגע, פרישע ריינע קינד פון פאלק וואס לעבט און ברענגט לעבען! איך האב אבער זוי מורא געהאט...

פאר אלץ האב איך מורא...

און דאס יונגע קינד, דאס קינד פון פאלק האט פאר קיין זאך קיין מורא ניט. זי וועט איהר שעהנע יונגע ריינע לייב מיט בראשורען ארומוויקלען און וועט אזוי שווארצען דעם גרענעץ, צו ברענגען גייסטיגע שפייז פאר די הונגעריגע ארבייטער. און טאמער וועט איהר דער גראבער בעאמטער אין א צימער ערגיץ בעזוכען, און גראב מחלל זיין די הייליגקייט, וועט אבער איהר נשמה אלץ ריין, אלץ קלאר, אלץ מוטהיג בלייבען.

זי גלויבט און האט ניט קיין מורא?

א גליקליך וועג דיר, ליעבעס פאלקס־קינד!

דער קעלנער.

אין דער נאכט־קאפע איז צום הערבסט־סעזאָן אָנגעקומען א נייער דאמען־אָרקעסטער, וואָס איז בעשטאַנען פון זעקס פרויילינס.

נישט קוקענדיג אויף די רעגענדע וועטערס, זיינען זיי אלע געגאנגען געקליידעט אין־אונשולד־ווייסען. דער דאָזיגער אנצוג האָט זיי זעהר געפּאַסט. איבערהויפּט אָבער האָט אין דעם ווייסען אנצוג בלענדענד־שעהן אויסגעזעהן די ערשטע פּיעדלערין. אַ יונגע ברונעטין, וואָס האָט דיריזשירט שטעהענדיגערהייד. הויך און שלאַנק, מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד, האָט זי אויסגעזעהן ווי א יונגע קעניגין, וואָס אַט אַט לאָזט זי ארויס א בעפעהל, און אלע, סיי דער ווירטה, סיי די קעלנערס, סיי די געסט וועלען זיך א לאָז טהאָן צו ערפילען איהם. נאָר די דאָזיגע ברונעטין פלעגט נאָך יעדער שטיק זיך אוועקזעצען אויף איהר אָרט, איבערוואַרפען זיך מיט די קאָלעגינען איהרע מיט עטליכע ווערטער און פון צייט צו צייט וואַרפען רוהיגע גלייכע בליקען אויף די געסט.

די געסט, דאָס רוב יונגע לייט, האָבען ניט געקאָנט אבריי־סען פון איהר זייערע בליקען. נישט איינער פון זיי האָט זיך ניט געוואָגט צוגעהן צו איהר און מכבד זיין איהר מיט וויין אָדער קאָניאַק, ווי מען פלעגט זיך אין דער דאָזיגער נאכט־קאַפּע נוהג זיין מיט די ביזהעריגע שעהנע דיריזשאָרינס פון דער דאמען־קאַפּעליע. מאַנכע געסט, וואָס די בלענדענדע ברונעטין האָט זיי

צופיעל בעאונרוהיגט, האבען צוגערופען דעם אבער־קעלנער. א הויכער בלאנדין, מיט גרויסע, לאנגע וואנסען, אין א שווארצען פראק, און איהם געפרעגט, אנווייזענדיג מיט'ן בליק אויף דער פידלערין:

— ביטע זעהר, איזט זי צום האבען?

דער קעלנער פלעגט אויפהויבען זיין בליק צום ארקעסטער, זיך פערטראכטען און ענטפערן ניט ווי זיין שטייגער איז, בייז און אויפגערעגט:

— א, ניין! גאט בעהיטע!..

געוואוסט האט אבער דער קעלנער, אז ער זאגט דא א ליגען און ער דיענט דערמיט ניט עהרליך זיין ווירטהע; פערקעהרט, זיין פפליכט איז זיך נעהנטער צו בעקענען מיט איהר, איבער־געבען איהר, ווי אזוי זי פאנגט הערצער, און פיהרען אונטער־האנדלונגען, פון וועלכע אי ער, אי דער ווירטה פון קאפע זאלען קאנען פערדיענען.

נאר דאס ערשטע מאל, זייט ער איז א קעלנער דענקט ער ניט פון טרייהייט און פון פערדיענסט. די דאזיגע נייע געפיה־לען בעאונרוהיגען איהם: „וואס איז דאס פאר א קרענק?" טראכט ער, און בעשליסט צוצוגעהן צו איהר, ווען זי געהט אריין אין גארדעראב־צימער, און איבערגעבען איהר דאס, וואס א קעלנער דארף איבערגעבען, אויב ער וויל זיין אן עהרליכער, טרייער קעלנער... אבער זיין בעשלוס ווערט פערשוואונדען, ווען ער הויבט נאר אויף זיין בליק און דערזעהט זי שטעהענדיג מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד און די אויגען פינקלען און לייב־טען אזוי רוהיג, אזוי ריין...

— איזט זי צום האבען? — שלאגט איהם איבער מיט א פראגע, א הויכער, דיקער גאסט.

— אבער ניין! וואס זאגען זי? — ווערט ער ווי בייז, און דערשרעקט זיך אליין פאר זיין טאן.

דערווירטה האָט איהם שוין אויסגערעדט, אז די לעצ־טע צייט בעגעהט ער זיך ניט העפליך מיט די געסט.

— זי פערגעסען זיך ! — האָט איהם דער ווירטה גע־מוסר'ט.

און ער האָט זיך אויף זיך גענומען צו ווערען גוט און פרום און דערגעהן ביי „איהר“, אויב זי „איזט צום האבען“.

און עס איז כדאי געווען צו דערגעהן: דער נייער גאסט איז געווען דער באנקיר ליעבערהאהן, איינער פון די בע־וואוסטע לעב־קינדער. פון אזא גאסט קאָן מען גליקליך ווערען.

און ווען דער דאָזיגער באנקיר איז צו איהם צוגע־גאנגען און געפרעגט, ווייזענדיג אויף דער ברונעטין:

— איז זי צום האבען ?

האָט ער, ווי ווייט מעגליך, העפליך געענטפערט:

– גלייך ערפאהר איך עס, העדר באנקיער.

די ברונעטין איז גראד ארוים אין גארדעראָב־צימער צו פעררריכטען איהרע האָר. ער איז גלייך נאָך איהר ארייגעגאנגען, און בלייבענדיג מיט איהר אליין, איז ער ווי צוטומעלט געוואָרען פון איהר בלענדענדער שעהנהייט.

— וואָס וואָלען זי, העדר „אָבער“ ? — האָט זי איהם גוט־מוטהיג געפרעגט, ארויפלעגענדיג איהר ווארמע, ווייכע האנד אויף זיין נאקען.

— ביטע זעהר — האָט ער זיך געמוטהיגט — פיעלע געסט זיינען פון אייך בעצויבערט... אבער זיי זיינען אלע לומפען... באנקיער ליעבערהאהן פרעגט, אָב... איהר זייט צו האבען...

— באנקיער ליעבערהאהן... — האָט זי מיט א קלינגענדער שטימע געענטפערט — אָ, יא ! איך האבע פון

איהם געהערט... ער איזט ווירקליך זעהר רייך: ביטע זעהר. זאַגען זי צויעלב איהם וועל איך פריי ווערען פריהער...

א שוואַרצער וואָלקען האָט פערדעקט דעם קעלנערס פּנים. און ער האָט אונרוהיג ווידער איבערגעפרעגט:

— ווירקליך?...

— נון, יאַ! — האָט זי געלאַכט, — זאָגען זי איהם, אום צוויי אוהר בין איך פריי...

— דאנקע זעהר! — האָט דער קעלנער קוים ארויסגערעדט און איז ארויס.

— אלזאָ? — האָט דער באנקיר געפרעגט, דערזעהענדיג איהם.

דער קעלנער האָט שוין געוואָלט ארויסרעדען זיין מיטטיילונג: „יאַ, צום האָבען". נאָר עפּיס ווי דורך א כשוף האָט זיך די צונג א דרעה געטהאָן, אין די אויגען איז דונקעל געוואָרען און ער האָט געענטפערט:

— גאָט זאָל אויסהיטען! זי איז א פיין — אנשטענדיג מיידעל!...

דער באנקיר האָט קאָמיש אראָבגעלאָזט די נאָז.

דער קעלנער האָט טריאומפירט...

זומערדיגע בעקאנטשאפט.

(דערצעהלט פון א „דאָן זשואן“).

עס האָט פּאסירט אין אן אנדער צייט און אין אנדער לאנד. אָבער שרעקט זיך ניט! — מיינט ניט, אז איך געה אייך דערצעהלען א היסטאָרישע פּאסירונג. גאָט זאָל מיר אָבהיטען פון היסטאָרישע פּאסירונגען. דערצו נעהמען זיך אזוינע לייט, וואָס האָבען אליין נאָר נישט דורכגעלעבט און שעפּען אלץ פון בוך... איך געהער דוקא צו דעם סאָרט מענשען, וואָס איין פּרוי־ען־בליק מאכט אויף מיר מעהר איינדרוק ווי הונדערטער עפּיזאָדען פון היסטאָריע... אָבער ניט דאָס בין איך אויסען.

אלזאָ, עס האָט פּאסירט אין אן אנדער צייט — מיט עטליכע יאָהר צוריק; אין אן אנדער לאנד, אין איינער פון די שעהנסטע לענדער פון אייראָפּא. עס איז געוועזען א שעהנער לייכטזיניגער פריהלינגס־טאָג. דעם דאטום געדענק איך ניט, אָבער לויט די גראדוסען פון ליעבע, וואָס דער באראָמעטער האָט אין מיין ברוסט דאמאָלט געצייגט, שטעל איך מיך פאָר, אז עס האָט געמוזט זיין ארום ערב מאי. דער טאָג איז געוועזען לייכטזיניג, ווי איבערהויפּט די ערשטע פריהלינגס־טעג, אָבער איך בין נאָך לייכטזיניגער געוועזען. איך האָב פּשוט זיך פערליעבט אין יעדער פארביינעהענדיגער מיידעל, נישט קוקענדיג צי דאָס מיידעל געהט אליין, צי מיט א בעגלייטער. עס האָט געהאלטען שיער־שיער ביי אָבשטעלען יעדער מיידעל אין מיטען גאס, פאַלען אויף די קניע און אויסזיפצען: איך ליעב דיך, קום מיט מיר

ערגעץ אוועק אין א שטילען גארטען, אדער אין א שטילען צימער, וואו איך און דו, און איך און די ליעבע...

מעהר וואלט אבער ניט געפעהלט אזוינס אין מיטען דער גאס צו טהאן! מענשען וואלטען גלייך עמפערט געווארען פאר אזא פרייהייט, כאטש דאס לאנד וואו עס האט פאסירט איז גע־וועזן ניט קיין פרייע רעפובליק ווי די פעראייניגטע שטאאטען און ליעבע איז דארט דוקא ניט געווען פערבאטען. פערקעהרט, אין יענעם לאנד פון מאנארכיע און זעלבסטהערשונג איז די איינציגע כשר'ע סחורה געוועזען די ליעבע. רעוואלוציאנערען, אז זיי פלעגען וועלען אבווענדען פון זיך דעם פערדאכט, פלעגען זיי זיך לפנים פערליעבען אין זייערע חבר'טעס און ווען די פאָ־ליציי פלעגט אמאל איינברעכען צו זיי אין צימער, וואו עס האט זיך פראדוצירט בשתיקה פון'ם לאנד די פרייהייט פאר די ביר־גער — פלעגען זיי זיך כאפען קושען מיט די חבר'טעס, כדי צו בעווייזען, אז זיי זיינען נישט געפעהרליך פאר'ן לאנד.

אבער אין מיטען גאס פאלען אויף די קניע איז אפילו אין יענעם לאנד געווען נישט ערלויבט. די גאס האט געדיענט פאר מעהר ערנסטע צוועקען. און דעריבער איז אין די דאזיגע פריה־לינגס־טעג מיט דער ליעבע אויך דארט געווען שווער זיך אן עצה צו געבען.

אבער פערקירעווענדיג זיך פון די רוישענדע גאסען אין א שטילער גאס, ניט ווייט פון א קליינעם גערטענדעל, האב איך זיך בעגעגענט מיט א מיידעל, וואס האט אין יענעם טאג מיין הארץ אנגעצונדען גלייך מיט'ן ערשטען בליק. מיט'ן צווייטען בליק האט זיך שוין אנגעכאפט דער קאפ און איך האב דערפיהלט אז איך ווער פערברענט, דאן האב איך, אום צו רעטען זיך פון דער דראהענדער געפאהר אין גאנצען ניט פערברענט צו ווערען, אויסגעשריען:

— פריילין!

און האב איהר ארייגעקוקט טיעף אין די אויגען אריין.

— וואָס איז? — האָט זי זיך אָבגעשטעלט און מיך צוריק אָנגעקוקט. געדאַכט האָט זיך מיר, אַז זי אַליין איז אויך אַביסעל אָנגעצונדען.

— איך האָב אייך ערגעץ געזעהען און קען מיך ניט דער־מאַנען וואו... — האָב איך זיך געפּרואווט פּערדופען אויף אַן אַלטער סגולה.

— יא.. מיר דאַכט זיך אויך אַזוי... — האָט זי געענטפערט.

— אַלזאָ, וואו און ווען? — האָב איך זיך ערנסט פער־מראַכט.

— יא, איך געדענק אייך פון ערגעץ... — האָט זי פער־שעהמט געשמייכעלט.

— אָט איז ניט ווייט דער גאָרטען! — האָב איך איהר געזאָגט, אָנווייזענדיג מיט'ן האַנד אויפ'ן גאָרטען, וועלכער האָט זיך ניט ווייט פון אונז געפונען... מיר וועלען אַהין אַריינגעהן, זיך אַנידערזעצען...

— יא, איך בין טאַקע אַביסעל פערמאַטערט פון געהן...— האָט זי חנ'עוודיג געפּליסטערט. אָבער מיין גאָט! — האָט זי זיך געכאַפּט ענדליך — איך קען דאָך אייך ניט...

— איהר האָט דאָך אַליין געזאָגט, אַז אייך דאַכט זיך, אַז איהר האָט מיר אויך ערגעץ געזעהן, — האָב איך איהר בערו־היגט, — הייסט עס, אַז מיר זיינען בעקאַנט.

— איך קען מיך אָבער נישט דערמאָנען ווען און וואו... — האָט זי געשמייכעלט און איז מיר נאָכגעגאַנגען.

— צייט און אָרט עקזיסטירען ניט פאַר אונז... — האָב איך געפּרואווט צוצוציהען זיך יט העכערע אויסדריקע.

זי האָט געשמייכעלט, מיך אָנגעקוקט און זי איז קענטיג צופריעדען געבליבען. אָבער אַז מיר זיינען שוין ביידע גאַנץ נאָהענט איינע נעבען די אַנדערע געזעסען אויף אַ באַנק אין אַ שטילער אַלעע, און די גוטע מענשען האָבען אונז געלאָזט אונ־געשטערט זיצען און האָבען זיך אַרומגעדרעהט אין אַנדערע ווינק־

לען, פאר וואס איך בין זיי שטארק דאנקבאר געווען, האט זי זיך ווידער אָנגערופען:

— ווירקליך, איך קען מיך ניט דערמאָהנען, וואו האָב איך אייך געזעהן.

איך האָב אָנגענומען איהר האנד, א שטארקען דריק גע־טהאָן און געענטפערט:

— צו וואס דעם קאָפּ ברעכען? עס איז אזא שעהנער פריהלינגס־טאָג...

— יא... דער טאָג איז ווירקליך א שעהנער, — האט זי מודה געווען און האט מיך אָנגעקוקט פון פּראָפיל... אבער ווירקליך — עס טהוט מיר לייד, וואס מיר קומט אוים צו זיצען מיט א מענשען, וועלכען איך קען ניט...

איך האָב זי פריינדליך אָנגעקוקט. נאָכדעם האָב איך זי א דריק געטהאָן אין מיינע אָרעמס און זי א שטארקען קוש געגעבען און נאָכדעם ערשט האָב איך זיך אָנגערופען:

— אָט קענען מיר זיך שוין אביסעל...

— אך! — האט זי אויסגערופען מיט א געמאכטער אונ־צופריעדענהייט — אָט דאָס הייסט ביי אייך קענען זיך? מיין גאָט!...

— נאַטירליך, דאָס איז ווייניג... איך פערשטעה... אבער באלד... דער אָווענד וועט קומען... מיר וועלען זיך נעהנטער בע־קענען און מיר וועלען ענדליך פריינד ווערען.

איך האָב געגלעט איהרע הענד, געקוקט איהר אין די אויגען און געווארט אויף אן ענטפער.

זי האָט געשוויגען... אבער איז דאָס ניט געווען דער שעהנסטער ענטפער?

די ענטוישטע.

(דערצעהלט פון א „חבר“)

וואס וויל האבען פון מיר די לעצטע צייט שטערקע, ווייס איך אליין ניט. זי איז, דאכט זיך, שוין ניט קיין יונגע מיידע־לע, זי דארף פערשטעהן, אז איך בין ניט שולדיג, אז מיר טהוט אויך וועה דאס הארץ, קוקענדיג וואס פון דער בעוועגונג איז גע־ווארען; קען מען דערצו עפעס העלפען? זי האט טענות צו די ארבייטער, וואס זיי האבען זיך גענומען חתונה האבען? נו. וואס בין איך שולדיג? א י ך האב דאך ניט חתונה און זי אויך ניט... וואס געהט דיר אן ווער עס האט חתונה?... אלע קענען דאך ניט זיין אזוי הייליג ווי דו. די בעסטע יאהרען אוועקגעגעבען דער בעוועגונג און פון אייגענעם גליק אפילו קיין טראכט ניט געגעבען, פונקט ווי מען קען זיין גליקליך אהן גליק...

נאטירליך, איך פערשטעה גאנץ גוט, אז עס איז פערדרא־סיג. האסט געמיינט, אז אלץ איז אזוי הייליג, מיט אמאל איז אזוי וואכעדיג געווארען, ווי א קאלטע גרויע האנד וואלט זיך פלוצלונג צוגעשטעקט צו אלץ, וואס ס'איז הייליג געוועזן און עס פערשוועכט; אדער ווי טויזענדער לצים וואלטען זייערע צינגער אויסגעשטעלט און אלץ אויסגעלאכט, אויסגע'חוזק'ט... נו, מילא, וואס זאל מען טהאן? איך פרעג אייך, וואס זאל מען טהאן? מען דארף איבערווארטען, איבערווארטען געדולדיג ביז דאס הייליגע פייער וועט ווידער די הערצער אויפפלאקערען.

איבערוואַרטען!... איך פערשטעה, אז איהר, שטערקע׳ן, הייסט עס, איז ניט אזוי לייכט צו וואַרטען. זי איז שוין דריי־סיג יאָהר... דרייסיג יאָהר! א סך אבגעלעבט, א סך געאַרבייט! זי איז פון די ערשטע געווען! אמאָל האָט מען זי פאַרגעטערט... א קליינינקייט — שטערקע! צו איהר אין צימעריל אריינגעהן איז געווען א זכיה! ווער פלעגט אריינגעהן צו איהר? שוין דער סאַמע טהוער, ווענמען מען האָט געקענט אנפערטרויען. איך בע־ריינס מיין גליק, ווען איך בין דאָס ערשטע מאָל ביי איהר גע־ווען. ס׳איז געווען א ווינטער־נאַכט. איהר קליין צימעריל האָט בעלויכטען א קליין לעמפעל, וועלכער האָט געברענט, אזוי האָט מיר דאַמאָלס געדאַכט, ניט מיט א געוועהנליכען פייער, נור ווי עפּעס א פייער ביי א הייליגער צערעמאָניע... אפילו די מאַשינ־קעלע, וואָס זי האָט דאַמאָלס אָנגעצונדען און געמאַכט טהעע פאַר מיר, האָט אויך ניט געוועהנליך געברענט. אפילו געזשושעט האָט דאָס פייער אזוי זיס־אַנגסטליך... דאַמאָלס איז זי געווען יונג; נאָר ווער האָט זיך אויף יוגענד אומגעקוקט?.. איהרע האָר זיינען געווען געשאָרען, ניט חלילה ווייל ס׳איז געווען אַ מאָדע, שטערקע האָט אויף מאָדע קיינמאָל נישט געקוקט, נאָר זי האָט טאַקע פיינט געהאַט איהרע לאַנגע שעהנע האָאָר... זיי זיינען צו שעהן געווען און זי האָט זיי ארונטערגעשניטען... דאָס איז געווען אַן אונבעוואוסטער קרבן דער אידעע... איצט טראָגט זי ווידער לאַנגע האָאָר, נאָר זיי זיינען שוין ניט אזוי שעהן ווי אמאָל. זיי זיינען שימערלאַך און האָבען שוין וואו ניט וואו ווייסע פעדים... איך קוק אויף זיי און עס טהוט מיר אזוי באַנג, אזוי באַנג וואָס ביי דער גוטער איידעלער שטערקע׳ן האָבען זיך אזוי גיך ווייסע האָאר בעוויזען. זי ווייס זיכער דערפון. איך האָב בעמערקט, אז זי קוקט אָפט אין שפּיגעל...

אָט איז זי נעכטען ביי מיר געווען.

— נו, וואָס הערט זיך? — פרעגט זי מיך.

איך ענטפער, פון יוצא וועגען:

— אַל־דאָס גוטס!

— יאָ, אַל־דאָס גוטס... — שמייכעלט זי בימער — איהר ווייסט, אַז יאַשקע געהט חתונה האָבען מיט חאַנקען.

— נו, מזל טוב אונז! — פּרוב איך זיך וויצלען.

זי בלייבט ניט צופריעדען מיט מיין טאָן און בייזערט זיך:

— ביי אייך איז אַלץ אַ וויץ... איהר ווייסט אַז יאַשקע מיט חאַנקע'ן זיינען געווען די איבערגעבענסטע „טהעור".

— נו, דאַריבער דאַרפען זיי ניט חתונה האָבען? — פרעג איך.

— חתונה האָבען... — מורמעלט שטערקע — וואָס עפּעס האָבען זיי אַלע גראָד איצט חתונה, עפּעס גראָד איצט...

— איצט — לאַך איך — איז די בעסטע צייט. די בעוועגונג איז שטיל, האַפּט מען אריין, שפּעטער וועט ווידער קיין צייט ניט זיין...

זי פערטראַכט זיך אַ ווײַלע און ענטפערט:

—אַמאָל פלעגען אַנדערע פון דער בעוועגונג אויך חתונה האָבען, נאָר עס פלעגט עפּעס אַרויסקומען אַזוי שעהן, אַזוי ער־האָבען... מען פלעגט זינגען רעוואָלוציאָנערע ליעדער, מען פלעגט זאַמלען געלד פאַר'ן בונד... דאָס חתונה האָבען איז געווען מעהר צוליעב דער בעוועגונג, ווי צוליעב זיך.. און יעצט האָבען זיי חתונה ווי די הינט, פערגעסען אָן אַלץ.

— און אַז זיי האָבען ניט חתונה איז אייך בעסער? — פּרוב איך זי בערוהיגען — סיי ווי סיי אינטערעסירט זיי נאָר נישט...

— וואָס הייסט זיי אינטערעסירט גאָר נישט — רעדט זי ווידער בייז — אָט בין איך איינגעכטען אריין צו לייבען, ער איז געווען דער איבערגעבענסטער טהוער, ערשט איך טרעף איהם ביי אַ ביכעל.. ווי ער האָט מיך דערזעהן, בעהאַלט ער דאָס ביכעל... וואָס בעהאַלט איהר זיך פון מיר? פרעג איך איהם,

וואס מיינט איהר, אז איך בין אויך א פראוואקאטאר׳שע גע־וואַרען... האָט קיין מורא ניט, ווייזט א קוק טהאָן... דער בחור ניט ניט... און רויט איז ער ווי א בורעק, מילא איך בין דאך אן עקשן׳טע, איך האב מיך איינגעשפּאַרט און פּאַרט א קוק געטהאָן. ערשט טרעפט וואס ער לעזט?...

— וואס? — פעראינטערעסיר איך מיך מיט אן אמת.

— וואס — ברומט זי בייז — ניט „די העלדען פון דער קאָמונע", און ניט „ווי אזוי מען בויט באריקאדען". און אפילו ניט „די מעשה מיט די פיער ברידער"...

— וואס־זשע דען? — פרעג איך.

— וואס זשע דען? — האקט זי מיר איבער בייז, ווי איך וואלט שולדיג געווען — וואס־זשע דען? ס׳איז א חרפּה צו זא־גען — שטעלט זיך פאר, אז ער האט געלייענט פון די היינטיגע פּאַרנאגראפישע ביכלאך: מיטלען ווי אזוי צו פערהיטען זיך פון קינדער האבען...

איך פערשעהם מיך פאר׳ן נאָמען, וועך רויט, מאך אבער א וויץ און זאג גלייכגילטיג ארוים:

— מסתמא געהט ער אויף חתונה האבען...

מיין ענטפער געפעלט איהר ניט און זי זידעלט מיך:

— איהר זייט א ציניקער!.. אייך ארט קיין זאך ניט!...

איהר וועט אודאי אויך אין גיכען נעהן חתונה האבען!..

זי טהוט מיר זעהר באנג, איך וויל זי טרייסטען, בערוהי־גען, זאגען איהר א גוט ווארט, אליין בין איך אבער אויך פערביטערט און עס רייסט זיך ביי מיר ארוים:

— וואס מיינט איהר — זאל זיך נאר מאכען א רעכט מיידעל...

— אך, מיט אייך איז אויך ניטא וואס צו רעדען — ענט־פערט זי מיר האלב בייז און נעהמט ווי אויטאמאטיש דאס קליין שפּיעגעלע, וואס ליגט ביי איהר אויפ׳ן טיש און זי קוקט זיך איין...

איך ענטפער איהר נישט, ניט האבענדיג וואס. מיין ניט ענטפערען ענטמוטהיגט זי נאך מעהר. זי דרעהט א ווײלע אין האנד עפעס א זאך, וואס זי געפינט אויפ'ן טיש, לעגט עס אוועק, געהט אום הין און צוריק איבער'ן צימעריל און זאגט ענדליך ארויס...

— עה, מען דארף געהן.

— וואוהין ? — פרעג איך גלאט אזוי.

— וואוהין ? איך ווייס דען וואוהין ? — ענטפערט זי און פערטראכט זיך מאדנע...

איך פיהל, אז מיין חוב איז צו פערהאלטען זי, אין אזא צושטאנד טאר איך זי ניט אוועקלאזען. איך געפין אבער קיין ווארט וואס צו זאגען איהר. זעהענדיג ווי זי טהוט זיך אן שווייג איך, ווי איך וואלט דערמיט געזאגט: געה טאקי, ביזט לאנגווייליג...

זי ניט מיר קאלט די האנד, נאר די אויגען ברענען מיט אן אונהיימליכען פייער. איך וואלט שווערען, אז ס'איז ניט שטערקע'ס אויגען...

זי געהט ארויס. איך זעה דורכ'ן פענסטער, ווי זי געהט און וואקעלט זיך. איך וויל זי רופען צוריק. איך וועל איהר טרויסטען. איך וועל זאגען, אז...

נאר איך האב איהר גאר נישט וואס צו זאגען... גאר נישט... גאר נישט...

דער נייער יחוס.

כאַטש אונזער פריינד ליפּמאַן איז ניט געווען אין פיעלע הינזיכטען רייכער פאַר אונז, האָט ער אָבער דערפאַר געהאַט אַ פאָרצוג איבער אונז מיט דעם, וואָס ער איז געווען פערהיי־ראַט. זיין יונג ווייבעלע, וועלכע מיר האָבען גערופען פער־צויגען „גיטעלע“, איז געווען אויך ניט בעזונדערס שעהן, דער־פאַר אָבער האָט זי בעזעסען דעם ספּעציפישען חן פון אַ ווייב, וואָס האָט ליעב דעם מאַן, און זי איז געווען צו אונז אַזוי נאָסט־פריינדליך, אַז וויפיעל עס זאָלען ניט ארויפקומען אין אָווענד, אין זייער צימער, פלעגט זי אויסמאַרקירען צו מאַכען פאַר אַלע־מען אַן אָווענדברויט. און אין יענע צייטען, ווען דאָס רוב פון אונזער „חברה“ איז געווען ווייט ניט בעזאָרגט מאַטעריעל, זיינען די דאָזיגע אָווענד־ברויטען, וואָס זיינען איבריגענס בע־שטאַנען בלויז פון פּוטער־ברויטלעך מיט טיי, געווען גענוג צו־ציהונגס־קראַפט.

אָבער ניט נאָר דער אָווענד־ברויט אַליין האָט אונז גע־לאָקט צו ליפּמאַנ׳ען. זיין צימער האָט געהאַט פאַר אונז, יונ־גע־בחורים, וואָס דורשטען נאָך בעקאַנטשאַפט מיט מיידלעך, נאָך אַ צוציהונג. דאָס זיינען געווען גיטעלע׳ס חבר׳טעס, וועל־כע מיר פלעגען טרעפען כמעט יעדען אָווענד און גיטעלע פלעגט אונז פאַר זיי פאָרשטעלען מיט די גרעסטע טיטלען.

— דאָס איז הערר ווינדאָרטשיק, אַ גרויסער דיכטער, און דאָס איז הערר יאַנקעלעוויטש, אַ טאַלאַנטפאָלער נאָוועליסט,

און דאס איז הערר באסיין, א גוואלדיגער פילאזאף, און דאס איז הערר דאווידאוויטש, א גרויסער מוזיקער.

דאס רוב פון די מיידלעך, וואס פלעגען ארויפקומען צו ליפמאנ'ס ווייבעלע, גיטעלע'ס חבר'טעס, זיינען געווען פון דער פרעמד, וואס זיינען געקומען אין דער פוילישער הויפט־שטאדט זיך לערנען. גערעדט האבען זיי אלע רוסיש און ווען מיר, נאציאנאל־געשטימטע, פלעגען אמאל אריינווארפען א אי־דישען ווארט, פלעגט עס זיין אויפ'ן חשבון פון זייער אויפ־מערקזאמקייט. גיטעלע אליין, וואס האט געשטאמט פון ווייטען דרום האט גערעדט א פראכטפולען רוסיש, אבער א דאנק איהר ליעבע צו ליפמאנ'ען, פלעגט זי פון צייט צו צייט יא אריינווואר־פען אידישע ווערטלעך אין איהר געשפרעך. נאך יעדען ווער־טעל פלעגט זי אנקוקען ליפמאנ'ען מיט שמייכלענדע אויגען און זאגען:

— זעהסט, ליפמאן, ווי איך רעד אידיש, ווי אן אמת'ע אידישע טאכטער.

און ליפמאן פלעגט איהר ליעבליך א גלעט טהאן איבער'ן קאפ און ענטפערען:

— יא, דו ביזט א אידישע טאכטער!

איינמאל, קומענדיג אין אווענד צו ליפמאנ'ען, האבען מיר דארט געטראפען א נייע חבר'טע, וועלכע האט געצויגען אונזער אויפמערקזאמקייט מיט איהר אריסטאקראטישען אויס־זעהן, זי איז געווען הויך און שלאנק און זעהר בויגיג. איהרע אויגען, גרויס און גרין, האבען אבגעשפיעגעלט גאנצע דורות פערגאנגענהייט... גיטעלע האט איהר געשענקט אויפמערק־זאמקייט מעהר ווי די איבעריגע, און האט בכלל זיך געהאל־טען מיט איהר ווי מיט מיינער, וואס איז געקומען פון ווייטע פאנטאסטישע לענדער. פארשטעלען אונז פאר איהר, האט זיך דאס מאל גיטעלע ניט געאיילט. אז איינער פון אונז האט

שטילערהייד גיטעלע׳ן געבעטען וועגען דעם, האָט זי א שמייכעל געטהאָן און זיך אָנגערופען:

— פאַרדאָן, מיינע הערען, איך האָב אייך ניט פאַרגע־שטעלט. דאָס איז...

און אָבגעבענדיג אונז די געוויסע טיטלען, וואָס דאָס איז שוין ביי איהר געגאַנגען ווי א מזמור, האָט זי ענדליך אָנגערופען אויך דעם נאָמען פון דער פריילין: איגר.

— איגר! — האָט איינער פון אונז אויסגערופען — עפּעס א בעקאַנטער נאָמען. און פערקנייטשענדיג דעם שטערען האָט ער זיך ענדליך דערמאָנט:

— אָ, איגר! דאָס איז דאָך א בעריהמטע פאַמיליע... ר׳ עקיבא איגר...

די נייע אָנגעקומענע האָט א שמייכעל געטהאָן, ווי איג־נאָרירענדיג.

אָבער יענער איז געוואָרען אזוי בעגייסטערט פון דעם דאָזיגען נאָמען, אז ער האָט אלץ געהאַלטען אין איין בעוואונ־דערען:

— ר׳ עקיבא איגר... איינער פון די גרעסטע געלעהרטע ביי אידען. געוועזען ראש ישיבה אין פּרעשבורג... פאַרדאָן, שטאַמט איהר טאַקע פון דער דאָזיגער פאַמיליע? — האָט ער ענדליך פאַרזיכטיג א פרעג געטהאָן אין רוסיש.

די ניי אָנגעקומענע פריילין האָט ווידער א שמייכעל גע־טהאָן מיט׳ן זעלבען איגנאָרירענדען שמייכעל און שטיל ארויס־געמורמעלט:

— דא. טאַק אָטיעץ גאָוואָריט...

דאָס הייסט, אז איהר טאַטע זאָגט אזוי.

— אָ, ר׳ עקיבא איגר! — האָט זיך יענער ווידער גע־נומען היצען, — ער איז געווען א גרויסע פּערזענליכקייט. זיין ווערק חתם סופר..

— טשטאָ?... — האָט זיך די אור־אור־אייניקעל צולאַכט.

— „חתם סופר" — אזוי הייסט זיין ווערק.

— טשטאָ עטאָ זנאַטשיט? — האָט זי קאַקעטיש געפרעגט און זיך ווידער צולאַכט.

— קאָניעטשנאָ — האָט יענער זיך פערשעמט. — אייך איז עס ניט בעקאַנט... וואו האָט איהר שטודירט? אין מאָסקווע... קיין אידיש קענט איהר ניט..

— ווי קום איך צו אידיש?... מיין פאָטער האָט מיר אָבגעגעבען צו זיעבען יאָהר אין דער רוסישער פאָלקס־שולע, און נאָכדעם אין גימנאַזיע — האָט זי רוהיג ערקלערט און מאָדנע געשמייכעלט.

— יאָ. נאַטירליך — האָט יענער זיך ווי צוטומעלט, — איך פערשטעה... אָבער ווען איהר ווייסט ווער ר' עקיבא איגר איז געווען...

— א שטיקעל פאַנאַטיק! — האָט ליפּמאַן, וועלכער איז געוועזן אמאָל א ישיבה־בחור, ארויסגעמורמעלט.

— יאָ... דאָס איז וואס אנדערש... אבער דער יחוס! דער יחוס...

און דער בעגייסטערטער יונגערמאַן האָט מיט דאַרשטיגע בליקען אָנגעקוקט דער נייער פריילין. יענע אבער איז געוועזן אייז־קאַלט. זי האָט זיך עפּעס געשושקעט מיט גיטעלע'ן און געשמייכעלט, און ענדליך זיך גענומען זעגענען.

אז זי איז ארוים, בעגלייט פון גיטעלע'ן ביז'ן קאָרידאָר, האָט ליפּמאַן אונז ערקלערט:

— יאָ, איהר אלטער יחוס איז גרויס, אָבער ווען איהר ווייסט איהר נייעם יחוס!

מיר האָבען אלע אָנגעשטעלט אונזערע אויערען.

— אָ, איהר נייער יחוס איז גאָר געוואַלדיג. זייט וויסען, ברידער, — האָט ליפּמאַן אָנגענומען כלומרשט אן ערנסטען פּנים, — אז די אור־אור־אייניקעל פון ר' עקיבא איגר איז פערליעבט אין א רוסישען סטודענט פון טאַמבאָווער גובערניע, א

דיאקאָנ'ס אַ זוהן... ער טראָגט אויך אַ געוואלדיגען נאָמען.

— ווי אזוי איז זיין נאָמען? — האָבען מיר זי אלע פער־אינטערעסירט.

— קאַפּיטאַ...

— קאַפּיטאַ! — האָבען מיר אלע אויסגערופען און זיך צולאַכט... — הייסט עס, אויב דער דיאקאָן קאַפּיטאַ זאָל מסכים זיין אויף דעם שידוך מיט ר' עקיבא איגר'ס אייניקעל, וועלען מיר האָבען אַ יחסנ'טע אין אונזער פאָלק.

באַלד איז אריין גיטעלע.

— ווי הייסט דער סטודענט איחרער? — האָט ליפּמאַן מיט אַ שמייכעל געפרעגט. — דאַכט זיך, קאַפּיטאַ...

— אַ, דו טראַכסט אוים אַ בלבול! — האָט גיטעלע ערנסט גענומען זיין פראַגע. — ער הייסט קאַבילקין!

— אַך, פּאַרדאָן, קאַבילקין! נאָך אַ גרעסערער יחוס...

מיר האָבען זיך נאָך העכער צולאַכט. אבער באַלד האָ־בען מיר זיך פערשעהמט פאַר אונזער געלעכטער און האָבען זיך טרויעריג פערטראַכט, יעדער אין זיין ווינקעל.

גיטעלע, בעמערקענדיג אונזער טרויער, האָט זיך צו אונז געווענדעט מיט אַ שמייכעל:

— וואָס האָט איהר אַראָבגעלאָזט די קעפּ? עס קאָן נאָך זיין, אז דערפון וועט גאָרנישט ניט ווערען.

— פאַר וואָס? — האָט זיך דער אויפגערעגטער יונגערמאַן מיט פרייד אָנגעכאַפּט.

— פאַרוואָס? — האָט גיטעלע געשמייכעלט. — ווייל זי האָט זיך פאַר מיר געקלאָגט, אז דער טאַטע זיינער, דער דיא־קאָן, וויל ניט...

מיר האָבען זיך ווידער צולאַכט, און באַלד ווידער טרויעריג געוואָרען...

גיטעלע אָבער האָט אונז געמינטערט מיט טהעע און מיט אידישע ווערטלעך.

דער איינציגער בחור.

(א הוימיש בילד).

מען עס קלינגען אונגלויבליך, אבער די זאך איז אזוי געווען: אין דער פאראבאצקער גאס, איינע פון די זעקס שטעטישע גאסען, האט זיך געפונען נישט מעהר ווי אן איינציגער בחור און געהייסען האט ער בעריל.

בעריל איז ניט קיין זעהר שעהנער נאמען. ווער עס האט האט אן אויער פאר קלאנגען, דערשפירט גלייך, אז עס גרילצט. אבער אין יענער גאס האט דער נאמען בעריל געקלונגען, ווי א שעהן שטיקעל מוזיק געשפיעלט אויף א חתונה...

מיט בערל'ען איז די גאס געווען פערנומען טאג און אבענד. מיר זאגען ניט טאג און נאכט, ווייל אין גאס האט מען זיך דאס רוב געלעגט שלאפען ווי נאר אבענד. אויסער אין תמוז, ווען עס איז געווען זעהר הייס און מען פלעגט זיך ערלויבען זיצען אויף די פריזבעס און גאניקעס ביסעל שפעטער.

וועגען בערל'ען האבען גערעדט מעהר ווי אלע די מיידלעך פון גאס. מיידלעך האט שוין דווקא די גאס פערמאגט א סך. די גאס האט מיט מיידלעך געשוויבעלט און געגריבעלט. לייבע דער בעקער, למשל, אליין האט פערמאגט זעקס מיידלעך, ניט אריינרעכענענדיג די אינגסטע, וואס האט שוין צו פערצעהן יאהר איבערגעוואקסען אין הויף איהרע שוועסטער. גרונם דער מלמד, א איד א חלוש, האט געצעהלט זיין פערמעגען א קליין שטיבעלע, א שטעלכעל מיט א ציעג און זיעבען מיידלעך. ערשט

צו דער עלטער־צו האָט איהם דאָס ווייב געבוירען א קדיש — היינט געה וואַרט ביז ער וועט ווערען א בחור!.. די „רייכערע“ און גליקליכערע בעלי־בתים פון גאס האָבען פערמאָגט צו פיער מיידלעך. געוועזען אויך גאָר א גליקליכער איד אין גאס, וואָס האָט בלויז געהאַט צוויי טעכטער. דער דאָזיגער איד האָט גע־הייסען משה אליה'ס און צו איהם פלעגט מען קומען אָפט נאָך א גרויסער נדבה:

— נישקשה, — פלעגט מען טענה'ן — ער קען געבען. ער האָט ניט קיין סך טעכטער.

בעריל'ס טאַטע אַליין האָט אפילו געהאַט ביי א פינף טעכ־טער, אָבער ווי באַלד נאָך האָט איהם געבענשט מיט א זוהן, וואָס די גאַס קלינגט מיט איהם, האָט ער שוין די טעכטער אָנ־גענומען פאַר ליעב און געהאַפט, אז דער נדן, וואָס בעריל וועט נעהמען, וועט איהם אויסהעלפען חתונה צו מאַכען די טעכ־טער.

דעם אמת מעג מען זאָגען, אז אויב מען זאָל אריינרעכנען אין חשבון די זיהן פון חאַצקעל דעם דאַפּס־שניידער און העניך דעם שוסטער און בינם דעם שמיעד, האָט די גאַס פערמאָגט ביי א זעקס בחורים, אויסער בעריל'ען. אָבער די זיהן פון די דאָזיגע בעלי־מלאכות זיינען אין חשבון ניט אריין. סיי די בעלי־בתים אַליין, סיי זייערע טעכטער, האָבען אויף בעלי־מלאכה'שע בחורים ניט געקוקט ווי אויף אמת'ע זכרים. דאָס איז געוועזען גאָר א בעזונדער מין. דער אמת'ער מין וואָס זיי האָבען גע־ברויכט איז געוועזען טאַקע ווידער אַמאָל בעריל.

אָבער בעריל האָט געוואוסט זיין יחוס. קודם איז זיין טאַטע איינער פון די רייכסטע תבואה־הענדלער; צווייטענס איז ער טאַקע א גרויסער פּארשוין: דריטענס, שרייבט ער פיער שפּראַך: אידיש, לשון קודש, רוסיש און דייטש. און אז ער וויל שטאַרק, קען ער ענגליש שרייבען אויך. ער האָט שוין איבער־געשריעבען נאָך א קאָנווערט אן ענגלישען אדרעס, און עס איז

א סברה, אז עס איז אָנגעקומען. די אידענע, וועלכער ער האָט דעם אדרעס אָנגעשריבען, איז גראד נאָכדעם אוועקגע־פאָהרען אין אמעריקא, און ער וויים נישט געווי צי דער בריעף איז אָנגעקומען צי נים, אָבער איבערגעשריבען האָט ער יא!

ווידער שפּיעלט ער פּיעדעל „פּאָ־סלוכו". פון נאָטען האָט ער נים געהאלטען, אָבער „פּאָ־סלוכו" שפּיעלט ער אוים אַלערליי מאַרשען, א פּאָלקע מאַזורקע און א וואַלץ. ער קען אויך אויפ'ן פּיעדעל מעביר זיין די סדרה, אויסשפּיעלען דעם ניגון פון שיר השירים, איכה און כל נדרי.

דערצו איז ער דער איינציגער אין גאַס, וואָס טראָגט סיי וואָך און שבת א געפּרעסטע העמד מיט א קראַגען און א שניפּ־סעל. אויך איז ער דער ערשטער אין גאַס, וואָס טראָגט א ווי־זיטקע. אזוינס טראָגען האָט זיך נאָך ביז איהם אין שטעדטעל קיינער נישט ערלויבט!

און צו די אלע מעלות איז ער א לעבעדיגער, פרעהליכער יונג! ער היט אָבער שטאָט. אָבער אמאָל אז עס מאַכט זיך א געלעגענהייט האָט ער ליעב צו ראָמאַנסירען מיט די גאַסיגע מיידלעך.

די מיידלעך זיינען טיעף אין הארצען אלע פערליעבט אין איהם. אָבער בייז זיינען זיי אלע אויף איהם און מען רעדט אויף איהם אוים כל דבר אָסור.

און בייז איז יעדערע אויף איהם בלויז דערפאַר וואָס ער האָט צו טהאָן מיט אלע און נים מיט איהר אליין. אָט דאַכט זיך שטעהט ער מיט איהר נעבען גאַניק און מאַכט איהר א קאָמפּלימענט, אז זי איז די שעהנסטע און די קלינגסטע אין דער וועלט און גיט איהר אָנצוהערעניש, אז מאָרגען, שבת בייטאָג וועט ער זיין ארום די קאַרען... קומט ער אָבער צו איהר חבר־טע זאָגט ער כמעט דאָסזעלבע דער חבר'טע און אז מען טרעפט

זיך שבת ארום די קאַרען איז בעריל ארומגעריגגעלט פון א סטאדע ווייסע מיידלעך, ווייל די זומערדיגע מאָדע אין שטעדטעל איז געווען ווייסע קליידער און אז בעריל פלעגט געהן פאַר־אוים און זיי נאָך איהם פלעגט אויסקומען ווי א סטאדע שע־פעלעך לויפען נאָך זייער געטרייען פאסטוך.

אָבער די בערערערינס און רכילות טרייבעריגס און אָב־לאכערקעס, וואָס די גאס האָט, ווי דער שטייגער איז אין דער גאנצער וועלט, האָבען בערלען פערגליכען צו א באראן, נאָך וועמען די שאָף לויפען נאָך...

דאָך קיין גרוים פערגעניגען האָט בעריל פון די מיידלעך ניט געהאט און טאקע בלויז דערפאר וואָס זיי האָבען איהם אלע געהיט, קיינמאָל איהם ניט געלאָזט אליין מיט איינער, ווי עס פאסירט אמאָל אין דער גרויסער וועלט. בעריל איז געווען שטענדיג ביי די גאסיגע מיידלעך אויפ'ן אויג. האָט ער זיך בשתיקה אָבגערעדט צו טרעפען מיט איינער פלעגט אויך ווי־סען די צווייטע, ווייל די ערשטע האָט דעם דאָזיגען גליק ניט געקענט האַלטען בסוד און האָט עס געמוזט פערטרויען איהר איינציגער חבר'טע. די חבר'טע האָט דאָס איהר שוין ניט פער־גונען און האָט שוין פאר א דריטער אָבגעדערצעהלט מיט א שטעכווערטיל:

— ווי געפעהלט דיר? בעריל האָט אבגעמאכט מיט בייל־קען צו טרעפען זיך מאָרגען ארום די קאָרן.

— א ליעבע! — פלעגט די דריטע בייז חוזק מאכען.

— וועסט קומען מאָרגען וועלען מיר אלע געהן — לעגט פאַר די צווייטע.

און אויף מאָרגען האָבען שוין אלע גאסיגע מיידלעך בלומר'שט ווי צופעליג, זיך געטראָפען ארום די קאָרען.

נאַטירליך, א מענש איז ניט פון אייזען און בעריל פלעגט

זיך אַמאָל פֿער׳גנב׳ענען מיט אַן אויסגעוועהלטע מיידעל צווי־שען די שמאָלע שטעגעלעך אין די קאָרען. אבער אַזוינס האָט מען שוין ניט איהם און דער עיקר ניט איהר פֿערגונען. עס פֿלעגט גלייך ווערען אַ זוכעניש און מען פֿלעגט דאָס פּאָריל פּאַקען מיט אַ געלעכטער און שטעכווערטלעך:

— בעריל וויל זיך לערנען ערד־ארבייט! — גיט אַ זאָג אַ מיידעל וועמעס טאַטע איז אַ חובב ־ ציוניק און זי ווייס, אַז עס איז דאָ אַזאַ חברה וואָס וויל אַז אידען זאָלען בעארבייטען די ערד...

און בעריל ווערט ניט נתפּעל און פֿערענטפֿערט זיך:

— אין די קאָרען איז קיהלער...

און דאָס מיידעל מיט וועלכער מען פֿלעגט איהם כלומרשט פּאַקען, פּאַכט זיך מיט׳ן ארבעל און קרעכצט חנ׳עוודיג:

— עס איז זעהר היים...

— האָסטו זיך, הייסט עס, געוואָלט מיט בערלען אבקיה־לען...

און די איבעריגע מיידלעך שיסען אויס אַ געלעכטער און צושיטען זיך אין אַלע זייטען.

האָט שוין מורא בעריל, אַז די מיידלעך וועלען די דאָזיגע געשיכטע אויף טעלערלעך צוטראָגען און עס וועט איהם שאַדען צו אַ שידוך, לויפֿט ער זיי נאָך, פֿעראייניגט זיי און לעגט פֿאָר מען זאָל אַלע שפּיעלען אין עפּעס אַ שעהנעם שפּיעל!

— אין כאַפּעניש! — לעגט איינער פֿאָר.

און אַלע שטימען פּאַר כאַפּעניש... אדרבא, זאָל ער זיי כאַפּען!...

און בערלען קומט אויס צו כאַפּען יעדע מיידעל.

אין פֿערלויף פֿון אַ שטונדע קומט איהם אויס איבערצוכאַ־פּען ביי אַ פּאָר טוץ מיידלעך, ארומצונעהמען אַזוי פֿיעל מאָ־

ליעס, מאנכע אין קאַרסעטען און מאנכע לייזע... דאָס מאכט איהם זעהר מיעד און עס הויבט איהם אָן שטארק צו דאַרשטען...

און בעריל שלאָגט פאָר א פּלאַן:

— מען זאָל זיך לאָזען צו דער קרעניצע!...

און אלע מיידלעך דערפיהלען זיך דורשטיג און מען לאָזט זיך נאָך בערלען צו דער קרעניצע...

טויט־שרעק.

ליזע, א האלב אינטעליגענטע ארבייטער־מיידעל, האט אנגעהויבען מורא צו האבען צו שלאפען אליין אין איהר קליינעם צימער, וואס האט א בעזונדער טהיר פון קארידאר. די אורזאכע פון דער פאמעליכדיגער אנגעקומענער מורא ווייס זי אליין ניט. ליזע איז אן ענטוויקעלטע מיידעל, ס'הייסט ענטוויקעלט ניט קערפערליך נאר גייסטיג. קערפערליך איז זי דוקא מאגער, אבער אויף איהר גייסטיגער ענטוויקלונג קען זי זיך ניט בעקלאגען. זי האט פיעל געלעזען, פיעל לעקציעס געהערט און וועגען פיעלעס דעבאטירט מיט איהרע בעקאנטע, גאנץ אויפגעקלעהרטע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האבען זיך געפונען זאגאר א צוויי דריי סטודענטען פון פערשיעדענע פאקולטעטען.

און דאך האט זי מורא צו בלייבען ביי נאכט אליין אין איהר צימער. זי האט שוין איינמאל געלאזען די גאז ברענען א גאנצע נאכט, האט זי אבער ניט געקענט פאר דער ליכט שלאפען. פערלעשט זי די גאז און בלייבט אין דער פינסטער, שרעקען איהר די שאטענס אויף די וועגד, וואס בילדען זיך פון דעם ליכט פון די גאס־לאנטערנעס וואס דרינגען אריין דורכ'ן פענסטער אין צימער, און דער וייסער מאנטעל, וואס הענגט געגען איבער, דאכט זיך איהר אויס א מת. זי לאכט פון זיך אליין, שפרינגט אראב פון בעט און מאכט זיך הארץ,

טאפט אן און זעהט בעשיינפערליך אז עס איז א מאנטעל.

דאן מוסר'ן זי זיך אוים, וואס זי איז געווארען אזוי אבערגלויביש און קען אן אונשולדיגען מאנטעל אננעהמען פאר א מת. זי לעגט זיך צוריק אין בעט, דעקט זיך איבער מיט דער קאלדרע ווערט איהר שטארק היים. זי דעקט זיך אב און קוקט מיט שטארע בליקען אויף די וואנד. דער מאנטעל בלייבט שוין טאקע נים מעהר ווי א מאנטעל, אבער דאס ווייסע אונטער־קליידעל, וואס איז איבערגעווארפען אויפ'ן שטוהל, זעהט אוים פונקט ווי איהר חבר'טע זעלדע, וואס האט מיט א יאהר צוריק בעגאנגען זעלבסטמארד, נים געפינענדיג קיין ציעל און קיין גליק אין לעבען.

אך, די דאזיגע זעלדע איז געוועזען אזא גוטע מיידעל. זי, ליזע, האט זי אזוי ליעב געהאט, איבערהויפט ווען זי פלעגט שמייכלען, עס איז א מאדנער שמייכעל געווען. דאס אונטער־קליידעל שמייכעלט איצט אויך אזוי, אט פונקט ווי זעלדע... און אין גאנצען ציטערענדיג, שפרינגט זי אראב פון בעט, כאפט אראב פון שטוהל דאס ווייסע אונטער־קלייד און בעהאלט זי ערגעץ אין א ווינקעל.

זי לעגט זיך צוריק אין בעט און בעקומט געוויסענביסע, וואס זי, אזא טרייע חבר'טע, וויל זיך בעפרייען פון דער זע־הונג. אזוי וועט מען אמאל, אז זי וועט שטארבען, אויך מורא האבען פאר איהר געשטאלט, וואס וועט ארויסגערופען ווע־רען אין זכרון ביי איהרע פאר בעקאנטע.

און זי שוידערט ביים געדאנק...

אזוי האט זיך ליזע געפלאגט אייניגע נעכט..

און אפט דאכט זיך איהר, אז דאס ווערט זי געשטראפט דערפאר, וואס זי האט ענטזאגט איהר חבר'טע לאה'קע, מיט וועלכער זי האט זיך דא בעקענט, צו שלאפען צוזאמען. לאה'קע האט איהר זאגאר געוואלט געבען צושטייער אויף די דירה־

געלד, נאר זי, ליזע, האט זיך איינגערעדט, אז זי האט ליעב איינזאמקייט. זי קען ניט זיין אין איין צימער מיט נאך א מענ־שען...

לאה'קע איז דאן א ברונז'ע אוועק. „אט האסטו דיר איצט איינזאמקייט!" — שטראפט זי זיך אליין!

איצט וואלט ליזע געשלאפען ניט נאר מיט לאה'קען, נאר מיט וועמען עס זאל זיך ניט מאכען. איז אבער ווען דו דארפסט דעם מענשען, קריגסטו איהם ניט.

און ליזע בעשליסט, אז מארגען וועט זי מוזען געהן ערגעץ שלאפען, זאל זיין כאטש צו א בעקענטען מאנסביל. אויב קיין חבר'טעס האט זי איצט ניט...

זי וועט שוין אויסטראכטען א תירוץ, פאר וואס זי איז געקומען נעכטיגען. יא, זי וועט זאגען, אז די ווירטהין האט איהר ענטזאגט פון דער וואהנונג, און זי איז געבליבען אהן א צימער, כאטש נעכטיג אויף דער גאס...

און אויפ'ן צווייטען אבענד האט זי אנגעקלאפט צו איהר בעקאנטען סטודענט, דעם לאנדסמאן, פינקעלשטיין.

די טיהר פון פינקעלשטיין'ס צימער האט זיך לאנגזאם, ווי מיט פערדאכט, געעפענט און פינקעלשטיין, א הויכער ברייט־ביינינער בחור, דערזעהענדיג ליזע'ן, האט פער'חדוש'ט אויס־גערופען:

— ליזע! — אזוי שפעט!

ליזע האט זיך מאמענטאן פערלארען. זי האט קוים בעווי־זען ארויסצומורמלען:

— לאזט מיך אריין, נאכדעם וועל איך אייך דערצעהלען.

זי האט מיט וואקלענדע טריט אריבערגעשפרייזט די שוועל און איז שטעהן געבליבען אין מיטען פון קליינעם, אבער זעהר געמיטליכען סטודענטישען צימערל. די גאז, אין א רונדער גלאז,

האט רונד און העל געברענט און ווי גאסט־פריינדליך צוגעוואונ־קען.

— וואס איז מיט אייך, ליזע — אזוי שפעט ? — האט פינקעלשטיין ווידער געפארשט.

ליזע, געפינענדיג זיך איצט אין דער געזעלשאפט פון א גוטען־בעקאנטען, איז צו זיך געקומען. זי האט שוין געוואלט דערציילען די אמת'ע סבה, וואס האט זי אהער געבראכט, נור א קוק טהוענדיג אויף די אנגעווארפענע ביכער אויפ'ן טיש, אויף די שטוהלען און אפילו אויפ'ן פאדלאגע, — האט זי זיך פערשעהמט און געענטפערט נישט זיכער, ווי דער שטייגער איז ווען מען גרייט זיך צו זאגען א ליגען:

— מיין בעל הבית'טע... א העזה.. נעהמט פלוצים און זאגט מיר אב דעם צימער...

— אין מיטען דרינען... — האט פינקעלשטיין זיך נאך שטארקער גע'חדוש'ט...

אבזאגענדיג דעם ערשטען ליגען, איז שוין ליזע'ן בעקוועמער געווארען און זי האט נעגעבען די ווייטערדיגע ערקלעה־רונגען אהן שום אבהאלט:

— צו מיר איז ארויף עפעס א בעקאנטער יונגערמאן. זאגט זי, די בעל־הבית'טע, אז זי וויל מיך ניט... עס פאסט איהר ניט... האב איך זיך מיט איהר צוקריעגט און געבליבען אהן א צימער...

— נו, זענט איהר צו מיר געקומען נעכטיגען ? — האט פינקעלשטיין געלאכט — איהר ווילט, אז מיין בעל־הבית'טע זאל מיך אויך ארויסווארפען...

— וועלען מיר ביידע זוכען א צימער — האט ליזע זיך גע־וויצעלט, כאטש אויפ'ן הארצען איז איהר ווי א שטיין געלעגען און עס האט זיך איהר געוואלט וויינען אויף איהר עלענדקייט.

— א שעהן געשעפט ! — האט פינקעלשטיין געמור־מעלט....

ליזע האָט ענדליך דרייסט און שנעל, ווי מען נעהמט איין אַ מעדיצין, ארויסגעזאָגט:

— איך וועל טאָקע היינט נעכטיגען ביי אייך. א יאָ פינקעל־שטיין?...

— ביי מיר? — האָט פינקעלשטיין געשמייכעלט. — איהר זעהט דאָך, איך האָב דאָך בלויז איין בעט...

— נו, מיט אייך צוזאמען טאָר מען ניט? — האָט זי כלומר'שט געלאַכט.

פינקעלשטיין האָט אויך געלאַכט...

— יאָ, פאַר וואָס ניט... ווען איך קען ניט אייער טאַ־טען!...

ליזע האָט אָנגעקוקט דעם ברייטביינינגען הויכען פינקעל־שטיין און געטראַכט:

— אָה, ווי זיכער מען איז, ווען שלאָפט צוזאמען מיט אזא יונג... און פאַר וואָס איז ער אזא נאַר... א גוטער איז ער דאָך יאָ....

פינקעלשטיין, בעמערקענדיג ליזע'ס פערטראַכטקייט, איז געריהרט געוואָרען. ער איז צו איהר צוגעגאַנגען, ארויפגעלעגט איהר די האַנד אויפ'ן נאַקען און ברידערליך זיך אָנגערופען:

— נו, שוועסטער, זאָרג נישט... ווערסט האָבען וואו צו שלאָפען.

ליזעס פּנים האָט זיך צושטראַהלט, זי האָט בעגייסטערט אויסגערופען:

— איך ווייס שוין פון לאַנג, אז איהר זענט א גוטער...

און אין איהר דמיון האָט זיך שוין געמאָלט דאָס גליק, ווי אזוי זי וועט די דאָזיגע נאַכט פריי ווערען פון דעם טויט־שרעק, וואָס האָט איהר די לעצטע נאַכט געפּייניגט. זי וועט אזוי רוהיג שלאָפען!

פינקעלשטיין, וועלכער איז אין זיין צימער געווען אהן א ראָק, האָט גענומען אָנטהון דעם ראָק.

— צו וואָס טהוט איהר זיך אָן ? — האָט ליזע ווי אונ־רוהיג געפרעגט:

— איך לאָז אייך איבער דאָס צימער און איך געה שלאָ־פען אין א האָטעל...

ליזע איז בלייך געוואָרען... זי האָט קוים אויסגערעדט:

— צו וואָס ? צו וואָס ?...

— וואָס הייסט ? האָט פינקעלשטיין גוטהערציג געשמיי־כעלט, ווי באַלד, אז איהר האָט ניט וואו צו שלאָפען.. אייך וועל איך דאָך אין א האָטעל ניט שיקען, נאַטירליך...

ליזע האָט געוואָלט פרעגען:

— און צוזאַמען ! פאַר וואָס ניט צוזאַמען ?...

אָבער בעמערקענדיג זיין עהרליכען, צנועה'דיגען פּנים, האָט זי בעגריפען, אז ער וועט דאָס בלויז אָנגעהמען פאַר א וויץ און זי האָט געשוויגען...

אין א ווײַלע ארום איז שוין פינקעלשטיין געוועזן אָנגע־טהון און גרייט אוועקצוגעהן. ער האָט אבער געפיהלט פאַר זיין פליכט פאַר זיין אוועקגאַנג צו זאָגען איהר א פּאָר פריינדליכע ווערטער.

— איך האָף, אז אייך וועט ניט זיין אומעטיג.

— אָ, ניין ! האָט זי ווי היסטעריש געלאַכט — אומעטיג גאָר !... מיר איז קיינמאָל ניט אומעטיג — און האָט זיך ווילדער צולאַכט...

— און טאָמער איז אייך אליין אומעטיג — האָט פינקעל־שטיין זיך געזעגענט, ווי זיין שטייגער איז — איז אָט זעהט איהר דאָס קעפּעל פון סקעלעט, וועלכען איך שטודיר... ער וועט אייך כי... כי... אמוזירען...

און איידער ער האָט בעטראַכט די טויט־בלאַסקייט, וואָס האָט בעדעקט ליזעס געזיכט, איז ער, זאָגענדיג א גוטע נאַכט, ארויס פון צימער מיט א גוטען שמייכעל, צופריעדען פון זיין גאַסט־פריינדליכקייט...

ליזע האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן אויפ'ן ראַנד פון קאַמין שטעהן דעם קאָפּ פון א סקעלעט. די צוויי לעכער אוינען האָבען אויף איהר ווילד געקוקט. עס האָט זי אַנגעכאַפּט א דורכדרינגענדער שרעק... זי האָט זיך געוואָרפען צום טהיר און געוואָלט שרייען:

— פינקעלשטיין! פינקעלשטיין!

עס האָט איהר אָבער די שטים ניט געדיענט און אין גרויס פערצווייפלונג האָט זי זיך געוואָרפען צום קאַמין, גענומען דעם סקעלעט אין האַנד, אריינגעקוקט אין זיינע לעכער־אויגען און ווי זיך געריצט:

— אַ, איצט האָב איך שוין קיין מורא ניט!

די ענטדעקונג.

1.

צו דרייצעהן יאָהר האָט שוין לאה געטראַכט וועגען א תכלית. אָבער דעם דאָזיגען תכלית האָט זי אין איהר אייגע־נער געבורטס־שטעדטעל נישט געקענט דערגרייכען. דער טאַטע, אן אָרימער תבואה הענדלער, האָט איהר מעהר ווי אן אָרט וואו צו שלאָפען נישט געקענט געבען. און כאָטש דאָס אָרט איז געווען קליין און בעשריינקט, ערגיץ צופוסענס פון א דערוואַק־סענעם מיטגליעד פון דער פאמיליע, האָט לאה אויפ'ן דאָזיגען אָרט, איידער זי איז איינגעשלאָפען, גרויסע געביידען געבויט. אין דער פריה זיינען די געביידען ופאלען, אָבער אויף דער נאכט זיינען זיי ווידער אויפגעשטעלט געוואָרען נאָך העכער, גרעסער און פאנטאסטישער.

און מאנכמאָל פלעגט זי אויך ביי טאָג טראַכטען פון די געבויטע גליקען ביי נאכט — פלעגט איהר דאָ דער פערביטער־טער טאַטע, דאָ פאר דער צייט פערעלטערטע מאַמע איינמאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל רופען:

— וואָס חלום'סטו?... עס איז דאָ גענוג ארבייט אין שטוב...

פלעגט לאה א שמייכעל טהאָן פול מיט בעדייטונג, ווי זי וואָלט שוין אזוי אלט און אזוי קלוג געווען ווי טאַטע און מאַמע און פלעגט ענטפערען:

— איך חלום גאָר ניט.. איך טראַכט...

— וואָלט איך געוואָלט וויסן, וואָס דו טראַכסט? — פלעגט דער טאַטע ווערן טשיקאַווע.

און די מאַמע פון איהר זייט פלעגט נאָך בייזער ווערן:

— זי טראַכט... פרעג וואָס טראַכט זי... ביי לייטען אזא מויד איז א ברכה אין א שטוב, וואשט שוין גרעט אליין — און זי — גאָר נישט... פרעג איהר בחרם!

אָבער די אלע שטעכווערטלעך פון טאַטע און מאַמען און אפילו פון די עלטערע ברידער און שוועסטער האָבען לאה'ן טיעף נים אָנגעריהרט. זי איז געבליבען ביי איהרס: בעפרייען זיך פון דעם דאָזיגען אָרימען שטיבעל, פון די דאָזיגע מענשען און אוועקפליהען...

וואוהין און צו וואָס און צו וועמען — האָט זי דייטליך נישט געוואוסט.

פאַר איהרע אויגען האָט זיך עפּעס געטראָגען א גרויסע שטאָדט, מיט גרויסע ווייטע הייזער, מיט א סך מענשען און אלע מענשען לויפען און איילען און יעדער מענש טראָגט אונטער'ן אָרים א בוך...

אזוי ווי דאָ דעם אפּטייקער'ס ווייב, אָדער די אקושערקע. אויף וועלכע אלע קוקען ווי אויף א בייזען וואונדער...

אויסער זי, לאה.

זי שלינגט זייערע בעוועגונגען, ווען זי זעהט זיי אמאָל דורכגעהענדיג דורך זייער געסעל.

זיי זיינען גרויסשטאָרטיגע, געלערענטע און געווים גליק־ליכע.

איבערהויפּט די אקושערקע!

די גאסיגע מיידלעך לאכען פון איהרע געשאָרענע האָר. די עלטערע אידען שילטען זי, וואָס זי וואוינט ביי א גוי אין א שטיבעל אין עק גאס און עסט אודאי טרפות. אָבער זי, לאה, איז איהר אלע מוחל. זי האָט זי אפילו ליעב.

עס קען זיין אז דאס איז א זינד, אזא ליעב צו האבען, אבער זי קען זיך נישט העלפען.

זי וואלט נור געוואלט אויך אזוי „קענען“ ווי די אפּר־שערקע.

אבער ווי אזוי? מעהר ווי דאוונען אין א גראבען סדור וואו זי פערשטעהט איין ווארט ניט, האט מען איהר נישט גע־לערנט. אויסלערנען איהר דאוונען אין דאזיגען גראבען סדור האט געקאסט דעם טאטען ביי פינף גילדען. פינף חדשים האט זי געלערענט א שעה אין טאג ביי דבורה דער רביצין... דער טאטע האט יעדען חודש ארויסגעהמענדיג דעם גילדען, גע־זיפצט:

— נאדיר נאך פאר א מיידעל צאחלען! טאמער איז ווע־ניג פאר די אינגלעך שכר לימוד...

פרעג ווער האט איהם געבעטען.

אט ווען ער וואלט זי אבגעגעבען צום רוסישען לעהרער לערנען זיך רוסיש!...

רוסיש קען זי נאר איין ווארט... ניין, צוויי... זדראסטוואו־טע און פאזשאלוסטא... זדראווסטוואויטע איז גוטמארגען און פאזשאלוסטא איז זייט־זשע מוחל... א, ניין, זי קען נאך א ווארט... פראטשאיטע... זיי געזונד...

פאזשאלוסטא... זדראווסטוואויטע... פראטשאיטע...

אזוינע שעהנע ווערטער! אבער דאס איז אזוי ווענינ!

ווען זי קען זיך לערנען רוסיש, לייענען א בוך!...

2.

עס איז געווען א זומער פאר־נאכט. לאה איז געשטאנען א בארפיסע נעבען דעם טאטענס שטיבעל און טיעף אריינגע־טראכט אין זיך. הינטער איהר אויף א באנק איז געזעסען דער טאטע און געשמועסט מיט דעם שכן אהרן לייזער׳ן.

דער שמועס איז געווען ווייט און פרעמד. אט איז איהר פערביינעפלויגען א ווארט, א צווייטעס און פלוצלונג האט זי זיך נעהענטער צוגערוקט צו זיי און זיך איינגעהערט: איז דאס מעגליך — זיי רעדען וועגען דער אקושערקע...

— חען אביסעל... זי געהט מאכען א שקאלע פאר קינדער...

פאר מיידלעך... — דערצעהלט דער טאטע.

— ווער־זשע וועט איהר געבען קינדער?... לאכט אהרן לייזער...

דער טאטע לאכט צוריק:

— ווייס איך... און אפשר וועלען זיך געפינען משוגעים...

לאה האט זיך קוים איינגעהאלטען גישט צוצוגעהן צו די צוויי פרעמדע אידען, פון וועלכע איינער איז איהר טאטע און א פרעג טהאן:

— טאקע אויף אן אמת — פאר מיידלעך!

און די דאזיגע נאכט האט לאה ניט געקענט איינשלאפען. אין קאפ האבען זיך איהר געבאמבעלט די דריי רוסישע ווער־טער: זדראסטוואויטע, פאזשאלוסטא און פראטשאיטע. און אז זי איז שוין איינגעשלאפען האט זי פון שלאף מיט א שמייכעל אויף די ליפען גע'חזר'ט:

— פראטשאיטע!...

3.

אין א האלב יאהר ארום איז שוין לאה ארומגעגאנגען אי־בער'ן קליינעם שטיבעל און גע'חזר'ט:

„פטישטקא באזשיא נע זנאיעט

„ני זאבאטי ני טרודא...

און דער טאטע און די מאמע האבען איהר געשטורכעט:

— וועסט שוין אויפהערען ארומצולויפען ווי א משוגענע?...

און די איינגערע שוועסטערל האט איהר איבערגעקרימט:

— פּיצקאַ... פּיצקאַ...

אָבער לאה'ן האָט דאָס ניט געאַרט... באַלד וועט דאָך זיין וואָרים. וועט זי מיט'ן ביכעל אַרויסגעהן הינטער'ן שטעדטעל און דאָרט וועט זי זיך ערשט נעהמען.

און שפּעטער — זאָגט די אַקושערקע — וועט זי איהר אָוועקשיקען אין דער גרויסער שטאָדט און ערשט דאָרטען וועט זי זיך לערנען. אַלע יאָהר א קלאַס. און אַז זי וועט זיך לערנען אַזוי זעקס יאָהר וועט זי דורכגעהן זעקס קלאַסען גימנאַזיע און אין גימנאַזיע וועט זי גאָר נישט דאַרפען געהן... זי וועט זיך זיצען אין א צימערעל און לערנען זיך און איינמאָל אין יאָהר וועט זי אָבגעבען עקזאַמען, וועט דאָס זיין פּונקט, ווי זי וואָלט געגאַנגען אין גימנאַזיע, און נאָכדעם וועט זי קריגען אַזאַ דיפּ־לאָם וועט זי פאָהרען אין נאָך א גרעסערער שטאָדט און ערשט דאָרט וועט זי זיך לערנען נאָך דריי יאָהר וועט זי ווערען אַן אַקושערקע... צו דריי־און־צוואַנציג יאָהר קען זי שוין זיין אַן אַקושערקע...

4.

די נביאות פון דער אַקושערקע איז טהיילס מקוים געוואָרען. לאה איז טאַקע אין א יאָהר אַרום אַוועקגעפאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט, אָבער אַנשטאָט צו בעקומען דעם דיפּ־לאָם צו צוואַנציג יאָהר האָט זי איהם געקראָגען ערשט צו פיער־און־צוואַנציג. אַקושערקע איז זי ערשט געוואָרען צו אַכט־און־צוואַנציג יאָהר.

ערדרייבענדיג איהר ציעל האָט זי ערשט דערפיהלט, אַז ניט דאָס האָט זי געציעלט. אין איהר קליינעם צימער איז איהר געוועזען אומעטיג. און עס האָט איהר געצויגען צו מענשען, צו דער גאַס, צו פערזאַמלונגען, צו טהעאַטער און בכלל צו פרעהליכע געזעלשאַפטען.

איינמאָל איז זי געווען אויף אַ באַל. די יונגע פאַרלעך האָבן געשוועבט איבער'ן גרויסען זאַל, ווי זיי וואָלטען געוואָלט ערגיץ ארויסשוועבען אין אַן אנדער וועלט... דער קרייז פאַר די טענץ איז אָבער געווען אַ בעגרענעצטער, זיי האָבען זיך גע־דרעהט אלץ אויף איין אָרט און מיעד ווערענדיג פלעגען זיי מעהר אנידערפאלען ווי אנידערזעצען זיך אויף די שטוהלען, וואָס זיי־נען געשטאַנען ביי די ווענט... לאה האָט געהאַט אויפ'ן באַל פיעל בעקאַנטע, אבער ביים טאַנצען זיינען זיי אלע צולאָפען, ווייל לאה האָט נים געהאַט קיין געלעגענהייט זיך צו לערנען טאַנצען. מיט דאָרשטיגע בליקען האָט זי צוגעקוקט ווי פיעל פון איהרע בעקאַנטע יונגע לייט כאַפּען ווילד־פרעמדע מיידלעך און זי, לאה'ן, אַן אייגענע, לאָזט מען איבער אליין און נאָר דערפאַר וואָס אנשטאָט צו לערנען זיך העכסטענס צוויי מאַנאַטען טאַנצען, האָט זי איהרע אלע יונגע יאָהרען אוועקגע־געבען נאָר פאַר איין שטיקעל פּאַפּיער, וואָס עס גיט איהר דאָס רעכט צו צונעהמען קינדער ביי געווינערינס...

אין דער צייט פון דער פּאוזע איז צו איהר צוגעגאַנגען בערמאַן, איינער פון איהרע נעהענטערע בעקאַנטע, דער אַנ־פיהרער פון די טענץ. ער האָט ווי פערשולדיגט איהר אַנגעקוקט און געזאָגט:

— עס טהוט מיר זעהר לייד, ליזא, וואָס איהר טאַנצט ניט...

לאה האָט טרויעריג אַ שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

— און מיר נאָך מעהר...

דער יונגער מאַן האָט זיך דערפיהלט אונבעקוועם, האָט אראָבגעלאָזט די אויגען אויף דער ערד, צוריק אויפגעהויבען, בעטראַכט לאה'ן און ענדליך ווי אַן ענטדעקער זיך אָנגערופען:

— אַך, מיין גאָט, איהר האָט וואונדערליכע פיס!...

לאה איז ווי געוואָרען איבערראַשט און פאַרלעגען איבער־נעפרענגט:

— וואס מיינט איהר דערמיט?...

אבער אנשטאט צו ענטפערען האט בערמאן געהאלטען אין איין בעטראכטען לאה'ס פיגור און ווידער זיין ענטציקונג פארט־געזעצט:

— ווערליג איך קען פערשיעדענע טענצערינס און ווערליג איך ווייס אין וואס בעשטעהט זייער געשיקטקייט, בין איך זי־כער, אז לויט אייער פיגור וואלט איהר געווען א בעריהמטע טענצערין...

לאה האט זיך פון דער דאזיגער ענטדעקונג מאדנע דער־שראקען. זי האט קוים געקענט אויסריידען:

—איהר מיינט עס ערנסט?...

— זיכער! איהר האט געהאט אלע איינגענשאפטען צו זיין א גרויסע טענצערין...

— א גרויסע! — האט לאה מיט שרעק אויסגעשריען.

— זעהר, — האט זיך בערמאן בעגייסטערט. — אייער פיגור, אייערע פיס, דער גאנצער געבוי פון אייער קערפער איז בעשאפען צום טאנצען... איהר וואלט געווען א בעריהמטהייט...

און איידער לאה האט געהאט צייט צו ענטפערען וואס עס איז און איבערפרעגען ווי ווייט ער זאגט אמת האט דער „טראם־באן" געגעבען סיגנאלען צו א נייעם טאנץ.

און בערמאן איז, לייכט ענטשולדיגענדיג זיך פאר לאה'ן, פערשוואונדען אין טאנץ זאל.

5.

קומענדיג אהיים אין איהר צימערל איז שוין געווען טאג... לאה האט ארויסגעלאזט די פארהאנג איבער'ן פענסטער, זיך אויסגעטהאן און בלייבענדיג אין איין העמד האט זי זיך גע־שטעלט נעבען שפיגעל און בעטראכט איהר קערפער.

זי האט זיך געשטעלט קעגען שפיגעל אזוי, אז זי זאל זיך קענען זעהן אין גאנצען.

ווירקליך! אט זעהט זי איהרע פיס, ווי שלאנק, בויגיג און לאנג.

זי האט עס גאר ביז אהער ניט געוואוסט. איהר גאנצע יו־גענד האט זי פערבראכט גאר אויף אזוינס, וואס איז ניט איהר בערוף.

איהר בערוף איז גאר געווען צו זיין א גרויסע טענצעריז.

איצט ווייס זי שוין זיכער...

פארוואס־זשע האט עס איהר פריהער קיינער ניט געזאגט!

זי האט זיך געלאזט איבער'ן קלייגעם צימער טאנצען און האט בעטראכט אין שפיגעל איהר יעדע בעוועגונג...

געוויס... זי איז אזוי לייכט! זי וואלט געווען א גרויסע טענצערין, אט פונקט ווי יענע, וועלכע זי האט געזעהן טאנצען ניט לאנג צוריק אין דער אפערא.

וואס בלומען יענע האט בעקומען!

זי וועט עס שוין קיינמאל ניט דערגרייכען. און א לאנגע צייט האט זי זיך געדרעהט ארום שפיגעל און געפרופט נאכמא־כען די בעוועגונגען פון יענער טענצערין...

קאמפּלימענטען.

(דערצעהלט פון אַ געוועזענע רעוואָלוציאָנערין)

אין יענער צייט — מיר דאכט זיך עס איז שוין אזוי לאנג — בין איך נאָר וואָס אריינגעטראָטען אין דער בעוועגונג. איך בין אַלט געווען אין גאַנצען אכצעהן יאָהר. אבער אויסגעזעהן האָב איך נאָך איגנער. איצט בין איך שוין אַ מוטער פון צוויי קינדער. האָב שוין פערלאָרען יענע צאַרטע עדעלע מיידעלשע פיגור. דאַן בין איך געווען — אזוי געדענק איך מיך. און אזוי האָט מען וועגען מיר געזאָגט — דאַן בין איך געווען צאַרט און אונשולדיג ווי אַ ליליע.

און די פּאַרטיי, אין וועלכע איך בין דאַן אריין צו ארבייטען איז געווען די געפעהרליכסטע. זי האָט אנערקענט דעם טערראָר אויפ׳ן העכסטען גראַד. נאַטירליך, האָב איך די דאָזיגע פּאַרטיי ניט אויסגעוועהלט מיט מיין גוטען ווילען, פון מיינעטוועגען וואָלט איך אפילו געקענט ארבייטען ביי די פּועלי ציוניסטען... אויב נאָר מיין חבר׳טע, פּיעל עלטער און ערפאַהרענער פון מיר, וואָלט אויך אהין געהערט. מיין חבר׳טע אבער, ביילקע, האָט געגלוסט צום אמת׳ען קאַמפּף. איך בין איהר בלינד נאָכגעגאַנגען און בלינד געהאָרכזאַם געווען.

מיט אַ קלאַפּענדען הארצען בין איך דאָס ערשטע מאָל מיט איהר אריין אין אַן ענגער געשלאָסענער געזעלשאַפט, וועלכע איז בעשטאַנען פון פיער מענער און צוויי פרויען, אויסער מיך און מיין חבר׳טע ביילקע. איך בין פון ביילקען פאַרגעשטעלט

געוואָרען אלס א נייע קראפט, וועלכע קען זעהר צוגיץ קומען פאר וויכטיגע ארבייט.

איינער פון די פיער מענער, א הויכער יונג, מיט בלוט שפריצענדע באקען און שווארץ־גליהענדע אויגען, מיט נאָר וואָס שפראָצענדע שווארצע וואָנסעלעך, האָט מיך מיט א שטרענג פריינדשאפט אָנגעקוקט, מיר אויסגעצויגען זיין ברייטע אָבער זעהר ווייכע האנד און געזאָגט:

— איך האָף, אז איהר וועט זיין א גוטע שוועסטער... איך הייס „באָרים“.

זיינע ווערטער, וואָס זיינען געווען אָפענהערציג און וואַרים, האָבען מיך ווי היפּנאָטיזירט. איך בין געוואָרען, לויט איך האָב דערפיהלט, שטארק רויט, און קוים אין שטאַנד געווען צו ענטפערען:

— איך וועל מיך בעמיהען צו פערדיענען אייער צוטרוי.

אוועקגעהענדיג פון דער דאָזיגער נייער געזעלשאפט, האָט פאר מיר דעם גאנצען וועג געשוועבט דאָס געזיכט פון דעם יונג, וואָס הייסט באָרים. אויף מיין געלעגער האָב איך אלץ געטראכט, ווי אזוי קען איך עפּעס טהאָן אזוינס, וואָס זאָל בעווייזען דעם דאָזיגען באָרים׳ען מיין טרייהייט און איבערגעבענהייט דער רעוואָלוציע, פון וועלכער ער איז דער גרעסטער פאָרשטעהער.

פול מיט מוטה און ענערגיע בין איך אויף מאָרגען אויפגעשטאַנען. אוועק צו דער חבר׳טע, און נאָך א פערזענליכען קורצען געשפּרעך, האָב איך מיר צו איהר געווענדעט:

— ווי געפעלט דיר באָרים?

ביילקע האָט מיך שטרענג אָנגעקוקט און געענטפערט:

— וואָס הייסט ווי געפעלט ער מיר... איך דאַרף דען מיט איהם א ליעבע פיהרען?...

איך האָב מיך פון איהר ענטפער מאָדנע דערשראָקען. מיר האָט זיך געדאכט, אז זי איז אריינגעדרונגען צו מיר טיעף אין

הארצען און פון דאָרטען ארויסגעגריבעלט דעם סוד...

„מיין גאָט" — האָב איך זיך אין געדאַנק גע'מוסר'ט — „עס איז דאָך א שרעקליכע חרפה". איך האָב אָבער זיך גלייך געפונען און ענערגיש זיך אָנגערופען:

— איך ווייס, אז דו ביזט ניט פון די וואָס פערליעבען זיך, און באָרים איז ניט דער וואָס פיהרט ליעבעס. איך האָב נאָר געמיינט, ווי געפעלט ער דיר אלס קעמפּפער... פער־שטעהסט? ! אלס קעמפּפער...

— נו, יאַ! — פרעגסט נאָך! — איז ביילקע ווייבער גע־וואָרען — וועסט מעהר „ארבייטען" וועסטו זעהען ווער ער איז און צו וואָס ער איז פעהיג.

אין א פּאָר טעג ארום האָב איך זיך מיט איהם געטראָפען אויף דער בירזשע. ער האָט מיך גלייך דערקענט און אָנקוקענדיג מיך מיט זיינע גליהענדע אויגען, האָט ער מיך אָבגערופען אן א זייט, און געזאָגט:

— קומט צו מיר אהיים, איך דאַרף אייך טאַקי נויטיג האָ־בען...

איך בין פאר פרייד ווי פערגליווערט געוואָרען: צו איהם אהיים — איינע אליין! א גרויסע נייגעריגקייט האָט מיך יוי בעהערשט, און איך בין איהם נאָכגעלאָפען, ווי א קינד לויפט נאָך א טאַטען, מיט מורא און מיט ליעבע...

דורכגעהענדיג עטליכע פערוואָרפענע געסלעך, איז ער שטעהן געבליעבען ביי א גרויסען הויף; ער האָט זיך אומגעקוקט אהינטער, און שנעל זיך אָנגערופען: — קומט אריין.

ער האָט מיר ארויפגעפיהרט אין א פינסטערען קאָרידאָר און איז געשטיגען אויף טרעפּ; איך נאָך איהם. ענדליך איז ער שטעהן געבליעבען ביים לעצטען שטאָק. דאָס איז געוועזן שוין דער בוידעם פון הויז, וועלכעס האָט געהאַט א קליין סאַלקעלע. אהין האָט ער מיר אריינגעפיהרט, ניט רעדענדיג מיט מיר קיין איין וואָרט...

ער האָט פּאַרזיכטיג אַנגעצונדען פייער. זיך אַנידערגעזעצט און געהייסען אויך מיר צו זעצען זיך נעבען איהם. ער האָט מיך אַנגעקוקט, בעטראַכט עטליכע מאָל און געזאָגט, ווי צו זיך אַליין:

—יא, איהר וועט דערצו זיין נוט... איהר זעהט אויס ווי א בת מלכה...

איך האָב מיך צולאַכט פון דעם קאָמפּלימענט און האָב געזאָגט:

— ראַכט מיר, איך נעה אַנגעטהאָן גאַנץ געוועהנליך...

— אייערע אויגען אָבער, די טרוימישע אויגען, און דאָס ווייס דורכזיכטיג פּנים׳ל... ווי געוואונשען!

פון די צווייטע קאָמפּלימענטען האָב איך זיך נאָך מעהר צולאַכט; אין הארצען אָבער האָט מיר הנאה געטהאָן, וואָס אויך בארים קען מאַכען קאָמפּלימענטען... איך האָב געוואונשען, אַז ביילקע זאָל דאָ זיין און הערען... זאָל זי ניט מיינען, אַז בארים ווייס שוין גאָר ניט, וואָס שעהן איז. איך אָבער האָב מיך אַלץ געסטאַרעט צו אָבלייקענען:

— איהר זייט זיך טועה, חבר באָרים... איך בין ניט אַזוי שעהן, ווי איהר מיינט...

— אַך, וואָס רעדט איהר... — האָט ער זיך צוקאָכט און מיך בעטראַכט פון אַלע זייטען — איהר זייט ווי געבוירען פאר מיר... איך דאַרף אייך אַזוי נויטיג... אַזוי נויטיג...

און אַנקוקענדיג מיך ווידער, האָט ער מיט ענטציקונג אויסגעשריען:

— איהר זייט א בת־מלכה! אַזוי עדעל, אַזוי צאַרט...

איך בין פון די אויפריכטיגע קאָמפּלימענטען ווי פערשעהמט געוואָרען, האָב איהם אָבער אַנגעקוקט שוין פיעל דרייסטער און זיך אַנגערופען:

— איהר קענט אויך קאָמפּלימענטען מאַכען!...

ער אָבער איז געשטאַנען נעבען מיר ווי צוקאַכט און האָט אָבגעווענדעט מיינע ווערטער:

— וואָס זאָגט איהר קאָמפּלימענטען... וואָס רעדט איהר נאַרישקייט... אייערע האָר, אמת'ע זייד...

ער האָט מיינע לאָקען אָנגעטאַפּט מיט'ן האַנד און האָט זיך ענטציקט פון זייער ווייכקייט, און איידער איך האָב צייט געהאַט אָבצואווענדען זיך, האָט ער בעגייסטערט אויסגעשריען:

— אך, איהר ווייסט, ווי אזוי איהר זאָלט זיי פערקאַמען...

„הייסט עס א בחור ווי אלע בחורים" — האָב איך א טראַכט געטהאַן. אבער אָנקוקענדיג זיינע גליהענדע אויגען, איז ער מיר דאַמאָלסט — איך אנערקען איצט מיין שוואַכקייט — אזוי געפעלען געוואָרען, אז איך האָב זיך אין גאַנצען פארגעסען און געפרענט קאָקעטיש:

— ווי מיינט איהר וואָלט בעסער געפּאַסט?

— פערקעמט זיי „סעצעסיע" — איבער די אויערען און איבער די רויטע בעקלעך. דאַמאָלסט וועט איהר זיין זיכער מיט ערפאָלג...

איך האָב איהם געפאָלגט, האָב גלייך אין זיין אנוועזענ־הייט זיך איבערגעקעמט..

אז איך בין געוואָרען פארטיג מיט דער נייער פריזור, האָט ער מיך ווידער בעטראַכט און איז נאָך מעהר ענטציקט גע־וואָרען פון מיר:

— איהר זייט פאַר מיר א גליק...

איך האָב פערשעהמט אראָבגעלאָזט די אויגען און גע־וואַרט, אז אָט אָט פאַלט ער צו מיר צו און גיט מיך א קוש, וועל־כען — איך בין ווידער מודה מיין זינד — איך האָב שטאַרק, שטאַרק געוואַרט...

נאָר אנשטאָט א קוש, איז ער אָבגעגאַנגען פון מיר צום בעט, זיך איינגעבויגען און פון דאָרט ארויסגענומען א קליין

פּעקעלע, און האלטענדיג עס אין האנד האָט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— הערט, חבר'טע... אָט דאָס איז נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי א באָמבע...

איך בין פאר שרעק שיער נישט אומגעפאלען, ער אָבער האָט מיך שטרענג אָנגעקוקט און זעהר שטיל געזאָגט:

— די באָמבע מוז מען איבערטראָגען אויף אַן אנדער וואהנונג... איהר פערשטעהט... איהר זייט פּונקט אָנגעמאָסטען... אייער גאנצער אויסזעהן איז אַזא, וואָס לאָזט נים צו קיין חשד פאלען אויף אייך. איהר וועט נעהמען א דראָשקע און עס אוועקפיהרען... נאָר פאָרזיכטיג...

און מיט די ווערטער האָט ער מיר מיט גרויס פאָרזיכטיג־קייט איבערגעגעבען דאָס קעסטעלע, געזאָגט מיר ווי אזוי צו טראָגען עס ביז צו דער דראָשקע און מיר געהייסען געהן.

איך האָב נים געהאט קיין מוטה צו אויסרעדען אנטקעגען א וואָרט... איך בין שטיל ארויס פון צימערעל און מיט גרויס שרעק עס געטראָגען איבער'ן הויף.

ביים הויף איז געשטאַנען א דראָשקע. איך האָב מיך אריינגעזעצט און געהייסען פאָהרען צום אָנגעוויזענעם אַדרעס.

אז איך בין געקומען אויף מאָרגען אין אבענד צו איהם, האָט ער מיר שוין קיין קאָמפּלימענטען נים געמאכט, ער האָט מיר נאָר געדריקט די האנד און געזאָגט:

— איהר זייט א וואוילע חבר'טע... איהר וועט צוניץ קור־מען...

און איך בין אויך מיט דעם קאָמפּלימענט צופריעדען גע־ווען...

אַבער טיעף אין הארצען האָב איך געבענקט נאָך די נעכ־
טיגע קאָמפּלימענטען... אזוינע אַבער האָב איך שוין מעהר פון
איהם ניט געהערט: מעהר קיין באַמבעם האָב איך ניט געדארפט
אריבערפיהרען, און מיין שעהן פּנים, מיינע טרוימערישע אוי־
גען און מיינע זיידענע האָאר איז איהם שוין מעהר ניט אנגע־
גאַנגען...

כלות.

נאך אלס קינד האט שוין ליפמאן געהאט א כלה.

דאס איז געווען חנה'לע, לייבע דעם קרעמערס איינסטע טאכטעריל. זיי זיינען געבארען געווארען אין איין נאכט און ביידענס עלטערן האבען האלב אין שפאס, האלב אין ערנסט, אין א פאר וואכען ארום זיי פערקנאסט.

און אזוי איז די דאזיגע חנה'לע געווען ליפמאנס כלה ביז צוועלף יאהר. נאכדעם, געהענדיג צו איין לעהרער זיך לערנען לעזען און שרייבען, האט זיין יונגעס הערצעל אנגעהויבען צו ציהען צו אן אנדער מיידעלע, וואס איז געווען א בלאנדע, מיט בלויע אויגען און גאלדענע לאקענדלעך און האט זעהר חן'עוודיג געשמייכעלט, ארויסווייזענדיג איהרע צוויי מילך ווייסע שניר־לעך צייהן.

דאן איז ער צו חנה'לען וואס א טאג קעלטער און קעלטער געווארען. ביז ער האט זיך מיט איהר אין גאנצען צוקריגט און ער האט זי אוועקגעווארפען.

אוים כלה...

חנה'לע האט זיך געטאכט, ווי עם ארט איהר נים. פערקעהרט, זי האט גאר אין גאנצען אפגעלייקענט, אז זי איז ווען געווען זיין כלה. מאלע וואס טאטע און מאמע האבען גע־שפאסט!

אבער ווען ליפמאן האט זיך א גאנצען יאהר גע'חבר'ט מיט דער בלאנדער מיידעלע און זיך געקושט מיט איהר, זיצענ־

דיג ביי׳ן טיש אין דעם לעהרערס הויז, אדער צוריקגעהענדיג צוזאמען א היים מיט די פערשריעבענע העפטען אונטער די ארעמס, — איז חנה׳לע אלע געווען אליין און האט אן אנדער אינגעל, אלס חבר, ניט געקענט קריגען, און זי האט מיט רוגזא געקוקט אויף אלע איהרע בעקאנטע פוןביידע געשלעכטען, ווי זיי אלע וואלטען געווען שולדיג אין איהר פערלאזענקייט...

אז זי האט שפעטער בעמערקט ווי ליפמאן איז אויך צו זיין נייער חבר׳טע קאלט געווארען, האט זי זיך געטרייסט, אז ער וועט ווידער קומען צו איהר, צו חנה׳לען. זי האט זיך אבער טועה געווען. ליפמאן איז שוין געווארען א גאנצער מחותן מיט דער שווארצער גרונעלען. דאס האט שוין חנה׳לע איהם ניט געקענט מוחל זיין און האט איהם שטילערהייט געשאלטען...

אבער ליפמאן האט אויך מיט דער שווארצער גרונה׳לען ערנסט ניט געמיינט. די ערשטע טעג איז זי איהם טאקע געפע־לען געווארען, אבער נאכדעם האט ער ערפאהרען, אז די דאזיגע גרונה האט עפעס א מאדנע צונעמעניש, וועלכע האט אין זיינע אויערען געקלונגען זעהר ניט איינגענעהם. איז ער געווארען אויס מחותן אויך מיט איהר.

אבער לאנג אהן א חבר׳טע איז דער דרייצעניאהריגער בחור׳ל ניט געווען.

די דריי פערלאזענע מיידעלעך האבען טאקע קיין אנדערע נאהענטע חברים ניט געקראגען און זיי אלע דריי האבען זיך נע׳חבר׳ט, אויסרעדענדיג דאס הארץ אויף ליפמאנען און שווע־רענדיג מיט כל השבועות, אז זיי האבען איהם פיינט, ווי דעם טויט, — אבער ער, ליפמאן, האט זיי ניט געבענשט, ניט גע־שאלטען, ניט געריהמט, ניט געזידעלט, — ער האט זיי גאר ניט דערמאהנט, ער האט גאנץ לייכט פערטשעפעט דאס הער־צעל פון שלמה וואלף דעם נגיד׳ס טאכטער, פיינעלע.

דאס איז געווען אן אמת׳ער טריאומף!

ערשטענס, איז פייגעלע געווען דאָס שעהנסטע מיידעל איז גאַס, צווייטענס איז זי געגאַנגען אין „שקאָלע“, און ניט צו א פּריוואַט לעהרער, ווי ער מיט זיינע פריהערדיגע חבר׳טעס. דריטענס איז טאַקע דער יחוס אליין פאַר ליפּמאַנען א סך ווערט געווען. ער חבר׳ט זיך מיט דעם נגיד׳ס טאָכטער.

די בעקאַנטשאַפט מיט פייגעלען האָט אָנגעהאַלטען א דריי יאָהר. ער איז שוין געווען א בחור פון זיבענצעהן יאָהר, שלמה וואָלף איז פאַר די דריי יאָהר ארימער געוואָרען, ליפּמאַנס טאַטע איז דוקא אויפגעקומען. פייגעלע אליין איז אויך אין זיינע אויגען מיאוסער געוואָרען און ענדליך איז ער פון איהר אוועקגעגאַנגען...

צו אכטצעהן יאָהר האָט ער שוין געקוקט ערנסט אויף דער זאַך.

סתם בעקאַנטשאַפט האָט ער אויסגעמידען. ער האָט געקוקט אין תוך אריין. נעהמען א כלה!

און שפּעטער האָבען זיך שוין אריינגעמישט שדכנים, די עלטערן, און ליפּמאַן איז אלע פּאַר וואָכען געוואָרען א חתן און געוואָרען אויס חתן...

ער האָט געבראַקירט...

געבראַקירט האָט ער די כלות, וואָס שדכנים האָבען איהם געפערדט, געבראַקירט האָט ער די מיידלעך, מיט וועלכע ער האָט זיך אליין בעקענט, אויפגעהערט צו ליעבען די יעניגע, וועלכע ער האָט די ערשטע וואָך שטאַרק געליעבט.

— א מאָדנע זאַך! האָט ער זיך אמאָל בערימט פאַר זיינעם א חבר. מיך האָט נאָך א כלה קיין מאָל ניט אָבגעזאָגט, א געליעבטע ניט אויפגעהערט צו ליעבען... א י ך וואַרף זיי אלע אוועק!...

און ער האָט זיך צולאַכט...

ענדליך האָט ליפּמאַן חתונה געהאַט. עס איז געווען טאַקע דורך אַ שדכן. די כלה איז געווען אַ שטילע, רוהיגע אידישע טאָכטער. מיט צוויי גרויסע שוואַרצע בענקענדיגע אויגען. דוקא די דאָזיגע אויגען זיינען ליפּמאַנען געפעלען געוואָרען. דערצו האָט די כלה געצעהלט אַזאַ סומע געלד, וויפיעל ליפּמאַנס פאַנ־טאַזיע האָט שטענדיג פאַראויס געזעהן. אויך איהרע עלטערן זיינען געווען שטילע, גוטע מענשען, האָבען אויף אַלע וואָס ליפּמאַן האָט אויסגערעדט, גוטמוטיג צוגעשטימט, און ליפּמאַן האָט בשום אופן ניט געקענט געפינען אַ פעהלער אין דעם דאָזיגען שדוך.

אין אַ יאָהר אַרום האָט זיין יונגע בענקענדיגע ווייבעל געבאָרען אַ קינד. עס איז געווען אַ זעהר שוואַך קינד. די מו־טער איז קיין מאָל פון זיין ווינעלע ניט אַבגעטראָטען און ליפּ־מאַן אַליין איז אויך געווען זעהר פערנומען מיט'ן קינד. האָט געקוקט אויף איהם, איבערבויגענדיג זיך איבער פון ווינעלע מיט ליעבע און רחמנות... פלעגט עס אויך אָפט אַרויסנעהמען, האַל־טען עס אַרומגענומען און טוליענדיג עס צו זיך פלעגט ער מורמ־לען:

— זאָלסט מיר לאַנג לעבען!

דאָס קינד איז אין אַ יאָהר אַרום שטאַרק קראַנק גע־וואָרען. עס איז געלעגען אין ווינעלע מיט פערמאַכטע ליפּעלעך און מיט האַלב פערמאַכטע אויגעלעך און שווער געהויבען מיט'ן ברוסטעלע. די מוטער איז אַרום נאָכ'ן דאָקטאָר. ליפּמאַן, מיעד פון ניט שלאָפען די פאַריגע נאַכט, איז געשטאַנען איבער'ן ווי־געלע און האָט עפּעס געטראַכט... ער האָט זיך פּלוצים דערמאַנט אָן אַלע זיינע פריהערדיגע כלות... איינע נאָך די אַנדערע האָ־בען זיי, בלאַסע, מיעדע, מיט פינקעלדיגע אויגען, דורכגע־שוועבט פאַרביי איהם... און אָט זיינען זיי אַלע, אין ווייסע קליידער מיט אויסגעשפּרייטע הענד און מיט גרויסע אָפענע

אויגעז, געשטאנענז איבער'ן ווינעלע, און האבען עפעס מאדנע געשמייכעלט...

נאכדעם האבען זיי זיך אלע גענומען פאר די הענד און שפרינגענדיג און לייכט טופענדיג מיט די פיס, האבען זיי זיך אין א קאראהאד ארומגעדרעהט ארום ווינעלע...

די אויסגעגאַרטע קוילען.

(מיליטער־ערצעהלונג)

ברוך גרינשפּאַן איז געווען אַ בעל־הבית'ישער בחור. ביז צוואַנציג יאָהר איז ער געווען אין דער היים ביי זיינע עלטער־רען, געלייענט לשון־קודש'דיגע ביכלעך; שבת האָט ער שפּאַ־צירט מיט חברים הינטער'ן שטעדטעל, זיך בעגעגענט דאָרטען צווישען די בוימער מיט קאָמפּאַניעס שפּאַצירענדע מיידלעך, און מיט די מעהר בעקאַנטע זיך בעגריסענדיג, פלעגט מען זיך גאָכהער לאָזען אַלע צוזאַמען. ביי אַ שעהנעם וועטער, ווען דאָס גראָז פלעגט זיין טריקען, פלעגט מען זיך צוזאַמען אויסזעצען אויף דער ערד, אַנפאַנגם אַביסעל אַנגערוקט איינע פון די אַנ־דערע, שפּעטער אַביסעל — פלעגט מען זיך דערנעהענטערן און באַלד — פרעג ווי אַזוי — פלעגט שוין ברוך זיצען שולטער אין שולטער מיט חנה, ישראל בערס שוואַרץ־חנ'עווידיגער מיידעל, און אריינרוימענדיג איהר אַ סוד אין אויער, פלעגט ער שוין פּאַר איינוועגס אַנריהרען מיט די ליפּען דעם שפּיץ וואַרימען אויער. ברוך האָט עס גערעכענט פאַר אַ זיכערן קוש און האָט דערמיט זיך בעגניגענט. חנה אָבער האָט זיך געמאַכט כאילו לא ידעה — אַ סוד איז אַ סוד!... אי, וואָס ער האָט מיט די ליפּען אַנגעריהרט דעם אויער, קען זי גאָרנישט העלפען דערצו— ווען ער גיט איהר אַ קוש אין באַק וואָלט זי אודאי נים גע־שוויגען...

אבער גוט איז עס געווען! אז עס הויבט אן ווערען פינס־טערלעך לאזט מען זיך צוריק, יעדער צו זיין היים, מען געזע־גענט זיך, יעדער בחור דריקט זיין מיידעל — מיט ווערלכער ער ווערט וואס א שבת נעהענטער — מיט א געוויסען נוסח די האנד. ברוך גרינשפאן זעגענט זיך פריהער מיט די וואס זיי־נען איהם וועניגער נאהענט. ער האט דערביי א געוויסע דיפ־לאמאטיע: ער זאל חנה׳ן דער לעצטער די האנד קענען לענגער דריקען און לענגער האלטען, און מאקע דערביי כאפען א זיי־טיג ווארט:

— איבערראכטאג קומט איהר?...

ער זאגט עס שטיל, ווי א שמונה עשרה, אבער ער לעגט אריין אין דער דאזיגער פראגע אזוי פיעל כונה, אז זיין געטין חנה פערשטעהט איהם גלייך, בעוויליגט זיין פראגע, וואס איז אין איין צייט א געבעט און זי שמייכעלט.

— יא. אנגענומען!...

און כאטש ווייטער פון איינגרוימען חנה׳ן א סוד און דאס אנריהרען דעם שפיץ אויער, אלס א רמז פון א קוש, איז ברוך ניט געגאנגען, האט ער דאך געהאלטען חנה׳ן פאר זיין געליעב־טע. אמת, מאקע לויט דעם נוסח פון די ביכלעך וואס ער לייענט, איז די ליעבע גאר אנדערש: ערשטענס, איז ביי איהם גאר א שאלה, צי א בחור׳ל, וואס הייסט ברוך איז בכלל מסוגל צו אמת׳ער ליעבע?... צווייטענס, האט ער נאך בפירוש קיינמאל ניט געזאגט חנה׳ן: „איך ליעב דיך“, ווי עס דארף צו געהן אין אזעלכע פעלע. אבער וואס ברויך ער די אלע כללים, ווען ער וויים זיכער ווי געלד, אז חנה׳ן האט ער ליעב, אז ער זעהט זי שטענדיג פאר די אויגען און זיין הארץ איז פול בלויז מיט איהר.

עס וועט קומען די צייט וועט ער איהר ענטדעקען זיין גאנץ הארץ... ער וועט שוין וויסען ווי אזוי. דערוויל איז איהם גוט אזוי אויך. די זעקס טעג לויפען זיך ווי עס איז דורך און עס

קומט שבת זעהט ער איהרע שעהנע, שווארצע, קלוגע אויגען, הערט איהר אנגענעהמע זינגענדיגע שטימע און פיהלט דעם דופט פון איהרע שעהן־פערקעמטע האר בשעת ער זאגט איהר א סוד...

אבער איידער ברוך האט צייט געהאט צו אויסזאגען זיין הארץ פאר חנה'ן, איז אנגעקומען די צייט פון פריזיוו.

— נאכ'ן פריזיוו, אם ירצה השם... — אזוי האט ער בע־טראכט.

ברוך האפט אפילו, אז א סאלדאט זיין וועט ער ניט. ערש־טענס, האט ער אן אמת'ע לגאמע און צווייטענס, אז עס זאל אפילו האלטען ביי לגאטניקעס, פעהלט איהם צוויי ווערשקעס צו די גרעב... ער האט זיך שוין עטליכע מאל געמאסטען!

פונדעסטוועגען איז בעסער פון אזוינע זאכען צו רעדען, אז מען איז א גע'פטר'טער, א בעפרייטער... דעמאלט קען מען אויסער חנה'ן, בעקומען עטליכע הונדערט רובעל נדן אויך... אמת, ער אליין דארף ניט די נדן... וויס ער דען ניט, אז דער עיקר איז די ליעבע? אבער זיינע עלטערען, וואס זיינען לויט ברוך'ס מיינונג, פארנאטישע, וועלען אודאי נישט איינגעהן אז ער זאל נעהמען א מיידעל גאר אהן נעלד. צוליעב זיי וועט ער מוזען נעהמען עטליכע הונדערט רובעל אויך.

— מילא, — טרייסט ער זיך — עס וועט אפילו זיין אויפ'ן אלטען שטייגער... אבער וואס קען עס שאדען? דער־פאר וועט ער קיין קעסט זיכער ניט עסען! קעסט איז באמת אן אלט־פרענקישער מנהג ביי אידען! קעגען דעם וועט ער זיך שטעלען ענטקעגען טאטען און מאמען אפילו! קעסט — נישט!...

דאס פריזיוו־יאהר אבער איז געווען א שלעכטער. עס האבען געפעהלט עטליכע צעהנדליג פריזיוניקעס, וואס א טייל

פון זיי זיינען אוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקא און האָבען דאָרט געלעבט א גוטען טאָג און א טייל זיינען נעבעך געלעגען שוין פון יאָהרען אויפ'ן שטעדטעלדיגען בית־עולם, נאָר אויפ'ן צע־טעל האָבען זיי אַלע געלעבט און האָבען זיך פאַר קיין פאַל ניט געוואָלט מעלדען צום „פּריאָם“, האָטש געה און גראָב זיי אויס פון די קברים...

און עס איז אָנגעקומען צו ברוך'ן:

— ברוך חאַימאָוו גרינשפּאַן! — האָט א געדיכטער בייזער באַס אויסגערופען..

האָט זיך ברוך, איינגאַנצען ציטערענדיג פאַר שרעק און קעלט געגומען אויסטהאָן פון וואָס איהם איז נאָך קעלטער גע־וואָרען, און ער האָט זיך בלויז געוואָרעמט מיט דער האָפנונג, אז ארויסראַטעווען וועלען איהם די צוויי ווערשקעס, וואָס איהם פעהלען צו דער „גרעב“...

צי די קאָמיסיע האָט איהם פאַלש געמאָסטען, צי די צוויי ווערשקעס האָבען איהם לכתחילה גיט געפעהלט, איז געווען ברוך'ן שווער צו בעשטימען. ער איז געווען איבערראַשט און צוטומעלט פון די פיעלע „וואָיענע“ וואָס האָבען זיך געפונען אין פּריאָם. ער האָט בלויז געמערקט ווי א דיקער פּאָלקאָווניק קוקט איהם ארום און דינגט זיך איבער איהם מיט א הויכען און שלאַנקען אָפיציר, און נאָכדעם האָט ער דערהערט ווי אזוי ביידע האָבען אויסגערופען אין איין קול:

— חאָראָש! מעלאָדיעץ!

און באַלד בעקומט ער א פריינדליכען קלאַפּ אין דער נאָ־קעטער פּלייצע און מען רופט פעסט אויס:

— גאָדיען!

און ברוך פערטייטשט עס פאַר זיך אליין אויף אידיש:

— איך טויג!

א נאַקעטער מיט א נאַרישען שמייכעלע געהט ער ארויס אין פאָדערשטען צימער, וואו ער האָט איבערגעלאָזען זיינע קליי־

דער, און כאפט אויף זיך קודם ארויף דאָס סאמע נויטיגסטע, וואָרום עס איז א חרפּה צו שטעהען אזוי פאר מענשען!...

* * *

די ערשטע טעג אין קאזארמע איז פאר ברוך'ן געווען אונערטרעגליך שווער. א טיפע בענקשאפט האָט גענאָגט זיין הארץ; געבענקט האָט ער נאָך טאטע־מאַמען, נאָך די שוועסטערלעך און ברידערלעך, נאָר א פּאָר נאָהענטע חברים, אבער מעהר — נאָך חנה'ן... ערשט אין די עטליכע טעג איז זיין געפיהל צו חנה'ן רייף געוואָרען, האָט בעקומען א פאָרמע, א געשטאַלט און א נאָמען, און ווען ער וואָלט איצט אין שטעדטעל געקענט זיין און זעהען זי, וואָלט ער שוין ניט אָבקומען מיט א גע'גנב'עטען קוש, ביים זאָגען איהר א סוד — איצט וואָלט ער זי שטארק געדריקט צו זיין ברוסט און גערעדט אָפענע ווערטער: חנה, איך האָב דיך זעהר ליעב!

איצט איז ער אבער אזוי ווייט פון איהר! הונדערטער מיילען און הונדערטער וואָכען! ביז ער וועט זיך אויסדיענען און קומען צוריק אהיים וועט שוין זיין חנה אודאי געהערען זיינעם א חבר, אָדער א ווילד־פרעמדען פון א צווייטע שטאָדט. חנה איז ניט פון די מיידלעך, וואָס דארפען לאַנג וואַרטען אויף א חתן...

שטעהענדיג אין פראָנט מיט זיינע נייע חברים, אונטער דער לאַסט פון דעם ראַנעץ, ביקס און שינעל, פערגאַרטעלט שטייף מיט דעם פּאַס און נאָכמאַכענדיג די בעוועגונגען פון זיין נייעם לעהרער דעם „פעטער'ל", א קאַזאַנסקער פויער, מיט א קיילעכדיגען, געשטופּעלטען פּנים, מיט וואַסערדיגע אויגען, אין וועלכע עס האָט געשווימען א טעמפּע בייזקייט און האַס צו אַלץ, וואָס לעבט און בעוועגט זיך פריי, — נאָכמאַכענדיג די בעוועגונגען און נאָכרעדענדיג די נעמען פון די וואַפען און די טיטולען פון דעם קייזערליכען הויף און פון די גענעראַלער און אנדערע אונמיטעל־

בארע „גאטשאַלסטוואַ“, האָט ברוך פּערגעסען וואו ער שטעהט, וואָס ער טהוט און וואָס ער רעדט. דער „פּעטער׳ל“ האָט שוין גיט איינמאַל איהם בעשטראפט. אבער ברוך האָט זיך ניט גע־קענט העלפען. אנשטאט דעם פּעטער׳ל פּלעגט ער זעהן חנה׳ן, א לאַכענדיגע, א פרעהליכע, א יום־טוב׳דיגע, און ווינקט צו איהם מיט די קלוגע שווארצע אויגען ער זאָל לאָזען האַק און פּאַק און געהן מיט איהר הינטער׳ן שטערטעל צווישען די בוי־מער, אוועקזעצען זיך אויפ׳ן גראָז, אָדער אויפ׳ן שטיין און פּלוידערען, און לאַכען און לאַכען...

האָט איהם איינמאַל דאָס קאַזאַנסקי פּעטער׳ל פּלוציס אי־בערגעשלאָגען:

— דו, גרינשפּאַן, וואָס האָסטו זיך פערטראַכט? — אין חייעטשקען זיך דערמאָהנט...

ברוך איז געבליבען איבערראַשט: ווי אזוי האָט ער עס געטראָפען? און ער האָט בתמימות, פערטראַכטערהייד, געענט־פערט:

— טאַק טאַטשנאָ... — דאָס הייסט — טאַקע אזוי...

די יונגע סאָלדאַטען אין פראָנט, וועלכע האָבען זיך אַהן דער ערלויבניש ניט געטאָרט אפילו בעוועגען, האָבען זיך שטאַרק צולאַכט. דאָס „קאַזאַנסקי פּעטער׳ל“, וועלכער איז גע־ווען דאָס מאָל גראָד גוט געשטימט, וואָס דאָס האָט איהם אליין גע׳חידוש׳ט, האָט אָבגעזידעלט די יונגע סאָלדאַטען, וואָס האָ־בען געוואָגט אַהן זיין ערלויבניש צו לאַכען, און האָט זיי גע־סטראַשעט אלעמען „פּאָד סוד“ אוועקגעבען, ער אליין אבער האָט מיט א געלעכטער זיך געווענדעט צו ברוך׳ן און געזאָגט:

—אזוי גאָר... נאָך חייעטשקען... אזוי דיענסטו טריי דעם קייזער!... ביזט געקומען לערנען זיך שיסען, פערטיידיגען דאָס הייליגע פאַטערלאַנד פון אינערליכע און אויסערליכע שונאים, און דו טראַכסט גאָר פון א חייעטשקען... איך וועל דאָס „דאָ־לאָזשען“ די נאַטשאַלסטוואָ...

אבער, אז ברוך האט, ערפאהרענדיג פון אן „אלטען“ אי־דישען סאלדאט, אז דאס קאזאנסקי פעטער׳ל „נעהמט“, האט ער איהם פון דעם ביסעל געלד, וואס איהם איז נאך געבליבען, גע־געבען אויף א פלעשעלע. דאס קאזאנסקי פעטער׳ל האט דערפאר איהם גענומען אלס צוהעלפער אין באד און געהענדיג צוריק פון באד א צואוואָרעמטער, איז ער מיט ברוך׳ן אריין אין א שענקעל, בעשמעלט בראנפען מיט פערבייסען, און נאך דער ערשטער כוסה זיך אנגערופען צו ברוך׳ן קלאפענדיג איהם אי־בער׳ן פלייצע:

— דו, גרינשפאן, נים זארג... דו האסט א חייעטשקען“. איך האב א „נאסטיא׳ן“... איך האב אויך געבענקט, אבער אז איך האב בעקומען אט דאס, — ער האט אנגעוויזען אויפ׳ן ברוסט, — האט מען מיר אבגעלאזען אהיים אויף גאנצע דריי מאנאטען...

ברוך האט מיט נייגעריגע בליקען געקוקט אויף דער אויס־צייכנונג וואס דאס קאזאנסקי פעטער׳ל האט בעקומען פאר גוט שיסען...

— קען איך דאס אויך בעקומען? — האט ער בתמימות געפרעגט.

— אז דו וועסט טרעפען דעם ערשטען זומער דריי און דרייסיג קוילען, בעקומסטו עס... אבער פונקט דריי און דריי־סיג, עס טאר נים פעהלען...

— איך וועל טרעפען! האט ברוך מיט זיכערהייט אויס־געשריען און פערגעסענדיג, אז דאס קאזאנסקי פעטער׳ל איז זיין „נאטשאלניק“. האט ער איהם לאבענדיג א קלאפ געטהאן אין פלייצע.

— איך וועל טרעפען!

און מיט זיכערע טריט, מיט א האפענונג אויף דריי־און־דרייסיג קוילען און דריי מאנאטען אין דער היים צו זיין, האט ברוך מיט׳ן האלב שיכור׳ן „פעטער׳ל“ געשפאנט צוריק אין דער־

קאזארמע אריין.

עס איז אנגעקומען דער לעצטער קורס פון שיסען. ברוך האט שיין ערווארבען פאר די פריהערדיגע קורסען 28 קוילען, וועלכע זיינען געווען בלויז פאר חנה'ן... ווען ער טרעפט די פינף קוילען ביים לעצטען קורס בעקומט ער אן אויסצייכענונג און פאהרט גלייך אויף דריי חדשים צו חנה'ן...

דער לעצטער קורס איז אבער דער שווערסטער. די פיגורען זיינען אויסגעשטעלט פאר פופצעהן הונדערט טריט ווייט... דער טאג איז א ווינדיגער; לויט'ן כלל וועט ער ציעלען אין א זייט און דער ווינד וועט זי שוין צוטראגען אין ריכטיגען פונקט.

אבער געהן שטעלען זיין מזל אויפ'ן ווינד איז ניט קיין שכל... וואס וועט ער טהאן, אז גלייך נאכ'ן אויסשיסען בלאזט דער ווינד שטארקער, אדער שוואכער... דעמאלט איז אלץ פערלארען... קיין צייט צו קלערען איז אבער ניטא. דער גאנצער ווזוואד פון עטליכע־און־צוואנציג מענשען שטעהען שוין גרייט אוןווארטען בלויז אויף דער קאמאנדע פון יונגען אפיציער, וועלכער שטעהט פון הינטען און זעהט, ווי אזוי די רייהע ציעלט זיך און מאכט בעמערקונגען. ברוך צעהלט אב די פינפטע פיגור. די פערטע געהערט צו זיין שכן אויף דער נארע, יעמעליאנאוו, א נארישעוואטער גוי, וועלכער האט פאר אלע קורסען געטראפען בלויז צעהן קוילען. ס'הייסט איין קויל ביי יעדער קורס. יעמעליאנאוו שטעהט צוטומעלט, קען ניט כאפען מיט'ן אויג זיין פיגור און פרעגט שטילערהייט ברוך'ן:

— ברודער גרינשפאן, די וויפעלטע פיגור איז מיינע?...

— די פינפטע... די פינפטע... האט ברוך איהם בביון זעהר שנעל געענטפערט, אז יענער זאל צו איהם נאכדעם קיין טענות ניט האבען...

גלייך האט זיך דערהערט דעם אפיציער'ס קאמאנדע: שיס!

עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ שיסעריי, אַן ארויסוואַרפען פון גילזען און ווידער א שיסעריי... אזוי פינף מאָל... ברוך איז מיט דריי קוילען געווען זיכער, אז ער האָט געטראָפען... אויף צוויי האָט ער געהאָפט, אז יעמעליאַנאָוו האָט אין זיין פינפטער פיגור אריינגעשאָסען...

די סיגנאַליסטען האָבען געגעבען סיגנאַלען. דאָס שיסען האָט אויף דער גאַנצער ליניע אויפגעהערט. די שיסער האָבען מיט אונגעדולד געוואַרט אויף די צעהלער, וועלכע האָבען זיך בעוויזען פון אונטער די בערגלעך, וואו זיי זיינען געווען די צייט פון שיסען פערשטעקט.

די צייהלער האָבען רוהיג געהויבען דאַ די ווייסע זייט פון פעהנדעל איבער די פיגורען, וואָס האָט בעדייט, אז די קויל איז ניטאָ, דאַ די רויטע זייט, אז די קויל האָט געטראָפען. די פערטע פיגור האָט פינף מאָל בעקומען ווייס...

יעמעליאַנאָוו איז געשטאַנען ווייס ווי זיין „העמדעל“ און מיט צאָרענדיגע בליקען געקוקט אויף ברוך'ן...

באַלד האָט זיך געהויבען דאָס פעהנדעל איבער דער פינפ־טער פיגור. ברוך'ן האָט דאָס הארץ שטארק געקלאַפט, אָנ־פאַנגס פאר שרעק, נאָכהער פאר פרייד: דאָס פעהנדעל האָט אַלע פינף מאָל בעוויזען רויט...

דער אָפיציער איז צוגעלאָפען צו ברוך'ן און מיט א שטראַ־לענדען געזיכט אויסגעשריען:

— מאָלאָדיעץ גרינשפאַן!..

פון דער צווייטער זייט האָט איהם יעמעליאַנאָוו געשושקעט:

— ביזט א מאשעניק...

ברוך האָט זיך פערענטפערט, אז ער איז געווען שטארק צו־טומעלט און אויפגערעגט און ער האָט באמת געמיינט, אז יע־מעליאַנאָוו'ס איז די פינפטע פיגור. ער האָט איהם געטרייסט, אז ער, ברוך, וועט פאָהרען אין אָטפּוסק און וועט איהם ברענגען

רי בעסטע מתנה... און אז ער וועט בעקומען דאס „צייכענדעל" וועט ער איהם גוט מכבד זיין...

און ברוך האט איהם אנגעקוקט מיט מיטליידענדע בליקען און ווידער געטרייסט:

— און פון וואנען וויים איך, אז דו האסט מיר געהאלפען... אט האסטו, גערענקסט, דעם דריטען קורס, אויך קיין איינע ניט געטראפען און איך האב אלע פינף געטראפען...

— היינט האב איך זיך געסטארעט... האט יעמעליאנאוו בעדויערט... צוויי קוילען מיינע האסטו זיכער... עס וועט זיין מיין „זנאטשאק"...

ברוך'ן האט אבער נישט געארט צי דער זנאטשאק איז פערדיענט פאר זיין שיסען צי פאר יעמעליאנאוו'ס. זאל אויסברעכען חלילה א מלחמה וועט ער אפילו קיין איין קויל ניט טרעפען, ער וועט זיך ציעלעווען איבער די קעפ... אבער דא אין הילצערנע פיגורען האט ער טאקע געוואלט טרעפען אין סאמע הארץ, כאטש אז מען טרעפט אין די קניה געהט די קויל אויך אריין אין חשבון... ווייטער געהט איהם דער גאנצער שיסען ניט אן. אז ער וועט קומען אהיים וועט ער חנה'ן גלייך דערצעהלען ווי אזוי ער האט ביי זיין שכן פון דער נארע אויסגענארט א קויל און אפשר צוויי...

— אי, וועט דאס חנה לאכען!.. האט ער פערענדיגט זיינע רעיונות און זיך פארבערייט אין געדאנק צו דער גליקליכער רייזע...

ליעבעס־שטייער.

(ערצעהלונג פון בערלינער סטודענטען לעבען)

עס איז שוין געוואָרען איינס א זייגער ביי נאכט, ווען בענסאָן, א סטודענט פון מעדיצינישען פאקולטעט איז געגאנגען אויף פריעדריך שטראסע מיט דעם ציעל צו געהן א היים. אבער אזוי ווי די נאכט, חאָטש א ווינטערדיגע, איז געווען זעהר שעהן און די פרידריך שטראסע האָט ערשט אָנגעפאנגען אויפצולעבען, האָט ער ביי זיך נישט געקאָנט פועל'ן דאָס גאנצע רוישען איבערצולאָזען פאר אנדערע און אליין אוועקגעהן אין זיין קליינעם צימער וואָס ער האָט ביי דער דיקער דייטשער ווירטהין. ער האָט ווי נישט פערגונען די איבעריגע מענשען פון פערשיעדענע קלאסען, עלטער און געשלעכטער, אז זיי זאָלען אָהן איהם אָבריכטען די דאָזיגע פרעהליכע נאכט, וואָס האָט אין זיך אזוי פיעל פערשפרעכענדעס, לאָקענדעס און אונבעשטימטעס.

ער האָט אָבגעמאכט, אז ער וועט זיך נאָך דורכגעהן א פּאָר מאָל הין און צוריק און כאָטש עס איז שוין געווען ענדע פון מאָנאט, די דאטום, ווען דאָס גאנצע געלט וואָס ער בעקומט פון דער היים הויבט זיך שוין אָן אויסצולאָזען, האָט ער נאָך דאָס מאָל פערמאָגט אין טאַש עטליכע מארק און אין דער דאָזיגער שעהנער און גליק־פערשפּרעכענדער נאכט איז ער געווען קאפּאבעל אויף זיי צו פערשווענדע,ן ווען עס זאָל אויפ'ן דאָזיגען יריד זיך מאכען א ביסעלע גליק אין „גלייכען“ געלט...

ער האט ניט געמיינט יענע מיידלעך, וואס דרעהען זיך ארום הין און צוריק און לעגען פאר זייער ליעבע ווינקענדיג און צושמייכלענדיג מיט די אויגען, אדער אמאל אנגעהמענדיג פאר'ן ארעם און אפען, מיט א געמאכטער פערשייטקייט, זאגען זיי ארוים דאס וואס מענשען טראגען אזוי געהיים אין זייערע הערצער. אויף די האט עס בלויז געקוקט פון הומאנישען שטאנדפונקט. ער פלעגט זיי אמאל זאגאר געבען עטליכע פעניג „גליקס־געלט“, וועלכע זיי פלעגען בעשפייען מיט א געוויסען אבערגלויבען וועלכען יעדע פון זיי בעזיצט און פלעגען איהם אבלאזען בעדאנקענדיג מיט אן אמת'ן אויפריכטיגען שמייכעל. וואס ער האט יא געזוכט איז געוועזן אן עהרליך מיידעל, וואס פערשפעטיגט אמאל ביינאכט און געהט אליין אדער מיט א חבר'טע א היים.

אזוינס איז ריינער, שעהנער און ראמאנטישער. און בענסאן, ניט קוקענדיג, וואס ער האט שטודירט אזא פאזיטיווע וויסענשאפט, ווי די מעדיצין, איז אין געווים הינזיכטען געוועזן זעהר ראמאנטיש געשטימט. דעם דאזיגען ראמאנטיזם האט ער נאך גע'ירש'נט פון זיין רוסישער היים און פון די דארטיגע חברים.

און גראד האט איהם דאס מאל אבגעקליקט. ער האט ביים באנהויף פון דער פריעדריך שטראסע בעגעגענט צוויי פרויען. איינע שוין אן עלטערע און איינע נאך גאר א יונגע. ער האט זיי ביידען אנגעקוקט און גלייך אויפגעכאפט זייער שמייכעל צוריק. ער האט זיי בעגריסט און גלייך פארגעשלאגען זיין בעגלייטונג.

די עלטערע האט איהם בעטראכט פון קאפ ביז די פיס און בעמערקענדיג אז ער איז געקליידט אנשטענדיג און דער קנייטש אויף זיינע הויזען איז אין ארדנונג און אויף די שיך זיינען, כאטש אביסעל פערשטויבט, גאנץ און גוט, האט זי די ערלויבניש געגעבען. די אינגערע האט גליקליך געשמייכעלט און

ווען ער האָט איהר פאַרגעלעגט זיין אַרעם, האָט זי גלייך אויסגע־צויגען איהם איהרען און אַזוי האָבען זיי זיך געלאָזט געהן, ניט וויסענדיג נאָך וואוהין און פלאַפלענדיג איבער פערשידענע קלייניגקייטען.

די עלטערע איז איהם נאָך א פּאָר פּראַזען ניט געפעלען געוואָרען. איבריגענס איז זי איהם אָנגעגאַנגען, ווייל לויט זי האָט אַליין דערצעהלט איז זי שוין א פערהייראַטע, טאַקע צו דער אינגערער׳ס א ברודער. אויב אַזוי וועט זי באַלד געהן א היים און ער, בענסאָן, וועלכער האָט שוין געוואונען זייער צו־טרוי, וועט די אינגערע בעגלייטען.

בענסאָן האָט פון העפליכקייט געפּרובט אויף די עלטערע פערהאַלטען, אָבער גיט וועלענדיג קענטיג שטערען איהר שווע־גערינ׳ס גליק, האָט זי געדאַנקט. איבריגענס האָט זי שוין אין דער היים א קינד, וועלכעס וואַרט אויף איהר.

און אַזוי איז בענסאָן געבליבען מיט דער אינגערער. ערשט בלייבענדיג אַליין, האָט ער זי בעטראַכט אויף דאָס ניי און האָט ענטדעקט אין איהר א זעהר חנ׳עוודיגע און לעבע בלאָנדע בער־לינערין. אין גאַנצען איז זי ערשט אַלט צוואַנציג יאָהר און הייסען הייסט זי גערטרוד.

דאַן האָט ער, לאַכענדיג געפרעגט, צי זי האָט שוין א גע־ליעבטען און בעקומענדיג אַן ענטפער, אַז ניין, האָט ער איהר האַלב אין שפּאַס פאָרגעלעגט, צו זיין איהר געליעבטער.

גערטרוד האָט איהם אָנגעקוקט מיט איהרע בלויע אויגען און ווי מיט א טרויעריגען טאָן זיך אָבגעוועהרט:

— ניין, איך גלויב אייך קיינעם ניט...

בענסאָן האָט דערפיהלט, נאָך איהר ענטפער, אַז מיט דער דאָזיגער מיידעל האָט שוין וואָס פּאַסירט. ער האָט זי פעסטער געדריקט צו זיך און זי איינגעלאַדען אַריינצוגעהן אין א קאַ־פע־הויז.

אנפאנגס האט זי זיך געקווינקעלט, געזאגט, אז עס איז שוין צו שפעט: מארגען מוז זי פריה אויפשטעהן און געהן אין ווארענהויז וואו זי איז א פערקויפערין. אבער ווען בענסאן האט איהר פערשפראכען, אז לאנג וועט ער דארטען ניט זיצען, האט זי ענדליך איינגעוויליגט.

ביים העלען ליכט אין קאפע הויז האט ער זי ערשט בעטראכט אויף דאס ניי. ער האט ענטדעקט אין איהר גייע שעהנהייטען און בענסאן האט דערפיהלט, אז דאס דאזיגע פרעמדע מיידעל, הויבט ווירקליך אן איהם ווערען נאהענט און ער האט צו איהר די שעהנסטע געפיהלען.

זיינע געפיהלען האבען זיך אין דער זעלבער ריינקייט און טיעפקייט איבערגעגעבען צו איהר. זי האט זיך געשפיעלט מיט זיין האנט געשמייכעלט:

— איהר זייט א גוטער!

— א, געוויס, געווים בין איך א גוטער! — האט בענסאן בעשטעטיגט, בערוישט א ביסעל פון ביער, וואס ער האט געטרונקען און נאך מעהר פון איהר.

און נאך א קורצע פויזע, האט ער איהר גענומען אויספארשען:

— האסטו ווירקליך נאך קיינעם ניט געליעבט?...

— קיינעם!...

— איך גלויב עס ניט!

דאן האט זי איהם שטרענג אנגעקוקט און ווי דורך טרעהרען געזאגט:

— דו ביזט א שלעכטער!

בענסאן איז שוין אויף אן אמת נייגעריג געווארען. דאס מיידעל האט איהם אנגעהויבען שטארק צו אינטערעסירען. ער האט זי געדריקט פאר'ן האנט, וועלכע ער האט די גאנצע צייט געהאלטען און געפליסטערט:

— מעהר פרעג איך דיך ניט... פון מיין זייט האסטו גע־

מענט האבען ווענען דו ווילסט.

ערשטביים צווייטען מאל זעהען זיך, האט גערטרוד איהם שוין מודה געווען, אז זי האט געהאט א „שאץ“, אבער ער איז א פאלשער מענש געווען. ער האט זי בעשווינדעלט, פערשפראָ־כען אז ער וועט זיכער מיט איהר הייראטען און איז נאכדעם פערשוואונדען.

דערצעהלט האט זי עס אין א רוהיגען טאן, אבער בענסאן האט געפיהלט, אז דאס דאזיגע יונגע און עטוואס נאאיווע מיי־דעל קען יענעם ניט פערגעסען. פון איין זייט האט איהם באנג געטהאן, וואס איהר ליעבע צו יענעם, כאטש זי לייקענט עס, וועט שטערען איהר ליעבע צו איהם אליין. פון דער צווייטער זייט האט איהם דאס מיידעל אליין באנג געטהאן. ווער ווייס, ווי זי ליידט! —און ער האט זי געפרופט טרייסטען:

— ער איז געווען, דיין געליעבטער, א געמיינער קערל.

— א, ניין! — האט זי זיך אנגעכאפט, ער איז געווען א פיינער...

—האסטו דאך איהם יא ליעב... — האט בענסאן איהר פארוואורף געמאכט...

— ניין, מעהר ניט! — האט זי געמורמעלט און גע־פלייסט זיך צו שמייכלען.

און ערנסט ווערענד צוריק, האט זי טרויעריג געזאגט:

— איך דענק, אז ער איז געשטארבען!...

— אויב געשטארבען דארפסטו דאך איהם אודאי פערגע־סען.

— געוויס, איך האב איהם פערגעסען. — האט זי פערזו־כערט און ווידער זיך געמיהט צו שמייכלען.

בענסאן האט איהר אנגעקוקט פערדעכטיג.

— וואס קוקסטו אזוי? — האט זי געפרעגט.

— איך וויל דערגעהן דיין געהיימנים! — האט בענסאן געלאכט.

— איך האָב קיינע געהיימניס... האָט זי זיך ווי געבעטען.

— איז גוט! האָט בענסאָן זי בערוהיגט, און נאָך א קורצען שווייגען, האָט ער איהר געזאָגט:

— ווערסטו געהען צו מיר אהיים... יאָ?

זי האָט איהם אָנגעקוקט און געענטפערט:

— מיר קאָנען זיך נאָך אזוי וועניג...

— איך קען דיך שוין גענוג, ליעבע נערטרוד... האָט בענסאָן ווייך צו איהר גערעדט. קום צו מיר.

— ניין, ניין, — האָט זי זיך ווי געבעטען. — עס איז נאָך ניט צייט צו געהן צו דיר. ווען איך וועל דיך נעהענטער קענען. איך וויים גאָר נישט ווער דו ביזט. יענעם האָב איך געקענט א האַלב יאָהר, בין איך ביי איהם בלויז איין מאָל געוועזן...

— ווידער יענער... האָט בענסאָן זיך ווי בעליידיגט... האָסט דאָך געזאָגט, דו האָסט איהם פערגעסען.

— איך האָב איהם געוויס פערגעסען, אָבער ווען דו רופסט מיך צו דיר, דערמאָהן איך זיך...

עס זיינען פערגאַנגען עטליכע וואָכען. בענסאָן האָט אין פערלויף פון דער דאָזיגער צייט שוין איינינע מאָל זי געטראָפען. ער האָט ענדליך דערפיהלט, אז זיין בעציהונג צו דער דאָזיגער פרעמדער מיידעל, וועלכע ער האָט געטראָפען אין גאַס, ווי א געוועהנליכען „שאַץ", איז א מעהר ערנסטע און טיעפערע, ווי דאָס רוב צו אזעלכע צופעליגע בעגעגנישען. ניט איהר שעהנקייט און ניט איהר חן האָט איהם געלאָקט, נאָר דאָס געהיימניספולע, דאָס טראַגישע וואָס האָט געוועהט איבער דער דאָזיגער יונגער און שוין טיעף־ליידענדער בלאָנדער מיידעל.

איינמאָל האָט ער זי געפונען אויפ'ן פּלאַץ, וועלכען זיי האָבען דאָס פאָריגע מאָל אָבגעשטימט צו טרעפען זיך, א טרויעריגע און אן אויפגערעגטע.

— וואס איז מיט דיר, גערטרוד? — האט ער זי געפרעגט מיט אנטייל.

זי האט גאר נישט געענטפערט, זי האט איהם נאר אנגע־קוקט מיט בעטענדיגע בליקען.

ער האט זי ברודערליך אנגענומען פאר דער האנט און זיך געלאזט מיט איהר אין א זייטיגער, שטילער גאס.

— דערצעהל! — האט ער געבעטען און געפאדערט צו־זאמען.

— איך האב עטוואס אונאנגענעהמעס. — האט זי אנגע־הויבען.

— פון וואס? פון ועמען?... האט בענסאן זי געפארשט.

— פון מיין הונט... האט זי געלאכט ווי דורך טרעהרען. און בייז־ווערענדיג האט זי געשריען:

— א, ווי איך האס איהם! איך קען דורך איהם קיין רעכ־טע קלייד ניט מאכען, קיין שיך ניט קויפען... איך מוז פאר איהם צאהלען אלע פיערטעל יאהר דרייסיג מארק.

— וועמען?... — האט בענסאן פערוואונדערט געפרעגט.

— וועמען? דער שטאדט... אזא געזעץ... פאר יעדען הונט, וואס מען האט מוז מען אלע פערטעל יאהר דרייסיג מארק שטייערן צאהלען. מארגען מוז איך צאהלען פאר איהם, וועו ניט, נעהמט מען איהם צו פון מיר און מען שיעסט איהם.

—איז ער דיר אזא שאד? האט בענסאן געפרעגט...

— געוויס... האט זי געענטפערט... אבער גלייך האט זי זיך פערכאפט:

— ער איז מיר ניט קיין שאד, איך האב איהם גאר ניט גערן, א נארישער, דומער הונט... קען אפילו ניט בילען, אבער...

— אבער וואס?...

— יא, איך קען דיר ניט זאגען... דו וועסט בייז זיין... דאן האט זי א פערשעמטע, מיט ארא‍בגעלאזטע אויגען און מיט א טרויער אין טאן געענטפערט.

— פערשטעהסטו, דער הונט איז זיינער... ער האָט מיר איהם איבערגעלאָזען, ווען ער איז אויף א פּאָר טעג, לויט ער האָט פערשפּראָכען, אוועקגעפאָהרען, אבער ער איז שוין צוריק ניט געקומען... אָ, דער הונט!

און בענסאָן האָט ניט געקענט בעגרייפען ווען מיינט זי מיט'ן אויסרוף: א דער הונט! צי דעם, פאר וועלכען זי דארף צאָהלען דרייסיג מארק שטייער, צי יענעם וואָס האָט זי פערלאָזט...

ער האָט אויף איהר געקוקט מיט מיטגעפיהל און געשפּאסט.

— הייסט עס, צאָהלסטו שטייער פאר דער געוועזענער ליעבע...

— יא. — האָט זי נאאיוו געענטפערט — דרייסיג מארק יעדען פערטעל יאָהר...

— נו, אויב אַזוי וועל איך דאָס מאָל דיר בעהילפיג זיין, האָט בענסאָן, וועלכער האָט נאָך געהאט א געוויסע סומע פון די צוגעשיקטע געלט — איהר געטרייסט.

גערטרוד האָט איהם אָנגעקוקט מיט דאנקבארע בליקען און האָט בעגייסטערט גערעדט:

— אָ, דו ביזט אזא גוטער... איך האָב עס גלייך דערפיהלט, ווען איך האָב דיך דאָס ערשטע מאָל דערזעהן. און יענער איז געווען אזא שלעכטער...

זי האָט זיך געווישט די אויגען און פאַרטגעזעצט:

— און וואָס מיינסטו, בלויז פאר'ן הונט מוז איך צאָהלען...

— פאר וואָס נאָך? — האָט זיך בענסאָן אָנגעכאַפּט...

— יא, דו וועסט בייז זיין... — האָט זי געמורמעלט, אראָבלאָזענדיג די אויגען.

— ניין... — האָט בענסאָן געשטאָמעלט, און האָט זיך שוין ווי אָנגעהויבען שרעקען...

— אלע מאָנאַט מוז איך נאָך פאַר'ן קינד צאָהלען דער אַם, — האָט זי אַרויסגעשטאַמעלט...

— וועלכעס קינד? — האָט בענסאָן ווי אויסגעשריען.

— וועלכעס? — האָט זי זיך צואוויינט — מיינס! ער איז אוועקגעפאָהרען און איך האָב אין אַ האַלב יאָהר אַ קינד געבוירען... איך דערצעהל דאָס דיר אַלעס, ווייל דו ביזט אַזאַ גוטער... איך פערדיען אַזוי ווענינ. אָ, מיין גאָט — האָט זי זיך שטאַרקער צואוויינט. זאָ פיעל שטייערן! דער אַם פאַר'ן קינד און דער שטאָדט פאַר'ן הונט... פאַר מיר אַליין בלייבט מיר גאָרנישט...

בענסאָן איז פון איהרע טרעהרען אַזוי געריהרט געוואָרען, אַז ער האָט ניט געוואוסט וואָס פאַרצונעהמען. דער איינציגער מיטעל איז געווען צו פערלאָזען איהר, אַבער אַזוי ווייט שלעכטהערציג האָט ער ניט געקאָנט זיין. הייסט עס, האָט ער געטראַכט, אַז מיט דער „שאַץ" האָט איהם ניט געלונגען. ער וועט איהר מוזען קומען צו הילף.

און ביי איהם איז געוואָרען אַ פּראָבלעם: וועמען פריהער? צי דעם קינד ביי דער אַם, צי דעם הונט, וועלכען די שטאָדט וויל דערשיסען, אָדער דער אָרימער געטרוד, וועלכע איז הילפלאָזער פון זיי אַלע.

און נאָך אַ לאַנגען איבערלעגען זיך, האָט דער גוטער בענסאָן זיך פאַרגענומען זיי אַלע דריי צו העלפען און אויף אַזאַ אופן האָט ער אויך פערטהאָן דאָס געלט, וואָס ער האָט בעקומען צו צאָהלען אין אוניווערסיטעט.

און איידער ער האָט נאָך דעם דאָקטאָר־דיפּלאָם בעקומען, האָט ער שוין זוכה געווען צו ראַטעווען דריי בעשעפעניששען...

און דער עולם האָט געפּאַטשט.

זי איז געווען א יונגע, א פרעהליכע און א זינגעריז, און דאָס לעבען ארום איז אויך געווען א יונגעס, א פרעהליכס און א זינגענדיגס. נאָר דער מזל איהרער איז געווען א שווערער, א פינסטערער און א שטום־נאָגענדער. און דער מאַן, וואָס די על־טערן האָבען איהר געגעבען, איז געווען אין איהר מזל געראָ־טען, און זי האָט איהם, ווי איהר מזל, פיינט געהאַט.

אָבער א קינד האָט זי דאָך געהאַט.

און דאָס קינד איז געווען א שעהנס, א פרעהליכס ווי אלץ ארום, און זי האָט עס זעהר, זעהר ליעב געהאַט.

ליעב געהאַט דאָס קינד, ליעב געהאַט דאָס לעבען, נאָר פיינט געהאַט דעם מזל איהרען מיט דעם מאַן. און זי האָט זיך געריסען פון זייביידען מיט אלע כחות, סיי וואַכענדיג, סיי שלאָפענדיג...

נאָר דער מזל און דער מאַן האָבען זי שטייף געהאַלטען אין זיערע פון זייערע סקעלעטענע, אָבער שטאַרקע אָרימס; און זי האָט זיך געריסען, געריסען, א פרעהליכע א יונ־גע, א זינגענדיגע...

איינמאָל איז זי אין טעאַטער געווען. אויף דער סצענע איז א באַלעט פאָרגעקומען. די מוזיק האָט פערשיכורט גע־שפּיעלט, די ווייסע האַלב־נאַקעטע פיס האָבען זיך געהויבען אויף דער סצענע, געהויבען זיך און געטופּעט צום טאַקט, און יונגע מיידלעך, לייכטע ווי פּוך, האָבען אין דער לופטען געשוועבט...

און עס האָט זי געצויגען, געצויגען אהין, אהין... זי האָט זיך מיט אַלע כחות אָן פאַרענץ פון דער גאַלעריע אָנגעהאַלטען, זי זאָל נישט א שפּרונג טהאָן אויף דער סצענע.

און פון דאמאָלס אָן האָט זי געצויגען צו זיי, צו די שווע־בענדיגע מיידלעך, צו דער פרייער סצענע, צום פרייען זינגענ־דיגען לעבען...

און זי האָט זיך ענדליך אויסגעריסען און איז אוועק אין א פרעמדע שטאָדט, מיטנעהמענדיג דאָס קינד.

זי איז אין חאָר אָנגעקומען.

דאָס קינד האָט זיך ביים ערשטען אָוועד, ווען זי האָט ארויסטרעטען געדארפט, מיטגענומען אין טעאטער און האָט עס איבערגעגעבען דער דיענסט פון האָטעל, וועלכער זי האָט א בילעט געגעבען, און געבעטען זי, אז זי זאָל עס היטען.

דער פאָרהאנג האָט זיך אויפגעהויבען.

די דיענסט האָט געהאַלטען נעבען זיך דאָס פיער־יעהריגע קינד און האָט געקוקט אויף די סצענע.

— וואו איז די מאמע? — האָט זי ביים קינד לאַבענדיג געפרעגט.

— ווייס נישט... האָט דאָס קינד טרויעריג געענטפערט.

און באַלד האָט דער חאָר אָנגעהויבען צו זינגען. די מוטער איז אַלס סאָליסטען ארוים פאָראויס...

דאָס קינד האָט אָנגעשטרענגט זיינע אייגעלעך אויף די פרוי מיט דעם קורצען קליידעל, אָפענער ברוסט און נאַקעטע פיס...

עפּעס אזוינע בעקאַנטע גליעדער...

ווען דאָס פּנים וואָלט נישט געווען אזוי רויט און די האָר נישט אזוי לאַנג, איז דאָך דאָס זיין מאַמע...

און דאָס קינד האָט אַלץ אָנגעשטרענגטער און אָנגע־שטרענגטער געקומען בעקוקען די ראָזיגע פרוי.

און די פרוי האָט געזונגען און געזונגען.

און דער אָרקעסטער האָט געשפּיעלט און געשפּיעלט.

און דאָס פּובליקום איז געווען בעגייסטערט...

ענדליך האָט זיך דערהערט עפּעס א ווילד געשריי פון שרעק און התפּעלות:

— אוי, מאַמע, מאַמע!

און א קליין פיער־יעהריג קינד האָט זיך געלאָזט לויפען, לויפען צו דער סצענע, שפּרינגענדיג איבער שטוהלען, איבער מוזיקאַנטען...

— מאַמע, מאַמע...

אָט איז שוין נעבען דער סצענע, און פּאָר גרויס אויפרע־גונג וויינט עס זיך פונאַנדער און שרייט:

— מאַמע! מאַמע!...

דער פאָרהאַנג האָט זיך שנעל אַראָבגעלאָזט...

און דער עולם האָט געפּאַטשט און געפּאַטשט...

אייפערזוכט.

ער איז געוועז א שריפטשטעלער, און זי — א געוועהנליך מיידעל, זיינע א לעזערין און א פערעהרערין.

און דאך האט ער זיך געפיהלט אין איהר געגענוואַרט ווי דערשלאגען און איז נישט געווען דרייסט צו זאגען איהר דאס, וואס ער האט איהר שוין אזוי לאנג געוואלט זאגען...

זי האט געלעזען זיינע ווערק און האט איהם געקענט און פערשטאנען: געוואוסט אלע פערלאנגען זיינע, אלע זיינע שטימונגען, האפנונגען און ענטטוישונגען.

ער האט געלעזען איהרע אויגען. צוויי שווארצע אויגען, שטענדיג אפענע, ריינע, שפיגעלדיגע. און דאך האט ער קיינמאל נישט געקענט דורכלעזען דארט קיין איין ווארט וועגען איהר.

וואס טראכט זי, וואס וויל זי און וועמען האט זי ליעב ?

דער עיקר — וועמען האט זי ליעב, זיין פערעהרערין?...

איינמאל, שפאצירענדיג מיט איהר ווייט, הינטערן שטאדט ארויס, האט ער זי פלוצלונג, ווי דערשראקען פון זיין אייגענער דרייסטקייט, א פרעג געגעבען:

— וועמען האט איהר ליעב און וועמען וואלט איהר געקענט ליעב האבען ?

די פערעהרערין האט איהם אנגעקוקט, א שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

— ליעב האב איך נאך קיינעם נישט...

דעם שריפטשטעלערס געזיכט איז העלער געווארען, אין

זיינע אויגען האָט זיך אַ גלאַנץ בעוויזען, ער איז נאָך דרייסטער געוואָרען און מעהר געפרעגט:

— און ווער איז אייער אידעאַל?

— מיין אידעאַל? — האָט זי איבערגעפרעגט און זיך פערטראַכט, — מיין אידעאַל? אין לעבען האָב איך איהם נאָך נישט געטראָפען.

— און וואו יאָ? — האָט דער שריפטשטעלער, אָראָבפאַ־לענדיג ביי זיך, ווידער געפרעגט.

— אין בוך... — האָט זי געלאַכט. — אויב איהר ווילט וויסען, געפעלט מיר שטאַרק הערמאַן פון אייער ערצעהלונג „דער פאַנטאַזיאָר" — אַ ליעבעסווירדיגער טיפ...

דער שריפטשטעלער האָט אויף איהר מיט אַ פאָרוואורף אַ בליק געטהאָן און שוואַך געענטפערט:

— אַט דער נאַרישער הערמאַן? אַך מיין גאָט! איך וואָלט אויף אייך קיינמאָל נישט געגלויבט...

זי האָט געשמייכעלט און גאָרנישט געענטפערט.

קומענדיג אהיים, האָט דער שריפטשטעלער גענומען זיינע ווערק, אויפגעמישט די ערצעהלונג „דער פאַנטאַזיאָר" און זיך גענומען לעזען.

הערמאַן האָט ערשיינט פאַר זיינע אויגען ווי לעבעדיג, ווי זיינער אַ בייזער פיינד!

— אַ, דו! — האָט דער שריפטשטעלער געשריגען פאַר ווילדען כעס, — דו האָסט זיך מיר אין וועג געשטעלט, דו, נע־מיינער, נאַרישער יונג!

ער האָט געקלאַפּט מיט'ן פויסט איבער די בוכשטאַבען, וואָס בעטייטען הערמאַן און געשריען:

— אָה, ווען איך קען דיר טויטען! ווען איך קען דיך טוי־טען!

די בוכשטאַבען האָבען געטאַנצט און בייז אויסגעלאַכט פון זייער שעפער...

בעצאהלטע טעכטער.

דער ערשטער איז געקומען קיין ניו־יארק זרח. דאס איז געוועזען א בחור פון א יאהר עטליכע און צוואנציג, א שעהנער, א הויכער און א שלאנקער, מיט גרויסע, ברוינע אויגען און לאנגע, דונקעלע ברעמען. די ערשטע צייט האט ער שטארק געבענקט נאכ'ן אלטען שטרענגען טאטען, נאך דער אלטער, גרטער מאמען, און נאך די פיער שוועסטער, וועלכע ער האט איבערגעלאזען אין דער חיים, אין א ליטווישער שטאדט, אין גרויס נויט. פון דער היים נישט קיין ארבייטער, האט ער דאך זיך גענומען גלייך צו זוכען ארבייט. אנפאנגס האט איהם זיינער א פריינד, וועלכען ער האט אפגעזוכט אין עטליכע טעג ארום נאך זיין קומען אהער, געראטען זיך צו נעהמען צו אבי וועלכער ארבייט, ער זאל נאר ווי עס איז דורכשטופען די ערשטע גרינע מאנאטען און נאכדעם וועט ער שוין קענען געפינען דאס, וואס עס וועט זיך פאסען מעהר פאר איהם. אזוי האט זרח ביסלעכווייז, איבערגעהענדיג פון איין ארבייט צו דער צווייטער, זיך ארויפגעארבייט ביז צעהן דאלאר א וואך.

פון די דאזיגע צעהן פלעגט ער שיקען א חיים דריי. וויסענדיג אז פון די דריי ווערט דארטען זעקס, פלעגט זיין הארץ זיך אנפילען מיט שטילער אבער ליכטיגער פרייד. ווען ער סען זיי שיקען נאך צוויי דאלאר מעהר, וואלטען זיי שוין דארטען געקענט לעבען ווי די גראפען. מיט צעהן רובעל א וואך וואלט ער זיי שוין פערזארגט מיט אלעם. און דער שטרענגער, שטענדיג אנגעכמורעטער טאטע וואלט אפשר אויף די עלטערע יאהרען אמאל אויף א שמייכעל טהאן. און ביים גענאנק, אז דער טאטע

וואָלט געשמייכעלט, דערפיהלט זיך זרח ווי ער איז אין דער היים, אין הויז איז דיין אויפגערעאַמט, אויפ׳ן טיש ליגט א סער־וועט, אלע זיצען ארום טיש, דער טאַטע אויבענאָן, שניידט א קלאָרע גרויסע חלה און טיילט אוים אלעמען המוציא׳ס און שמייכעלט.

אָבער באַלד ערוואַכט זרח פון דעם חלום. מיט זיעבען דאָ־לאַר איז איהם אויך שווער אויסצוקומען, בפרט נאָך מיט פינף. און ער האָפט, אז שפּעטער וועט ער אפשר זיך ארויפאַרבייטען און קאָנען העלפען די היימיגע פון דער פולער האַנד.

און דערוויי׳ל האָט זיך זרח געטרייסט מיט די ליעבע בריוו־לעך פון דער היים, וועלכע זיינען געווען געשריבען אין דער פאָלגענדער אָרדנונג: די ערשטע עטליכע צייל׳ען זיינען פון טאַ־טען, די ערשטע שורה אין לשון קודש, כדי עס זאָל אויסקומען אביסעל טרוקען. לאהובי בני איז פאָרט ניט צו מיין ליעבען זוהן. ווי קען עס אן אלטער טאַטע זיך מאַכען נאַריש און רופען זיין בחור׳ל „מיין ליעבער" — אין לשון קודש לעזט זיך עס שוין בעסער. לאהובי בני איז פאָרט קעלטער. די אַנדערע צייל׳ען זיי־נען שוין גאָר טרוקען, ווי פון אן אלטען בריפענשטעלער. דערפאַר אָבער די מאַמע, זי שעמט זיך שוין ניט און שרייבט: מיין ליע־בער און טייערער זוהן, און א גאַנצע מגילה פון דעם לעבען און וועגען די זעקס רובעל, און וועגען די פיער טעכטער, וועלכע זיינען שעהן ווי די בת־מלכה׳ס און וועלכע דאַרפען האָבען חתנים, ווען מען זאָל נאָר האָבען אויף נדן פאַר יעדערער און אויסשטייערם...

און נאָכדעם קומען שוין קורצע, אָבער האַרציגע גרוסען פון די שוועסטער, און אלע איין נוסח: מיין ליעבער ברודער, וועלען מיר זיך אמאָל זעהן ?...

ביז עס איז איינמאָל אָנגעקומען א בריעף, אז דער טאַטע איז זעהר קראַנק און קען איצט אליין ניט שרייבען, און גאָט זאָל זיך מרחם זיין.

א צווייטער בריעף האָט שוין געמאָלדען וועגען קדיש זאָ־גען...

דער שטרענגער אבער אמת'ער גוטער טאַטע איז געשטאָר־בען. דאָ האָט זיך זרח דערפיהלט, אז ער האָט אויף זיך א פליכט איבערצונעהמען די ראָליע פון טאַטען. עס איז געבליבען אן אַלטע מאַמע מיט פיער טעכטער.

ברענגען אהער אלע מיט אמאָל איז אונמעגליך. הלואי קען ער אראָבברענגען דער מאַמען מיט די עלטערע שוועסטער. און נאָכדעם וועט מען שוין זעהן.

און דער יונגער זרח האָט גענומען זאָרגען וועגען צוויי שיפסקאַרטען: פאַר דער מאַמען און פאַר דער עלטערער שוועס־טער.

אין שאַפ איז זרח געוואָהר געוואָרען, אז עס איז דאָ א יונגערמאַן, וואָס קריגט טיקעטס צום אויסצאָהלען. מען דאַרף איהם בלויז געבען צעהן דאָלאַר האַנד־געלד, גיט ער גלייך א שיפס־קאַרט און ברענגט דיר אראָב וועמען דו ווילסט.

די איבעריגע סומע צאָהלט שוין אוים די פערזאָן, וואָס קומט צו פאָהרען, ווען זי הויבט אָן צו ארבייטען...

און אויף אזא אופן האָט זרח זיך אָנגעטאָן א כוח, בע־קומען פאַר צוואַנציג דאָלאַר צוויי שיפסקאַרטען און האָט אראָב־געבראַכט אהער די מוטער און איין שוועסטער.

דער אגענט, א יונגערמאַן פון נידעריגען וואוקס, פלעגט יעדע וואָך קומען נאָך די צוויי דאָלאַר.

זעהענדיג, אז זרח צאָהלט פּינקטליך, און ערפאַהרענדיג אז אין דער היים זיינען נאָך דאָ דריי שוועסטער, האָט דער אגענט פאָרגעשלאָגען נאָך א טיקעט פאַר נאָך א שוועסטער.

— וועט איהר צאָהלען נאָכדעם דריי דאָלאַר וועכענטליך! האָט דער אגענט. וועלכער איז שוין געוועזען א שטיקעל בן־בית ביי דער האַלבער פאַמיליע, זיי בערוהיגט.

אין א צוויי מאַנאַטען ארום איז געקומען די מיטעלסטע

שוועסטער. די אלטע מוטער האָט געפיהרט דאָס הויז, און זרח מיט די צוויי שוועסטער האָבען געארבייט און געצאָהלט פינקט־ ליך די דריי דאָלאר א וואָך.

און כאָטש דער חוב איז נאָך געווען גענוג גרויס און עס האָט נאָך געדאַרפט דויערען לאַנגע מאָנאַטען איהם אויסצו־ צאָהלען, האָט דער אגענט פאַרגעשלאָגען נאָך א שיפסקאַרט פאַר דער שוועסטער, וואָס איז אונטער דער אינגסטער; אז מען צאָהלט דריי דאָלאר וועט מען שוין צאָהלען פיער דאָלאר א וואָך.

ביז וואַנען אין יוראָפּ איז געבליבען די אינגסטע שוועס־ טער ערגעץ ביי א פעטער.

די אלטע מוטער האָט אלע ווייל געזיפצט:

— ווען איך האָב שוין דאָ חנה'לען, וואָלט איך שוין גאָר־ נים געזאָרגט.

און דאָך האָט מען זיך ניט געאיילט מיט דער שיפסקאַרט פאַר חנה'לען. עס האָט אויסגעזעהן, אז די אריבערגעקומענע פאַמיליע וויל ניט אינגאַנצען אָבררייסען מיט יוראָפּ און חנה'לע וועט זיין דער מאַגנעט, וואָס זאָל זיי רופען צוריק אהיים.

און ווי לאָזט מען דאָרטען דעם אלטען איינעם אליין ליעגען אויפ'ן בית־עולם, עס זאָל אפילו ניט זיין ווער עס זאָל קומען איין מאָל א יאָהר אויף זיין קבר?

און דערצו איז די צייט ערגער געוואָרען. זרח האָט פער־ לאָרען זיין אלטען פלאַץ און א לענגערע צייט קיין ארבייט ניט געפונען. די „שטוב“ האָבען געפיהרט די דריי שוועסטער, וועלכע האָבען אויך ניט אלע שטענדיג געהאַט ארבייט.

און דאָ קומט דער אגענט פּינקטליך יעדע וואָך, מאָנטאָג א זייגער זעקס, ווען מען זיצט ביים אָרימען סאַפּער, און נעהמט צו די פאַר דאָלאר.

— וועלען מיר אמאָל פּטור ווערען פון דעם דאָזיגען מענ־ שען! — פלעגט אויסזיפצען די אלטע. — ער ליעגט מיר שוין אָט דאָ א!

און זי פלעגט אנווייזן מיט איהר אלטער אדערדיגער האנד אויפ'ן הארצען.

די מיידלעך פלעגען זיך נעהמען חשבונ'ען ווי פיעל מען דארף נאך איהם צאהלען. דער חשבון איז געווען זעהר פער־פלאנטערט און עס האט זיך זיי געגומען דאכטען, אז פון דעם דאזיגען אגענט, וועלכער איז בטבע נישט קיין שלעכטער מענש, וועלען זיי קיינמאל נישט פטור ווערען.

און אט איז געקומען א וואך, פון וועלכער עס איז גאר נישט געבליבען. דער „גראסערי מאן" און דער „לענדלארד" האבען ווי צוויי רויבער צוגענומען ביז א פעני. דער אגענט איז נעקומען מיט'ן זעלבינען „גוד־איווניננ" זיך אוועקגעזעצט מיט'ן זעלבען שמייכעלע אויפ'ן גוטען פנים און געווארט.

די אלטע האט זיך אנגענומען מיט מוט:

— דאס מאל וועט איהר אונז מוזען אפלעגען אויף קינפ־טיגע וואך... מיר האבען נישט.

די עלטערע שוועסטער האט פון איהר זייט צוגעגעבען:

— נעקסטע וואך וועט איהר זיכער בעקומען. „פאר שור!"

און זרח האט אויך געפונען פאר נויטיג צו פערשטארקען די פערשפרעכונג:

— נעקסטען מאנטאג בעקומט איהר...

— הייסט עס — אכט דאלאר...

די דאזיגע סומע האט זיך דורכגעטראגען אין צימער, וואו זיי זיינען אלע געזעסען, ווי א דונער. נים וועלענדיג בלייבען קיין ליגנער האט זרח א מורמעל געטהאן: אכט נים אכט — איבער אכטאג מאנטאג אם ירצה השם.

דעם דאזיגען אם ירצה השם האט ער אויסגערעדט ווי זיין טאטע, וועלכער פלעגט אין שלעכטע צייטען, נישט קענענדיג אבצאהלען א חוב, אזוי נכנע'דיג מבטיח זיין.

און זרח האט זיך דערמאהנט אן דעם טאטען, וואס איז גע־בליבען ליעגען איינער אליין אויפ'ן בית עולם, און נאכדעם אז

דער לעבעדיגער אינגערער שוועסטער, און האָט געטראַכט:

— ווען מיר קענען איצט בעקומען פינף שיפסקאַרטען וואָלט מען אפשר גאָר געפאָהרען צוריק.

אָבער צוריק איז שוין קיין וועג נישט געווען און מען האָט דער אינגסטער שוועסטער, חנה'לען, פאָרט געמוזט ברייננגען אהער.

נישט קוקענדיג אויף די לעצטע, נישט פּינקטליכע צאָהלונ־גען, האָט דאָך דער אגענט צוליעב פּרנסה, געריזיקירט נאָך א שיפס־קאַרט: די פאַמיליע איז דאָך פאָרט אן עהרליכע, האָט ער זיך אליין געטרייסט. א סך אזעלכע קאַסטימער האָט ער נישט.

און אויסער דעם איז איהם דאָס דאָזיגע הויז טייער גע־וואָרען. ער האָט זיך גאָר נישט געקענט פאָרשטעלען, אז עס וועט אמאל קומען א מאָנטאָג ווען ער וועט אהער שוין נית דאַרפען קומען.

איהם האָט זיך געדאַכט, אז נאָכ'ן דאָזיגען הויז וועט ער בענקען.

ענדליך איז געקומען חנה.

דאָס איז געווען א בלאָנדע מיידעל פון צוואַנציג יאָהר, לויט'ן חשבון פון דער מאַמע'ן, און נייַנצעהן, לויט'ן חשבון פון די איבריגע אין הויז. זי אליין האָט זיך אָבער געהאַלטען פאַר א קינד. נישט קוקענדיג, וואָס זי האָט, זייענדיג דאָרטען אליין, א סך איבערגעלעבט, איז זי געווען די ערשטע טעג נאָך איהר קומען פרעהליך און איז נית מיעד געוואָרען צו דערצעהל־לען מעשיות און אנעקדאָטען פון דער היים.

דעם נעקסטען מאָנטאָג איז ווידער געקומען דער אגענט. די מוטער האָט זיך אָנגערופען:

— ווייסט, חנה'לע, אַז דער יונגער מאַן האָט דאָס געגע־בען די שיפסקאַרט. דו וועסט מוזען זעהן ארביימען און אליין אויסצאַהלען. מיר צאַהלען איהם שוין פינף דאָלאַר א וואָך.

חנה'לע האָט געוואָרפען א קינדישען אבער דורכדרינגענדען בליק אויפ'ן אגענט און קינדיש־בייזליך אויסגערופען:

— וואָס וועט ער מיר טהאָן, אז איך וועל איהם נישט צאַהלען?

און דייט זיך גלייך צולאַכט...

דער אגענט האָט זיך פערלאָרען, האָט תמ'עוואַטע א שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

— וועל איך נעהמען אייך פאַר א משכון...

אלע אין הויז האָבען זיך ווי פערלעגען איבערגעקוקט, נאָר זרח האָט זיך געפונען, און ווי בעשטראַהלט פון אַן אידעע, האָט ער זיך אָנגערופען:

— וואו וועט איהר זי הינטהאָן?... אייער פרוי וועט דאָך אייך אָנקלאָגען פאַר קידנעפּען א מיידעל...

— מייז פרוי? — האָט דער אגענט מיט א גליקליכען שמייכעל צוריק געוואָרפען — איך האָב נישט קיין פרוי, איך בין גאָט צו דאַנקען א פרייער.

— איהר זייט נאָך „צינגעל"?... האָט די אלטע מוטער ווי פער'חדוש'ט איבערגעפרעגט.

— געווים בין איך סינגעל — האָט דער אגענט ווי בע־ליידינט געענטפערט, — וואָס מיינט איהר, ווי אלט בין איך?

די הויזיגע האָבען זיך גענומען שאַצען, ביז וואַנען חנה'לע האָט אויסגעשאָסען:

— א יאָהר פערציג! — און האָט זיך צולאַכט.

— איך וועל אייך געבען — פערציג! — האָט דער אגענט בייז געדרעהט מיט'ן פינגער.

די מוטער האָט געמוזט מאַכען א פשרה:

— זי איז א יונגע ציג — פרעג איהר בחרם! איהר מוזט זיין אלט א יאהר עטליכע און צוואנציג.

— זעקס און צוואנציג! — האט דער אגענט מיט א נאַרישען ערנסט ארויסגעזאגט, און עס האט זיך געפיהלט ביי אלע אין הויז, אז דער אגענט האט אראבגעכאפט א צוויי־דריי יאהר, אויב ניט די גאנצע פיער...

דאס געשפרעך האט זיך שוין ווייטער נישט געקלעפט. די דריי עלטערע שוועסטער זיינען ארויס אין צווייטען רום. געבליבען איז זרח, די אלטע מוטער און חנה.

נאך א קליינעם שווייגען האט זרח זיך אנגערופען:

— קומט נעקסטען מאנטאג און מיר וועלען זעהן איינארדנען די נייע צאהלונגען. מיר האפען, אז חנה וועט שוין די טעג אנהויבען ארבייטען.

דער אגענט האט אויף איהר א קוק געטהאן און, ווי פון זיך אליין, קענען זיין ווילען, ארויסגעמורמעלט:

— אזא שעהנע מיידעל איז גאר א שאד צו שיקען אין שאפ.

און זאגענדיג א גוט־נייטה, קוקענדיג אויף חנה'ן, איז ער ארויס.

דעם קינפטיגען מאנטאג איז ער געקומען אין א נייעם אנצוג, א פריש־געראזירטער און האט אויסגעזעהן גאר נישט ווי דער פריהערדיגער אגענט. ער האט אלע ווייל געהאלטען די האנד אין טאש און געוואלט פון דארט עפעס ארויסנעהמען, אבער ער האט נישט געוואגט.

ענדליך האט ער געפאסט מוט און דאך ארויסגענומען. דאס איז געווען א קעסטעלע קענדי.

— דאס איז פאר אייך! איהר זייט א גאטס!

און האט דערלאנגט חנה'ן.

חנה האט זיך איבערגעקוקט פריהער מיט זרח'ן, נאכדעם מיט דער מאמען און באלד מיט די דריי שוועסטער, און האט אויסגעשאסען א געלעכטער:

— וואס איז דאס?

די מוטער האט ווידער געמאכט א פשרה.

— דא איז אזא מאדע, מען ברענגט קענדי.

— וואס איז דאס קענדי? — איז שוין חנה'לע ערנסט געווארען און האט זיך געשטויסען אויף עפעס זעהר אינטערע־סאנטעס און פערוויקעלטעס...

— קענדי איז צוקערליך...

— וואס בין איך א קינד? — האט זי זיך גע'חדוש'ט...

— איהר זיים א גאסט — האט דער אגענט געשמאכעלט.

באלד איז זרח צוגעגאנגען צום תוך:

— מיר וועלען מאכען א חשבון: מיט חנה'ס שיפסקארט טרעפט אן אונזער חוב נאך הונדערט פופציג דאלאר... וועלען מיר דאס מאכען אויף דריי דאלאר א וואך...

— גע'פועל'ט — האט דער אגענט גלייך מסכים געווען, און געקוקט אויף חנה'לען.

די מוטער האט זיך אריינגעמישט.

— די הוצאה ווערט גרעסער, אפשר וואלט דער הערר גע־מאכט אויף צוויי דאלאר א וואך, ביז וואנען חנה'לע וועט אנהוי־בען צו ארבייטען?...

דער אגענט האט פערלעגען זיך פערטראכט. ער האט גע־וואלט געהן נאך ווייטער: א דאלאר א וואך, וועט ער קענען געהן אהער נאך דריי יאהר און זעהן חנה'ן. ער האט עס אבער נישט געוואגט דייטליך עס צו זאגען. ער האט בלויז געשמאכעלט:

— עס איז אל רייט! עס איז אל רייט!

און ער איז שוין געבליבען זיצען און טרינקען א גלאז טיי...

* * *

אבער קיין דריי יאהר האט ער נישט געדארפט געהן. אין דריי וואכען ארום נאך די קענדי האט ער געבראכט אין טאש א רינגעלע.

נאך א קורצען אויספרעגען די הויזיגע, און ערפאהרענדיג אז חנה האט נאך אלץ קיין ארבייט נישט, האט ער זיי געטרייסט און געזאגט:

— איך האב היינט געקויפט א מציאה — א שעהן רינגעלע. אויב איך מעג מיך ערלויבען, וואלט איך עס געשענקט חנה'ן.

חנה'ן איז דאס רינגעלע זעהר געפעלען געווארען. זי האט איהם אנגעמאסטען און ער איז שוין געבליעבען אויף איהר שעהנעם ראזעווען פינגער.

און ענדליך האט חנה'לע אויסגעקויפט איהר מוטער, ברו־דער און איהרע שוועסטער פון דעם אגענט און זיי זיינען גע־ווארען מיט איהם קווית.

איצט קומט ער אלע טאג, אבער נישט נאך דעם חוב, נאר נאך חנה'לען. ער נעהמט זי אויס אין די שעהנסטע פלעצער. מען שמועסט, אז דער „באי" פערמעגט ביי א דריי טויזענד דא־לאר — א גאלדענער שדוך!...

אין אויטאמאביל.

אויסצולערנען איהר „טרייד“ איז ליזען אנגעקומען זעהר שווער. עס איז געווען א טרייד, וואס צאהלט זיך אם בעסטען און ליזע האט אנגעווענדט זאגאר בלאף־מיטלען, אבי די דאזיגע ארבייט אויסצולערנען. ארייננקומענדיג אין שאפ און נאך דער ערשטער פראגע פון באס, וואס קען זי ארבייטען, האט זי מיט א געמאכטער רוהיגקייט אין טאן געענטפערט:

— איך בין א „דרייפערין“!

קיין דרייפערין איז זי אבער דעמאלט ניט געווען און זי האט זיך בלויז פערלאזען אויף איהרע פעהיגקייטען. זי וועט שטעהן און נאכקוקען ווי מען ארבייט און זי וועט אזוי שטי־לערהייט נאכארבייטען.

אין דעם ערשטען שאפ האט מען זי אויפ׳ן צווייטען טאג געכאפט:

— דו ביזט אזא דרייפערין, ווי איך בין א טענצערין — האט איהר די פארליידי קריטיקירט. און זי האט דעם פלאץ גלייך פערלארען.

בעקומען אבער פאר׳ן טאג ארבייט האט זי פונקט ווי א דרייפערין: דריטהאלבען דאלאר. ליזען האט הנאה געטהאן, וואס איהר איז געלונגען אזוי אבצונארען א באס. זי האט אן איהם ווי געזעהן א נקמה. מעהר אבער האט איהר געפרעהט די דריט־האלבען דאלאר, מיט וועלכע זי קען לעבען עטליכע טעג און דער־ווייל זוכען א נייעם פלאץ און טאקע ווידער אלס דרייפערין...

אויפ׳ן צווייטען פלאץ האט זי שוין אבגעארבייט צוויי טעג. געכאפט האט מען זי ערשט אויפ׳ן דריטען טאג. דעמאלט

האט זי שוין אין דער נייער ארבייט געהאט א שטיקעל בעגריף און אז די פארליידי האט זיך אויף איהר ארבייט געקרימט, האט ליזע זיך איינגעשטעלט און גע'טענה'ט מיט קוראזש:

— איך בין א דרייפערין!

געהאלפען האט דאס איהר אפילו ניט. דעם פלאץ, ווי גע־זאגט, האט זי פערלארען, בעקומען אבער האט זי געהאלט פאר צוויי מיט א האלבען טאג איבער פינף דאלאר און דערצו האט זי שוין איהר נייעם פאך באלד אויסגעלערנט. זי דארף נור א פאר באסעס אבצוגארען און ענדליך וועט זי ווערען א ריכטיגע דרייפערין און וועט פערדיענען ביז פופצעהן דאלער א וואך.

און א מוטיגע פלעגט זי אלע אין־דער־פריה אויפשטעהן און זוכען א נייעם פלאץ, און טאקע נאר אלס דרייפערין. און אויף אזא אופן האט זי איהר פאך גוט אויסגעלערנט און איז גע־ווארען באלד איינע פון די בעסטע ארבייטערינס.

ליזע איז געווען נאך יונג און שעהן, און ניט נאר די פאר מענער פון שאפ פלעגט זי געפעלען, אפילו די פארליידים האבען איהר ליעב געהאט. ארבייט פלעגט מען איהר אויסטיילען די לייכטערע, און דער באס, וואס פלעגט עטליכע מאל אריינקו־מען אין שאפ געוואהר ווערען די ארבייט, האט ניט איינמאל געווארפען אויף ליזע'ן א פריינדליכען בליק...

ליזע האט געמערקט, אבער זי האט זיך געמאכט ניט זעהענ־דיג. די באסעס, מעגען מאנכע פון זיי זיין יונג און שעהן, האט זי ניט געגליכען. געשטאמט האט זי פון א רייכער אידישער יחוס־פאמיליע אין פוילען און זי האט ניט געקענט פערטראגען די האלטונג פון די אויפגעקומענע גראבע מענשעלעך... געוואוסט האט זי, אז ווען זי וואלט איינעם פון זיי בלויז א פריינדליכען שמייכעל געשענקט, וואלט זי אפשר פערשפארט צו ארבייטען, און אנשטאט אויסצוארבייטען א טאג עטליכע און צוואנציג קליידער אויפ'ן פיגור, וואלטען פאר איהרע אנדערע מיידלאך.

די עלטערע און די מאָס'ערע, אויסגעאַרבייט קליידער, וואָס זי וואָלט זיי אַליין געטראָגען...

אָבער אַזוינס פאַלט איהר אפילו ניט איין! פערקויפען קען זי איהרע הענד, אָבער ניט איהר שמייכעל. איהם האַלט זי פאַר אַ פריינד, וועלכער וועט אַמאָל קומען. ער איז אַ הויכער, אַ בלאַסער, מיט גרויסע שוואַרצע אויגען. זי קען איהם שוין אין געדאַנק עטליכע יאָהר, זי זעהט איהם אין חלום און אויפ'ן וואָהר...

עס איז נאָר אַ שאָד, וואָס די שעהנסטע יאָהרען געהען אוועק אין שאַפּ. אַ דרייפעריין איז אפילו אַ גוטע אַרבייט, אָבער לייכט איז עס ניט. אַ גאַנצען טאָג מוז מען שטעהן מיט אַ פּר־לען מויל מיט שפּילקעס און שפּילעווען די רייכע קליידער, וואָס הענגען אויף די אונבעוועגליכע פיגורען.

אָבער זי וועט דאָך אַמאָל דערפון בעפרייט ווערען. דער הויכער, בלאַסער יונגער מאַן מיט די שוואַרצע גרויסע אויגען און ליעבען שמייכעל אַרום די שעהנע ליפּען, וועט דאָך אַמאָל קומען און וועט זי בעפרייען פון שאַפּ, פון באָס, פון דער פיגור און פון די שפּילקעס!...

שלעכט איז בלויז, ווען אין לאַנד ווערט אַ קריזיס און עס איז שווער אַרבייט צו קריגען. די ערשטע פּאָר וואָכען האָט זי נאָך אביסעל געלד און זי רוהט זיך אָב. זי געהט אפילו יע־דען טאָג זוכען, אָבער ניט מיט אַזאַ חשק. אַריינגעהענדיג אין אָפיס און פרעגענדיג אויף אַרבייט, ווינשט זי טיעף אין האַר־צען, אַז מען זאָל איהר אָבזאָגען. זי האָט נאָך עטליכע דאָלער און זי קען נאָך אויסהאַלטען. אַז די פּאָר דאָלער אָבער געהען איהר אויס, זוכט זי שוין אַרבייט מיט מעהר ענערגיע. זי קומט צום שאַפּ די ערשטע, כדי די פיעלע אַנדערע מיידלעך, וואָס

זוכען ארבייט, זאָלען איהר ניט אויסכאפּען. שווער איז אבער
אין א קריזיס־צייט זיין די ערשטע. ווי פריה זי זאָל ניט אויפ־
שטעהן, זיינען דאָך דאָ מיידלעך, וואָס שטעהען אויף נאָך פרי־
הער. זי איז שוין א פּאָר מאָל געווען דאָס פערטע, איין מאָל
די דריטע, אבער די ערשטע איז זי נאָך קיינמאָל ניט געווען..

נאָר עס העלפט ניט און קריזיס־צייט צו זיין די ערשטע.
מען נעהמט דעמאָלט קיינעם ניט צו. און די אלע מיידלעך, מי־
פון שטעהן ביין שאַפּ, ניט אויסגעשלאָפענע, לאָזען זיך צום נאָ־
הענטסטען דעפּארטמענט־סטאָר, וואו זיי רוהען זיך אביסעל
אויס אין גרויסען זאָל פאר די געסט.

אָבער ניט שטענדיג איז די דעפּארטמענט־סטאָר נאָך אָפען.
דאָס רוב קומט אויס צו ווארטען אונטען ביז מען עפענט אויף.
דער געשעפטס־פיהרער, וואָס שטעהט אונטען, איז אבער העפ־
ליך צו דעם דאָזיגען מין קאָסטימער; ער לעגט זיי פאָר שטור־
לען צו זעצען זיך. איהם געהט גאָר ניט אָן, וואָס זיי זיינען
אָלע ארבייטאָרינס, און די אלע שעהנע סחורות, וואָס געפינט זיך
אין די אונגעהייער פיעלע אָבטיילונגען, איז ניט פאר זיי. ער
ווייס איין כלל: מענשען העפליך צו בעהאנדלען! און דעם זכות
פון דעם ביזנעס־כלל געניסען די ארבייטסלאָזע מיידלעך און רו־
הען זיך אביסעל אָפּ.

ליזע האָט די דאָזיגע דעפּארטמענט־סטאָר זעהר ליעב. דאָ
איז אזוי פיעל רייכקייט און ברייטקייט. זי שעמט זיך ־ור.
וואָס זי קומט אהער ניט אלס קויפעריז, נור אלס איינע פון די
ארבייטסלאָזע. און נאָכדעם, ווי זי רוהט זיך אָפּ אין דעם גרוי־
סען זאָל און מאכט דאָרט איהר טואלעט, וואָס זי האָט, איי־
לענדיג זיך, אין דער היים ניט געמאכט, געהט זי אראָפּ אמאָל
אין א מאנכער אָבטיילונג פון ביליגע וואַארע און גיעט צו ליי־
זען עטליכע סענט... און זאָל עס ניט הייסען, אז זי איז אויך
אַן ארבייטסלאָזע מיידעל, וואָס איז בלויז ארויף אָבצורוהען זיך
און די האָהר צו פערקאמען...

און אז געהען אוועק נאך א פאר וואכען און קיין ארבייט איז אלץ ניטא, ווערט ליזע פערצווייפעלטער. זי קויפט איידער זי געהט שלאפען פערשיעדענע צייטונגען און זוכט די אבטיי־לונג, וואו מען פערלאנגט דרייפעררינס...

אבער אלע פייפערס האבען די דאזיגע אבטיילונג אויסגע־שלאסען...

איהר טרייד, וועלכען זי האט אזוי קונציג אויסגענארט פון די שעפער, איז שוין ווי פערלארען.

און ליזע בעשליעסט, אז זי וועט דערווייל זיך נעהמען צו אן אנדער ארבייט. זי דערמאהנט זיך דאס ערשטע יאהר, ווען זי איז אהער געקומען, דאס איז געווען מיט א יאהר זעקס צוריק, האט זי געארבייט ערגעץ אין דאון־טאון ביי קעסטעלאך, און האט גענומען צוויי דאלער א וואך... זי איז דעמאלט אלט געווען זעכ־צעהן יאהר און איז געווען דערמיט זעהר גליקליך. געוואוינט האט זי דאמאלס ביי איהרע א טאנטע, 30 בלאק פון שאפ, און זי פלעגט געהן צו פוס היין און צוריק..

זי זוכט אין די פייפערס, פון נייגעריגקייט וועגען, אזא מין פלאץ. עס וואלט פאר איהר געווען ווי א גרוס פון איהר ערש־טען יאהר אין ניו יארק. אבער דאס זוכען איז אומזיסט. קיין קעסטעלאך מאכט מען שוין ניט מעהר. זי וואלט נאטירליך איצט פאר צוויי דאלער א וואך נישט געארבייט, אבער טשיקאווע איז דאך צו וויסען, וואו איז איצט אהינגעקומען די דאזיגע קעס־טעל־פאבריק!... זי האט שוין אפילו פערגעסען אויף וועל־כער סטריט דאס איז געווען...

איינמאל זיינען פערגאנגען לאנגע וואכען און קיין ארבייט האט ליזע ניט געפונען.

די מיסעס, וועלכע איז צו איהר שטענדיג פריינדליך געווען, האט ענדליך אויף איהר אנגעהויבען קוקען קרום...

א נארישע מיסעס! — האט ליזע געלאכט אין געדאנק — צוליעב אכט דאלער, וואס זי איז איהר שולדיג פאר דירה־געלד ווערט זי ברוגז און אויסער וואס זי בעט געלד, רעדט זי מיט איהר ניט קיין צוויי ווערטער.

אבער ליזען ארט ניט, וואס די מיסעס רעדט מיט איהר ניט. קיין גרויסע חכמה איז די מיסעס ניט געווען אין די בעס־טע צייטען, בפרט דעמאלט, ווען זי איז ברוגז. איהר נארישער נאז קוקט נאך אויס נארישער, און איהרע קליינע אויגען זיינען נאך קלענער געווארען. זי זשמורעט זיי אזוי, אז עס דאכט זיך, אז באלד ווערט זי בלינד...

— כי־כי־כי — לאכט ליזע פון איהר אין געדאנק. אז זי וועט איהר זיין שולדיג פאר נאך א מאנאט, וועט זי שוין גאר צומאכען די אויגען...

ניין! בעשליעסט ליזע פעסט — זי מוז וואס גיכער בעקומען א דזשאב...

זי איז ערשט די לעצטע טעג געפאלען אויף א פלאן נישט צו זוכען אין די פייפערס דוקא די אדווערטייזמענטס, וואו מען פערלאנגט „העלפ". אויסער „העלפ" ווערען געזוכט אין פיע־לע אבטיילונגען גאנצע מענשען אויך...

אט זוכט א רייכע ליידי אין ריווערסייד דרייוו א געזעל־שאפטס־ליידי צו פאהרען מיט איהר אין קאליפארניע... נאטיר־ליך, דאס איז ניט פאר ליזען... יענע זוכט אויסדריקליך א גע־בילדעטע פריילין, און ליזע האלט זיך פאר ניט געבילדעט, כאטש ענגליש לעזט זי ניט שלעכט, אבער געבילדעט הייסט עס ניט...

אט זוכט מען אן אם... ליזע ווערט רויט און צולאכט זיך...

אט זוכט א דענטיסט א יונג מיידעל אויפצונעהמען פא־ציענטען...

דאס איז שוין דוקא ביים ווענ... ווערט ליזע ערנסט און בלייבט שטעהן לענגער אויף דער קורצער אנאנס...

זי וועט מאָרגען גאַנץ פריה אויפשטעהן און וועט טאַקע געהן צום דענטיסט... שפּעטער קען זיין וועט ער איהר פּלאָמבי־רען א פּאָר צייהענער, וועלכע זיינען איהר די לעצטע צייט קאַ־ליע געוואָרען און טהוען איהר איצט וועה...

זי ווייס נאָר ניט ווי ווייט זי וועט האָבען צו געהן. געהן וועט זי מוזען, ווייל קיין ניקעל אויף קאַר־פּעיר האָט זי שוין ניט פון א פּאָר טעג... א גליק, וואָס זי האָט נאָך קרעדיט אין גראָסערי סטאָר און באָרגט זיך דאָרט אַלע טאָג א פּאָר זעמעל מיט פּוטער צום עסען... קעש קען זי שוין דאָרט ניט באָרגען...

אָבער עס שאַדט ניט, זי וועט „וואָקען". דער דענטיסט וואוינט אפילו אין דער וועסט־סייד, אבער מעהר ווי צוויי שטונ־דען קען דאָך ניט דויערן, ווי ווייט עס זאָל ניט זיין! אין דער פריה איז נאָך ניט שטאַרק הייס.. .זי וועט געהן...

עס איז געווען דוקא א הייסער פריהמאָרגען. ליזע איז נאָך א שטונדע געהן געוואָרען זעהר מיעד. מיט ברענענדיגע אויגען האָט זי געקוקט אויף יעדער פערביילויפענדיגער קאַר, האָט זיך צייטענווייז אָבגעשטעלט און געקוקט צום קאָנדוקטאָר... א יונ־גער קאָנדוקטאָר האָט אָבגעשטעלט די קאַר, מיינענדיג, אז ליזע וויל אריינשטייגען. זי האָט זיך פערשעמט און האָט זיך געלאָזט שנעל געהן. די קאַר איז ווי מיט רוגזא פערביי געלאָפען און ליזען האָט זיך געדוכט, אז דער קאָנדוקטאָר זידעלט זי, וואָס זי האָט איהם געמאַכט אומזיסט צו סטאָפּען.

ענדליך האָט זי זיך פערקירעוועט אין א ברייטער און שטי־לער עוועניו. קיין קאַרס האָבען דאָ ניט קורסירט, און ליזען האָט עס ווי נעפרעהט. די פערביילויפענדע קאַרס אויף יענע סטריטען האָבען זי בלויז געררייצט און דעם שווערען, לאַנגען וועג געמאַכט איהר לענגער און שווערער.

אמת, דאָ איז פון צייט צו צייט דורכגעפלויגן אן אויטאָ־מאָביל. אבער דאָס האָט איהר שוין ניט געארט. אן אויטאָמאָ־ביל קען איהר ניט רייצען, ווייל זי וויים, אז אזוינס איז נים פאר איהר, וועהרענד צו א קאר איז זי שוין אזוי געוואוינט...

זי איז אבער ענדליך געוואָרען זעהר מיעד. האָט אנגעהויבען צו געהן לאנגזאמער, די פים האָבען זיך ווי געוואקעלט, און דער שוויים אויפ'ן שטערען איז געשטאַנען אין גרויסע טראָפּענס און זי האָט עס אלע מינוט אראָבגעווישט מיט'ן טיכעל...

נאָר אָט האָט לאנגזאם דורכגעשפאצירט א לעדיגער אויטאָמאָביל, אין וועלכען עס איז געזעסען בלויז דער שאָפער פון פאָרענט און האָט ווי נאָכלעסיג געפּראוועט...

דער שאָפער, א יונגער בלאָנדין, אין א שאָפער־אנצוג, האָט ליזען האלב פערדעכטיג, האלב פריינדליך אָנגעקוקט, האָט צו איהר א שמייכעל געטהאָן און צופאָהרענדיג נעהענטער צו דעם טראָטואר, וואו ליזע האָט זיך קוים געשלעפּט, האָט ער זיך פריינדליך אָנגערופען:

— וואוהין געהסטו?

ליזע האָט מיט דאַרשטיגע בליקען אנגעקוקט פריהער דעם אויטאָמאָביל, נאָכהער דעם שאָפער און ביידע זיינען געוועזן אזוי גוטהערציג און פריינדליך. זי האָט אָפענהערציג געענט־פערט און אָנגערופען די סטריט מיט דעם נומער.

— זעץ זיך! איך וועל דיך צופיהרען! — האָט דער שאָ־פער פאָרגעלעגט.

ליזע האָט זיך טיעף אין הארצען דערפרעהט, זי האָט אָבער פון יוצא וועגען, ער זאָל ניט מיינען, אז זי איז אן אוים־געלאָסענע מיידעל, זיך געוואקעלט...

—איך קען דיך ניט... איך האָב מורא... דו וועסט מיך פערפיהרען...

— אויב דו האָסט מורא, ברויכסטו ניט... האָט דער שאָ־פער רוהיג געענטפערט און האָט שוין געוואלט אָבפאָהרען.

אָבער ליזע האָט גלייך ווי מורא האָבענדיג ניט פערלירען אזא גליק — איהם נאָכגעגעבען:

— אלל־רייט, איך דאנק דיר! פיהר מיך צו... זי האָט זיך אוועקגעזעצט ביי דער רעכטער זייט פון שאָפער. ער האָט גלייך א דרעה געטהאָן דאָס הענטעל פון אויטאָמאָביל און ליזע האָט זיך שוין געטראָגען, דאָס ערשטע מאָל זייט זי לעבט, איבער די ברייטע, געפלאַסטערטע עוועניו, און א שטארקער אבער מילדער ווינד, וואָס דער יאָגענדער אויטאָמאָביל האָט פערשאַפט, האָט איהר געקיהלט דאָס ברענענדע געזיכט און דעם הייסען שטערען...

דער שאָפער האָט פון צייט צו צייט אויף איהר געוואָרפען פריינדליכע בליקען. ליזען איז דורכגעפלויגען אין קאָפּ אלער־ליי געשיכטען, וואָס זי האָט זיך אָנגעלייענט אין צייטונגען און ביכער וועגען דעם, ווי אזוי מען האָט אין אזא אופן „געקיד־נעפּט" יונגע מיידלעך, אוועקגעפיהרט זיי ערגעץ אין דער וויל־דער וועסט און דאָרט האָט מען זיי געהאלטען אין א חדר, דער אטאמאן, א ווילדער יונג, מיט לאנגע שווארצע לאָקענס און גרוי־סע שווארצע אויגען...

אָבער ליזען האָט עס איצט ניט געשראָקען. די צוויי מאָ־נאט ארבייטסלאָזיגקייט און מאנגעל, דער איצטיגער צו פוס געהן און דער געדאנק וועגען איהר מיסעס, וועמען זי איז געלד שולדיג, האָט איהר יונגעם וועזען פערפאנצערט און זי איז גע־ווען גרייט אויף אלעס!

זי האָט געקוקט מיט דאנקבארע בליקען אויפ'ן יונגען, גוט־מוטיגען שאָפער און האָט זיך מיט איהם צורעדט, ווי מיט איי־נעם, וואָס זי קען שוין זעהר לאנג, רוהיג און זיכער.

צום גליק, אָדער צום אומגליק, האָט ער קיין שלעכטעס ניט געמיינט. ער האָט בעמערקט, ווי זי געהט און וואקעלט זיך, האָט ער פערשטאנען, אז זי איז מיעד, איהר געזיכט איז איהם גע־פעלען געוואָרען, ער האָט א פּאָר פרייע שטונדען, אָט האָט ער

איהר פארגעלעגט זיך זעצען...

ער וועט איהר צופיהרען צום דענטיסט און וועט זאגאר ווארטען, ביז זי וועט ארויס פון דארט און וועט זי פיהרען צו־ריק אהיים... ער האט צייט און זי געפעלט איהם באמת, אבער קיין שלעכטס מיינט ער ניט...

ענדליך האט זיך דער אויטאמאביל אבגעשטעלט פאר'ן הויז, וואו דער אפיס פון דענטיסט האט זיך געפונען. א יונגער מאן מיט א דיקען אונפריינדליכען פנים האט ארויסגעקוקט דורכ'ן אפענעם פענסטער און זעהענדיג, ווי ליזע קומט ארויס פון אויטאמאביל און מיינענדיג, אז זי איז א רייכע פאציענטין איז ער איהר געלאפען אנטקעגען און זיך געפלייסט צו ווערען פריינדליך. ליזע האט אנגעקלונגען. דער זעלבער דיקער מאן האט איהר די טהיר געעפענט. זי האט ארויסגענומען די אדרעס און ניט דרייסט געפרעגט:

— זוכט איהר אן אפיס־מיידעל ?...

דעם דענטיסטס פנים איז נאך ברוגז'ער געווארען ווי פריי־הער, שטעהענדיג ביים פענסטער. ער האט ליזען אנגעקוקט מיט פערדאכט און רוגזא, האט ארויסגעקוקט צום גאס, וואו עס איז ביים הויז געשטאנען דער אויטאמאביל און טרוקען ארויסגע־ברומט:

— ניין ! ניט אזא האב איך געזוכט !

און איז אהן אווארט מעהר צו זאגען מיט רוגזא אבער אויך מיט גרויסע זעלבסטשעצונג ארויף אויף די שטיגען...

ליזע איז א פערשעמטע ארויס און האט זיך ווי נידערגע־שלאגען אריינגעזעצט צוריק אין אויטאמאביל...

דער אויטאמאביל האט זיך שנעל געטראגען איבער דער ברייטער עווניו, אריינגעקירעוועט זיך נאכהער אין די טומעל־דיגע, רווישענדע סטריטען, אין דער ריכטונג וואו ליזע וואוינט.

דער שאפער האט איהר ענדליך געפרעגט וואו זיך אבצו־שטעלען...

ליזע האָט אָנגערופֿען די סטריט און דעם נומער. דער שאָ־פער איז געווען בערייט זי אהין צו ברענגען. באַלד אָבער האָט זיך ליזע געבעטען:

— ניין! אהין פֿיהר מיך ניט! די מיסים וועט אויך מיי־נען דאָסזעלבע ווי דער דענטיסט!

— וואוהין דען ווילסטו? — האָט דער שאָפער איהר פֿריינדליך געפֿרעגט...

— וואוהין? וואַרט, כ׳וועל באַלד בעקלערען.

און זי האָט זיך פֿערטראַכט:

וואו זאָל זי דעם אויטאָמאָביל ווירקליך אבשטעלען? אַך, ווען ער וואָלט ניט געווען אַזאַ פֿיינער, אַזאַ גוטער און וואָלט זי נעקידנעפּט, אַוועקגעפֿיהרט זי ערגעץ ווייט אין דער וועסט, און געהאַלטען זי אין אַ חדר, געגעבען עסען און טרינקען...

— נו, וואו זאָל איך מיט דיר פֿאָהרען? האָט איהר דער שאָפער אָפּגעריסען פֿון איהרע געדאַנקען...

— פֿיהר מיך.. פֿיהר מיך צו אַ גרויסען דעפּאַרטמענט־סטאָר... צו אַ דעפּאַרטמענט־סטאָר.

און דער אויטאָמאָביל האָט זיך געלאָזט און זיך ענדליך אָפּגעשטעלט נעבען איינער פֿון די גרעסטע דעפּאַרטמענט־סטאָרס.

ליזע איז אַ וואַקלענדיגע אַראָפּגעגאַנגען, זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטען און פֿערגעסענדיג צו בעדאַנקען דעם שאָפער איז זי אַריין אין סטאָר און איז פֿערשוואונדען געוואָרען אין די פֿיעלע לאַנגע אַבטיילונגען...

שותפים.

אליה יונהס׳ הייזעל איז געווען ווי א סך הייזעלעך אין שטעדטעל: א הילצערנעס, א קליינס, און דער דאך איז געווען געדעקט מיט שינדלען. די פענסטער זיינען נאך קלענער געווען ווי די פענסטער פון די שטעדטעלשע הייזלעך. א דאנק די קליינע פענסטער מיט די קליינטשיקע שייבעלעך האט דאס הייזעל אויסגעזעהן ווי א גוי׳שע, להבדיל.

און דאך האט מען דאס הייזעל גערופען: דאס גאלדענע הייזעל.

און א סך בעלי בתים פלעגען זיך מיט׳ן דאזיגען הייזעלע בענשען!

— נים קיין הייזעל איז דאס — א שפע! פלעגען די בעלי בתים אונטערזיפצען.

— ווען איך פערמעג אזא הייזעלע וואלט איך שוין ניט געהאט וואס צו זארגען! — פלעגט א מעהר בעל מקנא צו־העלפען.

— א קלייניגקייט! דאס לעצטע הייזעל אין אזא געגענד!

און אט דערין טאקע איז בעשטאנען די מזל ברכה פון הייזעל: דאס לעצטע אין גאס! און נאך וואס פאר א גאס. די רייכסטע דערפער ליגען צוזיים און צושפרייט אין דעם דאזי־גען געגענד. דערפער לרוב, און די פויערים פון די דאזיגע דערפער זיינען עפעס ניט אבי וועלכע. אמת׳ע בעלי גופים, מיט פעלדער און פיה און היהנער און פיש. יא מיט פיש, ווייל אין יענער געגענד געפינען זיך טייכען און די טייכען פערמעגען די בעסטע פיש!

און וואוהין פאלען אריין די תבואות, די קעלבער, די היה־נער, די אייער, די טרוקענע יאגדעס, די שוועמלעך און די פיש, וואס די פויערים פיהרען אין שטעדטעל אריין?

צו אליה יונחם. זיין שטיבעל איז די לעצטע אין גאס און די ערשטע ביי'ן אריינפאהר אין שטעדטעל.

א קליינינקייט אזא ברכה!

אזוי האבען געמיינט די שטעדטילשע בעלי מקנא'ס.

אין אמת'ן אבער איז אליה יונחם גליק ניט אזוי גרויס געוועזען.

אמת, דאס שטיבעל איז געוועזען א גאלדענעס, ווי זיי האָבען עס גערופען, אבער הינטער אליה יונהס הייזעל איז געוועזען נאך א הייזעל, די זעלבע גרויס ווי זיינע, און דער שפייכלער, וואס דאס שטיבעל האט געהאט, איז געוועזען נאך א גרעסערעס.

דאס דאזיגע „הייזעל" האט אויך געהאנדעלט. אבער אזוי ווי דאס איז געוועזען ניט דאס לעצטע נאר דאס צווייטע, האט עס ניט געהאט אזא נאמען, ווי דאס גאלדענע.

עס איז אויך א ברכה. אבער ווי קומט דאס צום לעצטען הייזעל אין גאס, צו אליה יונחס'!

אין דער אמת'ן אבער האט דאס צווייטע הייזעל געמאכט בעסערע געשעפטען.

ערשטענס, איז איהר בעל הבית, וועלוויל ליימעס, געוועזען א פראסטער געזונטער איד און דערצו האט ער געהאט א בן'אק, יענקעלע, וועלכער האט געקענט א פוהר מיט גוואלד ברענגען צו זייער שפייכלער.

אליה יונחם איז געוועזען דער היפוך, א איד א חלוש, א שטי־קעל תלמיד חכם און געגומען האט ער דעם פויער מעהר מיט גמרא ווערטלעך, וואס ער פלעגט ווי עס איז מסביר זיין אויף גוי'איש, איידער מיט כח.

קיין זיהן, ווידער, האט ער ניט געהאט; אנשטאט זיהן האט ער פערמעגט דריי טעכטער, זייגען צוויי געוועזען שוין אויס־

געגעבען אין אנדערע שטעדטעלך און די אינגסטע טאכטער. ביילקע, איז געווען א צו ערעלע מיידעל, אז זי זאל העלפען דעם טאטען שלעפען די פוהרען, ווי וועלוויל'ס בן'אק, יענקעלע...

אזוי פלעגען די בעסטע פויערן מיט זייערע תבואות און אנדערע סחורות אריינפאלען צו וועלוויל ליימעס. צו אליה יונהס פלעגט בלויז אנקומען די עלטערע פויערים, וועלכע האבען גע־האלטען פון איהם און האבען איהם פשוט ניט געקאנט אב־זאגען.

אבער וועלוויל ליימעס' אויגען זיינען צו גרויסע געווען. און אפילו די דאזיגע פויערים ביי וועלכע אליה יונהס האט תמיד־אבגעהאנדעלט די סחורות, האט ער אויך געוואלט אוועקנעה־מען.

פשוט מיט גוואלד.

ער נעהמט דאס פערד פאר'ן צוים, דער בנ'אק — פאר די לייצעס און מען שלעפט דעם וואגען צו זיך.

אליה יונהס רופט צו הילף זיין טאכטער:

— ביילקע, וואס שטעהסטו ?

און ביילקע, אן אויסגעפוצטע, מיט צוויי שעהן פערפלאכ־טענע צעפ, שטעהט ווי א בת־מלכה און ווייס ניט וואס זי זאל אנהויבען צו טהאן. איהר יונג מיידעלשע הארץ ווערט אויפגע־רעגט און זי פאלט אן איידעל אויף וועלוויל'ס בנ'אק:

— פע, יענקעלע ! עס איז ניט שעהן ! פון אונזער הויז נעהמסטו צו א פוהר.

וועלוועל'ס בנ'אק אבער ווערט ניט נתפעל, ער שטעלט אויף איהר אוים זיינע צוויי גרויסע גראהע אויגען, נעהמט די הענד אין די באקעס און רייצט זיך:

— וואס זאגט איהר צו דער פריצ'טע ! — און צולאכט זיך אויפ'ן קול.

ביילקע ווערט נאך מעהר אויפגערעגט, אבער זידלען זיך וועט זי ניט, זי ווערט פאר אזא גראבען יונג איהר מויל ניט אומריין מאכען.

און זי קעהרט זיך אב מיט כעס און קוקט שוין ניט מעהר אין זיין זייט.

דערפאר האט איהר גאט געהאלפען און עס איז אנגעפאהרען א פוהר פול מיט זעק, און צווישען די זעק ליעגט א קאלב, און פון פארענט און פון הינטען פון וואגען זיינען אנגעשטעלט קערבליך מיט כל טוב: פיש, אייער, היהנער און טרוקענע שוועמלאך.

די פוהר געהערט צום אלטען אנטאש; ער וועט ווערלוולען זיין סחורה ניט פערקויפען אפילו ווען ער גיעט איהם צוויי מאל טייערער. דאס איז א פויער מיט א כאראקטער. פריינדשאפט שטעהט ביי איהם העכער ווי געלד.

וועלוועל און זיין בנ'אק ווייסען עס, אבער דערזעהענדיג די פוהר מיט כל טוב, קען דאך יענקעלע ניט ביישטעהען דעם נסיון און ער פרובט אנצומאכען א בייז לעבען צווישען אנטאש'ן און אליה יונהס:

— ער וועט דיך אויסנארען, דער אלטער!

אבער דער פויער שמייכעלט גוטמוטיג און ענטפערט:

— איך ווייס, אבער איך וויל ער זאל אן מיר פערדינען, ער איז א גוטער איד דער אליה און זיין טעכטעריל איז אן אמת'ע פאנענקא...

ווערט נאך יענקעלע בייזער. ער ריחמט זיין ערגסטען שונא — ביילקע'ן... ער שפייט אויס און לאזט זיך נאך אנדערע פוהרען, שרייענדיג:

—העי, לודזי, אהער, צו מיר, דער אלטער וועט אייך אויסנארען, זיין טעכטעריל וועט אייך בדלות שטעלען.

און שרייענדיג קוקט ער זיך אום צו ביילקען און שטעלט איהר אויס א צונג...

ביילקען קומט אריין פאַר בעלײדיגונג דאָס בלוט אין פּנים, אבער דאָס מאַכט נאָך איהר שעהנער און בליהענדער. דער אַלטער אנטאָש גיעט איהר א גלעט איבער'ן קאָפּ און זאָגט:

— הארדי חלאַפּעץ! שעלמא!

איינמאָל איז דערזעלבער אנטאָש אַנגעפאָהרען מיט א פול־געפּאַקטער פוהר. אויסער תבואות, א קאַלב, היהנער און אייער און פיש, האָט די פוהר פערמאָגט א פולען זאַק מיט וואָל...

אז וועלוועל האָט דערזעהן ווי דער אַלטער פויער פאָהרט צו צו אליה יונהס' הייזעל האָט ער זיך א לאָז געטהאָן צום וואָגען און אַנטאָפּענדיג אין זאַק די וואָל איז ער פערברענט געוואָרען פאַר קנאה. ער האָט ווילד אויסגעשריען צום בנ'אָק:

— יענקעל, דער ערל האָט וואָל...

דערהערט וואָל, א סחורה וואָס איז ניט אזוי בנמצא און וואָס איז כלו ריוח, האָט יענקעל מיט'ן פאָטער בעשלאָסען מיט די בליקען, אז די וואָל מוזען זיי אבקויפען...

— פערקויף די וואָל אונז! — האָט זיך וועלוויל געבעטען.

— דו קריגסט פינף רובעל א פוד! — האָט יענקעלע פון זיין זייט צוגערופען.

— באָט ניט אָן אזוי פיעל! — האָט וועלוויל זיין זוהן אריינגעשושקעט...

באַלד איז ארויסגעגאַנגען פון שפּייכלער אליה מיט ביילקען.

— דזיען דאָברי, אנטאָש! — האָבען זיי איהם ביידע בעגריסט, נישט קימערענדיג זיך וועגען די צוויי קאָנקורענטען.

ביילקע איז צוגעגאַנגען צום וואָגען און גלייך אַנגעטאַפּט די וואָל.

— האָסט היינט וואָל אויך געבראַכט, אנטאָש! — האָט

זי זיך נאָך פריינדליכער געווונדט, און צונעוואָרפען פון דער זייט א טראַציגען בליק צו יענקלען, ווי געזאָגט:

— זעהסטו, אפילו וואָל... און דו ווער צופּלאָצט.

יענקיל האָט עס דערפיהלט. זיין צאָרען, וואָס האָט גע־ברענט אינוועניג, איז ארויס אין א פלאַם:

— די וואָל וועל איך צונעהמען, אז די וועלט וועט זיך עקען...

— אדרבא, נעהם! — האָט זיביילקע געדרייצט, —קריגסט א מעראַל, אויב ער פערקויפט דיר...

איז שוין וועלוויל אויך אָן אָנגעצונדענער געוואָרען:

— וואָס מיינסטו, דו ביזט ביי אנטאָש'ן א בת יחידה, אָדער דו האָסט איהם א כישוף אָבגעטהאָן?

די לעצטע פראַזע האָט ער געזאָגט אויף גוי'איש כדי אָנ־צושרעקען דעם אלטען פויער.

דער פויער האָט אָבער גוטמוטיג געשמייכעלט, האָט געריי־בען דעם שטערען, געהויבען די שווערע מיץ פון קאָפּ און קו־קענדיג דאָ אויף ביילקען, דאָ אויף יענקלען און נאָכדעם אויף אליה יונהם און וועלוועל'ן האָט ער פלוצים אויסגעשריען בע־גייסטערט פון א גליקליכען איינפאַל:

— מענשען! ברידער! וואָס מיר איז איינגעפאַלען...

און ווערענדיג ווי פערחלינעט פון דעם איינפאַל האָט ער קוים אויסגערעדט:

— איך שענק אייך, ביילקען און יענקלען, דעם זאַק וואָל און ווערט חתן־כלה.

ביילקע האָט אראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, יענקעל האָט זיך א ברוגז'ער אָבגעקעהרט אין א זייט, אליה יונהם און וועלוויל האָבען זיך מאָדנע איבערגעקוקט, ווי געזאָגט: וואָס א גוי קען איינפאַלען...

* * *

אויב דער שדוך איז גלייך אויפ'ן אָרט ניט געשלאָסען גע־וואָרען, האָט אָבער דער פויער אויסגעפיהרט, אז דער זאַק וואָל איז געקויפט געוואָרען בשותפות.

אויף מאָרגען איז יענקיל אריין צו אליה יונהס וועגען צוטהיילען זיך.

אליה יונהס איז אבער אין שטוב ניט געווען. ביילקע איז געזעסען ביי'ן טיש און געטהאָן עפּעס א הויזיגע ארבייט.

דערזעהענדיג יענקלען האָט זי זיך צושמייכעלט.

— איך בין געקומען זיך צוטהיילען מיט'ן וואָל! — האָט ער א ברוגז'ער אויסגעברומט.

— איז וואָס ביזטו ברוגז! — האָט ביילקע פרייער גע־שמייכעלט און איהם אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען.

יענקיל איז פון דער פראַגע געוואָרען דרייסטער, האָט אויפ־געהויבען די אויגען און דאָס ערשטע מאָל דערזעהן ביילקען ניט ווי א קאָנקורענטקע, נאָר ווי א שעהנע מיידעל.

„אך, סארא שעהנקייט זי איז!“ האָט ער שיער ניט אויס־געשריען.

ער איז געוואָרען פרעהליך און דרייסט.

ער איז צו איהר צוגעגאנגען נאָהענטער און איהר א קיצעל געטהאָן אין אָפּענעם האלז, ווי ער איז געוועהנט געווען צו טהאָן עם מיט א מאנכער שיקסע...

ביילקע איז אבער קיין שיקסע ניט געווען. זי האָט איהם אָבגעשטופּט מיט א מאָדנעם חנ'דעל און בעפעהלענד אויס־געגרופען:

— אָהן די הענד, יענקיל!...

יענקיל איז ביי זיך ווידער אראָבגעפאלען, געקוקט אויף ביילקע'ס חנ'עווריגען פּנים און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען איהר.

— איז וואָס־זשע ווילסטו, יענקיל! — איז ביילקע צו־

ריק פריינדליך געווארען און האט איהם שוין קענטיג דעם קי־
צעל אין גאנצען מוחל געווען.

— די וואל צוטיילען זיך! — האט ער גראב, ווי איז
כעס, אויסגערופען.

— די וואל צוטיילען זיך! — האטביילקע איבערגע־
קרימט זיין גראבען טאן, — אט אזוי דען רעדט מען מיט א
„באַרישניע", הא, יענקיל!

דערווייל איז אנגעקומען אליה יונהס...

דערזעהענדיג יענקלען מיט זיין טאכטער אליין איז ער ווי
מבולבל געווארען און האט גארנישט פערשטאנען, געקוקט און
געוואונקען צו ביילקען, ווי ביי'ן עסען, פאר דער „המוצא"...

ביילקע האט פערשטאנען דעם וואונק און האט ערקלערט:

— ער איז געקומען צוטיילען זיך מיט דעם וואל...

און האט זיך אזוי צולאכט, אז יענקיל איז א פערשעהמטער
אהן א ווארט צו זאגען, ארויסגעלאפען פון שטוב...

אין א פאר טאג ארום איז ער אבער ווידער געקומען, און
ווידער איז אליה יונהס ניט געווען אין שטוב.

— וואס וועט זיין מיט'ן וואל?

— וועלכע ציעג? — האט זיך ביילקע געוויצעלט...

— וואס מיינסטו, איך וועל דיר לאזען דעם וואל?! —
האט ער זיך געבייזערט און גערעדט אויף זיין גראבען קול...

— אט געה שוין געה — האט זי איהם כלומרשט געטריע־
בען, אבער באלד האט זי אויף איהם אויפגעהויבען איהרע אוי־
גען און זיך ליעב צושמייכעלט.

— וועסט אפשר, יענקיל, טרינקען א גלאז טהעע?...

— לאמיר זיך פריהער צוטהיילען מיט דעם וואל! — האט
ער ארויסגעפראלט.

און זיך אוועקגעזעצט.

— אט אזוי, זיי א מענש! — האט ביילקע געלאכט און
איז צו איהם נאהענט צוגעגאנגען.

יענקיל איז ווידער דרייסט געווארען. ער האט זיך שוין מכין געווען מיט'ן מיטעלסטען פינגער צו איהר אפענער קלא־רער האלז...

— זיי ניט קיין גראבער יונג! — האט זי אויף איהם אנ־געשריען.

ער האט זיך פאר איהר געשריי דערשראקען, איז אויפ־געשטאנען און האט בייז אויסגעברומט:

— לאמיר זיך צוטיילען די וואל!...

— וועסט צייט האבען איבער אכטאג...

דער קינפטיגער מארקס־טאג איז אריבער בשלום. יענקיל האט שוין מעהר קיין פוהרען פון אליה יונהס הייזעל ניט גע־שלעפט. דער טאטע אליין, וועלוויל, האט אויך שטילער געררו־פען די גויים.

נאכ'ן מארק איז ווידער יענקיל אריין צו אליה יונהס... דעמאלט איז שוין אליה יונהס געווען אין שטוב.

— וואס וועסטו זאגען גוטעס, יענקעלע? זיץ!

— ער וויל זיך צוטיילען די וואל! — האט ביילקע גע־מאלדען פאר יענקלען און האט אויסגעשאסען מיט א הילכינען געלעכטער...

— איז וואס פאר א געלעכטער! — האט אליה יונהס געשמייכעלט — אווארע צוטיילען זיך... געהט, קינדערלעך, און צוטיילט זיך.

זיי זיינען אריין דורכ'ן הויזטיר אין שפייכלער. דער זאק וואל איז געלעגען אן אבגעבונדענער.

— דא פעהלט! — האט יענקיל אויסגעשריען.

— ביזט א נאר! — האט ביילקע איהם גוטמוטהיג גע־טאדעלט — ווילסט זיך טאקע צוטהיילען.

— אוואדע — האט ער שוואך אויסגערעדט און געקוקט אויף ביילקע'ס ווייסען האלז...

— אבער דא פעהלט טאקע שוין אביסעל — האט ביילקע געשמייכעלט.

— ווי אזוי? — האט יענקיל געפארשט.

— איך האב אויסגעשפונען אביסעל...

— האסט נישט געהאט קיין פראווע... עס איז שותפות־שע...

— איך האב אויסגעשטריקט א פאר הענטשקעס, — האט זי זיך ווידער גערייצט.

— האסט ניט געהאט קיין פראווע! — האט ער זיך גע־בייזערט — עס איז שותפות'שע.

— א פאר הענטשקעס! וואלסט זעהן, מיט פינגער.

— וועלען זיין די הענטשקעס אויך אויף שותפות, — האט יענקיל פארגעשלאגען.

— ביזט א נאר! — האט ביילקע זיך גוטמוטהיג געבייזערט — עס איז פאר א זעהר גרויסער האנד.

— נו. מיין האנד איז א גרויסע! — האט יענקיל מיט שמחה אויסגעשטעלט זיין האנד..

— איז דאס טאקי פאר דיר... האט ביילקע זיך צולאכט און איז ארויסגעלאפען פון שפייכלער צוריק אין שטוב אריין. יענקיל נאך איהר.

אליה יונהם איז שוין ווידער ארוים. ביילקע איז גע־בליעבען מיט יענקלען אין הויז.

זי האט איהם דערלאנגט די הענטשקעס:

— מעסט אן!

ער האָט מיט אַ שטראַהלענדען געזיכט גענומען אַרומ־
ציהען אויף זיינע גרויסע הענד די פּאָר הענטשקעס...
— דו ווייסט, ביילקע, — האָט ער פּלוצים, בעגייסטערט
פון אַ אידעע, אויסגערופען...
— וואָס?
— מיר וועלען זיין איצט שותפים אויף שטענדיג...
— געוויס! — האָט ביילקע מסכים געווען.
— און אויף אונזער חתונה וועלען מיר איינלאַדען אַנ־
טאָש'ן...
— ניט אַנדערש! — האָט זיך ביילקע צולאַכט — מיר
וועלען איהם זעצען אויבען אָן...

דער קליינער מענש מיט׳ן גרויסען קאפּ.

(א מעשה׳לע)

אמאל איז געווען — און היינט לעבט ער נאך אויך — א מענש; איז ער געווען זעהר א קליינינקער, הענטעלעך קורציגקע, פיסעלעך דארינקע, א הערצעלע ווי אן ארבעס, דערפאר אבער א קאפּ ווי אן עמער די גרויס.

דאס דאזיגע מענשעלע איז געווען זעהר שטאלץ מיט זיין גרויסען עמער־קאפּ.

— דער עיקר, קינדער, פלעגט ער זאגען, איז דער קאפּ. פון קאפּ ציהט די יניקה דער גאנצער גוף. עס געהען פון קאפּ אזעלכע פעדימלעך ביז אונטער די פיאטעס, איהר פערשטעהט, קינדער — ביז אונטער די פיאטעס!

און דערביי האט דאס קליינע מענשעלע מיט׳ן גרויסען קאפּ גענומען א זשאבע און צושניטען פאר פיעלע אין די אויגען און האט אויפגעוויזען, אז דער מענש איז אויך אזוי.

ער האט אפילו קיין להבדיל נישט געזאגט.

און קיינער האט איהם נישט געענטפערט, אז ניין.

ווייל דאס קליינע מענשעלע מיט׳ן גרויסען קאפּ האט גע־האט אויך זעהר א גרויסע צונג און האט געקענט א סך, א סך ריידען.

און דערצו האט דאס קליינע מענשעלע מיט׳ן הערצעלע ווי אן ארבעס די גרויס געקענט צעהלען ביז מיליארדען, און האט אלץ אויסגעצעהלט.

איינמאל האט ער זיך אוועקגעשטעלט אויף א הויכען

קלאץ, כדי די מענשען, וועלכע ער האט קינדער גערופען, זאַ־
לען איהם זעהן, און האט געזאָגט:

— ווייסט איהר, קינדער, וויפיעל שטערן אויפ'ן הימעל
איז דא?

אלע האבען געשוויגען, קיינער האט נישט געוואוסט.

און דאס קליינע מענשעלע האט גלייך ארויסגענומען א
בלוי גלעזעלע פון קעשענע, צוגעשטעלט צו די אייגעלעך די
קלייניקע און גערופען:

— אט ווארט, באלד צעהל איך איבער.

— איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף...

נאכדעם האט ער עפעס געמורמעלט אונטער דער נאז און
אין א ווייל ארום האט ער זיך צוזונגען:

— צוויי הונדערט מיליאָן מיט זיבען און אכציג טויז־
זענד...

די מענשען־קינדער, וואס זענען געשטאנען ארום, זענען
נתפעל געווארען פון דער גרויסער ציפער און פון גרויסען קאפ
פון דעם קליינעם מענשעלע, און זיי האבען גענומען קריגען
דרך־ארץ פאר איהם און האבען איהם א נאמען געגעבען: דער
גרויסער חכם.

זיינען א סך מענשען געקומען צו איהם פרעגען שאלות.
איינער האט געפרעגט:

— וואס איז אזוינס ליעבע?

— ליעבע? — האט דער קליינער מענש געמאכט חוזק —
ליעבע איז שמיבע... גארנישט מיט גארנישט... איך האב קיינ־
מאל נישט געליעבט. מיין גרויסער קאפ דענקט, אז ליעבע האַ־
בען קינדער און ווייבער אויסגעטראכט...

דער פרעגער איז אוועק א פערשעמטער; ער איז גראד
געווען שטארק פערליעבט און האט געוואלט הערען א קלערע־
רען ענטפער. פונדעסטוועגען האט ער דעם גרויסען קאפ גע־

גלויבט, איז אוועק אהיים און האָט זיך גענומען צום לערנען און האָט אַזוי אַרום זיך בעפרייט פון דער ליעבע.

א צווייטער איז געקומען צום קליינעם מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ און געפרעגט:

— וואָס איז דאָס גלויבען?

— גלויבען איז שמויבען, — האָט דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ חוזק געמאכט — גלויבען איז גאָרנישט מיט גאָרנישט! איך האָב קיינמאָל נישט געגלויבט... איך דענק!

און דער גלויביגער איז אוועק אין א בוך־געשעפט און האָט געקויפט א צעהנדליג ביכלעך און האָט זיך געלערנט :ווי נישט צו גלויבען...

א דריטער איז געקומען און געפרעגט:

— זאָג מיר, גרויסער קאָפּ, וואָס איז אַזוינס מיטלייד..

— מיטלייד איז שמיטלייד... — האָט דער גרויסער קאָפּ חוזק געמאכט, — דער קאָפּ וויים נישט פון מיטלייד — דער קאָפּ דענקט לאָגיש...

און דער מענש, וואָס איז געווען א ווייכהערציגער, איז אוועק און גענומען דענקען לאָגיש און האָט ארויסגעוואָרפען אין דערזעלבער נאכט זיין אלטען טאטען אויף דער גאַס...

דער קליינער מענש האָט דערזעהן, אז מענשען פאָלגען איהם, איז ער נאָך שטאָלצער געוואָרען און האָט אָנגעהויבען פּריידיגען, אז מענשען זאָלען זעהן פּטור צו ווערען פון זייערע הערצער און זיך נעהמען צו ערציהען גרויסע קעפּ...

און ס'איז אויפגעשטאַנען א דור פון לויטער קעפּ..

זיינען אין יענעם דור ארומגעגאנגען קליינע מענשעלעך אָהן ליעבע, אָהן גלויבען, אָהן מיטלייד...

עס איז געווען א צער אויף זיי צו קוקען.

אָבער זיי האָבען נישט געוואוסט, וואָס צער איז אַזוינס...

איז אין יענעם דור געבוירען געוואָרען ביי א קליין מענ־

שעלע א זוהן, האט מען בעמערקט, אז דאס קינד איז פערקריפעלט...

עס האט געהאט א קליינעם קאפ מיט א גרויס, גרויס הארץ.

האבען די עלטערן גערופען דעם גרויסען קאפ און געפרעגט אן עצה...

האט דער גרויסער קאפ געענטפערט:

— אזא גרויס הארץ איז איינס פון די גרעסטע קריפעלס; ער וועט זיין אן אומגליקליכער.

דאס קינד האט עס דערהערט און האט זיך פונאנדערגעלאכט...

— וואס בעטייט עס, וואס עס לאכט?

ווייל יענער דור מיט די גרויסע קעפ האט אויפגעהערט צו לאכען...

און פאר נייגירינקייט האט מען דאס קינד ערצויגען.

דאס קינד איז געוואקסען, און געוואקסען איז דאס הארץ מיט איהם.

ער האט געהאט שעהנע לאנגע פיס, שעהנע הענד, א געקרויזטען קאפ און איז געווען אין זיין וואוקס העכער פאר זיין גאנצען דור...

צו פופצעהן יאהר איז ער שוין געוועזן אזוי הויך, אז ווען דער גאנצער דור איז געשטאנען אויף א בארג, און ער—אין א טאל, איז ער אלץ העכער געווען.

און א שטימע האט ער געהאט, איז זי געגאנגען גלייך פון זיין בריימען, גרויסען און טיעפען הארצען און אריינגעדרונגען אין די הערצער פון די צוהערער.

און אומגעקעהרט האט ער זיין דור די ליעבע, און דעם גלויבען, און דאס מיטלייד...

דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאפ האט דערזעהען, אז דאס הארץ האט אויך עפעס צו זאגען, איז ער געקומען צום יונג מיט'ן גרויסען הארץ און האט געטענה'ט:

— איך לייקען נישט, אז דאָס הארץ פערנעהמט אויך א בעדייטענדען פּלאַץ אין מענשענס גוף, אבער דער קאָפּ.. דער קאָפּ...

דער יונג מיט דעם גרויסען הארץ האָט פול מיטלייד אָנ־געקוקט דעם קליינינקע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ און זיך אָבגערופען:

— אומגליקליכער, זעה, דיין גרויסער קאָפּ איז דאָך שוין וויים, באלד שטארבסטו, און דו האָסט נישט געוואוסט פון ליעבע, פון גלויבען און פון מיטלייד.

דעם אלטען מיט'ן גרויסען קאָפּ איז געוואָרען שווער... ער האָט געוואָלט וויינען, נאָר ער האָט נישט געקענט...

און ער איז אנידערגעפאלען צו די פיס פון דעם יונג מיט'ן גרויסען הארץ...

דאס גאָלדענע טראָמפּייטעל.

דאָס איז געווען א יונגעלע פון קנאַפּע דריי יאָהר, מיט בלאָנדע אייגעלעך און גאָלדענע העהרעלעך — און אלץ האָט אין איהם געטרוימט: די אייגעלעך, דאָס קעפּעלע און דאָס הערצע־לע. ער האָט אינגאַנצען אויסגעזעהען ווי א טרוים, ווי א בלאָנ־דער, הימעלדיגער טרוים.

ווער האָט דען נישט ליעב שעהנע טרוימען — בּפרט איך! און דאָס גאָלדענע יונגעלע, דאָס דריי־יעהריגע קינד האָב איך זעהר, זעהר ליעב געהאַט. און אלץ האָב איך איהם נאָכ־געגעבען — אפילו מעשה׳לעך פאַר איהם אויסגעטראַכט.

און דאָס קינד האָט די מעשה׳לעך שטאַרק ליעב געהאַט. נאָר מעהר פון אלץ האָט עס די לעצטע צייט ליעב געקריגען דאָס מעשה׳לע מיט׳ן גאָלדענעם טראָמפּייטעל.

עס איז געווען א קורץ און איינפאַך מעשה׳לע, וואָס איך האָב ספּעציעל פאַר איהם אליין פערפאַסט.

א קורץ, קליין, איינפאַך מעשה׳לע.

דאָס מעשה׳לע מיט׳ן גאָלדענעם טראָמפּייטעל.

אָנגעהויבען האָט עס זיך אזוי:

אויפ׳ן מאַרק איז דאָ א קרעמעלע, אין קרעמעלע איז דאָ א גאָלדען טראָמפּייטעל. שלאָף, מישינקע, שלאָף, איך וועל מאָר־גען מיט מישינקען אין מאַרק אריין געהן און דאָס גאָלדענע טראָמפּייטעלע קויפען, און מישינקע וועט אויף איהם שפּיעלען...

— א שעהנע מעשה?

ער פלעגט זיינע גרויסע בלויע אייגעלעך אויף מיר אויס־שטעלען און, שטארק בעגייסטערט פון דעם גליק, וואס איהם שטעהט פאר, פלעגט ער ענטפערן:

— א שעהנע מעשה!

— אויף מארגען פלעג איך איהם ווידער דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפּייטעל דערצעהלען. אויף איבערמארגען ווידער.

אז עס איז פאראיבערגעגאנגען א וואך צייט, און דאס טראמפּייטעל האט איך איהם אלץ נישט געקויפט, האב איך איהם אנגעהויבען אן אנדער מעשה'לע צו דערצעהלען. צו לאנג נארען איהם האט זיך נישט געוואלט; איך האב קיין הארץ נישט געהאט אזוי לאנג א קינד צו נארען, און האב פאר איהם אויס־געטראכט א נייע מעשה'לע, נאך מיין מיינונג, א פיעל שעהנערס. דאס קינד האט אבער געמאהנט דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפּייטעל.

און איך האב עס איהם ווידער דערצעהלט.

און ער האט ווידער אויסגעהערט, אויסשטעלענדיג אויף מיר די בלויע אייגעלעך, און אין זיין יונגענד ריינער פאנטאזיע זיך פארגעשטעלט דאס גאלדענע טראמפּייטעל, וועלכעס ער וועט זיכער בעקומען, און וועט אזוי גליקליך זיין.

און דאס מעשה'לע האט זיך ווידערהאלט לאנג, לאנג, און דאס קינד האט עס מיט'ן זעלבען גלויבען אויסגעהערט און קיין אנדערע מעשה'לעך הערען נישט געוואלט.

ענדליך איז מיר נמאס געווארען דאס דאזיגע ליעבע קינד צו נארען; עס קען פערלירען דאס צוטרויען צו מיר, און דאן וועל איך נישט האבען קיין מיטעל מיט וואס צו פערשלעפערן איהם...

ביז איך אויף מארגען אוועק מיט איהם אין מארק אריין,

אריין אין א געוועלב פון שפּיעלצייג און א טראָמפּייטעלע פאַר עטליכע קליינע מטבעות איהם געקויפט. דאָס טראָמפּייטעלע האָט געפינקעלט, ווי עכט גאָלד, חאָטש געווען איז דאָס, נאַטיר־ליך, נישט קיין גאָלדענס.

— א שעהן טרומפּייטעל, מישינקע ?

— א שעהנס ! — האָט ער געענטפערט, אריינגעהמענדיג דעם מונדשטיק אין זיין מיילכעלע, און אָנגעהויבען ארויס־צולאָזען אויף איהם פערשיעדענע טענער.

א פּאָר שעה האָט זיך דאָס קינד געשפּיעלט מיט'ן טראָמ־פּייטעל. אבער פאר'ן שלאָפען געהן האָט ער עס א שמיץ גע־טהאָן און צובראָכען...

— דערצעהלען דיר, מישינקע, א מעשה'לע ? — האָב איך געפרעגט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אין זיין בעטעלע געלעגט...

— יאָ, דערצעהל ! — האָט ער אויף מיר ווי מיט געבעט אויסגעשטעלט זיינע בלויע אייגעלעך און געקוקט אויף מיר ווי מיט חשד...

— דערצעהלען דיר די מעשה מיט'ן גאָלדענעם טראָמ־פּייטעל ?

דאָס קינד האָט מיט קאַפּריז גענומען שאָקלען דאָס קע־פּעלע אין ביידע זייטען אויף ניין.

— וויל נישט מיט'ן טראָמפּייטעל...

איך האָב אָנגעשטרענגט מיין פאַנטאַזיע און געזוכט דאָרט עפּעס א ניי מעשה'לע, דאָס ליעבע קינד צו פערשלעפערן. עס איז מיר אבער שוואַך געלונגען; דאָס קינד האָט געהאַלטען אָפען די אייגעלעך און צוגעהערט זיך צו די מעשה'לעך אָהן צו־טרויען.

איך האָב א קוק געטהאָן אויף דער ערד און האָב דערזעהען דאָס טראָמפּייטעל ליגען צובראָכען און האָב אין הארצען חרטה געהאַט, וואָס איך האָב דאָס טראָמפּייטעל געקויפט.

וואָלט איך עס נישט געקויפט פאַר איהם, און ער וואָלט עס נישט געזעהען, וואָלט איך דעם קינד נאָך לאַנג, לאַנג דאָס מעשה'לע געקענט דערצעהלען, און לאַנג, לאַנג וואָלט ער גע־טרוימט פון דעם...

יעצט אָבער ליגט דאָס טראָמפּייטעל צובראָכען, און איך האָב נישט קיין אַנדער מעשה'לע פאַר'ן ליעבען, שעהנעם קינד...

דער פאלשער פערציגער.

די גבירים, וואו גליקסמאן האט ווינטער מיט מיה געקריגען א פאר לעקציעס און האט געהאט דערפון זיין אויסקומעניש, זיינען זיך צופאהרען אויף די זומערוואהנונגען און ער איז געבליעבען אין דער גרויסער שטאדט אהן א גראשען אין טאש און אהן א האפנונג ביז קומענדיגען ווינטער צו בעקומען וואס.

צווישען זיינע חברים האט ער געהאט א נאמען פאר אן עהרליכען יונגען מענשען, וואס וויל ארבייטען, נוצליך זיין דער וועלט, נאר ער האט ניט וואו זיינע כוחות אוועק צולעגען און ווי ארים זיינע חברים זיינען אליין ניט געוועז, האבען זיי דאך די ערשטע צייט איהם געשטיצט מיט זייערע עטליכע לעצטע קאפיקעס, וועלכע זיי פלעגען איהם לייהען אלס „גמילות חסד“.

ער האט זיך געפיהלט נאך יעדער אזא „גמילות־חסד“, ווי בעליידיגט און ער פלעגט אליץ חזר'ן אין געדאנק, אז ווי נאר ער בעקומט די ערשטע לעקציע וועט ער יעדען מיט'ן גרעסטען דאנק צוריק אומקעהרען דאס געלד, וואס ער נעהמט ביי זיי.

עס זיינען אבער פערגאנגען אייניגע וואכען, די ארימע חברים זיינען נאך ארימער געווארען, עס זיינען צווישען זיי אויך צוגעקומען נאך עטליכע לעהרערס אהן „שטונדען“, צו גליקסמאנ'ס לאגע איז מען געוואהנט געווארען און איהם האט ערווארטעט הונגער....

ער האט דעם הונגער פארגעזעהן און ווי א פינסטערע געשטאלט האט ער איהם געשראקען...

און ער האט זיך געראנגעלט, געזוכט אויס צו ווייכען דעם אנקומענדיגען הונגער. דער ערשטער מיטעל איז געוועזן צו פער־

בויגען דעם שטאַלץ. דער מיטעל איז אפילו געווען ניט אויס־געזעצט דערעבענט, נאָר ממילא, ניט פיהלענדיג אליין די נידריגקייט און קליינקייט דערפון.

און גליקסמאַן האָט שוין אויפגעהערט צו חזר'ן אין גע־דאַנק אַז ווי נאָר ער בעקומט די ערשטע געלד וועט ער יעדען זיין חוב מיט'ן גרעסטען דאַנק צוריק אומקעהרען. זיין מוח איז געווען פערנומען מיט א מעהר וויכטיגע פראגע: וואו קריגט מען לייהען עפּעס געלד אויף עסען? ווענען צוריקגעבען זאָל שוין גאָט זאָרגען...

און וואָס א טאָג, האָט ער אָנגעהויבען אַלץ מעהר זיך ע־נידעריגען און בעטען מיט רחמים עטליכע קאָפּיקעס באָרגען, און כדי זיין בקשה זאָל שטאַרקער ווירקען, פלעגט זיך ביי איהם אָפט מאָל ארויסרייסען פון דער צונג: „גלויבט מיר, איך האָב נאָך היינט ניט אָנגעביסען“.

נאָך דעם פלעגט ער עטליכע מאָל אויסשפּייען, ווי ער וואָלט אַן עקעלהאַפטע זאַך אראָבגעשלונגען. ער האָט איינמאָל אפילו זיך אליין מיט כעס א פּאַטש געגעבען און א געשריי גע־טהאָן: „דו בעטעלסט!“... בענגענענדיג אָבער באַלד א צווייטען פלעגט זיך ביי איהם, הונגעריגערהייט, די זעלבע פראַזע נאָך שטאַרקער, נאָך דיהרענדער און נעבעכדיגער ארויסרייסען, די צווייטע ענטזאַגונג פלעגט ער שוין רוהיגער צונעמען, קיין פּאַטש זיך ניט געבען נאָר מיט רחמנות אויף זיך אליין, פלעגט ער טיעף אָבזיפצען און פלעגט אָנהייבען זוכען א דריטען, א פיערטען, א פינפטען בעקאַנטען...

*
* *

12 א זייגער ביי טאָג. די גאַס האָט גערוישט. גליקסמאַן איז אומגעגאַנגען אין דער רוישענדער גאַס און געזוכט עפּעס מיט

זיינע הונגעריגע אויגן. איהם דאכט זיך, אז די גרויסע געדיכטע מאסע פון מענשען, וואס בעוועגט זיך דא אין גאס, אז די אלע מענשען, די געהער און פאהרער, זיינען שותפים, הב'ן, שמייען, לויפען און יאגען און יעדער בעקומט דערפאר זיין חלק פער־דיענסט און האט וואס צו עסען. נאר איהם, גליקסמאנען, האט מען, ער ווייס אליין ניט פארוואס, ארויסגעווארפען פון שותפות און מען וויל איהם קיין חלק ניט געבען און דעריבער וועט ער אויסגעהן פאר הונגער.

ער האט זיך געשעמט פאר די דורכגעהענדע און פאר זיך אליין: א יונגער, געבילדעטער מענש, מיט צוויי הענד, וואס ווילען אר־בייטען, מיט צוויי פיס, וואס ווילען אויך לויפען וואוהין מען דארף, מיט א קאפ, וואס איז פעהיג לאגיש צו דענקען, — אזא יונגער מענש געהט אום א הונגעריגער, אונבעהאלפענער, אין מיטען העלען טאג, אין מיטען רוישענדער גאס! ווי מיאוס! ווי מיאוס!...

וואס מעהר ער איז געגאנגען האט זיך דער הונגער אלץ מעהר געשטארקט און ער איז אלץ שוואכער געווארען, די קניה האבען זיך געבויגען, פאר די אויגען געשווינדעלט און ער האט זיך געשראקען, ער זאל אזוי געהענדיג ניט פאלען... און ער האט פערצווייפעלט געזוכט א געראנק אין קאפ, וואס זאל איהם טרייסטען און שטארקען, ער זאל כח האבען זיך ראנגלען נאך און לעבען בלייבען.

— איך בין ניט איינער! האט ער די אלטע טרייסט גע־פונען — דא זיינען פארהאן א סך אזעלכע, ווי איך.

ער האט יעדען בעגעגענדען ארייגגעקוקט אין פנים, ווי ער וואלט וועלען געפינען נאך אזא ווי ער. אלע פנים'ער האבען אבער גראד אזוי זאט און צופריעדען אויסגעזעהן, און ער האט זיך נאך מעהר פערצווייפעלט, און געגאנגען אלץ ווייטער און ווייטער און ווייטער, ניט וויסענדיג אליין וואוהין און צו וואס.

פלוצים האָט איהם אין די אויגען א פינקעל געטהאָן א בע־קאנטע הוט און נאָכדעם א פּנים. ער האָט בעגעגענט א בע־קאנטען מיט וועלכען ער האָט אין גאנצען צוויי מאָל אויסגע־רעדט עטליכע קורצע פראזען און האָט אפילו ניט גוט געדענקט יענעמס פאמיליע־נאָמען.

„ער וועט לייהען!" האָט איהם דורכגעשטראהלט אין קאָפּ און ער האָט אָבגעשטעלט דעם בעקאנטען מיט אנידערגעשלאָ־גען „גוט־מאָרגען".

דער „בעקאנטער" האָט אויסגעשטעלט אויף גליקסמאנען די אויגען, ווי ער דערקענט איהם ניט.

— איהר האָט פערגעסען? — האָט גליקסמאן מיט א הכנעה'דיגען טאָן געפרעגט — מיר האָבען זיך בעקענט ביי זילבערמאנען — איהר געדנקט? גליקסמאן!

— אהא! — האָט זיך דער בעקאנטער דערמאָנט, האָט א שמייכעל געטהאָן, און איז געבליעבען אָהן ווערטער.

„ער וועט לייהען!" האָט גליקסמאנען ווידער געבליצט אין מח און האָט ארויסגעשטאמעלט:

— איהר ווייסט, וואָס איך האָב מיך אָבגעשטעלט?... איך וואוין ווייט פון דאנען... איך דארף דאָ האָבען עטליכע קאָפּי־קעס נויטיג און איך האָב פערגעסען דאָס בייטעלע אין דער היים... איהר האָט אפשר ביז מארגען, העכסטענס ביז איבער מאָרגען א קאָפּיקעס צוואנציג, איהר מ ו ז ט מיר לייהען!..

דער בעקאנטער האָט אנשטאָט צו ענטפערען, ארייננעלעגט די האנד אין טאַש. גליקסמאנען האָט דאָס הארץ שטארק אָנ־געהויבען צו קלאַפּען.

— איהר זעהט? — האָט דער בעקאנטער געזאָגט אויס־טרייסלענדיג דאָס בייטעלע.

גליקסמאנען איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען: דאָס בייטעלע איז לעדיג געוועזן.

— „אוי“! האָט זיך ביי איהם ניט ווילענדיג ארויסגע־ריסען פון הארצען א פערצווייפעלטער זיפץ, ער האָט זיך פערשעמט פון אזא זיפץ און האָט קוים ארויסגערעדט:

— וואָס דארפט איהר מיר ווייזען — איך גלויב אייך!

— איך האָב אפילו יאָ אין טאַש ערגיץ א פערציגער, איז ער אבער א פאלשער, — האָט דער בעקאנטער צוגעלעגט, ווי ער וואָלט וועלען ארויסנעהמען גליקסמאַנען פון זיין פערלע־גענהייט.

— ווייזט נאָר א קוק טהאָן! — האָט זיך גליקסמאַן אָנ־געחאפּט. דער בעקאנטער האָט אָנגעהויבען ארומצוזוכען אין די טאַשען און זוכענדיג, האָט ער אַלץ געסטראַשעט גליקסמאַנען, אַז ער האָט איהם שוין, דאכט זיך, ארויסגעוואָרפען און גליקס־מאַן האָט מיט שרעק אין די אויגען געוואַרט.

— שאַ, ער איז דאָ! — האָט דער בעקאנטער אָנגעזאָגט.

— ווייזט, ווייזט א קוק טהאָן, האָט גליקסמאַן, ווי ארויס געריסען דעם פערציגער פון דעם בעקאנטענס הענד.

ער האָט דעם פערציגער אויפמערקזאַם בעטראַכט און האָט זיך קרענקליך פערקרימט: די מטבעה איז געווען געל ווי מעש און זעהר לייכט אין האנד. דאָך אוועק געבען צוריק האָט גליקסמאַן עפּעס ניט געקענט און ער האָט איהם געבעטען:

— גיט מיר איהם, אפשר וועל איך...

— אַח, נעמט איהם! — האָט זיך דער בעקאנטער אָנגע־כאַפּט, ווי ער וואָלט צופריעדען געווען, וואָס ער ווערט פון דער געלער מטבע פּטור...

— אדיע! האָט גליקסמאַן זיך געזעגענט, נישט קוקענדיג דעם בעקאנטען אין פּנים אריין און פּיהלענדיג, ווי זיין פּנים ברענט פאר חרפּה, ווי מען וואָלט דערויף נאָפּט ארויפגעגאָסען און אָנגעצונדען מיט א שוועבעלע.

ער איז געווען אין כעס אויף זיך אליין, וואָס ער האָט עס

געטהאָן און פאַר כעס האָט ער בעשלאָסען אויסצוגעבען דעם פערציגער.

— איך מוז איהם אויסגעבען! — האָט ער א געשריי געטהאָן, אזש א פּאָר פערבייגעהענדיגע האָבען זיך אומגעקוקט.

ער איז אריין מיט א קלאַפּענדען הארצען אין דער ערשטער געוועלב פון עסען־וואַרג.

גליקסמאן, אלס לעהרער, איז נעגאַנגען אַנגעטהאָן אָרטיג און מיט זיין עדעלען בלאַסען געזיכט און דינע געזיכטסציגע האָט ער געהאַט איין אויסזעהן פון א רייכען יונגען מענשען. דער קרעמער, דערזעהענדיג איהם אריין געהן, האָט זיך אוועקגעשטעלט און האָט מיט א דרך־ארץ'דיגען טאָן געפרעגט:

— וואָס ווינשען זי?

גליקסמאן האָט געוואָרפען נערוועזע בליקען אויף די עטליכע לעבלעך וויים־ברויט און אויפ'ן גרויסען קעז, וואָס איז געלעגען אויפ'ן וואָרסטאט און האָט קוים געענטפערט:

— צוויי פונט ברויט מיט א פיערטעל קעז — עפּעס גוטער קעז? — האָט ער ווי צוטומעלטערהייט צוגעגעבען.

— דער קעז איז בחיר! אויסגעצייכענטער קעז, ריינער שמאַנט — האָט זיך דער קרעמער צעלאָזט לויבען מיט התפעלות זיין סחורה — איהר קענט פאַרזוכען א שטיקעל, עס שאַדט נישט.

און רעדענדיג האָט איהם דער קרעמער אויפ'ן שפּיץ מעסער דערלאַנגט א שטיקעל קעז.

גליקסמאן האָט געשווינד אראָבגעכאַפּט דאָס שטיקעל קעז פון מעסער און אריינגעלעגט אין מויל, נאָר דערמאָנענדיג זיך אָן דעם געלען פערציגער האָבען איהם הענט און פיס אָנגעהויבען ציטערן און ער האָט עס קוים אראָבגעשלונגען, ניט שפּירענדיג קיין שום טעם אין איהם.

— זעלטענער קעז... האָט גליקסמאן קוים אויסגערעדט און

האט זיך אומגעקוקט צום טהיר, ווי ער וואלט וועלען ענטלויפען.

— א פערטעל קעז און צוויי פונט ברויט? האט דער קרעמער איבערגעפרעגט.

— א פערטעל קעז און צוויי פונט ברויט! — האט גליקסמאן, ווי צוטומעלטערהייט נאכגעזאגט, קלערענדיג אן עצה, ווי אזוי אריין רוקען איהם דעם געלען פערציגער, אז ער זאל ניט בעמערקען.

דער קרעמער האט אבגעוואויגען, איינגעוויקעלט אלץ אין א פאפיער און האט עם העפליך אבגעגעבען גליקסמאנען.

גליקסמאן האט מיט ציטערדיגע הענד אווארף געטהאן די מטבעה.

— ניט א רעשט! — האט ער קוים אויסגערעדט און מיט שרעק געקוקט, ווי דער קרעמער קרימט זיך בעטראכטענדיג די מטבע.

— זייט מוחל! — האט דער קרעמער זיך געווענדט צו גליקסמאנען, נאכדעם ווי ער האט די מטבע דריי מאל א ווארף געטהאן און זיך צוגעהערט צו איהר טויבען קלאנג, ווי א גרויסער קאמפאזיטאר —— זייט מוחל, אפשר האט איהר אן אנדערען פערציגער, דער איז א פאלשער.

— א פאלשער? — האט גליקסמאן זיך תמ׳וואטע פערוואונדערט.

— א פאלשער! — האט דער קרעמער קאלט געענטפערט. גליקסמאן האט אוועקגעלעגט צוריק דאס איינגעוויקעלטע ברויט און קעז, גענומען דעם פערציגער אין האנד, בעטראכט איהם פון אלע זייטען און האט שטיל, ווי ברוגז ארויסגערעדט:

— א גוטער פערציגער, קיין אנדערן האב איך ניט, און האט זיך פון קראם, ווי א שאטען ארויסגערוקט.

— געשעפטען! — האט ער דערהערט הינטער זיך דעם קרעמערס ברוגז׳דיג קול און ער האט דערפיהלט אין מויל די

ברעקלעך פון שמיקעל קעז, וואס ער האט פערזוכט און האט אויסגעשפּיגען, פערברעכענדיג מיט די הענד.

— וואס טהוט מען? וואס טהוט מען? — האט ער ביטער געקרעכצט, ניט וויסענדיג וואוהין ווייטער צו געהן.

ער האט גענומען דעם פּערציגער אין האנד און געקוקט אויף איהם.

— א גוטער פּערציגער? — האט ער פּאר זיך גערעדט, ווי ער וואלט זיך אליין געוואלט אבנארען, ער זאל האבען מוטה אריין צו געהן נאך אין א געוועלב.

נאר אין דער צווייטער געוועלב איז דאס זעלבע געוועזן.

ער איז ארויסגעגאנגען צורייצט און פערביטערט: זיינע אויגען זיינען געווען מיט בלוט פערלאפען. „היות רעות!“— האט ער אין געדאנק גערופען — פערשאלטען זאלט איהר זיין.

די ערגידערונגען האבען איהם בייז געמאכט.

ער האט מיט האס אנגעקוקט אלע פערבייגעהענדיגע זאטע פּנים'ער.

— דעם פּערציגער מוז איך אויסגעבען! האט ער פעסט בעשלאסען — איך מוז! איך מוז! — און ער האט זיך גע־לאזט געהן.

און אין יעדער געוועלב האט ער אריינגעקוקט, זעהן וואס פאר א נפש דארט זיצט ביי דער סטויקע. נאר יעדעס פּנים פון די קרעמער האט אזוי שלעכט, גראב ארויסגעקוקט, אז גליקס־מאנען האבען די פיס ניט געדיענט אריין צו געהן.

ער האט געזוכט א נארישען פּנים, צו אזוי א יונג־קינד, וואס זאל זיך לאזען נארען...

ער האט זיך געלאזען אין א זייטיג געסיל און האט אריינ־געקוקט אין א קליין־געוועלביל, ביי'ן סטויקע איז געזעסען א קליין־דאר־מיידעלע מיט א פערשלאפען פּנים, מיט צעשויבער־טע האר און האט טרויעריג געקוקט אין גאס אריין.

— „דאַ איז דאָס!“ איז גליקסמאַנען דורכגעפלויגען אין קאָפּ און ער איז מיט זיכערע טריט אריין אין געוועלב.

— וואָס דאַרפט איהר? — האָט איהם דאָס מיידעלע איבערגעפרעגט. זעהענדיג ווי ווילד ער וואַרפט זיינע בליקען איבער׳ן געוועלב.

גליקסמאַן האָט זיך איינגעקוקט אין דעם מיידעלס פּנים. איהם האָט זיך געדאַכט אז איהרע אייגעלעך זיינען פערוויינט.

— מען דאַרף זיין א גזלן אַבצונארען זי! — האָט אין איהם דאָס האַרץ גערעדט, נאָר דער הונגער האָט אַזוי וועהטאָגדיג גענאָגט, און ער האָט געפרעגט.

— ברויט איז פאַרהאַן?

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע געענטפערט, קוקענדיג אויף איהם אַלץ דערשראָקען.

דאָס מיידעלע האָט איהם אָבגעשניטען צוויי פונט ברויט און ווען זי האָט געשניטען האָט גליקסמאַן געזעהן, ווי איהרע דאַרע הענדעלעך ציטערן און דאָס האַרץ האָט איהם שווער געדריקט, קוקענדיג אויף דאָס אָרעמע מיידעלע.

— „מען דאַרף זיין א גזלן אַבצונארען זי!“ — האָט איהם ווידער דאָס האַרץ אָנגעהויבען צו רעדען שטאַרקער ווי פריהער און שטאַרקער פאַר זיין הונגער, ער האָט געוואָלט ארויס געהן אַזוי פון קראָם, נאָר דאָס אָבגעשניטענע ברויט האָט איהם ווי מיט צוואַנגען געצויגען און ער איז געבליבען.

— גיעב מיר מיידעלע, א פערטעל קעז אויך, האָט ער שוואַך ארויסגערעדט.

דאָס מיידעלע האָט איהם אָבגעוואויגען און דערלאַנגט.

— גיעב מיר א רעשט פון א פערציגער — האָט ער איהר געזאָגט, דערלאַנגענדיג די מטבעה און האָט אין האַרצען געוואונשען, אז דאָס אָרעמע מיידעל זאָל שכל האָבען און ניט נעמען דעם פאַלשען פערציגער...

נאָר דאָס מיידעלע האָט צוגענומען דעם פּערציגער און קוים בעטראכטענדיג א י ה ם, האָט זי איהם אריינגעווארפען אין קעסטעלע און האָט ארויסגעגעבען גליקסמאַן'ען צעהן קאָפּיקעס רעשט.

גליקסמאַנען האָט בענאָסען א קאַלטער שוויים און ער האָט ניט געקענט ארויסגעהן פון געוועלב.

— מיידעלע, א מאמע האָסטו? — האָט ער זי פּלוצים געפרעגט.

— ניין, געשטאָרבען! — האָט דאָס מיידעלע טרויעריג געענטפערט.

גליקסמאַן איז שיער ניט אומגעפאלען.

— האָסטו א שטיפמאַמען? — האָט גליקסמאַן ווידער געפרעגט.

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע נאָך טרויעריגער געענטפערט.

— זי שלאָגט דיך עפּעס?

דאָס מיידעלע האָט געשוויגען און גליקסמאַן איז זיכער געווען, אז דאָס אָרימע מיידעלע ווערט געפּייניגט אלע טאג און איהם האָט זיך געדאכט, אז די שטיפמאַמע וועט איהר פאר דעם פאַלשען פּערציגער אוועק'הרג'נען.

ער האָט נערוועז געטאַפּט דאָס ברויט אין האנד, גע־צו טהאָן:

ער האָט נערווייאיש געטאַפּט דאָס ברויט אין האנד, גע־קוקט אויף די ווענד פון דעם אָרימען געוועלב, אויף דאָס מיי־דעלע און אין קאָפּ האָבען איהם אלץ געשלאָגען די ווערטער: „א גזלן דארף מען זיין אָבצונאַרען זי!“

— מיידעלע! — האָט ער פּלוצים, ווי מיט א געבעט אויסגעשריען — נא דיר צוריק דעם ברויט מיט די קעז און גיעב מיר אוועק דעם פּערציגער.

— פאר וואס? שלעכטע ברויט? — האט דאס מיידעלע, ווי פערשולדיגט געפרעגט.

— ניין! גוט — ברויט! טהייער — ברויט... נאר... פאלג מיר מיידעלע, גיעב אוועק דעם פערציגער, גיעב מיידעלע!

דאס מיידעלע האט מיט פערוואונדערטע, דערשראקענע אויגליך איהם אנגעקוקט און האט איהם דערלאנגט צוריק דעם פערציגער.

—א שעהן מיידעלע! האט ער מיט דאנקבארקייט ארויס־געריעדט, — ווייטער, מיידעלע, זאלסט דו גוט — גוט קוקען אויף געלד, מען זאל דיך ניט אבנארען...

און ניט ערווארטענדיג קיין ענטפער איז ער ארויסגעלאפען פון געוועלב.

— איך קען ניט, איך קען ניט! — האט ער ווי פאר זיך אליין פערענטפערט זיך פאר זיין שוואכקייט — איך קען ניט!...

און מיט האסט האט ער א ווארף געטהאן דעם פערציגער אויפ'ן ברוק און דער טויבער קלאנג פון דער מטבעה האט זיך צומישט מיט זיין זיפץ...

און א הונגעריגער האט ער זיך געלאזט געהן ווייטער זו־כען ביי א בעקאנטען עטליכע קאפיקעס צו בארגען...

מיט פרעמדען פייער.

בלאָך און שאָר, צוויי בחורים אין איין און דעם זעלבען על־טער — אומגעפעהר פון פינף און צוואנציג ביז אכט און צוואנ־ציג יאָהר אלט, זיינען געזעסען ביי א טישעל אין קליינעם קאַ־פּון הויז און האבען איינע די אנדערע שטום זיך אָנגעקוקט. ענדליך האָט בלאָך זיך אָבגערופען:

— א גרויסע שטאָדט דאכט זיך, און דאָך איז ניטאָ אמאָל אין אבענד וואוהין אריין צו געהן...

— יא. — האָט שאָר בעשטעטיגט. „די וועלט איז גרויס, און עס איז זיך ניטאָ וואו אהין צו טהאָן...

און נאָך דעם קורצען דיאלאָג, זיינען זיי ווידער שטום געוואָרען. שאָר'ען איז אבער ענדליך נמאס געוואָרען דאָס שוויי־גען און לעדיג זיצען, און ער האָט זיך געווענדעט צו דער קעל־נערין, וועלכע איז פערבייגעגאנגען:

— א גלאָז טהע...

— ווידער טהעע, — האָט בלאָך געשמייכעלט — דו האָסט דאָך שוין אזוי פיעל געטרונקען.

— וועל איך נאָך טרינקען — וואָס מאכט עס אויס — האָט שאָר געמורמעלט — לייט טרינקען בראנפען פון אומעט. מיר טרינקען טהעע...

— און איך וועל נעהמען א גלאָז קאווע, — האָט בלאָך געזאָגט — און צוגערופען דער קעלנערין...

די קעלנערין האָט געבראכט צוויי קאוועס.

— איך האָב דאָך טהעע בעשטעלט, — האָט שאָר גע־שמייכעלט צו דער קעלנערין.

— איך האָב פערהערט — האָט די קעלנערין צוריק גע־שמייכעלט, און געוואָלט נעהמען צוריק די קאַווע...

— זאָל זיין, עס מאַכט ניט — עס איז רעכט קאַווע אויך... — האָט שאָר מסכים געווען...

די קעלנערין איז אַ צופריעדענע אַוועק...

בלאָך און שאָר האָבען לאַנגזאַם געטרונקען די קאַווע און געשוויגען.

— עפּעס זעהט מען ניט שפּיראַ'ן! — האָט שאָר ענדליך אַרויסגעמורמעלט.

— שפּיראַ איז אַ גליקליכער מענש! — האָט בלאָך זיך אָנגעכאַפּט — ער האָט עפּעס אויסגעפונען אַ בעל־הבית'ישע מיידעל און זיצט דאָרט גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט...

שאָר האָט אָבגעזיפצט:

— עפּעס אַ שעהן מיידעל?...

— ניש קשה, האָט בלאָך געענטפערט — ער האָט זי מיר די טעג אויפ'ן גאַס פאָרגעשטעלט...

— אַ הויכע? — האָט אָר ווידער געפאָרשט...

— אַ מיטעלמעסיגע.

— — נו, אויגען... — האָט שאָר ווייטער געפרעגט — שוואַרצע?

— ניין, דוקא בלאָהע אויגען... גרויסע בלויע אויגען... שעה־נע אויגען — האָט בלאָך ענדליך זיך שוין בעגייסטערט...

— איז דאָך גוט!... — האָט שאָר גערעדט ווי פאַר זיך, און שווייגענדיג אַ ווײַלע, האָט ער ווידער געפרעגט:

— איז זי אינטעליגענט?

— ווייזט אויס, אַז יאָ. זי האָט געטראָגען אַ בוך אונטער'ן אָרים.

— איז דאָך טאַקע גאָר גוט... — האָט שאָר ווי מיט קנאה געמורמעלט.

און נאָך א קליינע פּויזע, האָט ער ברוגז׳ערהייד צוגעגע־
בען:

— פאַר וואָס־זשע לאָדעט ער אונז אמאָל ניט איין?

— ווייס איך? — האָט בלאָך געדריקט מיט די פּלייצעס...
אפשר האָט ער ניט קיין רעכט אונז צו איהר איינלאָדען?...

— מיר וואָלטען דאָך זי ביי איהם ניט אָבגענומען! —
איז שוין שאַר אויפגערעגט געוואָרען — די דאָזיגע חברה, אזוי
זיינען זיי דאָכט זיך גוטע ברידער, און ווי נאָר זיי דערטאַפּען א
פּעט ביינדעל, פערקלייבען זיי זיך אין א ווינקעל און האַלטען
עס פעסט אין די צייהן...

— נו, נו גענוג! — האָט בלאָך גע׳מוסר׳ט — שפּירא איז
ניט פון די. און איבריגענס, וואָס האָסטו געוואָלט — ער זאָל
דיר א חלק געבען... נאַרישער יונג דו איינער... א מיידעל איז
דאָך ניט קיין מיטאָג, טהיילען זיך קען מען דאָך ניט...

— יאָ, איך פערשטעה — האָט שאַר זיך געקרימט. איך וויל
זיך ניט טהיילען... אבער מען קען דאָך ניט טהיילענדיג זיך,
זיין צוזאַמען... לאָ די וואָס ער האָט געקראָגען א מיידעל, האָ־
בען... —

נאָר איידער שאַר האָט געענדיגט זיין פראַזע, האָט זיך די
טהיר פון דער קליינער קאַפע געעפענט און שפּירא, א הויכער,
שטאַרק געבויטער יונג פון א יאָהר צוויי דריי און צוואַנציג איז
אריין, איז צוגעגאַנגען צום טישעל וואו בלאָך און שאַר זיינען גע־
זעסען, און געבענדיג איינעם נאָך דעם אנדערען די האַנד, האָט
ער מיט א פריינדליכען שמייכעל געזאָגט:

— איך האָב פערשטאַנען אז איהר זייט דאָ. איך בין אריין
בלויז אויף א ווייל. נו, וואָס מאַכט איהר, ברידער...?

— אָט, ניש קשה... — האָט בלאָך געענטפערט...

— מען זופּט קאַווע... — האָט שאַר געמורמעלט...

— איך וואָלט אויך עפּעס געטרונקען מיט אייך, האָט
שפּירא, אלץ שמייכלענדיג גערעדט, אבער איך אייל זיך...

— צו דער כלה... — האָט שאָר קריטיקירט...

— יאָ, — האָט שפּירא געשמייכעלט. — איך קום אַלע אָבענד צו איהר...

— זי וואָהנט מיט די עלטערען צוזאַמען ? — האָט בלאַך נעפרעגט.

— יאָ, מיט די עלטערען.

—א בעל הבית'ישע מיידעל, חייסט עס — האָט ער גע'חוזק'ט פערשטעלט.

— יאָ, האַלב בעל הבית'יש... זיי זיינען אָבער גוטע מענ־שען... ווייסט איהר וואָס, ברידער, קומט אויך מיט, מיט מיר!— האָט זיך שפּירא אָנגעכאַפּט. קומט, קומט! זי וויל אייך טאַקע קענען... איך האָב וועגען אייך מיט איהר פיעל גערעדט.

שאָר מיט בלאַך'ן האָבען זיך איבערגעקוקט, און איידער זיי האָבען וואָס געוואָלט זאָגען, האָט שפּירא אַ לוסטיגער און אַ פריינדליכער ווידער געזאָגט:

— קומט, ברידער, קומט... מיר וועלען אַביסעל פערברענ־גען צוזאַמען...

— קום, שאָר, — האָט בלאַך גערופען.

— איך קען געהן... — האָט שאָר מיט אינערליכער צו־פריעדענהייט מסכים געווען, און זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

די צוויי פריינד האָבען אין דער גיך בעצאָהלט, און שאָר אָן אויפגעלעבטער, אָן אַבגעפרישטער, האָט אַריינגעמורמעלט בלאַכ'ן:

— לאָז דער קעלנערין אַ גוטען טרינק־געלד...

און די חברים זיינען אַרויס אויפ'ן גאַס.

עס איז געווען אַזייגער ניין אין אָבענד. עס איז געפאַלען אַ לייכטער פּוכיגער שנעע, און האָט צאַרט און מילד בעדעקט די רוישענדע גאַס. די שנעעלאַך האָבען געפינקעלט ווי בריל־ליאַנטען אַנטקעגען דער ליכט, וואָס האָט געשלאָגען פון די הייזער און פון די גרויסע געשעפטען.

שאַר האָט זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. ער איז געגאַנ־גען מיט פעסטע און זיכערע טריט און צוגעזונגען אַ נגון'דעל.

ענדליך זיינען זיי אָנגעקומען צו דעם הויז, וואו שפּירא האָט זיי איינגעלאַדען.

אַריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט שאַר אָבגעקלאַפּט דעם שנעע פון די שיך און מיט אַ קלאַפּענדען האַרצען ערוואַרטעט, אַז שפּירא זאָל עפענען די טהיר...

ענדליך האָט זיך די טהיר געעפענט, און די דריי חברים זיינען אַריין אין הויז. עס איז זיי געקומען אַנטקעגען אַ יונגע בלאָנדע מיידעל.

— איך האָב געבראַכט מיינע פריינד! — האָט שפּירא מיט אַ שטראַהלענדען געזיכט אויסגערופען...

— אַ, זעהר אַנגענעהם, — האָט דאָס מיידעל אויסגע־צווינגען די האַנד שאַר'ן.

פון דער מיידעל'ס פריינדליכקייט האָט שאַר זיך דער־פיהלט ווי ערמוטהיגט. ער האָט איהר אויסגעצווינגען זיין האַנד, און שטאַרק דריקענדיג, געזאָגט:

— עס פרעהט מיך זעהר צו קענען מיין פריינד'ס כלה...

— כלה!... — האָט זי זיך צולאַכט... נישט קיין כלה... גאָר עס מאַכט נישט.

און ווענדענדיג זיך צו בלאָך'ן, האָט זי שמייכלענדיג גע־זאָגט:

— אייך האָב איך דאָך שוין געזעהען... און האָט איהם דערלאַנגט די האַנד.

באַלד איז אָנגעקומען פון אַ צווייטען חדר דער פאָטער, אַ בנעימות'דיגער איד מיט אַ שעהן אַרומגעשוירען שוואַרץ בער־דיל, וואָס האָט זיך דורכגעפלאָכטען ערטערווייז מיט גראָהע פאַסען...

שפּירא האָט זיינע חברים פאָרגעשטעלט פאַר'ן פאָטער.

שפעטער א ווײַלע איז אריין פון קיך די מוטער, א גוט־מוטהיגע אידישע פרוי.

מען האָט זיך געזעצט בײַ'ם טיש, און די מיידעל האָט דערלאנגט טהעע...

שאָר'ן איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען דער כלה... שפּירא איז געזעסען נעבען פאָטער און בלאָך'ן ווידער איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען א קליין אינגעלע, די כלה'ס ברודער'ל...

שאָר איז מיט זיין פּלאַץ געווען זעהר צופריעדען. ער האָט אלע ווײַלע געהויבען די אויגען צו דער כלה־מיידעל.

זי איז געווען צו איהם זעהר פריינדליך, און עס האָט זיך איהם געדאכט, אז ער קען זי שוין אזוי לאנג, אזוי לאנג...

דער געשפּרעך איז געווען א לייכטער, אן אבגעריסענער, אבער אלע האָבען זיך געפיהלט היימיש און גוט...

בעסער אבער פאר אלעמען האָט זיך געפיהלט שאָר.

עס האָט זיך איהם געדאכט, אז שפּירא'ס מיידעל איז צו איהם זעהר נאָהענט...

ער האָט געפּרופט אננעהמען איהר האנד.

שפּירא האָט עס בעמערקט, און פריינדליך געשמייכעלט.

ענדליך האָט בלאָך בעמערקט:

— שוין אזייגער צוועלף, מען דארף געהן..

קיינער פון די דערביי־זיצענדע האָט קיין געגען־בעמערקונג ניט געמאכט...

הייסט עס, אז מען דארף שוין געהן! — האָט שאָר זיך אויפגעכאפּט, ווי פון א זיסען חלום. ער האָט ווי מיט בעטענדע בליקען אנגעקוקט דער מיידעל, נאכדעם שפּירא'ן, און זיך אויפגעשטעלט.

— אלזאָ, ברודער, איז צו איהם שפּירא צוגעגאנגען, געהט איהר שוין...

— יא, — מיר געהען! — האָט שאָר ווי צוטומעלט גע־ענטפערט — שוין שפּעטלעך, מיר געהען...

ער האָט פריהער געגעבען די האנד דעם פאָטער, נאָכדעם דער מוטער, געקוקט זיי אין די אויגען אריין, און ווי עפּעס ערוואַרטעט.

ענדליך איז ער צוגעגאַנגען צו דער מיידעל.

— נו, האָט ער געשטאַמעלט... א גוטע נאכט — און האָט איהר דערלאַנגט די האנד.

זי האָט איהם א שמייכלענדע און א פריינדליכע די האנד צוריק דערלאַנגט און געענטפערט:

— א גוטע נאכט... קומט אמאָל ארויף...

— זיכער, זיכער! — האָט ער פערשפּראָכען... איך האָב מיך דאָ זעהר גוט געפיהלט.. .און זאָגענדיג אַן אלגעמיינע „גוטע נאכט", איז ער ארויס מיט בלאָך'ן פון הויז...

געהענדיג צוריק, האָבען זיי א לאַנגע צייט געשוויעגען. ענדליך האָט זיך שאָר אָבגערופען:

— איך האָב מיר דאָרט אביסעל אָנגעוואַרימט...

בלאָך האָט גאָרנישט געענטפערט, אין א ווייַלע ארום, האָט ער געמורמעלט ווי פאר זיך אליין:

— ביי א פרעמדען פייער...

זיי זיינען ווידער אנשוויגען געוואָרען און געגאַנגען יע־דער צו זיין איינזאַמען פייעריל.

דער פּראָטעסט.

באַשע־ביילע די נייטאָרין פלעגט שטענדיג הערען ווענען זיך, אַז זי איז אַ וואויל־מיידעל. דאָס פלעגט מען ווענען איהר זאָגען סיי אין די אויגען און סיי אונטער די אויגען. אָבער קיין נחת האָט זי דערפון ניט געהאַט, געפרעהט האָט עס איהר ניט. אדרבא, פיעל מאָל האָט עס איהר פערשאַפט פערדרוס און האַרצ־וועהטאָג, און אָפטמאָל פלעגט זי אפילו אויף דעם דאָזיגען קאָמפּלימענט נערוועז אָבענטפערען:

— אַ וואוילע, אַ וואוילע... בין איך גליקליך!...

און זי איז געווען גערעכט! — גליקליך איז זי מיט איהר וואוילקייט ניט געווען. זי האָט דוקא געוואָלט זיין ניט קיין וואוילע. — הלואי וואָלט זי בעסער געווען ניט קיין וואוילע, אָבער אַ שעהן מיידעל — וואָלט זי אַ סך צופרידענער און גליק־ליכער געווען. נאָר אַ שעהן מיידעל איז זי קיינמאָל ניט געווען, וועניגסטענס האָט זי ווענען זיך אַזאַ מיינונג קיינמאָל ניט גע־הערט, אפילו דאַן, ווען זי איז געווען יונג, בפרט יעצט, ווען באַשע־ביילע, נישט קוקענדיג, וואָס זי זאָגט קיינמאָל קיין ליגען ניט, מוז די לעצטע צייט אָראָב נעהמען אַ פּאָר יאָהר פון איהר עלטער, וואָס דאָס קומט איהר אָן ניט גרינג. איהרע בלאַסע באַ־קען ווערען דאַמאָלסט רויט, און איהר דאַכט זיך, אַז זי האָט אָבגעטהאָן דאָס גרעסטע פערברעכען...

יאָ, באַשע־ביילע איז ניט צופריעדען מיט איהר וואויל־קייט. איבערהויפּט איז זי ניט צופריעדען מיט איהר שטיל־קייט, וואָס פיעלע פון די שכנות שעצען זעהר שטאַרק...

באשע־ביילע ווייס, אז שטילקייט איז פאר א מיידעל דער גרעסטער חסרון. הלואי וואלט זי געקענט אזוי הויך לאכען, ווי איהרע חבר׳טעס... הלואי וואלט זי געקענט אזוי הויך זינגען ווי זיי, וואלט זי אויך געוואוסט פון גליק און פון ליעבע... און וואלט ניט גענדארפט די גאנצע יונגע יאהרען פערברייינגען בלויז מיט דער אלטער מוטער איהרער, מיט דער אלמנה...

באשע־ביילע איז געווען טאקע וואויל און שטיל, אבער ווען מען וואלט געוואוסט איהרע געדאנקען—דאכט זיך איהר—וואלט מען זי געהאלטען פאר דער זינדיגסטער אין דער וועלט, און ווען מען וואלט געקענט זיך צוהערען, וואס עס קומט פאר ביי איהר אין הארץ, ווי עס שרייט און ליארעמט, וואלט מען זי, ווער ווייס, מיט וואס פאר א נאמען אנגערופען.

נאר דאס, וואס עס טהוט זיך ביי איהר אין קאפ און הארץ, ווייס קיינער ניט, אפילו איהר מאמע ניט, און באשע־ביילע וואלט אמאל וועלען אויסשרייען:

— איך בין ניט וואויל, איך בין ניט שטיל! און זאל מען איהר בעסער מוסר זאגען איידער ריהמען. וואס האט זי פון איהר גוטען נאמען? ער האט איהר נאר פערשטערט דאס לע־בען און געראובט פון איהר אלע פערגעניגען...

און אויסצודריקען איהר פראטעסט בלייבט איהר נאר איהר איינציג ליעד, וואס זי זינגט:

דרויסען איז א טריעבער טאג,
אין שטיבעלע איז א פארע..
איך האב אבגעלעבט מיינע יונגע יאהרען
אזוי ווי אין א כמארע...

דאס דאזיגע ליעדעל זינגט זי אבער אזוי שטיל, אז זי אליין הערט קוים די ווערטער... צו נאהענט איז איהר דאס ליעד צום הארצען, אז זי זאל האבען די דרייסטקייט עס הויך צו זינ־גען!

באשע־לאה וויס, אז עס זיינען דאָ אַ סך פרעהליכע פערשייטע ליעדער, און דוקא יענע ווערען געזונגען הויך אין אפען... אבער יענע ליעדער זיינען ניט פאר איהר — יענע ליעדער זיינען פאר די, וואָס האבען ניט אזא גוטען נאָמען, ווי זי... זי איז א װאוילע און א שטילע — און ניט אלע ליעדער קען זי זיך ערלויבען צו זינגען!

יאָ, זי טאר זיך גאר נישט ערלויבען — אזוי איז שוין איהר בעשערט. שטיל, עהרליך און אליין.

אפט אבער ווערט באשע־ביילע׳ן אונערטרעגליך איהר שטילקייט און עהרליכקייט, און זיצענדיג אין קליינעם שטיבעלע ביי איהר ארביים וואָלט זיך איהר ווילען אוועקוואַרפען אלץ, ארויסלויפען אויפ׳ן גאס און ווענדען זיך צום ערשטען בעסטען יונגען־מאן:

— איך בין נישט וואויל און נישט שטיל! קום מיט מיר! קום! וואָרום איך בין די זינדיגסטע אין דער וועלט!...

קעגען איבער איהר צימער וואוינט שוין זייט צוויי יאָהר חייקעל דער שניידער מיט זיינע בנים, וואָס האבען א שם אין דער גאנצער גאס פאר פערשייטע און צולאָזענע, איבערהויפט דער עלטערער, יאָסעל דער רויטער. יאָסעל דער רויטער איז אַ בחור פון א יאָהר אכט־און־צוואנציג, א הויכער, א געזונדטער, מיט גראָהע, שפּיציגע אויגען און רויטע שפּיציגע וואָנסען...

די גאס דערצעהלט פון איהם שרעקליכע מעשיות. חאשע ביילע זעהט איהם אפט שטעהן ביים טויער פון הויז מיט מיידלעך, וועלכע ער דערצעהלט עפּעס, און זיי לאַכען הויך אויפ׳ן קול. זי לויפט דאמאלסט דורך שנעל, איהר דאכט, אז דאָס לאַכען זיי פון איהר, פון איהר שטילקייט און עהרליכקייט.

אַמ בעגעגענט זי זיך מיט איהם אין דעם ענגען, שמוציגען קאָרידאָר. ער קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגען און

שמייכעלט דערביי עפּעס אזוי געמיין, אז עס קומט איהר אריין דאָס בלוט אין געזיכט, און עס פערפעהלט איהר אטהעם...

מיט ווערטער האָט ער זי אָבער קיינמאָל ניט פערטשעפּעט. זי איז, הייסט עס, ניט פאר איהם. אזוי, וועניגסטענס, מיינט זי.

זי געהט דאמאָלסט אריין צו זיך אין שטיבעל און קלאָגט זיך פאר דער מוטער:

— אזא גראָבער יונג, דער דאָזיגער „רויטער“ — אָנקור־קען קען איך איהם ניט...

— וואָס ? ער האָט דיך חלילה פערטשעפּעט ? — דער־שרעקט זיך די מוטער...

— ניין... ער דאַרף דוקא פערטשעפּען... — ענטפערט זי מיט פערדרוס — ער איז גלאט א געמיינער יונג...

— ס'איז דאגה, מיין טאָכטער, — בערוהיגט איהר די מו־טער — וואָס געהט ער דיר אָן ? דו ביזט א שטילע, עהרליכע מיידעל...

באשע ביילע ענטפערט ניט, זי לאָזט נאָר ארויס א שטי־לען זיפץ, און נעהמט זיך צו דער ארבייט.

זיצט איינמאָל באשע־ביילע אין שטיבעל ביים מאשין אין שטעפּט א העמד. ערשט זי דערהערט, ווי עמיצער האָט זיך ווי אריינגע'גנב'עט שטיל דורכ'ן טהיר. זי קעהרט אום דעם קאָפּ, און זי בלייבט ווי פערגליווערט: פאר איהר שטעהט יאָסעל דער רויטער, קוקט זי אָן מיט זיינע סארע אויגען און שמייכעלט.

— איהר האָט זיך דערשראָקען ? — לאכט ער...

זי געפינט ניט קיין ענטפער, און ווייס ניט וואָס זי זאָל פארנעהמען...

— איהר זיינט א גאנץ שעהן־מיידעל, אביסעל אויסגע־

מאַגערט... אבער דאָס שאדט ניט — איך האָב דווקא ליעב אזעל־כע...

זי וויל עפּעס ענטפּערען, נאָר עס פאַרפעהלט איהר אטהעם, אַ חייסער שטראָם פליהט איהר דורך אין גאנצען קערפּער. און פון אלע געדאנקען בלייבט איהר בלויז איינער אין קאָפּ:

— זאָל די מאמע איצט ניט אָנקומען!...

ער געהט צו איהר צו און נעהמט זי אָן פאַר דער האנד. זי האָט ניט קיין קראַפט צו וועהרען זיך.

— איהר דאַרפט פאַר מיר קיין מורא ניט האָבען... — זאָגט ער איהר, צובויגענדיג זיך צו איהר גאָר נאָהענט... איך וועל אייך ניט טהאָן קיין שלעכטס... איך ווייס דען ניט, אז איהר זייט אַן עהרליכע טאָכטער... א שטילע, א וואוילע...

פון די לעצטע צוויי ווערטער קומט זי צו זיך, דערפיהלט זיך ווי בעליידיגט, און ווי ניט מיט איהר ווילען, רייסט זיך ביי איהר ארויס פון מויל:

— איך בין ניט אזוי שטיל און וואויל, ווי איהר מיינט...

— איז נאָך בעסער! — כאַפּט ער זיך אָן מיט פרייד... און וויל זי ארומנעהמען...

— די מאמע קאָן אריינקומען... — מורמעלט זי פאַר שרעק און אויפרעגונג...

— עט די מאמע — לאַכט ער ציניש... — איך קען זיין אייער מאמע און אייער טאטע און אייער מאַן...

א זיסער שוידער געהט דורך איהר קערפּער פון דעם לעצ־טען וואָרט.

— איהר דאַרפט ניט אזאַ ווי איך... — זאָגט זי בע־שיידען ארויס... איהר ווילט מיך נאָר אויסלאַכען...

— זאָל מיך גאָט שטראָפען! — צינדט ער זיך אָן, און זיין געזיכט ווערט שטרענג ערנסט, — איך ווייס דען ניט, ווער איהר זענט? א טהייער מיידעל, האָב איך אזאַ יאָהר, וואָס פאַר

א מיידעל איהר זענט... דוקא אזא ווי איך בין א מבין אויף אייך... איהר פערשטעהט! דוקא אזא ווי איך!...

זי קוקט איהם דרייסטער אן. אין קאפ פליהט איהר דורך, אז זי וועט זיך איצט נוקם זיין אן אלע, וואס האבען געזאגט אויף איהר שטענדיג, אז זי איז א שטילע, וואוילע, זאלען זיי איצט וויסען... זי איז ניט קיין שטילע און ניט קיין וואוילע, ניין, זי איז ערגער פאר אלע מיידלעך... אט דעם יאסעל דעם רויטען קלייבט זי אויס...

ער נעהמט זי ארום אין זיינע פעסטע הענד און דריקט זי. א נייע ערשט-געבארענע פרייד צינדט זי אן, זי כאפט איהם ארום צוריק מיט איהרע הענד און דריקט איהם נעהענטער צו זיך, נעהענטער, נעהענטער...

— אט אזוי האב איך ליעב! — ברומט ער ארויס, און קושט זי אין האלז...

— מען האט געדארפט צושפארען די טהיר — דער־מאהנט זי זיך, נאר באלד פאלט איהר איין, אז עס וואלט איהר נאר ניט געארט, אז עמיצער זאל אנקומען... פערקעהרט, זאל מען טאקע אנקומען. זאל קלינגען די גאס מיט איהר, זאלען אלע וויסען, וואס די וואוילע און שטילע באשע-ביילע האט זיי אב־געטהאן! און זאל שוין זיין א סוף מיט איהר וואוילקייט און שטילקייט!...

ערשט וועט זי אנהויבען צו לעבען, צו געניסען!

און זי רופט זיך אן צו יאסלען:

— איך וויים, אז איהר מיינט מיט מיר ניט חתונה האָ־בען נאר עס ארט מיך ניט...

יאסעל קוקט זי אן ערשטוינט:

— ווי הייסט, דיר ארט ניט?

— מיר ארט ניט! — זאגט זי, ווי אימעצען אויף צו־

להכעים — איך בין גיט אויסען דוקא מיט איין חתונה צו האָ־בען...

— וואָס דען ביזטו אויסען?... — פרעגט ער איהר פער־וואונדערט, און קוקט זי אָן מיט זיינע גרויע אויגען.

— איך בין אויסען אראָבוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון שטילקייט און וואוילקייט און עהרליכקייט, דער יאָך, וואָס האָט מיר געדריקט דאָס גאַנצע לעבען...

ער האָט איהר ניט פערשטאַנען:

— וואָס רעדט זי פאַר מאָדנע ווערטער? פאָרט א יאָל־דין — האָט ער געטראַכט.

ער האָט איהר געוואָלט עפּעס ענטפערען, נאָר עס האָט זיך דערהערט ווי אימיצער געהט. ער האָט געמאַכט א בעווע־גונג ארויסצוגעהן, נאָר זי האָט איהם אָבגעהאַלטען:

— האָט ניט קיין מורא...

עס איז אריין די מוטער. דערזעהענדיג יאָסעל דעם רווי־טען, האָט זי געגעבען א פּאַטש מיט די הענד און דערשראָקען אויסגעשריען:

— וועה איז מיר, וואָס טהוט ער דאָ...

— שריי ניט, מאַמע... — האָט באַשע־ביילע זיך געווענ־דעט צו איהר — יאָסעל דער רויטער וועט זיין מיין חתן...

— דיין מאַן... — האָט ער פערבעסערט, און טראַציג גע־קוקט אויף דער מוטער...

— וועה איז מיר! — האָט די אָרימע מוטער פערבראָ־כען מיט די הענד — ווי קומט עס צו דיר? — דו מאַכסט זיך דאָך אונגליקליך, טאָכטער מיינע... בעטראַכט זיך...

— עס שאַדט נישט מאַמע... — האָט באַשע־ביילע זי גע־טרייסט — זעקס און צוואַנציג יאָהר בין איך געווען א וואוי־לע און א שטילע, און איך בין ניט געווען גליקליך... איך האָב פון קיינעם ניט געהערט קיין איינציג וואָרט, וואָס זאָל רעדען צו

מיין הארץ. יאָסעל דער רויטער איז דער איינציגער, וואָס האָט געזאָגט, אז איך בין א שעהן מיידעל...

— אזא יאָהר האָב איך, ווי שעהן דו ביזט... — האָט יאָסעל בעשטעטיגט און געקוקט מיט פייערדיגע בליקען אויף איהר.

— הערסטו... דער איינציגער, וואָס האָט פערשטאַנען וואָס צו זאָגען מיר — זאָל איך איהם נים אָבדאַנקען דערפאַר?... הא, מאמע, איך בין דאָך א וואוילע... — האָט זי איראָניש אויסגעלאָזט...

די מוטער איז געשטאַנען מיט אן אראָבגעלאָזענעם קאָפּ און דורך טרעהרען געמורמעלט:

— טהו, מיין טאָכטער, ווי דו ווילסט...

יאָסעל דער רויטער האָט אָנגעקוקט דער אלטער און טראַכטענדיג א ווייל, איז ער צוגעגאַנגען צום טיש, אקלאַפּ געטהאָן מיט'ן פויסט איבער איהם, און ארויסגעשריען:

— וויינט נישט, אידענע! איך וועל אייער באשע-ביילע'ן היטען ווי די אויג אין קאָפּ...

די מוטער האָט זיך א דערשראָקענע ארויסגערוקט...

ער איז צוגעגאַנגען צו באשע-ביילע'ן און זיך אָנגערופען:

— זאָג דיין מאַמען, זי זאָל נים זיין קיין יאָלדין...

חאשע-ביילע האָט זיך צולאַכט פון דעם וואָרט. זי האָט זיך צוגעבויגען צו איהם און מיט א לוסטיגען שמייכעל געפרעגט:

— וואָס בין איך?

— א שעהן מיידעל ווי גאָלד! — האָט ער הויך געענטפערט.

— געדענק-זשע! — האָט זי איהם לאַבענדיג געדראָהט מיט א פינגער — נישט קיין וואוילע און נישט קיין שטילע, נאָר א שעהן-מיידעל...

— א וואוילע אויך! — האָט יאָסעל צוגעלעגט.

— אך, מיין גאָט! ער אויך ווי זיי אלע! — האָב מיך

נישט ליעב פאר מיין שטילקייט און עהרליכקייט. האסט דאך ערשט ניט לאנג געזאגט, אז איך בין א שעהנע מיידעל... — האט זי ביי איהם געמאהנט...

— אודאי א שעהנע... האט ער צוגעגעבען... שעהן ווי גאלד, אבער איך וויל דוקא אן עהרליכע און א שטילע...

— דו ביזט אזא שלעכטער, ווי אלע! איך בעט דיך, יאסעל, דערמאהן מיך נישט מיין עהרליכקייט... איך וויל זיין א פרעהליכע, ווי יענע מיידלאך, וואס דו שטעהסט מיט זיי ביים טויער; איך וויל ניט זיין קיין שטילע...

יאסעל האט זי אנגעקוקט פערוואונדערט און גאר נישט פערשטאנען...

די דרייצעהנטע.

ענדליך האט בערמאן זיך פערליעבט אין א מיידעל פון וועלכע ער איז געליעבט געווארען.

ביז אהער איז איהם אין ליעבע נישט געגאנגען. אין זיין גאטיץ־ביכעלע, וואו ער פערשרייבט אמאל א שעהן ווערטעל פון א ביכעל, אדער פון א זשורנאל, וואס ער לייענט אויס, זיינען פערשריעבען אלע זיינע ליעבעס: צוועלף מאל האט ער שוין געליעבט און אלע צוועלף מאל איז ער מיאוס אבגענארט געווארען. — ער האט זיך שוין שיעור נישט מיאש געווען פון דער גאנצער ליעבע, א מאך געטהאן אויף אלע פרויען מיט דער האנד און בעשלאסען מעהר זיך נישט נאריש מאכען. עס איז נאך געבליבען אהן ליעבע: ליטעראטור, מאהלעריי, מוזיק און טאקי געזעלשאפטליכע פראגען אויך. נישקשה, עס איז דא מיט וואס אנצופילען דאס לעבען און געבען איהם אן אינהאלט, אום ניט צו טראכטען וועגען זעלבסטמארד...

האט זיך אבער אונטערגערוקט אונטער דער האנד גאר אונערווארטעט א נייע ליעבע: א דרייצעהנטע הייסט עס. און אזוי ווי הערמאן איז ניט געווען אבערגלויביש, האט בעוזעסען א קלארען שכל און אין דער שלעכטער בעדייטונג פון „דריי־צעהן" ניט געגלויבט — האט ער זיך געלאזט פון שיקזאל אי־בערבעטען און האט די דאזיגע נייע ליעבע אנגענומען.

און ווירקליך איז געווען א שאד אזא ליעבע ארויסצו־לאזען פון דער האנד: דער אביעקט פון דער דאזיגער ליעבע איז געווען חעניע סאץ, א קורסיסטקע, מיט וועלכער ער האט זיך

בעקענט אין פילהארמאָניע אויף א פּאָפּולערען קאָנצערט, און זי האָט אויסגעזעהען צו זיין זעהר אינטערעסאנט!

די ערשטע פּאָר טעג האָט ער זיך געפיהלט אין גאנצען גליקליך און רוהיג. דער וואָרים פון צווייפעל האָט איהם אויסגעמיטען. שפּעטער אבער האָט ער זיך דערמאָנט, אז אייגענטליך האבען אלע צוועלף ליעבעס די ערשטע צייט אויסגעוויזען אזוי זיכער. ער, אלס געניטער מענש, דאַרף עס נעהמען אין אכט און מעהר נים לאָזען זיך אָבנארען. ער איז שוין נים קיין אינגעלע.

איצט, האָט ער בעשלאָסען, דאַרף מען זיין פאָרזיכטיג.

און קומענדיג אויף מאָרגען אין אבענד צו זיין נייער געליעבטער אין צימער, כדי צו געהן מיט איהר אין טעאטער, האָט ער אויסגענוצט די האלבע שטונדע צייט, וואָס איז נאָך צום טעאטער געבליבען און אָנגעהויבען עקזאמינירען איהרע געפיהלען צו איהם.

האָבענדיג, ווי געזאָגט, די גרויסע געניטקייט פון א יונגען מאן וואָס איז צוועלף מאָל געוועזען געליעבט און צוועלף מאָל אָבגענארט, האָט ער איהר פאָרזיכטיג א קוש געטהאָן איז די האָר, און ווי א לעהרער, ארייַנקוקענדיג איהר אין די אויגען, זי אויסגעפרעגט:

— האָסטו מיך טאקע ליעב?

— יא! — האָט די קורסיסטקע געענטפערט גענוג בעשטעטיגענד.

הערמאנען האָט אבער דער יא געקלונגען נישט פעסט.

ער האָט זי א קוש געטהאָן אין שטערען און ווידער געפרעגט:

— פיהלסטו אז אָהן מיר וואָלסטו נים געקענט לעבען?

— נו, געוויס! — האָט זי ווידער בעשטעטיגענד געענטפערט.

— „נעווים!" האט ער נאכגעדענקט, „זי איז זיכער, אבער ניט איך!" ער האט זי א קוש געטהאן אין די אויגען און זיך ווידער גענומען אויסצופארשען איהר הארץ.

—ווען איך קום נישט, למשל, צו דיר היינט, וואלסטו געבענקט?

— נעווים וואלט איך געבענקט, — האט די קורסיסטקע געענטפערט ווי א שילערין, וואס ווייסט גוט איהר לעקציע און האט נישט קיין מורא פאר אריינפאלען.

ער איז געבליבען צופרידען. דאך איז ער נאך ניט אין גאנצען זיכער: יענע פלענען אויך אויף אלע זיינע פראגען איהם ענטפערען אויף יא...

און איבערגעהענדיג מיט'ן קוש פון די אויגען צו די ליפען, האט ער נאכדעם, ווי ער האט דארט פעסט אנגעזויגעלט זיין עלעגאנטען קוש, אויפגעהויבען דעם קאפ, אריינגעקוקט זיין געליעבטער טיעף אין די אויגען און אביסעל שטרענג ווידער געפרעגט:

— און ווי איז, למשל, אז דו דערזעהסט א שעהנערען, א מעהר אינטערעסאנטען פאר מיר און יענער ערקלעהרט זיך דיר אין ליעבע, וואלסטו געקענט ביישטעהן דעם נסיון?

— איך גלויב אז יא! — האט די קורסיסטקע געענטפערט און אראבגעלאזט די אויגען.

— דו לאזט אראב די אויגען! — האט ער בעמערקט און מעהר קיין קוש איהר ניט געגעבען.

— דו האסט מיך מיעד געמאכט מיט אזוי פיעל פראגען!

— ענטשולדיג, מיין קינד! — האט ער זי געבעטען. — איך מיין נישט מיט מיינע פראגען דיך מיעד צו מאכען. אדרבא, איך מיין אז אזוינע פראגען שאדען ניט, פערקעהרט זיי זיינען נויטיג, מען דארף זיך קלאהר מאכען די געפיהלען. איך

וואלט זעהר געוואלט. אז אויך דו זאלסט מיר די זעלבע פראגע שטעלען...

— שוין שפעט! מען דארף שוין געהן אין טעאטער, — האט זי זיך געבעטען.

נאכ׳ן טעאטער האט ער זי בעגלייט אהיים. ער האט זי האלטען פעסט אונטער׳ן ארים און געטראכט פון דעם וואס אין טעאטער האט זי זיך צופיעל ענטציקט מיט דעם ארטיסט, וואס האט געשפיעלט די ערשטע ראליע. זי האט איהם אפלאדירט מעהר ווי אלע. ער האט געפונען פאר נויטיג צו מאכען אן אויספארשונג וועגען דעם:

— דו ביזט פון איוואנאוו׳ען געוועזען ענטציקט. געפעלט ער דיר אזוי?

— אך, ער שפיעלט וואונדערליך שעהן! — האט זי בע־גייסטערט געענטפערט.

— שפיעלען שפיעלט ער ווירקליך שעהן, אבער מיר דאכט, אז מען אפלאדירט איהם מעהר פאר זיין אויסערליכע שעהנ־קייט.

— יא, ער איז זעהר שעהן, — האט קאץ נאכגעגעבען.

— פרויען האבען זעהר ליעב ארטיסטען! — האט ער שטעכעדיג בעמערקט, — איז עס טאקי אמת?

ער האט איהר אריינגעקוקט אין די אויגען און געווארט אויף אן ענטפער.

זי האט געשוויגען.

— דו שווייגסט?

— וואס קען איך דיר דארויף ענטפערען?

— איך מיין צי דו וואלסט איצט אימשטאנדע געוועזען צו פערליעבען זיך אין אן ארטיסט.

— מיר דוכט, אז ניט...

— דיר דוכט, אבער ביזט ניט זיכער.

— זיכער קען מען ניט זיין... — האט זי שטיל געענט־פערט.

— פאר וואס בין איך זיכער! — האט ער געפרעגט מיט פארוואורף, — זאל קומען צו מיר סארא בערנארד אליין און פאלען מיר אויפ'ן האלז און זאגען: הערמאן, איך ליעב דיך! וואלט איך זי אבגעשטויסען און קורץ און טרוקען געענט־פערט:

— איך ליעב העניע קאץ!

— איך וואלט אפשר אויך אזוי געענטפערט, — האט זי געוואלט איהם לייכטער מאכען.

— אט דער „אפשר" איז דער דארן אין דער ליעבע.

— איך מיין, אז געוויס... — האט זי נאכגעגעבען.

ער איז געווארען רוהיגער, און, צופיהרענדיג זי ביז'ן טויער, האט ער זי א קוש געטהאן אפיציעל אין קאפ, געוואונשען א גוטע נאכט און צוגעגעבען:

— נאר נישט פערפיהרען, נאר דעם אמת...

יא! האט ער געטראכט געהענדיג אליין. דאס דאזיגע מיידעל האט מיך ליעב, אבער פארזיכטיג דארף מען אויך מיט איהר זיין!

און אויף מארגען האט ער זי ווידער עקזאמינירט:

— האסטו מיך באמת ליעב? — האט ער זי געפרעגט נאכ'ן ערשטען קוש אין קאפ, ארייגקוקענדיג איהר טיעף אין די אויגען.

— הויבסט ווידער אן? — האט זי געזאגט אביסעל דענערווירט, — וויפיעל איז דער שיעור צו פרעגען?

ער האט זי א קוש געטהאן אין שטערן און געענטפערט:

— עס דארף דיך ניט ארען, אדרבא, דארפסט זיין צר פרידען. פרעג אויך דו מיך. מיך וואונדערט טאקי פאר וואס

מיך פרעגסטו גארניט. נו, אדרבא, פרעג מיך, צו האב איך דיך ליעב.

זי האט זיך פאנאנדערגעלאכט און געפרעגט:

— האסטו מיך עפעס ליעב?

— א ביסעלע! — האט ער איהר בכיון געענטפערט.

זי האט דערויף גארנישט בעמערקט. דאס האט איהם שטארק געארט. איהר פערדריסט גאר ניט וואס נאר „א ביסעלע". און ער האט מיט פארוואורף געקלאגט זיך:

— איך ענטפער דיר אביסעלע, און דיר ארט נישט.

— מיר איז גענוג אביסעל, — האט זי געלאכט.

ער איז בייז געווארען און האט זיך אויפגעשטעלט פון זיין פלאץ:

— איך פיהל, אז דו האסט מיך ניט ליעב...

— ביזט א נאר! — האט זי געלאכט...

— א נאר האט מען טאקי ניט ליעב, — האט ער איהר ערקלערט.

— נו, ווידער דאס אייגענע! — האט זי זיך געבייזערט, — עס ווערט דאך נמאס....

ער האט זיך פערשעמט און בעשלאסען מעהר ניט צו פרעגען. ער האט גענומען איהר האנד, געגלעט זי און געזאגט:

— האסט זעהר א שעהנע האנד.

— דאס האט מען מיר שוין געזאגט!

ער איז אונרוהיג געווארען און געפרעגט:

— ווער האט דיר עס געזאגט?

— ווי הייסט ווער? אלע בעקאנטע.

— בלויז בעקאנטע!

— ווער דען אנדערש? — האט זי זיך געוואונדערט.

— איך מיין, אפשר א געוועזענער געליעבטער...

— און אז א געליעבטער איז וואס? — האט זי רוהיג בעמערקט, — אבי א געוועזענער...

ער האָט בעטראַכט אַז זי איז גערעכט: וואָס אַרט איהם ווירקליך וועגען אַ געוועזענעם. איבעריגענס האָט ער דאָך אויך שוין צוועלף מאָל געליעבט. היינט מיט וואָס פאַר אַ רעכט האָט ער איהר פאַרווירפע צו מאַכען!

ער איז בערוהיגט אַוועק אהיים און האָט געהענדיג בע־שלאָסען מעהר נישט אויסצופאַרשען איהר.

קומענדיג אויף מאָרגען צו איהר לויט דער בעשטימטער צייט, האָט ער זי ניט געטראָפען. דער צווייפעל אין איהר ליעבע צו איהם האָט ווידער ערוואַכט; די אַלע צוועלף פער־שוואונדענע ליעבעס זיינען אין איהם ווי לעבעדיג פאַרביי גע־צויגען און ווי געוואָרענט:

— הערמאַן, זיי אַ מענש! היט זיך מיט דער דרייצעהנ־טער!

ער איז אַרוים פון צימער און געוואָלט שוין געהן צו זיך אהיים. אַבגעהענדיג אַביסעל פון איהר הויז, וואו זי האָט גע־וואָהנט, האָט ער זי אָנגעטראָפען. זי האָט איהם בעגעגענט מיט אַ שמייכעל.

ער איז אָבער געוועזען ערנסט. נעבענדיג איהר קאַלט די האַנד, האָט ער געזאָגט:

— אָט אַזוי וואַרט מען דאָס?

— נו, עטליכע מינוט פערשפּעטיגט, ענטשולדיג!

— עס געהט ניט אין ענטשולדיגען! — האָט ער טרױ־קען בעמערקט, — עס געהט אין עפּעס אַנדערש...

— אין וואָס? — האָט זי פערוואונדערט איהם אָנגע־קוקט.

— איך מיין טאַקי אין דיין ליעבע צו מיר.

— נו, ווייטער! — האָט זי געלאַכט. — גאָט מיינער, איך וועל דאָך ווירקליך אויפהערען דיך צו ליעבען פאַר אַזאַ ניט צוטרויען.

הערמאן האט זיך דערפיהלט שולדיג אנטקעגען איהר: ווירקליך, וואס צוויַיפעלט ער אזוי! ער איז געוואָרען זעהר גע־ריהרט און האט בעשלאָסען צו ענטדעקען איהר דעם גאנצען אמת.

— קום אריין אין צימער, וועל איך דיר ערקלעהרען פון וואנען שטאמט מיין אונטרויען צו דיר.

און אין צימער, זיצענדיג מיט איהר האנד אין האנד, האט ער אנגעהויבען:

— ווייסטו, הענעלע, וויפיעל מאָל איך בין שוין פון דיינע שוועסטער גענאַרט געוואָרען...

זי האט אויף איהם אויפגעהויבען איהרע אויגען און ניי־געריג געפרעגט:

— וויפיעל, וויפיעל?

— צוועלף מאָל! — האט ער זיעגעריש געענטפערט.

העניע האט זיך שטארק צולאכט.

איהר געלעכטער האט הערמאנען בעליידיגט. — איך ענטדעק דיר מיין הארץ און דו לאכסט עס אויס, — איך האב נישט ערווארטעט.

— און איך האב נישט ערווארטעט, אז איהר האט צוועלף מאָל געליעבט, — האט זי נאך שטארקער זיך צולאכט...

זי האט איהם אנגעקוקט מיט לאכעדיגע אויגען און וויע־דער געזאגט:

— יא. איצט פערשטעה איך פארוואס איהר טרויט ניט קיין פרוי, מען קען זיי טאקי ניט טרויען...

— דיר, הענעלע, וועל איך שטענדיג גלויבען... — האט ער ריהרענד געזאגט.

— ניין, איך בין ניט בעסער פאר זיי. אלע פרויען זיי־נען פערדארבען, איך בין אויך אזוי.

— זעהט איהר! — האט זיך הערמאן אנגעכאפט בע־גייסטערט, — איך האב אבער געפיהלט.

און א צופרידענער. וואָס ער האָט געטראָפּען און גע־פּיהלט טאקי, אז זי האָט איהם ניט ליעב, האָט ער זיך אויפ־געשטעלט, גענעבען איהר די האנד און געזאָגט:

— אלזא, איז אלעם געענדיגט... איך ווינש אייך גליק!

און ער איז ארויס פון איהר צימער.

קומענדיג אַהיים, האָט ער א קליינע ווײלע געטראכט און באלד ארויסגענומען דעם נאָטיץ־ביכעל און פערשריבען די דרייצעהנטע ליעבע.

און כאָטש ער איז געווען א פריידענקער און אין דער שלעכטער בעדייטונג פון דרייצעהן ניט געגלויבט, איז איהם דאָך אביסעל ביי דער צאָהל אונהיימליך געוואָרען...

נישטא קיין עצה.

נאכדעם, ווי ליב, א נגיד'יש בחור'ל, פון א יאהר 22, איז אבגעזעסען פיער חדשים אין טורמע אויס'ן אדמיניסטראטיווען שטיינער, איז ער ארויסגעשיקט געווארען אויף דריי יאהר נאך אויסלאנד, אלס שעדליכער עלעמענט פאר דער רוסישער געזעלשאפט.

אויב ער איז געווען שעדליך פאר דער רוסישער געזעלשאפט, איז ער אבער שטארק נוצליך געווען דער קליינער קאלאניע, וועלכע האט זיך געפונען אין דער גאליצישער שטאדט, וואוהין ער איז אריינגעפאלען און זיך בעזעצט. טרעפענדיג די אלע עמיגראנטען אין א זעהר שווערער מאטעריעלער לאגע, האט ער גלייך זיין ביסעל געלד, וואס זיין טאטע האט איהם מיטגעגעבען, צוטיילט צווישען די ארימע חברים. נאכדעם, ווי ער איז געבליבען אהן געלד, האט ער די עטליכע טעג, וואס איהם איז אויסגעקומען צו ווארטען אויף פריש געלד פון דערהיים, אביסעל צוגעהונגערט, אבער זענענדיג איבערגעגעבען זיינע נייע חברים, האט ער זיין לאגע אנגענומען פאר ליעב, טרייסטענדיג זיך, אז אזוי דארפען לעבען אלע רעוואלוציאנערען, וועלכע ריכטען אב ביז א צייט גלות... עס האט איהם נאר באנג געטהאן א פאר עמיגראנטקעס, איידעלע מיידלעך, וועלכע האבען אויסגעזעהן זעהר חושך פון שוין צופיעל הונגערן און מאקע צוליעב זיי האט ער פערקויפט זיין זייגעריל און האט זיי דאס געלד אוועקגעבארגט, איבערלאזענדיג זיך נאר א פאר קרייצער, פאר וועלכע ער האט געקויפט א בולקע און געהענדיג צו זיי, עס געקייט, ווי אן עכטער רעוואלוציאנער...

בעקומענדיג דאָס ערשטע מאָל פון דערהיים פריש געלד, איז ער גלייך אוועק אין דער לעזע־האַלע, וואו די עמיגראַנטען פלעגען זיצען דאָס רוב, און ער האָט זיי געמעלדעט, אז ער האָט בעקומען געלד און וועט עס דאַרף, זאָל זיך ניט שעמען...

אין אַ פּאָר טעג אַרום איז די בעקומענע סומע ניט געוואָרען, און בלייבענדיג אָהן געלד, האָט ליב זיך ווידער דערפיהלט, אז ער איז אַ רוסישער רעוואָלוציאָנער, וואָס איז ניט געבוירען געוואָרען צוליעב תענוגים. ס'איז נאָר אַ שאָד, וואָס אַ פּאָר עמיגראַנטען פון דער קאָלאָניע, וועלכע האָבען יאָ אביסעל געלד, פיהרען זיך גאָרניט, ווי רעוואָלוציאָנערען. זיי, אַז זיי בעקומען געלד, פערטהוען זיי עס פאַר זיך אליין. מיט וואָס פאַר אַ רעכט זיינען זיי רעוואָלוציאָנערען און וואָס טראַכטען זיי זיך — קען ער ניט פערשטעהן. וואַהרשיינליך האָט די רוסישע אדמיניסטראַציע זיי ארויסגעשיקט על פּי טעות. נעהמענדיג זיך אויספאָרשען, ווער זיי זיינען, האָט ער טאַקע ערפאַהרען, אַז איינער איז גאָר אנטלאָפען פון פּריזיוו און דער צווייטער פון בעלי־חובות...

בעקומענדיג נאָכאַמאָל פון דער היים געלד, האָט ער וועגען דעם, נאַטירליך, אויך גלייך מודיע געווען די חברים. איצט אָבער האָט ער שוין דריי רובעל פון דער בעקומענער סומע פון די חברים אראָבגע'גנב'עט, ניט אויסגעזאָגט זיי. ס'איז איהם שוין עטוואָס ניט געפעלען געוואָרען דאָס הונגערן, ביז ער בעקומט דאָס געלד. די גאַנצע אראָבגע'גנב'עטע דריי רובל האָט ער אָבער אין גאַנצען ניט אויסגענוצט פאַר זיך אליין. זעהענדיג זיך אין אַ פּאָר טעג אַרום מיט אַ פּאָר פרישע ארויסגעשיקטע עמיגראַנטען, וואָס האָבען ניט געהאַט אויף אַ נאַכט־לעגער, האָט ער פאַר זיי זיך מודה געווען, אַז ער האָט נאָך אביסעל געלד און ער קאָן זיי אוועקבאָרגען....

קומענדיג נאָכדעם אין דער לעזע־האַלע און אַבזיצענדיג דאָרט עטליכע שעה ביי אַ דיקען ערשט־אָנגעקומענעם רוסי־

שען זשורנאל, איז ער ענדליך שטארק הונגעריג געווארען. ניט בערלאזענדיג זיך פון דעם געלד קיין העלער, האט ער געוואר־פען אויגען אויף די עמיגראנטען, קלערענדיג ביי וועמען קאן ער איצט קריגען לייהען אליין עטליכע צענט... זעהענדיג אבער אלע פער׳חושך׳טע, פינסטערע פנים׳ער, האט ער ניט געוואגט צו קיינעם צוצוגעהן און ער האט בעשלאסען היינט לעגען זיך שלאפען א הונגעריגער, טרייסטענדיג זיך מיט דער האפנונג, אז ווי ער וועט בעקומען נאך אביסעל געלד, וועט ער, ערשטענס, אראב׳גנב׳ענען א גרעסערע סומע און, צווייטענס, וועט ער גלייך קויפען טהיי און צוקער און א גרויסען לאבען ברויט און זאל זיין שטענדיג וואס צו עסען.

זיין האפנונג איז ערפילט געווארען. בעקומענדיג ווידער געלד פון דער־היים, האט ער, נאכדעם, ווי ער האט פערליהען דעם גרעסטען טייל די ארימע עמיגראנטען, זיך איבערגעלאזט א גרעסערע סומע, פאר וועלכע ער האט זיך אנגעגרייט שפייז אויף א גאנצען חודש...

טרעפענדיג זיך אבער אויף מארגען מיט א פאר נייע עמיג־ראנטען, וועלכע האבען ביי איהם געבעטען עפעס געלד לייהען, האט ער זיי, ווי פערשולדיגט, געענטפערט:

— קיין מזומן געלד, ברידער, האב איך ניט, נאר איך האב שפייז. קומט צו מיר, וועלען מיר עפעס עסען.

מיר דארפען ניט קיין מזומנים! — האבען די עמיגראנ־טען פרעהליך געענטפערט, מיר ווילען פשוט עסען.

אויף אזא אופן האט די אנגעגרייטע שפייז זיך געצויגען נאר דריי טעג, אויפ׳ן פיערטען טאג איז ליב׳ן געבליבען נאר אביסעל טהיי און עטליכע שטיקלעך צוקער, וועלכע זיינען גע־לעגען יתומדיג צושפרייט איבער׳ן טישעל אין זיין קליין צי־מער׳ל. ער האט די דאזיגע עטליכע שטיקלעך צוקער צונויפגע־נומען, איינגעוויקעלט אין א שטיקעל פאפיער און געטראכט, אז זיי וועלען צו־נויץ קומען אויף מארגען פריה — טהיי טרינקען.

נאר איידער ער האט נאך געענדיגט דעם דאזיגען גע־ראנק, זיינען אריין צו איהם די צוויי איידעלע מיידלעך און איינע פון זיי האט געפרעגט:

— האט איהר, לייב אביסעל געלד?

און ווי א פערשולדיגטער האט ער געענטפערט:

— ניין, קיין געלד ניט... טהיי און צוקער אויב איהר ווילט...

— א פאר זעמעל צו טהיי? — האט איינע געפרעגט — וועט איהר געבען?

— זעמעל?... האט ער אויסגעשטאמעלט — זעמעל... ביין, זעמעל האב איך ניט...

און אבשטאמלענדיג די עטליכע ווערטער, האט ער ענד־ליך צוגערופען:

— איך וועל זיכער די טעג בעקומען געלד...

— זאלט איהר מיך האבען אין זינען! — האט בעשטעלט איינע פון די צוויי מיידלעך.

— ווי דען! — האט לייב געענטפערט, און האט דערוויי־ל געמאכט טהיי פאר די געסט.

זעהענדיג, אז אראב'גנב'ענען פון די בעקומענע געל־העלפט ניט, איז לייב ענדליך געפאלען אויף א גליקליכען פלאן. אין דער ביליגער קיך, וואו א צעטיל אויף א מיטאג האט גע־קאסט 15 קרייצער, און וואו עס האבען געגעסען אלע טאג נאר די עטליכע רייכע עמיגראנטען פון דער קאלאניע, האט ער גע־קויפט 30 צעטליך אויף א גאנצען מאנאט, טראכטענדיג: „איצט בין איך גערעטעט!".

און ווירקליך איז ער די ערשטע טעג געווען פערזארגט אלע טאג מיט א גאנץ נישקשה'דיגען מיטאג. אויפ'ן זעקסטען טאג אבער האט ער זיך בעגעגענט ווידער מיט עטליכע עמיג־ראנטען און ווען איינער האט איהם געפרעגט: „איהר האט, לייב, אביסעל געלד?", האט ער גלייך געענטפערט:

— קיין געלד ניט, איך האָב נאָר צעטליך...

— וואָס מאַכט עס אויס? — האָט איינער פון זיי געזאָגט. ניט אהער צו צעטליך.

— צעטליך קאָן איך אייך געבען, וויפיעל איהר ווילט! — האָב ליב געענטפערט, ניט וויסענדיג אליין, צי ער איז צופריעדען, צי ניט.

בלייבענדיג אין א פּאָר טעג ארום אָהן איין צעטיל אויף א מיטאָג, האָט ליב זיך שטארק פערטראכט, זוכענדיג א מיטעל, ווי אזוי איינאָרדנען זיך צווישען די עמיגראנטען. ער זאָל ווענינער הונגערן, נאָר אומזיסט האָט ער געזוכט. נאָכדעם, ווי די אָנגעגרייטע צעטליך האָבען אויך ניט געהאָלפען, האָט ער זיך מיאש געווען און שטיל א מורמעל געטהאָן:

— ניטאָ קיין עצה!...

אין יענער צייט.

ביי דער יונגער מאדאם ליסבאראן אין אויפנאהמס־צימער זיינען געזעסען עטליכע נאהענטע בעקאנטע און האבען געשמועסט ביי א גלעזעל טהעע. די מאדאם ליסבאראן, א פרוי פון א יאהר 30, איז געווען זעהר גוט אויפגעלעגט און איהרע שעהנע שווארצע אויגען האבען געלויכטען מיט גוטהערציגקייט און אויפריכטיגקייט.

גערעדט האט מען וועגען דעם קליינעם שטעדטעל פון וועלכע דאס רוב געסט האבען געשטאמט, פון דער אמאליגער נאאיוויטעט, עהרליכקייט און אידעאלען, וואס האט דארט געהערשט, ווען די בעוועגונג האט זיך דארט נאר וואס געוויזען.

— יא, עס איז געווען א שעהנע צייט — האט מאדאם ליסבאראן מיט שטראהלענדע אויגען קאנסטאטירט. זי האט זיך אויפגעהויבען פון איהר שטוהל, זיך דורכגעגאנגען הין און צוריק איבער'ן צימער, ליעבליך געשמייכעלט, ווי זי וואלט זיך דערמאנט אן עפּיס אן אינטערעסאנטע פאסירונג, האט זיך צוריק אוועקגעזעצט און האט אנגעהויבען אין א לאכענדיגען טאן פאלגענדעס צו דערצעהלען:

צו אונז אין שטעדטיל האט געבראכט דעם סאציאליזם איינער מיט דעם נאמען באדעוויטש, טאקי א געבוירענער אין אונזער שטעדטיל, נאר ערצויגען פון צעהן יאהר אן אין דער נאהענטער גרויסער שטאדט. געווען איז ער חייקעל דעם שניידערס א זוהן. זיין טאטע איז געווען א דאר קליין יודעל, א גרויסער עם־הארץ, ניט נאר אין די שווארצע פינטעליך, נאר אפילו אין זיין פאך. גענעהט האט ער נאר פאר די דארפיגע פויערים

און פּויערטעס. די שטעדטישע בעלי־בתים, וואָס האָבן ניט אַזוי געהאַלטן פון דער מאָדע, האָבן איהם קיין שטיקעל אַר־בייט ניט געגעבן. פערשטעהט זיך, אַז אַזאַ שניידער איז ניט געווען קיין אנגעזעהענער מענש, און האָט קיין שום ראָלע ניט געקענט שפּיעלען. די זעלבע זאַך זיין ווייב, ציפּע, אַ נאַרישע פערשלומפּערטע יודענע, וואָס האָט געהאָלפען אָפט די רייכע בעלי־בית'טעס ריין מאַכען זייערע הייזער און אַנדערע אַר־בייט. מיינע עלטערען האָבען דוקא געוואָהנט מיט זיי אין איין גאַס, און דערפאַר געדאַנק איך עס אַזוי גוט.

אָבער אַז עס איז געקומען צופאַהרען זייער זוהן נאַטיל אין אַ קורצען ראָק, לאַנגע האָר און אין אַ רויטער בלוזע און האָט זיך פאַרגעשטעלט מיט זיין לעצטען נאָמען באַדעוויטש, האָט זיך דעם שניידערס הייזעל פערוואַנדעלט אין אַ מין קלוב...

דער דאָזיגער נאַטיל האָט גערעדט רוסיש און שטענדיג אַרומגעגאַנגען מיט ביכלעך אונטער'ן אָרים, וואָס דאָס אַליין וואָלט שוין געווען גענוג צוציהען די אויפמערקזאַמקייט פון דער יוגענד בפרט פון אונז קליינשטעדטעלדיגע מיידלעך.

שטעלט זיך אָבער פאָר, ווי גרויס איז אונזער אינטערעס צו איהם געווען ווען מען האָט ערפאַהרען, אַז דער דאָזיגער נאַטיל, חייקעל דעם שניידערס זוהן איז ניט נאָר אַ גרויסער קענער און רעדט רוסיש ניט ערגער ווי דער פּריסטאַוו, נאָר איז נאָך דערצו אַ גרויסער סאָציאַליסט.

דאָס איז געווען דער ערשטער סאָציאַליסט, וואָס מיר שטעדטעלדיגע מיידלעך האָבען געהאַט די זכיה צו זעהן פּנים אל פּנים. ביז נאַטיל איז געקומען האָבען מיר פון סאָציאַליסטען געהאַט אַ פאָרשטעלונג, ווי וועגען די געפעהרליכסטע מענשען. וועגען זיי איז אין שטעדטיל ביי די עלטערע אַרומגעגאַנגען שרעקליכע לעגענדעס אין וועלכע אויך מיר יונגע האָבען געגלויבט.

איך קען איצט האָבען פון אַזאַ נאַטיל וואָס פאַר אַ מיינונג איך וויל, אָבער דאָס מוז איך מודה זיין, אַז ער איז געווען איינ־

טערעסאַנט אין יענער צייט. זיין איגנאָרירענדער שמייכעלע, מיט וועלכען ער פלעגט מיך די ערשט צייט אַנקוקען, זיין דרייסט־קייט און עזות וואָס ער פלעגט ארויסווייזען בשעת רעדען מיט מיין טאַטען, וואָס איז געוועז דער שעהנסטער בעל־הבית אין שטעדטעל, האָט איהם צוגעגעבען אַ געוויסען רייץ, איבער־הויפּט אין מיינע אויגען. ער האָט דאָס געפיהלט און האָט עס שטאַרק אויסגענוצט, נאַטירליך, נישט פאַר זיינע נוצען, נור פאַר די נוצען פון סאָציאַליזם. ער האָט מיך הייסט עס, אַגי־טירט...

— ווייסט שרקה, האָט ער זיך צו מיר איינמאָל אַנגערופען, אז דיין טאַטע און דיין מאַמע זיינען פּאַראַזיטען און דו וועסט אויך זיין אַזאַ, אויב דו וועסט זיך ניט ראַטעווען...

איך האָב אראָבגעלאָזט פערשעהמט די אויגען און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערן... און ווירקליך האָב איך ניט גע־האַט וואָס: דאָ שטעהט פאַר מיר אַ מענש, וואָס ווייס אַלץ און וואָס ווייס איך?...

— יאָ, דו וועסט אויך זיין אַזוי ווי זיי, האָט ער ווייטער גערעדט און זיינע אויגען האָבען זיך אַנגעצונדען!

איך האָב זיינע בליקען נישט געקענט פערטראָגען, אָבער איך בין מודה, אז זיינע ווערטער, וואָס איך האָב די ערשטע צייט דונקעל פערשטאַנען, האָבען אין מיין האַרצען און קאָפּ אַנגעמאַכט אַ גאַנצע איבערקעהרעניש.

און איינמאָל, נאָכדעם, ווי ער האָט מיך אַנגעהויבען ווי זיין שטייגער צו שטעכען מיט אַלערליי אויסדריקען האָב איך זיך נאָאיוו אַנגערופען:

— נו, אדרבא, ראַטעוועט מיך...

דאָ האָט זיך זיין גאַנצער אויסדריק פון געזיכט אומגע־ביטען: זיין שטרענגקייט איז אין גאַנצען פערשוואונדען. ער האָט מיך ליעב אָנגעקוקט, מיך אַנגענומען ווי אַ ברודער פאַר׳ן האַנד און איינבויגענדיג זיך צו מיר, האָט ער מיר שטיל געפּליסטערט:

— שרקה, איך וועל דיך ראטעווען פון דעם אונגליק, איך וועל דיך מאכען פאר אן אגיטאטארשע צווישען די מיידלעך און שוועבעל־פאבריק. וואס דער פאבריקאנט זויגט אוים זייער בלוט...

— איך וועל נישט קענען! — האב איך זיך שטיל און פערשעהמט אנגערופען...

— דו וועסט קענען!... האט ער מיר פערזיכערט — דו ביזט א געראטענע, האסט פעהיגקייט — איך זעה — איך קען זיך אויף אזעלכע.

אויף מארגען אין אבענד בין איך שוין בגנבה געזעסען ביי באדעווויטשען אין צימער און פלייסיג געשטודירט א ביכעלע אין שווארצע טאוועלעך... און האב צוזאמען מיט'ן שרייבער פון ביכעלע מיך אויפגערעגט אויף דער היינטיגער שלעכטער ארדענונג און צוזאמען מיט איהם געטרוימט פון א וועלט פון גלייכהייט און פרייהייט...

איבערהויפט האט מיך געפאקט דער אידעאל פון גלייכ־הייט און איך בין דאמאלם געגוג אויסגעשטאנען צו ווערען גלייך מיט די אלע נייע חבר'טעס מיינע, פאר וועלכע איך בין געווען שעהנער, רייכער און גליקליכער.

נאר אט די דאזיגע גלייכהייט איז מיר שווער אנגעקומען.

ערצוינגען ביי בעלי־בתישע און אויב איהר ווילט ארים־טאקראטישע, כאטש קליינשטעדטעלדיגע עלטערן, האט מיך די האלטונג פון מיינע נייע חבר'טעס פיעל מאל שאקירט. איבער־הויפט האב איך נעהאט אויסצושטעהן פון די צוויי חבר'טעס מיינע, יענטיל און חייענקי, טעכטער פון חיים דעם וואסער־טרעגער, וואס האבען געארבייט פאר דריי גילדען א וואך טאקי אין שוועבעל פאבריק. די דאזיגע צוויי מיידלעך, דערהערענדיג אז די פראלעטאריער זיינען די גרעסטע יחסנים פון דער וועלט, האבען אויף מיר געקוקט מיט גרוים פעראכטונג. געלאכט אפען פון מיין ליעבער מאמען מיט איהרע פעריל, פון מיין גוטען שעה־

נעם טאטען מיט זיין שווארצען ראק און זיין שעהנעם פעלץ...
וואס אנבעטרעפט מיך, איז זיי ניט געפעלען געווארען מיין האלטען זיך, מיין קליידונג, מיין פריזור, מיין פיינקייט....

— דו ביזט אפילו אן „אונזערע" פלעגט די עלטערע חיי־ענקע, זאגען צו מיר, אבער דו ביזט פארט א בורזשויקע, ביז דו וועסט ווערען אן אמת'ע פראלעטארקע, וועלען נאך דארפען א סך וואסערען אריבערגעהן...

און איך האב מיך געסטארעט אויסווארצלען פון מיר אלע מיינע בעלי־בתישע געוואוהנהייטען. די ערשטע כפרה איז גע־ווען מיין זיידענע בלוזקע, וועלכע איך האב אזוי ליעב געהאט צו טראגען סיי וואך און שבת. די דאזיגע בלוזקע האט מיינע נייע חבר'טעס, איבערהויפט דעם וואסער־טרעגערס טעכטער, די צוויי פראלעטארקעס, געשטאכען אין די אויגען.

שפעטער, אז מיר פלעגען זיצען ביי באדעוויטשען, אדער בעסער געזאגט, ביי חייקעל דעם שניידער ביז שפעט אין דער נאכט אויסצוארבייטען די טאקטיק פון דעם סטרייק אין שוועב־בעל־פאבריק און נאטיל פלעגט הייסען זיין מאמען, ציפען, באקען „בלינעס" (געלד פלעג איך דערויף געבען), פלעג איך האבען אויסצושטעהען פון דעם עסען. הונגעריג בין איך געווען, נאר די בלינעס האב איך ניט געקענט עסען, זיי זיינען געווען צו גראב פאר מיר, נאר מיינע חבר'טעס. דעם וואסער־טרעגערס מיידלעך, פלעגען מיר צואווארפען ווערטעליך:

— שרקה עסט ניט קיין בלינעס... זי איז א בעלי־בתישע טאכטער, זי האלט נאר פון גלייכהייט אין בוך.

— איך האב ליעב בלינעס פונקט ווי איהר! — פלעג איך מיר וועלען אויספיינען פאר מיינע חבר'טעס...

— פאר וואס זשע עסט איהר ניט — פרעגט מיך בייז חייענקע.

— איך האב נישט קיין גאפעל! — כאפ איך מיך ארויס און פערגעס. אז ביי מיינע נייע חבר'טעס איז א גאפעל ער־

נער ווי נע׳שמדם, און איך בעקום באלד מיין שטראף:

— א גאפּעל וויל זי דוקא, פּראָלעטאריער עסען אהן גאפּ־לען...

אמת, באדעוויטש אליין איז געווען צו מיר ווייך. ער האָט עקסטרא פאר מיר אויסגעשניצט א גאפּעל פון א שטיקעל האָלץ. נאָר קיין גאפּעל האָב איך שוין ניט גענוצט און האָב געגעסען ציפּע דער שניידערינס בלינעס מיט די הענד, גלייך מיט די פּראָלעטאריער.

נאָר אָט די אָלע אָפּפּערס, וואָס איך האָב געבראכט איז געווען גאָר־נישט אין פערגלייך קעגען דעם, וואָס איך האָב גע־מוזט שפּעטער גלייך מיט מיינע חבר׳טעם און חברים, עטליכע שוסטער און שניידער יונגען, אָבלאכען פון מיין שעהנעם אריסטאָקראטישען טאטען און ליעבער גוט הארציגער מאמען...

און איינמאָל, קומענדיג, שפּעט אהיים, נאָך א היציגער דעבאטע וועגען דער בורזשואזי, האָב איך א אויפגערעגטע און א בייזע זיך אָנגערופען צו מיין טאטען, וועלכער האָט מיר די טהיר געעפענט און ווייכהערציג געשטראָפט וואָס איך בין געקו־מען אזוי שפּעט...

— טאטישי, צו וואָס דארפען מיר האָבען אזא שעהנע הויז און צו וואָס טראָגט די מאמע פעריל און דו א גוטען פעלץ...

דער טאטע האָט מיך דערשראָקען אָנגעקוקט און אויסגערו־פען:

— וואָס פלוידערסטו, שרקה, וואו ביזטו דאָס געווען אזוי שפּעט...

איך האָב גאָרנישט געענטפערט; איך געדיינק ווי איצט, אז א גאנצע נאכט האָב איך ניט געקענט שלאָפען און האָב פער־שאָלטען מיין שלימזל, וואָס איך בין געבוירען געוואָרען ביי רייכע עלטערן און בין ניט חיים דעם וואסער־טרעגערס א טאָכ־טער...

* * *

— יא, ס'איז געווען א שעהנע צייט! האט די מאדאם ליס־באראן וויעדערהאלט די ערשטע פראזע, ענדיגענדיג איהרע פראגמענטארישע עראינערונגען.

— זאגט: א נארישע צייט! האט זיך אנגערופען איינער פון די געסט, דאקטאר הארצמאן, און האט פערדרויבערט א סיגאר...

— מען קען ניט וויסען! — האט דער הערר ליסבאראן נאכדענקענדיג בעמערקט — אלענפאלס — האט ער זיך גע־ווענדעט צו זיין פרוי, ביזט — סארא, א שעהנע נשמה און ביזט ווערט א קוש —

וואס ער האט גלייך ערפילט.

א שפּיעל.

ווי א שווארצער ראָב האָט די רעאַקציע פערשפּרייט די פליגעל אויף אַלץ, וואס האָט געלעבט און געקעמפפט. ביי די בעסטע און מוטהיגסטע רעוואָלוציאָנערע העלדען האָבען זיך די הענד אַראָבגעלאָזט און פיעלע פון זיי האָבען געמוזט אויס־וואנדערן, צולויפען אין פרעמדע לענדער, ווער מיט דער האָפע־נונג צו קומען צוריק אין בעסערע פרייערע צייטען און ווער פול מיט יאוש און פערצווייפלונג.

צו די לעצטע האָט געהערט חיים גרויסמאַן, וועלכער האָט געאַרבייט אין דער בעוועגונג ביי א יאָהר צעהן — פון זיין צוואַנציגסטען ביז דרייסיגסטען יאָהר; ניט איין באַריקאַדע האָט ער אויף די וואַרשעווער גאַסען אויפגעשטעלט, ניט איין פּלאַן האָט ער אויף די הייזער אַרויסגעהאַנגען, און ניט איינ־מאָל איז ער אין געפאַהר געווען דערשאָסען צו ווערען. נאָר דער מוטה און דער גלויבען אין דער הייליגער זאַך האָט איהם גע־האָלפען שטענדיג אַרוים גאַנץ, פיזיש און גייסטיג.

אבער אויך ער איז ענדליך ענטמוטהיגט געוואָרען, און דערמאָנענדיג זיך אָן אַלע זיינע טהאַטען, פאַר וועלכע עס וואָלט איהם די תליה ווייניג געווען, האָט איהם אָנגעכאַפּט א שרעק און יעדע נאַכט פלעגען איהם קומען צו חלום תלינים, איינגע־הילט אין רויטע קליידער און מיט אויסגעשצירעטע ציינער חויך געלאַכט איבער איהם און געשלעפּט איהם ערגעץ אויף א הויכער וואַנד... ער איז געקראָכען, געקלעטערט, הויך, הויך, ביז ער האָט דערגרייכט דעם אונגעהייערען הויכען שפּיץ, פון דאָרט איז ער אַרונטערגעפאַלען און ערוואַכענדיג פלעגט איהם א קאַלטער

שוויים בעגיסען און די שרעק אויף דער וואך פלעגט נאך גרע־סער ווערען.

און ווי א שאטען האט ער זיך אין די „בערוהיגטע“ גאסען געשלעפט, ציטערענדיג פאר יעדען פאליציי־מאן און אין יע־דער ציוויל־געקליידעטען מענשען — א שפיאן געזעהען...

דאס איינציגע מיטעל איז געווען צו אנטלויפען. אבער וואונדערבאר, דער זעלביגער גרויסמאן, וואס האט די גאנצע צעהן יאהר, ארבייטענדיג אין דער בעוועגונג, איבער׳ן גרעניץ געפאהרען בגנבה, האט פלוצים דערפיהלט א גרויסע שרעק אי־בערצוגעהן די גרעניץ אפילו מיט די בעקאנטע אגענטען, און אז די נאהענטערע בעקאנטע, אויך געוועזענע קעמפ־פער, פלעגען איהם פרעגען:

— חיים, וואס ווארטסטו — אנטלויף! — פלעגט ער ענטפערן מיט א געמאכטען שמייכעל: — כ׳האב איצט מורא!

און פון די אלע געוועזענע העלדען, זיינע בעקאנטע, האט זיך קיין איינער ניט געפונען, וואס זאל איהם צוגעבען מוטה, צו פאהרען אויף׳ן אלטען אופן, — וואס עס האט חיים׳ען נאך מעהר ענטמוטהיגט, און ווי א חיה אין א שטייג, האט ער זיך אן איינזאמער ארומגעדרעהט אין דעם גרויסען ווארשוי, זוכענדיג א טהיר, וואו ארויסצוגעהן פון געפאהר....

איינמאל, געהענדיג אזוי פערטראכט אין זאקסישען גאר־טען, וואו אויף יעדען ווינקעל איז א זשאנדארעם געשטאנען, איז צו חיים׳ען צוגעגאנגען העניך בורזשוי, א זוהן פון גביר־ שע עלטערן, וואס איז אבער אין דער צייט פון דער רעוואלוציע טהעטיג געווען און האט זיך גוט פערטראגען צו חיים׳ען. און אברופענדיג איהם אין א ווינקעל איהם בסוד געפרעגט:

— חיים, ווילסט פאהרען כשר קיין אויסלאנד?

— דו פרעגסט נאך? — האט זיך יענער אנגעכאפט...

— אלזאָ, הער אויס, מיין שוועסטער אידע פֿאָהרט צו איהר מאַן סענדראַוויטש קיין בערלין. דער אויסלענדישער פּאַס איז געמאַכט פאַר זיי ביידען, ער איז אָבער פריהער אוועקגע־פאָהרען... קענסט פאָהרען אויפ'ן פּאַס אלס איהר מאַן...

פאַר חיים'ען האָט גלייך א בליץ געטהאָן די שוואַרצע אויגען, און דאָס גאַנצע חן'עוודיגע געזיכט פון אידע'ן, וועלכע ער האָט גוט געקענט און מיט וועלכע ער האָט אין דער רעוואָלוציאָנס־צייט גערעדט בלויז וועגען קאַמפּפּס־אַנגעלעגענהייט. איצט דערהערענדיג, אז זי האָט שוין א מאַן, האָט איהם ווי עפּעס א ריהר געטהאָן דאָס הארץ, און בלאַס ווערענדיג פאַר אויפרעגונג, האָט ער שנעל געענטפערט:

— יאָ, יאָ! איך וועל פאָהרען אלס איהר מאַן... און זעהענדיג ווי העניך קוקט איהם אָן ווי פערדעכטיג, האָט ער צוגעגעבען:

— איך וועל ניט אריינפאַלען...

— העניך, א גוט־מוטהיגער יונגער בחור, האָט איהם א קלאַפּ געטהאָן אין פּלייצע און געזאָגט:

— דו — אריינפאַלען!... עט, דערפאַר האָבען מיר שוין קיין מורא ניט.

און אָבערענדיג וועגען דער צייט פון דער רייזע, וועלכע איז אויסגעקומען אין א וואָך ארום, זיינען זיי זיך צוגאַנגען.

די דאָזיגע וואָך האָט זיך ביי חיים גרויסמאַן געצויגען ווי א יאָהר... אָבער ניט דערפאַר, וואָס ער האָט געוואָלט וואָס גיכער בעפרייט ווערען פון דעם שרעק, וואָס ער לעבט דורך אין וואַרשוי, נאָר אויס נייגירדע צו פאָהרען אלס א מאַן פון דער ליעבער, שעהנער אידע'ן... עפּעס איז איהם די דאָזיגע בלומרש'טע שפּיעל זעהר ערנסט אויסגעקומען, און ליגענדיג אין זיין צימער, וועלכער האָט זיך געפונען אין א פערוואָרפענעם ווינקעל, האָט ער זיך פאַרגעשטעלט דאָס שעהנע געזיכט פון סענדראַוויטש'עס יונגע ווייבעל אידע, וועלכע וועט

זיך באַלד געפונען אין זיין, חיים'ס שויץ און אַ ציטערינגע, אַ נייע ביינקעניש האָט אָנגעפילט דאָס האַרץ זיינס...

— ברוך סענדראַוויטש... ברוך סענדראַוויטש... האָט ער גע'חזר'ט יענעמס נאָמען, כדי ניט אַריינצופאַלען אויף דער גרעניץ, און די גאַנצע וואָך חזר'ענדיג אַזוי, האָט זיך איהם געגומען דוכטען, אַז פון איצט אָן איז ער אויס חיים גרויס-מאַן, קעמפּפער און רעוואָלוציאָנער, נאָר ברוך סענדראַוויטש, אַ סטודענט פון בערלינער אוניווערזיטעט, אַ בלאָנדין פון 25 יאָהר, וועלכען די שעהנע אידע האָט אַזוי ליעב...

די וואָך איז אַריבער.

— אלזאָ, אַט האָט איהר אייער ווייבעל! — אַזוי האָט זיך געווענדעט צו חיים'ן אידע'ס פאָטער, אַ הויכער ברייט-ביינינגער איד, מיט אַ שעהנער ברייטער באָרד און גאָלדענע ברילען אויף דער אַריסטאָקראַטישער נאָז...

חיים'ען איז פון די דאָזיגע ווערטער אַ זיסע וואַרימקייט צוגאַנגען איבער אַלע גליעדער; פערשעמט האָט ער אָנגעקוקט די שלאַנקע אידע, וועלכע איז שוין געשטאַנען רייזע-פערטיג און האָט ליעבליך געשמייכעלט צו חיים'ען...

— איהר זאָלט זי היטען! האָט זיך אויך פון איהר זייט געווענדעט אידע'ס מוטער, אַ פרוי פון אַ יאָהר 50 אין אַ שוואַרצען קלייד, מיט אַן אַריסטאָקראַטישען אויסזעהן.

— ווי די אויג אין קאָפּ! — האָט חיים בעגייסטערט אויסגערופען און האָט זיך גלייך פערשעמט פאַר דער דאָזיגער היצינגער פראַזע...

— פאַרגעסט נאָר ניט, אַז איהר זייט ברוך סענדראַוויטש! האָט אידע פון איהר זייט ליעבליך געשמייכעלט, אָנקוקענדיג חיים'ען זעהר פריינדליך!

— א, דאס געדיינק איך שוין צו גוט! — האט חיים וויע־דער זיך ארויסגעכאפט מיט היטץ...

— אט האט איהר דעם פאס און איך בין אונטער אייער שוץ! — האט אידע זיך אנגערופען, איבערגעבענדיג דאס בי־כעלע חיים'ען.

חיים האט עס זארגפעלטיג אריינגעלעגט אין טאש און מיט ליעבענדע בליקען אנקוקענדיג אידע'ן, האט ער זיך ארויסגע־כאפט:

— עס איז ווירקליך מיר זעהר אנגענעהם...

אויף וואס ער האט גלייך חרטה געהאט...

ביז דער גרעניץ האט דער צוג געהאט צו מאכען דריי שטונדען רייזע. חיים איז די גאנצע צייט געזעסען מיט אי־דע'ן און וועלענדיג ווערען מיט איהר נעהענטער, האט ער זיך פלוצים צו איהר געווענדעט:

— איך רעכנע, אז כדי עס זאל ניט פאלען א פערדאכט, וואלט איך אייך אין דער צייט פון דער רייזע געזאגט דו. דאס זעלבע איהר מיר...

נאך דער דאזיגער קורצער, פראקטישער פארלעגונג איז ער רויט געווארען און געווארט מיט הארץ־קלאפעניש אויף איהר צושטימונג.

— ווייס איך — האט זי זיך געקווייטשעלט, — אין דער העברעער געזעלשאפט איהרצען זיך מאן און ווייב...

— ביי אונז קען עס אבער זיין פערדעכטיג... איך מיין, אז „דו" וואלט געווען צוועקמעסיגער... איז חיים דרייסטער גע־ווארען.

זי האט ענדליך דעם פארשלאג אנגענומען.

צום אונגליק אבער האט חיים ניט געפונען קיין געלעגענ־הייט אויסצוניצען דעם גליקליכען „דו".

ער האָט געזוכט א געלעגענהייט. ער האָט ארויסגעקוקט אין פענסטער פון וואגאָן. די זון, פערגעהענדיג, איז אין א רויט־בלוטיגער קויל געהאנגען הינטער א געדיכטען וואלד און האָט בעגילדעט די שפּיצען בוימער מיט איהר אָבשיין. דאָס בילד האָט חיים׳ען ענטציקט און ער האָט אויסגעשריען:

— אידע, גיב א קוק, ווי שעהן!

אידע האָט זיך אויפגעשטעלט, אריינגעקוקט דורכ׳ן פענס־טער און זיך אָנגערופען:

— ווירקליך.

חיים איז געשטאַנען הארט נעבען איהר און אנשטאַט צו קוקען אויף דער פערגעהענדער זון האָט ער זיינע בליקען איינגעדרונגען אין דעם ליעבען געזיכט פון אידע סענדעראָ־וויטש און איז טרויעריג געוואָרען.

אין איין אויגענבליק איז די זון ניט געוואָרען, ווי דער שווארצער וואלד וואָלט זי פארשלונגען... זיי האָבען זיך אוועק־געזעצט און אידע האָט זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט..

— „דו ווייסט“ — האָט איהר חיים פערבעסערט — מען קען ארייַנפאַלען...

— עט, האָט נישט קיין מורא! — האָט זי זיך איינגע־עקשנ׳ט... איהר ווייסט אז באלד איז שוין די גרעניץ.

— דעסטאָ מעהר דאַרף מען פאָרזיכטיג זיין! אלזאָ, וואָס זאָגסטו, אידע...

אידע האָט גוטהערציג געשמייכעלט און האָט געענטפערט:

— אויב איהר ווילט זיך שפּיעלען, מיט׳ן גרעסטען פער־גענינגען!

און פרעהליך ווערענדיג האָט זי פאָרטגעזעצט:

— איך זאָג, מיין טהייערער סענדעראָוויטש, אז באלד איז די גרעניץ...

— נו איז וואס, אידע־לעבען! האט ער צוריק געשמייכעלט און אנגענומען איהר קליינע סאמעטענע הענטעל...

זי האט די האנד ניט ארויסגענומען. דאס האט חיים'ען דרייסטער געמאכט. ער האט זיך צוגערוקט צו איהר נאהענט, גאנץ נאהענט און געפליסטערט:

— דו ביזט א זיסע ליעבע קינד...

זי האט איהם אנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שווארצע אויגען און געשוויגען...

ענדליך איז דער צוג אנגעקומען אין אלעקסאנדראווע, די גרעניץ סטאציאן. אין וואגאן האט זיך בעמערקט א נערוועזע בעוועגונג: א הויכער זשאנדארם מיט שטרענג־פערדרעהטע וואנסען איז אריין, און ווענדענדיג זיך מיט איין בעפעהל צו אלעמען, האט ער געשריען:

— די פאספארטען!

חיים גרויסמאן האט שנעל ארויסגעכאפט דעם פאספארט און דערלאנגט.

— א ווי (און איהר)? האט דער זשאנדארם זיך געווענדעט צו אידע'ן.

— עטא מאיא זשענא (דאס איז מיין ווייב) האט ער פאר איהר געענטפערט.

— חאראשא! — האט דער זשאנדאר מסכים געווען...

און מיט דער הסכמה איז חיים זעהר צופרידען געווען.

דער זשאנדאר צונויפנעהמענדיג די פעסער איז ארויס, פערשליסענדיג הינטער זיך די טהיר פון וואגאן.

— איצטער זיינען מיר באמת מאן און ווייב! — האט חיים העכסט אויפגערעגט אריינגעפליסטערט אידע'ן אין אויער.

— יא, יא! — האט אידע איינגעשטימט.

די איינשטימונג האט חיים'ען גליקליך געמאכט... ער האט זיך דרייסט געווענדעט צו איהר מיט א צערטליכער שטימע:

— ווילסט אפשר עפּעס עסען?

זי האָט א שמייכעל געטהאָן און גוטהערציג געענטפערט:

— איך נים, אפשר ווילט איהר? — אפשר ווילסטו, מיין ליעבער?... האָט זי פעררעכט.

— יע, איך וויל טאקע עפּעס עסען:

ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אראָבגענומען פון אויבען איהר קליינעם רייזע־טאַש אין וועלכען עס האָט זיך געפונען דאָס עסענוואַרג און האָט איהר דערלאַנגט.

זי האָט אויפגעעפענט און ארויסגענומען די שפּייז, וואָס איהר מוטער האָט פאר איהר דאָרט אַנגעגרייט.

— לעבען זאָל מיין גוטע מאמע! — האָט אידע עסענ־דיג געבענשט איהר מאכען און איהרע גרויסע אויגען זיינען נאָך גרעסער און שווארצער געוואָרען...

— עס סענדראַוויטש! — האָט זי זיך געווענדעט צו חיים'ן.

— יא, מיין טייבעלע, איך וועל עסען...

זי האָט זיך הויך צולאכט...

— איהר זיינט אַן ארטיסט! — האָט זי איהם ארייננגע־שושקעט אין אויער...

— וואָרום? — האָט ער געפרעגט...

— אך, מיין גאָט! איז זי כלומרשט בייז געוואָרען פאר וואָס ער פערשטעהט נים און האָט זיך גענומען צום עסען...

באַלד אָבער איז אריין דער זשאַנדאַר שויז צוזאמען מיט אַן אָפיציער און האָט פערטהיילט צוריק די פּעסער.

— ברוך סענדראַוויטש!

— יא! — האָט זיך גרויסמאן אַנגערופען אביסעל אויפ־געגערעגט.

דער אָפיציער האָט איהם אַנגעקוקט, דערלאַנגט דעם פּאַס און זיך געווענדעט צו אידע'ן:

— א ווי (און איהר?)

— מאַי מוזש... (מיין מאַן) — האָט זי נעענטפערט אָנ־וויזענדיג אויף חיים'ען.

— פּרעקראַסנאַ ! — האָט דער אָפיציער גוטמוטהיג איינ־געשטימט...

און חיים גרויסמאַן, פערגעסענדיג אָן דער רעוואָלוציע, אָן די באַריקאַדען, אָן דער שנאה צו דער אַרמיי, איז אין האַרצען געוועזן דאַנקבאַר דעם דאָזיגען יונגען אָפיציער, און אין אַ ווײַלע אַרום, אַז דער זשאַנדאַרם מיט'ן אָפיציער זיינען אַרויס, האָט ער זיך אָנגערופען :

— פאַראַן דאָך צווישען זיי אויך גוטע מענשען...

— אַזאַ יאָהר אויף זייערע קעפּ ! — האָט אידע ניט גע־וואָלט מסכים זיין, וואָס עס האָט חיים'ען פערדראָסען...

דער צוג האָט זיך גענומען ריהרען.

— שוין נאָכ'ן גרעניץ ! — האָט אידע פרעהליך אויסגע־רופען.

— פון דעסטוועגען זיינען מיר נאָך אַלץ מאַן און ווייב... „פריסען" איז ניט בעסער פון פּאָניען... מיר מוזען זיך נאָך אַלץ „דוצען".

— דוצען איז דוצען ! — האָט אידע גלייכגילטיג אָנגע־נומען.

ביי די ווייטערדיגע סטאַנציע איז געוואָרען אַלץ גערוי־מער און גערוימער. ענדליך איז אין וואַגאָן געבליבען נאָר דאָס פּאָר פּאָלק אַליין.

— מיר זיינען אַליין ! — האָט חיים אויסגעשריען מיט שמחה.

אידע האָט די שמחה ניט פערשטאַנען. זי האָט חיים'ען קאַלט אָנגעקוקט און געזאָגט :

— איצט קען איך אייך אָנרופען מיט'ן אמת'ן נאָמען. אַלזאָ העררר גרויסמאַן, וואָס דענקט איהר צו טהאָן אין אויס־לאַנד ?

— אין אויסלאנד!... איז חיים ווי פערציטערט געוואָרען... אין אויסלאנד...

און ער איז געבליבען שטום, ניט האָבענדיג וואָס צו ענטפערן.

און דערמאָהנענדיג זיך, אז דער שפּיעל איז שוין איצט אויס און עס פאנגט זיך אָן דאָס אמת'ע, דאָס ווירקליכע, דאָס טרויעריגע. אז באלד קומט דער אמת'ער סענדראָוויטש, וועלכער וועט דאָס דאָזיגע שעהנע וועזען אלס זיין אייגענס צונעהמען, און ער, חיים, וועט זיך לאָזען בלאָנדזשען אין די בערלינער גאסען עלענד און אליין. — דערמאָנענדיג זיך אָן דעם אלעם האָט איהם ערגריפען א דונקעלע שרעק, אן אנגסט פאַר דער לאנגער צוקונפט...

ער האָט אריינגעקוקט אין פענסטער. די נאכט איז געווען שווארץ. נאָר וואו ניט וואו האָט זיך פארביי געטראָגען א ליכט, א ווייטער שיין, — פארבייגעטראָגען און פערלאָשען...

אהיים.

זיי זיינען ביידע פון דער פראווינץ, בעקענט האבען זיי זיך אין ווארשע און נאך א קורצע צייט בעקאנטשאפט זיינען זיי זיך צונויפגעגאנגען אין די אידעאלען און זיך בעזעצט צוזא־מען אין א קליין פינף־רובעלדיגען צימעריל אויפ'ן פירטען שטאק.

קיין מאן און ווייב זיינען זיי ניט, חתן־כלה אויך ניט. גיכער שוועסטער און ברודער און אפשר — חבר און חבר'טע.

אפשר וועלען זיי אמאל, פאר צוויי עדות, אויך פון בע־קענטע, זיך פערבינדען אויף אייביג, נאר דערוויל טראכטען זיי דערפון ניט. עס איז דא בילכערע זאכען אויף דער וועלט.

זיי ארבייטען צוזאמען פאר איין אידעע. די ארבייט איז א היילינגע און ווי אלץ וואס הייליג — א שטרענגע און טריבע.

און דאך, אז זיי געלינגט אמאל דורכצופיהרען א זאך, וואס ברענגט גרויסע נוצען דער וועלט, ווערען זיי אביסעל לייכט־זיניג, און ערלויבען זיך אביסעל צו לאכען.

און אז זי לאכט, ווייזען זיך ביי איהר צוויי רייהען ווייסע צייהנער און די שווארצע אויגען ווערען שווארצער און פינק־לענדיגער, דאמאלסט נעהמט ער צו איהר צו, לעגט איהר ארויף די האנד אויפ'ן פלייטשע און גיעט איהר איין קוש אין די לי־פען.

סך הכל איין קוש!

אויף מעהר איז קיין צייט ניטא און קיין געדולד. ראמאנ־טיש זיין פאסט ניט. אפשר ביי דער נייער ארדנונג — יא.

און זי, א דערפרישטע פון זיין קוש, אבער צוריק איין

ערנסטע, און ער, ווי א בעל תשובה, נעהמען זיך צוריק צו דער הייליגער ארבייט.

זיי לעבען אַרים, האלב הונגעריג, נאָר רעדען דערפון רעדט מען ניט. די קינפטיגע מענשהייט וועט בעסער לעבען. די דאָזיגע צייט נעהענט זיך. אין זייער שטילען צימעריל הערט זיך שוין די טריט פון דער דאָזיגער צייט.

און ביי דער מוזיק פון אזוינע טריט איז געגנוג ברויט מיט טיי...

זיי זיינען אידען, אבער זיי ארבייטען פאר אלע, און דע־ריבער האלטען זיי זיך פאר מענשען, זיינען בייז אויף דער נאַציאָנאַלער שטרעמונג ביי אידען און ביי אנדערע פעלקער.

זי גיעט אפילו א מאָל א „בענק” נאָך דעם שטעדטעלע, נאָך דעם רוהיגען שבת און יום טוב, נאָך דעם טאַטענס טרויעריגע ניגונים, וואָס ער זינגט אין א שבת און אין א יום טוב, נאָך דער מאַמעס וויינענדיגען קול ביין טייטש חומש, — אבער זי זאָגט עס הויך ניט ארויס.

מעהר וואָלט ניט געפעהלט ווען ער זאָל עס הערען.

„בורזואזשנע סענטימענטאַליטעט!” וואָלט ער גלייך מיט פעראכטונג ארויסגעברומט...

און ער וואָלט זיין גערעכט.

און דאָך איז געקומען א צייט, ווען אין זייערע הערצער האָבען ערוועקט זיך מאָדנע געפיהלען.

זיי שעמען זיך איינע פאר די אנדערע זיי ארויס צו זאָגען, נאָר שטומערהייט פערשטעהען זיי איינע די אנדערע.

דער פריהלינג, וועלכער איז געקומען אין ווארשע בייצייי־טענס און די זון האָט אריינגעשיקט עטליכע שטראַהלען אויך אין זייער קאָנספיראַטיווע צימעריל, האָט דערוועקט אין זיי די דאָזיגע מאָדנע געפיהלען...

—שוין באלד פסח!—זאָגט זי ארויס און פערשעמט זיך.

ער אַבער זאָגט איהר גלייך גאָרנישט דערויף... ער זינגט עפּעס אונטער א ליעדעלע, אַז אַלט ליעדעל, וואָס קלינגט אין צימעריל אַזוי ניי און ליעב...

— אין דערהיים ביי אונז באַקט מען שוין מצה! וואָגט זי פאַרצווזעצען איהרע געפּיהלען.

— יאָ! יאָ! ענטפערט ער שוין, און פערטראַכט זיך, קו־קענדיג אין פענסטער, פון וואַנען ער זעהט גרויסע דעכער און אַ קליין שטיקעל ריינעם הימעל.

— הער, זאָגט זי צו איהם שוין גאָר מוטיג! — אויף פּסח וועל איך פאָהרען אהיים...

— נו־נו! — בייזערט ער זיך, אבער מיט א געמאַכטען טאָן.

— איך וועל פאָהרען! עקשנט זי זיך.

— דו האַלטסט אַזוי שטאַרק פון דעם אידישען פּסח! — מוסרט ער איהר.

— איך האַלט, צי ניט — עס ציהט!

— אַ, דו באַבע! — לאַכט ער פון איהר. עס ציהט! אַ ניי וואָרט געפונען, דומהייטען!

— פאָלג מיר, פאָהר אויך! — האַלט זי זיך ביי איהרס.

— משוגע! וואָס דיר קען איינפאַלען!

ער וואַרפט די בליקען איבער'ן קליין צימעריל, ער זעהט א טישעל מיט א סך דיקע ביכער, פּאַפּירלעך, א טינטער, א הענ־טעל מיט א פּערזשאַוועטער פעדער, אונטער'ן טישעל — א פערראָסטערטע טיי־מאַשינקע. געגען איבער צוויי אייזערנע אייג־געפאַלענע בעטליך...

— ס'איז ניטאָ קיין צייט! — רופט ער זיך פּלוצים אָן, און קוקט אין פענסטער אויפ'ן שטיקעל הימעל...

— פאָלג מיר לאָמיר פאָהרען! גערט זי צו איהם צו און גלעט איהם איבער'ן קאָפּ.

פונקט אזוי האט איהם די מאמע אמאל געגלעט, ווען זי פלעגט איהם שלאפען לעגען.

— פאהרען, זאגסטו, הא? פאהרען?... פרעגט ער מיט אן אונגעוועהנליכער ווייכקייט.

— ניט אנדערש פאהרען! — רופט זי אויס מיט א שטראהלענדען פנים, בעמערקענדיג זיין פערענדערונג.

— נו, און מיט וואס?

— איך וועל אלץ פערקויפען...

— וואס וועסטו פערקויפען?

— וואס? פרעגסטו — אלץ! איך פערקויף „קאפיטאל מארקס", איך פערקויף „באנדאנאוו'ס עקאנאמיע", איך פער־קויף איסאייעוו'ס, מיחאלאווסקע'ס... איך פערקויף זיי אלע!

— און אהיים אויף פסח... לאכט ער ווידער.

— און אהיים אויף פסח! — ענטפערט זי מיט פלאמענדע אויגען.

— נו, נו, שטימט ער, שמייכלענדיג, איין — פערקויף זיי און מיר וועלען ביידע פאהרען!...

דער לעהרער.

דער אידישער לעהרער, בערקסאָהן, א הויכער דארער בריי־נעט אין אַן אַלטען אויסגעריבענעם פּאַלטאָ, איז אריין דורכ'ן „שווארצען אריינגאנג" אויף דער לעקציע צו הערדן גראָססמאַן.

אין קיך איז געזעסען די דיענסטמיידעל, לאָה, און האָט געארבייט. דער לעהרער האָט איהר שטיל געזאָגט: „גוט מאָר־גען". זי איז רויט געוואָרען, האָט איהם געוואָלט פריינדליך ענטפערן, נאָר איידער זי האָט זיך צוגעקליבען, איז ער שוין אריין אין מאשעס צימער.

— א מאָדנער לעהרער! — האָט לאה געטראכט, בלייבענ־דיג ווידער אליין אין קיך — עס געהען אהער איבער פאר א טאָג פינף לעהרער און אלע געהען דורכ'ן „פאראדנעם אריינ־גאנג". און ער געהט דורכ'ן קיך — עס פלאמט מיר דאָס פּנים... עס ווייזט אויס, אַז איידלער יונגער מאַן, און איהם ארט דאָס גאָר ניט. ער מוז זיין, קענטיג, נישט קלוג: ער פער־שטעהט ניט, אַז דערמיט פאַלט ער אין דעם „הערדס" אויגען. מילא די מאדאם איז דאָך א שטיק פלייש, זי פערשטעהט דאָך גאָר נישט... איך וואָלט מיך נישט געשעמט, וואָלט איך עס איהם געזאָגט... א גאנץ וואוילער מענש — זאָגט: „גוט מאָר־גען"... ניט ווי אַן אנדערער, — קוקט ניט אפילו אין יענע זייט...

לאה בעשליסט זיך, אַז זי וועט איהם זאָגען, ער זאָל ניט געהען דורכ'ן קיך, באַלד אבער בעדענקט זי זיך, אַז עס פּאַסט ניט. און זי רעדט ארויס פאַר זיך:

— וואָס אַרט עס מיר, פון וואַנען ער גייט... אַ דאגה מיינע! איך האָב גרעסערע זאָרג — נאָך די קאָטלעטען ניט צו־האַקט...

לאה נעהמט זיך צוהאַקען די קאָטלעטען. זי פערטיעפט זיך און לייגט אריין איהרע אַלע געדאַנקען דעריין. נאָר פון זאַל דערהערט זיך דעם לעהרער׳ס קול — ער בייזערט זיך אויף מאַשען, לאה׳ס געדאַנקען נעהמען אַן אָבּווענדונג. זי פער־טראַכט זיך וועגען גאָר אַנדערש:

— פינף לעהרער אַ טאָג, וועה צו מיר! וואו נעהמט זיך דאָס ביי זיי. גאָלד קאָסטען אָפּ די קינדער. אפילו פּיאַנע שפּיע־לען לערנט מען זיי... עס איז זיי פרעהליך אויפ׳ן האַרצען. מיין קאָפּ־וועהטאָג זיי, רבונו של עולם!...

— „אַם — אַ מוטער" — דערהערט זי ווי דער לעהרער ערקלעהרט מאַשען.

— וועה צו מיר, דערמאָנט זי זיך פּלוצים — נאָך קיין בריוועל אהיים ניט אָנגעשריבען שוין צוויי וואָכען. די מאַמע וועט דאַרטען ניט וויסען, וואָס איבערצוקלערען. איך קלויב זיך אַלץ צו בעטען עמיצען אָנשרייבען און פערגעס מיך — מלאכה, ווי האַלץ, היינט בלי נדר, דאַרף מען עמיצען בעטען אָנשריי־בען... וועט קאָסטען אַ צעהנעריל...

זי בערעכענט, וואָס זי וועט הייסען שרייבען. ערשטענס, דאַרף מען איהר שרייבען, אַז איך האָב געמאַכט אַ ניי קליי־דעל און עס געהט זעהר צו מיר. צווייטענס, אַז די ווירטהין איז אַ מרשעת, נאָר איך שטעל איהר אוים דריי פייגען, זי וועט נאָך ניט קריגען אַזאַ קעכין ווי איך... ווייטער דאַרף מען איהר שרייבען וועגען דעם יונגען שניידער, וואָס שדכנ׳ט זיך צו מיר...

ביי דעם דאָזיגען געדאַנק ווערט זי רויט.

פע, דאָס וועט זי ניט הייסען שרייבען... מיאוס... אַט ווען זי וואָלט אַליין געקענט שרייבען, וואָלט זי וועגען דעם אַ סך

געשריבען: אלץ, אלץ... א מאמען מעג מען אלץ אויסשרייבען. א מאמע איז ניט קיין מאדאם, א מאמע, נישקשה, וועט ניט לאבען...

„אז מען קען אליין שרייבען, איז א מחיה — קלערט זי ווייטער — וואס מען וויל און ווען מען וויל, און מען דארף קיין „לאסקעס" ניט האבען. נאר שוין פערפאלען — זיפצט זי— שוין שפעט".

זי נעהמט זיך ווידער צו דער ארבייט. אבער שוין מיט ווייניגער חשק: דער קאפּ איהרער איז פול מיט'ן בריעף, וואס ניט אלץ וועט זי קענען דורך א פרעמדען אויסשרייבען, דאס, וואס זי מוז שרייבען וועט בלייבען ביי איהר טיעף אין הארצען און נאך מעהר דערמיט, וואס זי וועט שוין קיינמאל, קיינמאל ניט קענען שרייבען...

זי ארבייט און זיפצט.

די לעקציאן האט זיך געענדיגט. דער לעהרער געהט שוין ארויס, ער וויל עפענען די טהיר, נאר דער פעררוקער האט זיך עפּעס פערהאלטען, און ער קען ניט עפענען. לאה לויפט געשווינד צו און שמייכעלט:

— מען האט, קענטיג, דא אייך אזוי פערגעבען, אז איהר טרעפט די טהיר ניט. אט שוין!

— א דאנק! — שמייכעלט דער לעהרער.

„א זעלטענער מענש", — טראכט לאה, — און ווי א בליץ לויפט איהר דורך אין קאפּ טאקי איהם בעטען א בריעף אנצושרייבען, נאר איידער זי וויל עס ארויסרעדען גיט ער זיך א נויג און פערשווינדט איילענדיגערהייט. — מארגען וועל איך איהם בעטען, בעשליעסט זי.

אויף מארגען, פאר דער העברעאישער לעקציע, האט לאה געזעהן ווי די מאדאם מיט מאשען טהוען זיך אן אויף ערגיץ

אוועקצוגעהן. דאס הארץ האט איר אנגעהויבען צו זינ־
גען פאר פרייד. „מיט א קלאג אין די הייזער!" — האט זי זיי
אין געדאנקען צוגעוואונשען. זי איז געווען צופריעדען, וואס זי
וועט קענען אונגעשטערט בעטען דעם לעהרער, שרייבען איהר
א בריעף.

אז די מאדאם מיט דער צוועלפיעהריגער מאשען זיינען שוין
פארטיג געווארען, איז די ערשטע צוגעגאנגען צו לאה'ן און האט
געזאגט.

— אז דער אידישער לעהרער וועט קומען, זאלסטו איהם
זאגען אז מאשע וועט זיך היינט ניט לערנען, זי געהט מיט
מיר אין געסט. זאל ער ניט ווארטען, ער וועט די לעקציע אוועק־
געבען אין א ליידיגער צייט.

— זאג איהם, האט מאשע פיעסטענדיג זיך, אונטערגעהאל־
פען, אז ער זאל גלייך אוועקגעהן. אויך מיר א לעהרער!

— ניט געפעליע... — האט לאה געוואלט איבערקרימען
די נארישער צולאזענער מאשען, וועלכער זי האט אין הארצען
אמת פיינד, נאר זי האט זיך איינגעהאלטען.

— אך און וועה — האט לאה נאך זייער ארויסגאנג
געפיליזאפירט — זי לאכט פון לעהרער, — יענער איז א זייד!
מיט אונגעדולד האט זי געווארט אויף דעם לעהרערס קו־
מען. זי איז אלע ווייל ארויסגעגאנגען אויף די טרעפ זעהן,
צי געהט ער.

און אז דער לעהרער האט די טהיר געעפענט איז זי איהם
געגאנגען אקעגען, ווי צו אן אלטען בעקאנטען און האט מיט
א ליעבען שמייכעל געזאגט:

— אומזיסט אייער טרחה!

— וואס איז?

— מאשע איז אוועקגעגאנגען מיט דער מאדאם צו געסט
און האבען געבעטען, אז איהר זאלט ניט ווארטען.

דער לעהרער האט פריי אן אטחעם געטהאן.

— א דאנה אייך — האט לאה געשמייכעלט — וועט איהר האבען א לעדיגע שטונדע.

דעם לעהרער איז געפעלען געווארען איהר פרעהליכער און דרייסטער טאן. „זי איז שוין ניט קיין באבע"! — האט ער געטראכט — „קליגער פאר די מאדאם און שעהנער איז זי אודאי". אזוי טראכטענדיג, איז ער געבליבען א ווייל שטעהן אונענטשלאסען ביי דער טיהר.

— אז איך וואלט מיך ניט געשעמט, — האט זיך לאה גע־ווענדעט צו איהם — וואלט איך אייך עפעס געבעטען.

— אה, מיט'ן גרעסטען פערגניגען — האט דער לעה־רער פריינדליך געשמייכעלט — זאגט וואס.

לאה האט גלייך ניט געקענט אויסרעדען איהר בקשה, זי האט אראבגעלאזען די אויגען אויף די ערד, ווי זי וואלט זיך מיט דער פארלאגע וועלען מישב זיין.

דעם לעהרער האט די ביטע שטארק פעראינטערעסירט. און ניט ווארטענדיג אויף איהרע דייטליכע ווערטער האט ער וויע־דער געפרעגט:

— זאגט שוין וואס, שעמט זיך ניט.

—א נארישקייט — האט זי געענטפערט, שוין אויפהוי־בענדיג די אויגען פון דער ערד און פערקוקענדיג זיך אויף א פאן וואס איז געהאנגען אויפ'ן וואנד קעגען איהר.

— אויב א נארישקייט, דארף מען טאקי ניט, — האט דער לעהרער געלאכט.

— איך האב געוואלט שרייבען א בריעף צו דער מאמען— האט זי קוים ארויסגערעדט, רויט ווערענדיג.

— דאס נאר! — האט דער לעהרער אויסגערופען, — און איך האב געמיינט, נאט ווייסט וואס, וואס זשע האט איהר זיך אזוי געשעמט?

— ב'וויים?... — האט לאה שטיל, ווי פאר זיך גערעדט —

מיר דאכט זיך, אז עס איז ניט אזוי שעהן, אז מען דארף אנ־קומען צו א „צוויטען“ שרייבען א בריעף.

— אודאי, — האט דער לעהרער שוין ערענסט געזאגט און אזוי ווי צורייצט — אודאי דארף מען אליין קענען שריי־בען, — יעדער מענש דארף קענען, נאר וואס זענט איהר שול־דיג? שולדיג זיינען אנדערע?...

— אנדערע? — האט לאה זיך פערוואונדערט און אויס־געשטעלט די אויגען אויפ׳ן לעהרער. — איך בין אליין שולדיג, צו מיין מזל איז שולדיג... איך וואלט האבען מזל, ווי לייטישע קינדער, וואלט מען מיך אויך יונגערהייט געלערנט. ניט אלע, מיין פריינד, ווערען אבער געבארען אין איין מזל, ווער עס האט פינף לעהרער און ווער אפילו ניט איינעם, מסתמא דארף דאך אזוי זיין...

— דארפען דארף אפילו ניט זיין אזוי... — האט דער לעה־רער איראניש געשמייכעלט.

ער האט אבער א קוק געטהאן אויף לאה׳ן, ווי טרויריג זי איז געווארען, און זיין הארץ האט געדריקט פאר מיטלייד, „א מענש, און אונוויסענד ווי א בהמה“! — האט ער געטראכט.

און פלוצים איז ביי איהם געבארען געווארען א געדאנק: ער וועט זי לערנען...

— „לערנען זי, לערנען — לערנען! — האט איהם דער געדאנק פול געמאכט זיין גאנצען וועזען.

ער איז בעגייסטערט געווארען פון׳ם געדאנק און האט איהם גלייך ארויסגעזאגט:

— איהר ווייסט, אז אויב איהר פוילט זיך ניט, וואלט איהר נאך איצטער זיך אויך געקאנט אויסלערנען שרייבען.

— פוילען זיך? — האט לאה אבגעשלאגען מיט פייער — וואס רעדט איהר? קאכען, וואשען, רוימען א גאנצען טאג פאר פרעמדע פויל איך מיר ניט, און פאר זיך אליין, לערנען זיך

שרייבען וועל איך מיר פוילען? זאגט בעסער — איך האב קיין צייט ניט.

— א גאנצען טאג הארעוועט איהר דען?

— וואס דען האט איהר געמיינט — אומזיסט דען נעהמט מען געלד?

דער לעהרער האט זיך פערטראכט, האט א זיפץ געטהאן, פערקנייטשט דעם שטערן און האט ענדליך געפרעגט.

— אפילו א שעה אין טאג קענט איהר ניט אברייסען?

— איך וועל אייך זאגען דעם אמת — האט לאה טרויריג געענטפערט — א שעה אין טאג וואלט איך, ווי עס איז געקענט אברייסען, נאר דער קאפ מיינער איז מיר ניט דערביי און די הענד וועלען גאר ניט געהן, מען האט דאס גאנץ לעבען צו טהאן מיט טעפ און לעפיל, מיט א בעזעם און נאך אזעלכע גראבע ארבייט.

— נישקשה: איך וועל אייך אויסלערנען — האט דער לעהרער איהר פערזיכערט — א מענש איז ניט קיין חיה:

— אויב איהר ווילט אזוי פריינדליך זיין און לערנען מיך, וועל איך מיט׳ן גרעסטען פערגניגען... א קלייניגקייט קענען שרייבען!... איך בין אזוי מקנא, ווער עס קען שרייבען...

דער לעהרער האט בעמערקט, ווי איהר שטים ווערט פערשטיקטער און אין איהרע אויגען האבען זיך טרעהרען בעוויזען.

„ארימע מענשען" — האט ער געטראכט — אזעלכע קליינע פערלאנגען פאר אזעלכע שווערע ארבייט!... און דאס ווערט נאך אויך ניט ערפילט — אונדאנקבארע, מאוסע וועלט!"... ער האט געפיהלט זיך, ווי שולדיג קעגען איהר און האט געזוכט ווערטער צו פערגלעטען זיין שולד.

— זייט רוהיג, איהר וועט נאך קענען! — האט ער זי געטרייסט — אלע טאג וועל איך אייך לערנען א שעה. ווען האט איהר צייט?

— 10 א זייגער אװענד קען איך שױן זײן לעדיג — האָט זי שױן אביסעל פרעהליכער װערענדיג, געענטפערט — װאו װעלען מיר זיך אבער לערנען? דאָ קען איך ניט, די מאדאם װעט זיך בייזערן, זעהר א װאוילע מאדאם, אזא יאָהר אויף איהר...

— איך װאוין אין א בעזונדער צימער — האָט דער לעהרער פאָרגעלעגט — איהר קענט קומען צו מיר...

לאה איז אביסעל רויט געװאָרען. זי האָט זיך שיער ניט ארויסגעחאפט:

— „ניין מיר זיינען ניט פון דעם סאָרט דיענסטען". אבער אז זי האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן לעהרערס פנים, אריינגעקוקט אין זיינע טיעפע, שװארצע פערטראכטע אויגען, איז פון איהר יעדער חשד אראָבגעפאלען, און זי האָט איינגעשטימט.

נאָך דעם האָט איהר דער לעהרער דעם בריעף געשריבען. לאה האָט געקוקט, װי גיך די פעדער איז געפלױגען איבער'ן פאפיר, און האָט זיך געװאונדערט, װי פון איהר װאָרט, װאָס זי זאָגט ארויס פערשעמט, שטױסט ער זיך אלץ און שרייבט אָן דערפון צעהן װערטער, און אזוי גלאט, שעהן, אזוי װי אין א ביכעל, װאָס מען לייענט שבת.

— הלואי װאָלט איך געקענט האַטש א הונדערט חלק פון איהם! האָט זי אין הארצען שטיל צוגעװאונשען זיך, און האָט א זיפץ געטהאָן.

אויף מאָרגען איז לאה געקומען צו בערקסאָהן אויפ'ן קװארטיר. ער האָט זי פריינדליך אויפגענומען, האָט זי אװעקגעזעצט ביי דעם טישעל און האָט אָנגעהויבען צו לערנען.

— די פעדער האַלט מען אזוי — האָט ער פערשטעהן געגעבען — איהר זעהט? — אין די דריי פינגער פון דער רעכטער האנד. איהר פערשטעהט?

— איך פערשטעה, — האט לאה דערשראקען געענט־פערט. זי האט גאר נישט פערשטאנען, קוקענדיג, ווי דער לעהרער האלט די פעדער אין האנד. איהר האט זיך געדאכט, אז דאס איז אזוי שווער, אז זי וועט עס קיינמאל נים קענען.

— נו, נעהמט!

זי האט אריינגענומען די פעדער אין איהרע גראבע פער־הארעוועטע פינגער. די הענד האבען זיך איהר געטרייסעלט.

— אביסעל העכער.

זי האט גענומען העכער.

— אט אזוי! יעצט פרובט מאכען איין „אלף", איהר זעהט, ווי איך מאך — א האלבע קייקעלע, נאך דעם א פאס־קעלע.

לאה האט אוועקגעשטעלט די פעדער אויפ'ן פאפיער און האט געוואלט אנהויבען פיהרען דעם בוכשטאב, נאר די פעדער האט זיך אריינגעהאקט טיעף אין פאפיער און האט זיך בשום אופן נים געוואלט א ריהר געבען ווייטער.

— עס געהט עפעס נים... האט זי שעמעדיג געמורמעלט.

— עס וועט געהן — האט זי דער לעהרער געטרייסט — דריקט נים אזוי די פעדער, מען דארף נישט מיט כח. אט אזוי איהר זעהט, — האט ער איהר געוויזען, צונעהמענדיג די פעדער פון איהר האנד און מאכענדיג אליין אן „אלף".

לאה האט זיך גוט צוגעקוקט. איהרע אלע פעהיגקייטען פון מח האט זי אינ'ם קוקען אריינגעלעגט.

זי האט ווידער גענומען די פעדער און האט שוין פון אויר־בען געהאלטען און האט געוואלט לייכט פיהרען איבער'ן פאר־פיער, נאר די פעדער האט ביי איהר א שפרונג גענעבען און האט נים געוואלט בשום אופן מאכען דאס האלבע קייקעלע.

עס איז שווער צוגעגאנגען.

דער לעהרער האט שיער דאס געדולד נים פערלארען, און

קיין האלבע קייקעלע ווי עס געהער צו זיין, האט זי נאך ניט געמאכט.

— „היינט א גימל, א לאנגער פא, האט ער מיט שרעק גע־טראכט — היינט אויסלעגען?... נאט מיינער!

ער איז אומגעגאנגען איבער'ן צימער מיט ניכע טריט. לאה האט דערווייל געפיהרט מיט דער פעדער.

ער איז צוגעגאנגען א קוק טהאן. איין אלף האט אזוי קאָ־מיש אויסגעזעהן, אז אויפ'ן לעהרערס פנים האט זיך בעוויזען א ביטערער שמייכעל.

— שלעכט! — האט לאה פערצווייפעלט אויסגעשריען—עס געהט נישט — איך וועל ניט קענען! פערפאלען שוין!...

זי איז געווען בלייך, דערשראָקען און שטארק אראבגעפא־לען. זי האט געקוקט אויפ'ן לעהרער מיט בליקען פון א חולה אויף א דאָקטאָר, ווען דער חולה פיהלט, אז ער האלט שמאָל, און ער וויל חאטש זיך טרייסטען מיט דעם דאָקטאָרס פאלשער הבטחה.. דער לעהרער האט עס פערשטאנען און ער האט זי געטרייסט:

— נישקשה, איהר וועט זיך אויסלערנען...

זיין קול האָב אבער געקלונגען מיט ספיקות, און לאה האט עס געפיהלט...

— שוין שפעט!... האט זי געזיפצט.

דער לעהרער האט געשוויגען, און לאה האט זיין שווייגען אנגענומען פאר א בעשטעטיגונג, דאס האט זי נאך פערצוויי־פעלטער געמאכט, און זי האט הויך מיט גאל ארויסגערעדט:

— פערפאלען שוין, אומזיסט מיין טרחה, אז מען געפינט זיך פון 10 יאהר אן אין פרעמדע הייזער, אין איידעלע גבירה־שע הייזער, ווערט מען אזוי פערגרעבט, אז מען קען שוין איי־דעלער ניט ווערען... איך וועל שוין ניט קענען שרייבען!... אויף מיר וואַרטען אין קיך די טעפ מיט'ן בעזעם. דעם בעזעם איז מיר לייכטער צו האלטען...

דער לעהרער האט זי פערשעמט אנגעקוקט און האט ניט געפונען קיין ווערטער זי צו בערוהיגען.

— ס'וועט זיין גענוג! — האט זי אויפשטעהענדיג זיך געווענדעט צום לעהרער — איך דאנק אייך פאר אייער גוט הארץ. איך וועל שוין זעהן שפעטער מיינע קינדער לערנען שרייבען... איך בין שויז פערפאלען...

אט דאס איז דאס.

עס זיינען דא אזוי פיעל טעאריען, אזוי פיעל אנשויאונגען, אזוי פיעל וועגען, און מאקס האט ניט געוואוסט קיינמאל די ריכטיגע טעאריע, ניט געהאט קיין שטענדיגע אנשויאונג, און וואס אנבעטרעפט דעם וועג, האט ער שטענדיג געבלאנדזשעט...

צום ערשטען איז ער געווען א רעוואלוציאנער. ער איז דעמאלט אלט געווען א יאהר אכטצעהן. גרייט אוועקצוגעבען זיין לעבען און פרייהייט אבי צושטעלען דאס פעקעל פראקלאמאציעס צום געהעריגען ארט. די אלערליי מינים פראקלאמאציעס זיינען געווען געשריבען אין אן ערהאבענעם טאן, און מאקס האט זיי אלע געקענט אויסוועניג. ניט זייענדיג אליין קיין ארבייטער, האט ער געוואוסט די טרויעריגע זייט פון יעדער פאך, געקעמפפט פאר פערבעסערונג. ניט האבענדיג קיין אינערליכע בעציהונג צו די אינטערעסען פון די ארבייטער, האט ער זיך דאך איינגעשמועסט, דא גלאזט זיך בעאיינפלוסען, אז זיי, נאר זיי געהען איהם אן. די איבריגע מענשען, ניט קיין ארבייטער, זיינען א צוגעשטעפטער מין, וואס פלאנטערן זיך סתם אונטער די פיס און וועלכע מען דארף בעזייטיגען...

די דאזיגע טעאריע האט ענדליך געפלאצט. געווים האט ער די ארבייטער לאנגע אויך נאכדעם גענומען צום הארצען, ביי גרויסע סטרייקען זיך געערגערט און געשטאנען אויף דער זייט פון די שוואכע. אבער דאס אליין האט איהם שוין ניט אין גאנצען בעהערשט. עס זיינען דא נאך פראגען, וואס בעאונרוהיגען איהם. ווער זיינען בכלל מענשען? וואס קעמפפען זיי אזוי, אז שטארבען וועלען זיי דאך אלע. און אויסער דער

פראגע. וואס איז געווען פון די געפעהרליכסטע, איז דאך דא נאך א פראגע: וואס איז אזוינס גערעכטיגקייט און פון וואנען וויס ער וואו זי ליעגט — אויף וועמעס זייט.

מיט אזוינע פראגען אין קאפ קיהלען זיך די הייסעסטע געפיהלען און מאקס האט דערשפירט אז וואס פולער עס ווערט איהם אין קאפ, אלץ לעערער ווערט אין הארץ... דאס איז צו געפעהרליך!

שפעטער אביסעל האט אין איהם ערוואכט דער מאן. זי האט געהאט בלויע אויגען און איז געווען שלאנק. געווים איז ער פערליעבט. איצט נעהט איהם געווים די גאנצע וועלט ניט אן. די וועלט איז זי. ער מוז בעהערשען די וועלט!

ער האט זי בעהערשט.

זי האט זיך געלאזט בעהערשען אזוי לייכט. ער האט זיך קיינמאל ניט פארגעשטעלט, אז ליעבע איז אזוי ניט דויערהאפט. געווים איז זי איהם נאך אלץ אנגענעהם, אבער אט פערגעהט א פאר מאנאט און ער האט מיט איהר ניט וואס צו רעדען, לחלוטין גאר נישט!

ניין, ליעבע איז ניט דער עיקר!

מען דארף ווייטער זוכען, זוכען.

די וועלט איז דאך אזוי גרוים און דערוויל איז ער נאך פריי. ער קען נאך וועהלען. ענדליך וועט ער דאך געפינען דאס ריכטיגע. דאס וואס איז אבסאלוט אמת.

און מאקס האט גענומען וואנדערען פון איין לאנד אין דעם צווייטען, פון איין וועלט טייל אין דעם צווייטען. ער האט געשטיגען אויף בערג, געפאהרען אויף שיפען: אך, עס איז דאך אלץ ניט דאס...

ענדליך איז ער מיעד געווארען, זיך בעזעצט אין א שטאדט. דארט א שטעל בעקראגען און אנגעהויבען צו לעבען ווי אלע.

ער האט זיך אבער ניט צופריעדענגעשטעלט, געווארט אלץ אויף עפעס, וואס דארף נאך קומען און וועט מוזען קומען.

דאס ריכטיגע, דאס שטענדיגע, דאס וואס בערוהיגט דעם גייסט, ער זאל ניט רופען ערגעץ אנדערש...

און דערווייל האט זיך מאקס ווידער פערליעבט, דאס דאזיגע מיידעל איז שוין געווען גאר אן אנדערש. גלייך האט זי אנגעהויבען רעדען פון תכלית.

— יא, מאקס, מיר וועלען אין גיכען חתונה האבען...

— געוויס...

און די ערשטע צייט נאך דער חתונה האט ער אלץ ניט גע־גלויבט, אז ער איז שוין פערטיג. צו עפעס האט נאך איהם גע־צויגען. איהם האט זיך ניט געגלויבט, אז דערמיט איז שוין אלעס גענענדיגט. וואו איז דער ציעל? דאס לעבען איז דאך ניט אזוי איינפאך.

איינמאל איז ער געקומען אהיים. דאס יונגע ווייבעל האט איהם בעגעגענט מיט אן אונרוהיגען אבער גליקליכען שמייכעל און האט זיך גלייך אוועקגעלעגט אין בעט.

אין איניגע שטונדען ארום איז אין הויז געווען א דאקטאר, אן אקושערקע. זיי האבען געגעבען בעפעהלען און מאקס איז געווען געהארכזאם, ווי א קינד.

באלד האט זיך דערהערט א געשריי. עפעס אן אנזאג. מאקס האט זיך אנפאנגס דערשראקען, באלד אבער איז ער צו זיך געקומען, צוגעלאפען צום בעט, ארויפגעפאלען דער פרוי אויפ'ן האלז און זיך קוים איינגעהאלטען פון וויינען.

— איהר זייט געווארען א טאטע! — האט דער דאקטאר, פון זיין זייט איהם גוטמוטיג אנגעזאגט.

מאקס האט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאנגען צום פענס־טער און ארויסגעקוקט אין דרויסען. א פערד האט געשלעפט א שווערען וואגען און א מאן איז הינטען נאכגעגאנגען און גע־שטופט. די גאס האט גערוישט און געהאוועט, געארבייט פאר עפעס, וואס האט א ווייטען און אונבעוואוסטען ציעל.

אָבגעהענדיג צוריק פון פענסטער, איז מאַקס שטעהן גע־בליבען אין מיטען צימער. ווידער צוגעגאַנגען צום בעט, וואו די קינפּעטאָרין איז געלעגען מיט אַ בלאַסען געזיכט און מיט אַ גליקליכען שמייכעל אויף די בלוטלאָזע ליפּען.

מאַקס האָט זיך אַנגעבוינט צו איהר, אַ קוש זי געגעבען און געמורמעלט:

— איך ווייס שוין אַלעס...

— וואָס? האָט זי קוים געפּרעגט.

ער האָט זיך געווענדעט צו דער זייט, וואו די אַקושערין האָט געוויקעלט דאָס קינד און געענטפערט:

„אָט דאָס איז דאָס...“ דערביי האָט ער אַ מאָדנעם שמייכעל געגעבען.

און גלייך איז איהם אַלץ קלאָר געוואָרען...

ער און יענער.

ווען זוסמאן פלעגט אמאל פאר זיך אליין דורכבלעטערן דאס אבגעלעבטע לעבען, פלעגט ער דאס רוב בלייבען צופריע־דען. קיין פערפלעקטע בלעטער האט ער ביי'ן בלעטערן נישט געפונען. יעדער טאג, יעדע וואך, יעדער מאנאט האט געהאט א געוויסע קלאהרקייט, און בכלל איז דאס לעבען געווען א שעהנס און א ריינס, אהן דעם מינסטען סקאנדאל, אהן דעם מינדסטען שפור פון ערנידעריגונג.

און זוסמאן איז געווען זיכער, אז ס'איז ניטא קיין איין מענש, צווישען זיינע נאהענטע, וואס קענען איהם פערזענליך און צווישען די ווייטע וואס האבען זיין נאמען בלויז געקענט פון זיין פילאזאפיש־עטישער טהעטיגקייט — וועלכע איז, איב־ריגענס, געווען זעהר בעשיידען, — וואס זאל רעדען וועגען איהם א שלעכט ווארט. זוסמאן האט דאס גאנצע לעבען זיינס זיך געהיט פון שלעכטס.

עס זיינען געווען צייטען, ווען די נויט, מאנגעל און אמאל הונגער האבען איהם געדריקט און געבויגען ביז צו דער ערד. איבערהויפט אין די ערשטע יאהרען, ווען ער האט אנגעהויבען צו שאפען, אבער ער האט זיך ניט געבויגען, קיין מאל ניט דערצעהלט קיינעם פון די וואכעדיגע קליינליכקייטען, ניט נאר נישט געפאדערט אויף פערשיעדענע אופנים, ווי עס וואלט זיך געפאסט לויט זיין טהעטיגקייט, נאר אפילו קיין אנצוהערעניש ניט געגעבען, אז ער געפינט זיך מאנכעס מאל אין נויט.

וואס אנבעטרעפט פרויען, האט ער קיינמאל ניט געוואלט געווינען א פרוי א דאנק זיין נאמען, וועלכער איז אין געוויסע קרייזען געווען שטארק געשעצט און זיי האבען געזוכט זיין

פריינדשאפט. שטענדיג בייגעשטאנען דעם נסיון. עס זיינען געווען פעלע, ווען א יונג מיידעל פלעגט אנצינדען זיין הארץ. אבער דער עטישער געפיהל האט אימער גובר געווען און ער האט זיך אליין בעזיעגט, טראכטענדיג:

— לאם איך ניט האבען אויף טיין געוויסען די אונשולד פון א שעהנער יונגער מיידעל.

אזוי זיינען פערלאפען פיעלע יאהרען פון זיין רייגעם און שעהנעם לעבען. צופריעדען מיט זיך אליין איז ער אמאל גע־זעסען ביי זיך אין בעשיידענעם צימער און זיך איבערגעגעבען זיינע קלאהרע געדאנקען. פלוצים האט אימיצער אנגעקלאפט אין טהיר. ער האט אויסגערופען: אריין!

אויפ'ן שוועל האט זיך בעוויעזען א מאן אין איין עלטער מיט זוסמאנען און האט זיך פארגעשטעלט, אלם א לעזער און פערעהרער.

זוסמאן האט איהם פריינדליך אויסגעצויגען די האנד און געבעטען זיצען.

דער אונבעקאנטער איז געזעסען, בעטראכט זוסמאן'ען און זיך ווי געוואונדערט. און דערביי געשמייכעלט בעהאלטע־נערהייד.

ענדליך, נאך א קורצען, ניט־געבונדענעם געשפרעך האט דער אונבעקאנטער זיך אנגערופען:

— איך קוק אויף אייך, ה' זוסמאן, און קען מיך נישט אבוואונדערען: וויא אזוי איהר האט זיך געענדערט.

— וואס הייסט? איהר האט מיך דען געקענט פערזענ־ליך?

— א, געוויס! האט דער אונבעקאנטער אויסגעשריען! מיט פונפצעהן יאהר צוריק זייט איהר געווען ביי אונז אין שטאדט... איך האב אייך זעהר נאהענט געקענט...

— ביי אייך אין שטאָדט?... האָט זוסמאַן זיך פֿער־חדושט פֿון יענעמס ווערטער — איך בין אין אייער שטאָדט אין מיין לעבען ניט געווען. איהר האָט א טעות, מיין ליעבער פֿריינד.

דאָ האָט דער אונבעקאַנטער א שמייכעל געטהאָן און זיך אָנגערופֿען:

— מעגליך, אַז אייך איז ניט אָנגענעהם צו דערמאָהנען יענע צייט. זי איז זיכער ניט געווען די גליקליכע צייט פֿון אייער לעבען...

— איך פֿערשטעה אייך באמת נישט... איז זוסמאַן ער־שטוינט געוואָרען — איך פֿערזיכער אייך אַז איך בין אין אייער שטאָדט קיינמאָל ניט געווען...

— אך! — האָט דער אונבעקאַנטער ווי שוין בייז ווע־רענדיג אויסגעשריען. איך אליין האָב דעמאָלט מיט אייך ארומ־געפֿיהרט זיך א גאַנצען מאָנאַט... איהר זענט געווען אין א זעהר קריטישער לאַגע...

— מיין הערר! איז זוסמאַן קעגען זיין כאַראַקטער בייז געוואָרען — איהר פֿערגעסט זיך! פֿון מיין קריטישער לאַגע האָט קיינער קיינמאָל ניט געוואוסט... בפֿרט, אַז אין אייער שטאָדט בין איך קיינמאָל ניט געווען...

— נאָך ווי געווען... האָט יענער זיך געהאַלטען פֿעסט... איך האָב צוגויפֿגענומען פֿאַר אייך ביי בעקאַנטע א געוויסע סומע, איהר זאָלט זיין אין שטאַנד אוועקפֿאָהרען... אָבער איהר האָט, אַנשטאָט אוועקצופֿאָהרען, דאָס געלד פֿאַרשווענדעט אויף א לייכטזיניג מיידעל און ווידער אונז געבעטען אַז מיר זאָלען אייך העלפֿען... יאָ. איך געדענק עס גוט! עס איז געווען פּונקט מיט פֿונפֿצעהן יאָהר צוריק!...

דער זיבערער טאָן פֿון דעם אונבעקאַנטען האָט ענדליך זוסמאַן'ען איבערראַשט. איז דאָס מעגליך, אַז ער זאָל אויס־טראַכטען פֿון קאָפּ אַזוינע זאַכען... עס מוז דעריין שטעקען עפּעס א מיספֿערשטענדניש...

— מיין הערר... אפשר האָט זיך ווער אויסגעגעבען פאַר מיר... איך בין דאָך אין אייער שטאָדט קיינמאָל ניט געוועזן... בעטראַכט זיך.

— הם.. האָט דער אונבעקאַנטער גענומען בעטראַכטען זוסמאַנען. עפּעס איז דאָ ווירקליך נישט גלאַט... דעמאָלט האָט איהר געהאַט שוואַרצערע אויגען...

— איהר מיינט יענער האָט געהאַט שוואַרצערע אויגען. איך האָב אימער די זעלבע אויגען געהאַט...

— הייסט עס, אַז דאָס האָט איינער זיך אויסגעגעבען פאַר אייך! איז ענדליך דעם אונבעקאַנטען קלאָהר געוואָרען.

— זיכער! האָט זוסמאַן בעשטעטיגט. איך בין אין אייער שטאָדט קיינמאָל ניט געוועזן.

— אָך, מיין גאָט, וואָס פאַר אַ העסליכער מענש יענער איז געוועזן... מיר זיינען פון איהם קוים פּטור געוואָרען.. האָט דער אונבעקאַנטער געזאָגט.

— אַ העסליכער מענש, זאָגט איהר? האָט זוסמאַן אויסגע־קרעכצט — און איהר האָט געמיינט, אַז דאָס בין איך, זוסמאַן...

— ניט נאָר איך, מיר אַלע... פונפצעהן יאָהר לעבען מיר אונטער דעם איינדרוק, אַז איהר האָט זעהר ניט שעהן זיך בעגאַנגען ביי אונז אין שטאָדט... ענדליך פרעהט מיר וואָס דאָס זייט איהר ניט א י ה ר געוועזן... אַן אַנדערער... עס פרעהט מיך ווירקליך! — האָט דער אונבעקאַנטער געזאָגט נאָך אַמאָל פאַר'ן געזעגענען זיך און איז נאָך דעם, ווי ער האָט זיך ענטשולדיגט — אַרויס.

* * *

זוסמאַן איז געבליבען אַליין. די ענטדעקונג, וואָס דער אונבעקאַנטער האָט איהם געמאַכט, האָט איהם אין גאַנצען אויפגעטרייסעלט. עס האָט ניט געהאָלפען זיין גאַנצער קאַמפּף געגען שלעכטס און זינד. דאָס וואָס ער האָט פיעל מאָל געוואָלט

בענעהן און איז ניט בעגאנגען, האט עס מיט אזא גרינגען גע־מיטה געטהאן אן אנדערער אויף זיין נאמען... היינט וואס איז דער חילוק?

און ווער ווייס — האט ער זיך ווידער געגריבעלט — צו לעבט נאך ערגעץ ניט דער מענש אין אנדערע שטעדט, לענדער און וועלט־טהיילען און טהוט אויף זיין נאמען די ערגסטע נא־בען, אין דער צייט, וואס ער אליין קעמפפט שטענדיג מיט'ן יצר הרע און קומט אפ. ווען ער, זוסמאן, ליידעט אמאל די גרעסטע נויטה, אבי זיין שטאלץ זאל ניט געבראכען ווערען, לעבט יענער געמיינער קערל אין רחבות; אין דער צייט, וואס ער אליין האלט זיך אפ אנריהרען מיט א פינגער א פרויען־געזיכט, פראוועט דארט יענער די ווילדעסטע ארגיען...

— מיין גאט! — האט זוסמאן ענדליך פון א גרויסע וועה־טאג אויסגעשריען — עס איז דאך אונמעגליך ווייטער אזוי צו לעבען. די זינד, וואס איך טהו קיינמאל ניט, טהוט פאר מיר אן אנדערער.. הייסט עס, אז מיין גאנצע האלטען זיך אין די צוואנגען פון מאראל און עטישע לעהרען איז געווען אומזיסט... עס איז דא א יענער, וועלכער טהוט עס פאר מיר, אויף מיין נאמען סיי ווי סיי...

און זוסמאן האט ענדליך זיך איבערצייגט אז קוים איז דא זינד אויף דער וועלט איז אונמעגליך צו לעבען שעהן, ווייל ער און יענער איז איינס און דאס זעלבע...

די האנד.

אויב ביי אלע געשפרעכען ביי אמאליגע מענשען פלעגט מען ענדליך ארויסגעהן אויף דער טעמע פון טויט, איז מען אין דעם קרייז פון די עטליכע יונגע לייט, וואס פלעגען זיך אפט צו־זאמענטרעפען, דוקא אנשטאט אויפ'ן טויט ארויסגעקומען אויף דער ליעבע.

צי דער געשפרעך איז געווען וועגען ליטעראטור, צי וועגען מאלעריי, צי וועגען פאליטיק, פלעגט שוין דער געשפרעך ווי פון זיך אליין — ארויסגעשלעפט ווערען וועגען ליעבע.

דאס איז געווען א קרייז פון אינטעלעקטועל־ענטוויקעלטע יונגע לייט, א פאר צווישען זיי מיט בעדייטענדע ערפאהרונגען אין לעבען און איבערהויפט טאקע אין דער ליעבע. איינער פון די פאר איז געווען אזוי צו זאגען, א גליקליכער, וואס אנבע־טרעפט ליעבע זאכען. וועגען זיינע ליעבע־אוואנטיורען זיינען אומגעגאנגען לעגענדען און באטש א סך האט מען וועגען איהם איבערגעטריבען. האט דאך דער דאזיגער, ווירקליך אינטערע־סאנטער יונגער מאן מיט בלויע, פערחלום'טע אויגען, באטש מיט א שארפען און דורכדרינגליכען בליק, — פיעל שעהנעם און אינטערעסאנטעס דורכגעמאכט און איז נאך געווען אין פולער קראפט נאך שענערעס און אינטערעסאנטערעס דורכצומאכען.

צו זיינע עפיזאדען פלעגט מען זיך דערפאר צוהערען מיט מעהר אויפמערקזאמקייט. דאס ווערט דא בעמערקט דערפאר, ווייל דער דאזיגער קרייז פון יונגע לייט איז בעשטאנען פון העכסט אימפולסיווע כאראקטערען, און ניט אזוי לייכט פלעגט וועמען אנקומען צו דערצעהלען ביז'ן סוף א וואסער עס איז פאקט, אז א צווייטער זאל איהם ניט וועלען איבערשלאגען

מיט נאָך אַ מעהר אינטערעסאַנטערען. ווען אַבער ער פּלעגט אָנהויבען צו דערצעהלען פּלעגט מען איהם נאָך די ערשטע דריי פראַזען, שוין אויסהערען מיט פערכאַפּטע אָטעמס.

די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט איז איהם געשענקט געוואָרען, ווען דער קרייז פון יונגע לייט איז ביי אַ געוויסען געשפּרעך אַרויפגעקומען אויף דער טעמע פון פרויען־שענקייט.

— אויף שעהנקייט — האָט דאַן דער „ערפאַהרענער“ אָנגעהויבען, און אַלע זיינען שוין שטיל געוואָרען — אויף שעהנקייט האָבען מיר אַ צו קאָנסערוואַטיווען בליק. דאָס ערשטע וואָס מיר שעצען אָב אין אַ פרוי איז אויגען. געוויס זיינען אויגען די הויפּט צוציהונגס־קראַפט פון אַ פרוי. אָבער מיר דאַרפען, פריינד, ניט פערגעסען, אַז אַ פרוי קען אַ מאָל האָבען דוקא ניט קיין בעזונדערע שעהנע אויגען און זאָל האָבען אַ רייץ, לאָמיר זאָגען מיט איהר שעהנער, ווייסער, הויכער האַלז. איך האָב מיך שוין אַמאָל פערליעבט אין אַ האַלז ביז איבער די אויערן. אָבער די שטאַרקסטע ליעבע מיינע איז געווען אין אַ האַנט, און וואַכענלאַנג האָב איך די דאָזיגע האַנט געליעבט מיט אַלע פּיבערען פון מיין נשמה, נאָך איידער איך האָב די פרוי אינגאַנצען געזעהן.

געוואוינט האָב איך דעמאָלט אין אַ צימער, וואָס די פענסטער האָבען אַרויסגעקוקט צו אַ הויף. אין די הייסע זומערדיגע נעכט איז מיין בעט געשטאַנען נעבען פענסטער און אויפשטעהענדיג איינמאָל אין דער פריה און אַרויסקוקענדיג דורכ'ן פענסטער צום הויף, זעהן ווי האַלט עס מיט דער זון — ווייל גראַד איז אין יענער צייט מיין טאַשען אוהר פערדאַרבען געוואָרען — האָב איך בעמערקט ווי אויפ'ן אונטערשטען געזימס פון דעם אַפּענעם פענסטער פון דעם ענטקעגענדיגען צימער איז אַראָבגעהאַנגען אַ האַנט. איך האָב מיך גלייך משער געווען, אַז אויך אין יענעם צימער שטעהט ביים פענסטער אַ בעט און די האַנט געהערט צו דער שלאָפענדער פערזאָן, וועלכע האָט זיך

אוראַי ערשט אויפגעכאַפּט און האָט די האַנט ניט ווילענדיג אַראָבעגלאָזט דורכ'ן פענסטער.

אָבער אז איך האָב דעם צווייטען פריהמאָרגען אַרויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער, האָב איך די דאָזיגע האַנט ווידער געזעהן. געוועזן איז זי שוין אַרויסגערוקט אַביסעל מעהר. כמעט ביז'ן עלענבויגען. דאָס מאָל האָט מיך די האַנט שוין מעהר פעראינטערעסירט. איך האָב שוין געזעהן בעשיינפערליך, אַז די האַנט געהערט צו אַ פרוי. איך האָב מיך אַריבערגעבויגען איבער מיין פענסטער און אָנגעשטרענגט זיך צו כאַפּען די ליניען פון דער האַנט. מיינע פריינד! דאָס איז געוועזן אַ מערקווירדיג שעהנע, געטאָקטע האַנט. איך בין געוועזן זיכער אַז די דאָזיגע האַנט געהערט צו אַ זעלטענער שעהנהייט. איך האָב מיך איינגעטרונקען מיט מיינע בליקען אין דער דאָזיגער האַנט און לאַנג געקוקט. און בעמערקט האָב איך ווי די האַנט ווערט אונטער מיינע בליקען ריהרעוודיגער. מאַנכעסמאָל האָט די האַנט גענומען פויקען מיט די ראָזעווע פינגער אויפ'ן שטיקעל וואַנט, וואָס די אַראָבגעהאַנגענע פינגער האָבען פערכאַפּט.

איך האָב בעשלאָסען צו וואַרטען ביז די דאָזיגע אייגענטימערין פון דער האַנט וועט זיך אינגאַנצען אויפהויבען פון בעט און עס וועט מיר געלינגען זי צו זעהן אין איהר פראַכט און שעהנהייט, לויט איהר האַנט האָט פערשפּראָכען.

אָבער דאָס האָט מיר ווייט ניט געלונגען. אָבקוקענדיג לאַנגע מינוטען אויף דער האַנט, פלעגט זי ענדליך פערשווינדען. איבער'ן פענסטער פלעגט אַראָבגעלאָזט ווערען אַ טונקעלער פאָרהאַנג.

מיט מיין גאַנצער זיכערהייט, אַז די האַנט געהערט צו אַ פרוי און צו אַ שעהנער פרוי, פלעג איך דאָך אָפט זיך דערשרעקען ביים געדאַנק, אז ווער ווייס צו וועמען די דאָזיגע האַנט געהערט אין דער ווירקליכקייט. אפשר שלאָפט דאָרטען אין בעט גאָר אַ יונגער בחור'ל, וועמענס האַנט עס זעהט אויס אַזוי

ווייבליך און אפשר גאר צו אן עלטערער פרוי, וואס עס איז איהר דאס לעבען גוט געגאנגען אזוי, אז איהר האנט איז נאך אזוי יונג און פריש. ווער קען וויסען!

אבער די אלע השערות און צווייפלען האבען ערשט טיעף געווירקט אויף מיר. דעם גאנצען טאג פלעג איך אומגעהן ווי אין חלום און האב בלויז פאר מיינע אויגען געזעהן די האנט. אין דער פריה, ווי איך פלעג נאר ערוואכען פלעגט מיין ערשטע זאך זיין: אראבבויגען זיך פון פענסטער און זעהן אויב די האנט האט זיך שוין בעוויזען אויף דעם געגענאיבערדיגען פענסטער.

און שטענדיג האב איך זי געטראפען אין דער זעלבער פאזע. אריינטרינקענדיג מיינע בליקען אין איהר, פלעגט זיך מיר דאכטען, אז די האנט פיהלט, אז מען בעאבאכטעט זי און זי פלעגט זיך דאן פלייסען אויסצולעגען זיך שעהנער און גראציעזער, ווי זי וואלט אן און פאר זיך געווען א לעבעדיגע בעשעפעניש, וואס וויל מיך פאנגען מיט איהר רייץ...

אזוי האבען זיך געצויגען וואכען, ניט קוקענדיג וואס מיין ליעבע צו דער דאזיגער האנט איז אלץ שטארקער געווארען, זיינען די שאנסען אויסצוגעפינען ועמען די האנט געהערט אלץ שוואכער געווארען. ווייל די פערזאן אליין צו וועמען די האנט געהערט, איז אזוי הארטנעקיג און בעווייזט זיך ניט. ווי נאר די האנט פערשווינדט, לאזט זיך אראב אויפ'ן פענסטער א טונקעלער פארהאנג.

מאנכע מאל פלעג איך, נאכדעם ווי איך פלעג אראבגעהן אין גאס, זיך אוועקשטעלען נעבען הויז, וואו די האנט האט געוואוינט און פלעג שטעהן און היטען אלע ארויסגעהענדע פון הויז, אפשר וועל איך דערקענען צווישען זיי די האנט.

אבער פון הויז פלעגען זיך ארויסלאזען אלע ווילע אזוינע

אונאינטערעסאנטע מענשען: עלטערע פרויען, עלטערע מענער. קינדער און אמאל גרייז־גרויע מענשען. איינע א פרוי פון א יאהר זיבעציג מיט צוקנייטשטע, אדערדיגע הענט, פלעגט מיט דער הילף פון א אינגערער פרוי זיך אראבלאזען פון די שטיגען און אנידערזעצען זיך אויפ'ן גאניקעל, פאר'ן הויז. די דאזיגע אלטע פלעגט מיך אנקוקען מיט אזוינע מאדנע, פערדעכטיגע בליקען, אז מיר פלעגט זיך דאכטען, אז זי ווייס מיין סוד און איך פלעג מוזען אבטרעטען פון חויז, ניט ערפאהרענדיג קיין שום שפור פון יענער האנט, וואס האט מיך אזוי געפאנגען.

אזוי האט זיך געצויגען ביז וואנען דער זומער איז פערשוואונדען. דער הערבסט איז געקומען א קאלטער און א רעגענדיגער. מיין גוטע בעל־הבית'טע האט זיך געזארגט פאר מיין געזונדהייט און האט מיין בעט אוועקגעטראגען פון פענסטער, איך זאל זיך ניט פערקיהלען... אויפשטעהענדיג אין דער פריה פלעג איך שוין מוזען אראבגעהן איינגאנצען פון בעט צוגעהן צום פענסטער, אויפמאכען איהם און זוכען מיט דארשטיגע בליקען יענע האנד. אבער די געגענאיבערדיגע פענסטער איז צוליעב דעם הערבסט, געווען פעסט פערמאכט און קיין האנד האט זיך שוין ניט בעוויזען. שפעטער האב איך דאס הויז אין גאנצען פערלאזט.

די האנט אבער. האב איך נאך אלץ ניט פערגעסען. און די גאנצע געשעהעניש האט ביי מיר אנגענומען עפעס א מין סימבאלישען כאראקטער.

ווער ווייס וואס פאר א צייכען די דאזיגע ארויסגעשטרעקטע האנט האט מיר געגעבען. אפשר האט די דאזיגע מיידעל, וואס האט יענע שעהנע האנט בעזעסען, מיר געוואלט צייגען, אז אמת שטארק ליעבען קען מען נאר דאס אונבעוואוסטע און אונבעשטימטע. ווען איך וואלט איינמאל זי איינגאנצען געזעהן.

וואלט איך אבגעקומען מיט א לייכטען שמייכעל. איך צו איהר, זי צו מיר, שפעטער וואלטען מיר זיך צוגאנגען ווי מען צוגעהט זיך אפט אין אזעלכע פעלע. איהר האנט אבער האב איך אזוי לאנג געזוכט, און בעגעהרט, און עד היום זעה איך ווי זי איז אראבגעהאנגען פון פענסטער, — א יונגע, ליעבע און ווינקענ־דיגע האנד.

אינהאלט:

אייזען — — — — — — — — — 7
די גנבה — — — — — — — — 15
בעליידיגט א פרוי — — — — — — 19
שכנים — — — — — — — — — 30
דער טויט אין „רענעסאנס" — — — — — — 33
ביכער — — — — — — — — — 38
די צווייטע ראזע — — — — — — — 42
דאס פאלקס קינד — — — — — — — 46
דער קעלנער — — — — — — — 51
זומערדיגע בעקאנטשאפט — — — — — — 55
די ענטוישטע — — — — — — — — 59
דער נייער יחוס — — — — — — — 64
דער איינציגער בחור — — — — — — 69
טויט־שרעק — — — — — — — — 75
די ענטדעקונג — — — — — — — 82
קאמפלימענטען — — — — — — — 90
כלות — — — — — — — — — 97
די אויסגעגארטע קוילען — — — — — 102
ליעבעס־שטייער — — — — — — — 112
און דער עולם האט געפאטשט — — — — 121
אייפערזוכט — — — — — — — — 124
בעצאלטע טעכטער — — — — — — — 126
אין אויטאמאביל — — — — — — — 136
שותפים — — — — — — — — — 147
דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאפ — — — 158

דאס גאלדענע טראמפייטעל — — — — 163
דער פאלשער פערציגער — — — — — 167
מיט פרעמדען פייער — — — — — — 178
דער פראמעסט — — — — — — — 185
די דרייצעהנטע — — — — — — 194
ניטא קיין עצה — — — — — — — 203
אין יענער צייט — — — — — — 208
א שפיעל — — — — — — — 215
א היים — — — — — — — — 225
דער לעהרער — — — — — — — 229
אט דאס איז דאס — — — — — — — 240
ער און יענער — — — — — — — — 244
די האנד — — — — — — — — — 249